

МАЙКЪЛ ТОЛБОТ

ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА

РЕВОЛЮЦИОННА ТЕОРИЯ
ЗА РЕАЛНОСТТА

МАЙКЪЛ ТОЛБОТ ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА

Превод: Данчо Господинов chitanka.info

*На Алигзандра, Чед,
Райън, Лари Джоу и Шон
с любов*

Съдържание

БЛАГОДАРНОСТИ	11
ВЪВЕДЕНИЕ.....	15
ЧАСТ I.	
ЗАБЕЛЕЖИТЕЛЕН	
НОВ ВЪЗГЛЕД	
ЗА РЕАЛНОСТТА.....	25
ГЛАВА ПЪРВА.	
МОЗЪКЪТ КАТО ХОЛОГРАМА.....	27
ПРОБИВЪТ	30
И ЗРЕНИЕТО Е ХОЛОГРАФСКО	36
ДРУГИ ЗАГАДКИ,	
ИЗЯСНЯВАНИ ЧРЕЗ	
ХОЛОГРАФСКИЯ МОДЕЛ НА МОЗЪКА	39
Необятната човешка памет	39
СПОСОБНОСТТА	40
ЗА ПРИПОМНЯНЕ И ЗАБРАВЯНЕ.....	40
Асоциативна памет	41
Способност за различаване на познати неща.....	41
Фотографска памет	43
Прехвърляне на придобити умения	44
Усещания за илюзорен крайник	
и как създаваме „свят извън нас“	44
ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА	
ЗА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК	46
МАТЕМАТИЧЕСКИ ИЗКАЗ	
НА ХОЛОГРАМАТА	48
ТАНЦЪОРЪТ КАТО ВЪЛНОВА ФОРМА	50
РЕАКЦИЯ НА НАУЧНАТА ОБЩНОСТ	52

ПРИБРАМ СЕ СРЕЩА С БОМ.....	53
ГЛАВА ВТОРА.	
КОСМОСЪТ КАТО ХОЛОГРАМА	55
БОМ И ВЗАИМОСВЪРЗАНОСТТА.....	59
ЖИВО МОРЕ ОТ ЕЛЕКТРОНИ.....	62
РАЗОЧАРОВАНИЕТО НА БОМ	64
НОВ ВИД ПОЛЕ	
И КУРШУМЪТ,	
УБИЛ ЛИНКЪЛН	65
АКО ИСКАТЕ ДА ЗНАЕТЕ КЪДЕ СТЕ,	
ПОПИТАЙТЕ НЕЛОКАЛНИТЕ	67
ВЛИЗАНЕ В ХОЛОГРАМАТА.....	70
ЗАБУЛЕНИ РЕДОВЕ	
И РАЗБУДЕНИ РЕАЛНОСТИ.....	74
НЕДЕЛИМА ЦЯЛОСТ НА ВСИЧКИ НЕЩА.....	76
СЪЗНАНИЕТО КАТО	
ПО-ФИНА ФОРМА НА МАТЕРИЯТА.....	78
ЕНЕРГИЯТА	
НА ТРИЛИОН АТОМНИ БОМБИ	
ВЪВ ВСЕКИ	
КУБИЧЕН САНТИМЕТЪР ПРОСТРАНСТВО	80
ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА	
ЗА ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА НА БОМ	82
РЕАКЦИЯ	
В ОБЩНОСТТА НА ФИЗИЦИТЕ	84
ПРИБРАМ И БОМ ЗАЕДНО	85
ЧАСТ II.	
УМ И ТЯЛО	89

ГЛАВА ТРЕТА.

ХОЛОГРАФСКИЯТ МОДЕЛ

И ПСИХОЛОГИЯТА	91
СЪНИЩА И ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА.....	94
ПСИХОЗА И НЕЯВЕН РЕД	97
ОСЪЗНАТИ СЪНИЩА	
И ПАРАЛЕЛНИ ВСЕЛЕНИ	99
НА АВТОСТОП В БЕЗКРАЙНИЯ ТУНЕЛ	102
ХОЛОТРОПНА ТЕРАПИЯ.....	109
ВОДОВЪРТЕЖИ НА МИСЪЛТА	
И МНОЖЕСТВЕНИ ЛИЧНОСТИ	110
ЦЕПНАТИНА В ТЪКАНТА	
НА РЕАЛНОСТТА	117

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

ОДА ЗА ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО.....	125
БАСКЕТБОЛНИ ИГРИ НА УМА	132
ОТСЪСТВИЕ НА РАЗЛИКА	
МЕЖДУ ЗДРАВЕ И БОЛЕСТ	135
ЛЕЧЕБНА СИЛА НА ПЪЛНОТО НИЩО	137
ТУМОРИ, ТОПЯЩИ СЕ	
КАТО СНЕЖНИ ТОПКИ	
ВЪРХУ ГОРЕЩА ПЕЧКА.....	141
ВЪРШАТ ЛИ ИЗОБЩО ЛЕКАРСВАТА	
НЯКАКВА РАБОТА?	143
ЗДРАВНИ ПРОБЛЕМИ	
НА МНОЖЕСТВЕНАТА ЛИЧНОСТ	148
БРЕМЕННОСТ,	
ТРАНСПЛАНТАЦИЯ НА ОРГАНИ	
И ПРОНИКВАНЕ НА ГЕНЕТИЧНО НИВО.....	153

Културни схващания.....	154
Вярвания, които възплъщаваме в нашите ментални нагласи	155
Вярвания, които изразяваме чрез силата на нашата воля.....	156
Наша несъзнателни вярвания.....	159
Схващания, възплътени в нашата вяра	161
ОБРАЗИ, ПРОЕКТИРАНИ ИЗВЪН МОЗЪКА	168
ЗАКОНИ – ПОЗНАТИ И НЕПОЗНАТИ.....	170
МИКРОСИСТЕМИ НА АКУПУНКТУРАТА И ЧОВЕЧЕТО В УХОТО	172
ВПРЯГАНЕ СИЛИТЕ НА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК	179
ГЛАВА ПЕТА. ДЖОБ, ПЪЛЕН С ЧУДЕСА	181
ДЯВОЛЧЕТО В МАШИНАТА	186
ПСИХОКИНЕЗА В ПО-ГОЛЯМ МАЩАБ	191
МАСОВА ПСИХОКИНЕЗА ВЪВ ФРАНЦИЯ ПРЕЗ XVIII В.	194
ПРЕПРОГРАМИРАНЕ НА КОСМИЧЕСКАТА КИНОМАШИНА	199
ЗАКОНИ НА ФИЗИКАТА КАТО НАВИЦИ И ФАКТИ – ПОТЕНЦИАЛНИ И РЕАЛНИ	205

СЪЗДАВА ЛИ СЪЗНАНИЕТО	
СУБАТОМНИ ЧАСТИЦИ	
ИЛИ НЕ – ТОВА Е ВЪПРОСЪТ	209
ВИЕ МОЖЕТЕ ДА ПОЛУЧИТЕ	
НЕЩО ЗА НИЩО.....	221
ПРОМЯНА НА ЦЯЛАТА КАРТИНА.....	232
КАКВО ОЗНАЧАВА ВСИЧКО ТОВА?	235
ГЛАВА ШЕСТА.	
ДА ВИЖДАШ ХОЛОГРАФСКИ.....	245
ЧОВЕШКО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ.....	249
ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ	
НА ЧОВЕШКАТА ПСИХИКА.....	255
ЛЕКАРИ, КОИТО ВИЖДАТ	
ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ	257
ХАОТИЧНИ ХОЛОГРАФСКИ КАРТИНИ	262
ОТ КАКВО Е НАПРАВЕНО	
ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ	268
ТРИИЗМЕРНИ ОБРАЗИ В АУРАТА	269
ФИЛМИ В АУРАТА	272
ОЦЕНЯВАНЕ	
НА ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО.....	275
РЕНТГЕНОВО ЗРЕНИЕ.....	276
ВЪТРЕШНО ВИЖДАНЕ И ШАМАНИЗЪМ	280
ЕНЕРГИЙНОТО ПОЛЕ	
КАТО КОСМИЧЕСКИ ПОДРОБЕН ПЛАН	281
РЕАЛНОСТ,	
СЪТВОРЯВАНА С НАШЕ УЧАСТИЕ	284
УМ	
И ЧОВЕШКО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ	286

ЧАСТ III.

ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ	289
----------------------------	-----

ГЛАВА СЕДМА.

ВРЕМЕ ОТ СЪЗНАНИЕ	291
МИНАЛОТО КАТО ХОЛОГРАМА	296
ПРИЗРАЦИ ОТ МИНАЛОТО	299
ХОЛОГРАФСКО БЪДЕЩЕ.....	303
ВСИЧКИ СМЕ ПРЕКОГНИТИВНИ.....	308
ХОЛОПРЕСКАЧАНИЯ НА ВЯРАТА	312
СЕНЧЕСТИЯТ МАТЕРИАЛ НА ДУШАТА	315
МИСЪЛТА КАТО СТРОИТЕЛ	326
ПРИЗНАК ЗА НЕЩО ПО-ДЪЛБОКО	331
ТРИ ПОСЛЕДНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА	332
Масови сънища за бъдещето	333
Промяна на миналото	335
Разходка из градината на времето	337

ГЛАВА ОСМА.

ПЪТЕШЕСТВИЕ

В СУПЕРХОЛОГРАМАТА	341
ИТП КАТО ХОЛОГРАФСКИ ФЕНОМЕН	348
ПРЕЖИВЯВАНЕ	
НА ПРАГА НА СМЪРТТА	357
ПРЕЖИВЯВАНИЯ	
НА ПРАГА НА СМЪРТТА,	
РАЗТЪЛКУВАНИ ХОЛОГРАФСКИ.....	364
НЕБЕТО КАТО ХОЛОГРАМА	366
МИГНОВЕНО ПОЗНАНИЕ	370
ЖИЗНЕНИ ПЛАНОВЕ	
И ПИСТИ ОТ ПАРАЛЕЛНО ВРЕМЕ	378

МОЖЕ ДА ЯДЕШ	
НО НЕ Е НЕОБХОДИМО.....	380
ИНФОРМАЦИЯ	
ЗА ОБЛАСТТА	
НА ПРАГА НА СМЪРТТА	
ОТ ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ.....	383
ЗЕМЯТА НАНИКЪДЕ	387
РАЗУМНИ И СЪГЛАСУВАНИ	
ОБРАЗИ ОТ СВЕТЛИНА	390
ОЩЕ ПОЗОВАВАНИЯ НА СВЕТЛИНА.....	392
ОЦЕЛЯВАНЕ	
ВЪВ ВЕЧНОСТТА И БЕЗКРАЙНОСТТА	396
НЕОСПОРИМО ДУХОВНО ИЗЛЪЧВАНЕ.....	399
КОИ СА СЪЩЕСТВАТА ОТ СВЕТЛИНА?	403
ОМНИКИВНАТА ВСЕЛЕНА	409
ГЛАВА ДЕВЕТА.	
ЗАВРЪЩАНЕ	
В МИТИЧЕСКОТО ВРЕМЕ.....	427
СВЕЩТА И ЛАЗЕРЪТ	432
БЪДЕЩЕ НА ХОЛОГРАФСКАТА ИДЕЯ.....	435
Холофоничен звук.....	436
Неразрешени загадки в химията	437
Нови видове компютри.....	438
НЕОБХОДИМОСТ	
ОТ ОСНОВНО ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ	
НА НАУКАТА	439
ЕВОЛЮЦИОНЕН ТЛАСЪК	
КЪМ РАЗВИТИЕ	
НА ПО-ВИСШЕ СЪЗНАНИЕ.....	446

БЛАГОДАРНОСТИ

Писането е винаги съвместно усилие и постижение, и много хора по един или друг начин са допринесли за създаване на книгата. Не е възможно да назова всички, но заслужаващите да бъдат упоменати специално са:

Дейвид Бом, доктор по философия, и Карл Прибрам, доктор по философия, които щедро споделиха време и идеи, и без чиято помощ тази книга не би била написана.

Барбара Бренан, магистър по точни науки, д-р Лари Доси, Бренда Дън, доктор по философия, Елизабет У. Фенске, доктор по философия, Гордън Глобъс, Джим Гордън, д-р Станислав Гроф, д-р Франсин Хоулънд, Валери Хънт, доктор по философия, Робърт Джен, доктор по философия, Роналд Уонг Джуи, доктор по философия, Мери Орсьър, Ф. Дейвид Пийт, доктор по философия, Елизабет Раушер, доктор по философия, Беатрис Рич, Питър М. Ройсевич, доктор по философия, Абнър Шимони, доктор по философия, д-р Бърни С. Сийгъл, д-р Т. М. Шринивасан, Уитли Стрийбър, Ръсел Тарг, Уилям А. Тилър, доктор по философия, д-р Монтагю Улман, Лайъл Уотсън, доктор по философия, д-р Джоуел Л. Уитън, доктор по философия, Фред Алън Улф, доктор по философия, и Ричард Дзаро – всички те бяха щедри да отделят от времето си и да споделят свои идеи.

Каръл Ан Драйър, за нейното приятелство, проникателност и подкрепа, както и за безкрайната ѝ щедрост, когато споделяше своя необикновен талант.

Кенет Ринг, доктор по философия, за часовете увлекателни разговори и за това, че ме запозна с трудовете на Анри Корбен.

Стенли Крипнер, доктор по философия, за това, че отделяше време да ми позвъни или да ми остави бележка винаги, когато попаднеше на някакви важни новости за холографската идея.

Тери Олесън, доктор по философия, за отделеното време и за това, че любезно ми позволи да използвам неговата диаграма на „човечето в ухото“.

Майкъл Гроссо, доктор по философия, за стимулиращите мисленето разговори и за помощта при издирването на няколко справочника за чудесата с неясни библиографски данни.

Бренан О'Ригън от Института по духовни науки за неговия важен принос по темата за чудесата и за помощта му при издирване на информация за същите.

Моят дългогодишен приятел Питър Брънджис, доктор по философия, който използва университетските си връзки, за да ми помогне да намеря няколко трудни за издирване справочници.

Джудит Хупър, която ми зае множество книги и материали от нейната голяма сбирка, посветена на холографската идея.

Сюзън Коулс, магистър по точни науки, от Музея на холографията в Ню Йорк, за помощта ѝ при намиране на илюстрации за книгата.

Кери Брейс, която сподели схващанията си за холографската идея във връзка с мисленето на индустите и от чиито съчинения аз заех идеята да използвам холограмата на принцеса Лея от филма „Междузвездни войни“ за начало на книгата.

Мерилин Фъргюсън, основател на бюлетина „Брейн/Майнд“ („Мозък/Ум“), която бе един от първите автори, оценили и писали за значимостта на холографската теория, и която също щедро сподели с мен време и идеи. Наблюдателният читател ще забележи, че моят обзор на възгледа за вселената, който се появява в края на Втора глава при разглеждане заключенията на Бом и Прибрам заедно, е всъщност лека перифраза на думите, с които Фъргюсън обобщава същото гледище в нейния бестселър „Съзаклятието Водолей“. Моята неспособност да предложи по-различен и удачен начин за обобщаване на холографската идея трябва да послужи като доказателство за ясния и лаконичен изказ на Фъргюсън като писател.

Персоналът на Американско общество за пси-изследвания за помощта при издирване на справки, материали и имена на подходящи хора.

Марта Висър и Шарън Шуйлър за тяхната помощ при проучванията за книгата.

Рос Уецстиън от „Вилидж Войс“, който ме помоли да напиша статията, с която започна всичко.

Клеър Зион от „Саймън енд Шустър“, която първа предложи да напиша книга за холографската идея.

Люси Крол и Барбара Хогенсън – възможно най-добрите агенти.

Лорънс П. Ашмед от „Харпър Колинс“ за това, че повярва в книгата, и Джон Мичъл за неговата деликатна и проникателна редакторска намеса.

Ако непреднамерено съм пропуснал някого, моля да ме извини. На всички, поименно посочени и неупоменати, които ми помогнаха да изготвя тази книга, моите топли благодарности.

Новите данни са от такова голямо значение и с толкова важни последици, че могат да революционизират нашето разбиране за човешката психика, за психопатологията и за самия лечебен процес. Някои от наблюденията надхвърлят по своята значимост рамките на психологията и психиатрията и отправят сериозно предизвикателство към съвременната парадигма на западната наука, основана върху идеите на Нютон и Декарт. Те могат драстично да променят нашите общоприети представи за човешката природа, за културата и историята, и за реалността въобще.

Д-р Станислав Гроф за холографските феномени в
„Приключението да откриеш себе си“¹

¹ Вж. Станислав Гроф. „Приключението да откриеш себе си“, С., ЛИК, 2001. – Б. пр.

ВЪВЕДЕНИЕ

Приключенията на Люк Скайуокър във филма „Междузвездни войни“ започват от момента, в който роботът Арту Дету излъчва сноп светлина и прожектира миниатюрен триизмерен образ на принцеса Лея. Люк наблюдава изумен как призрачната скулптура от светлина започва да моли някого на име Оби Уан Кеноби да ѝ се притече на помощ. Образът на принцесата е *холограма* – триизмерно изображение, сътворено с помощта на лазер, а технологичната магия, потребна за създаването на такива образи, е удивителна. Още по-поразителното е, че някои учени започват да смятат самата вселена за своего рода гигантска холограма, великолепно разработена до най-малки подробности илюзия – ни повече, ни по-малко реална от образа на принцеса Лея, с който започват приключенията на Люк.

Иначе казано, има данни, които навеждат на мисълта, че нашият свят и всички формирания в него – от снежинки до кленови дървета, от падащи звезди до въртящи се електрони – са също само призрачни образи, прожекции от едно равнище на реалността, което е толкова отвъд нашето, че буквално надхвърля време и пространство.

Главни архитекти на тази изумителна идея са двама от най-изтъкнатите световни мислители: ученият от Лондонски университет Дейвид Бом, един от най-уважаваните квантови физици, насърчаван в развитието си лично от Айнщайн, и Карл Прибрам, неврофизиолог от Станфорд и автор на класическото невропсихологическо ръководство „Езици на мозъка“.

Любопитно е, че Бом и Прибрам достигат до своите заключения независимо един от друг, при това работейки в две напълно различни направления. Бом се убеждава в холографската природа на вселената едва след дългогодишно неудовлетворение от неспособността на стандартните теории да обяснят всички феномени, срещани в квантовата физика. Убедеността на Прибрам

произтича в резултат от неуспеха на общоприетите теории за мозъка да обяснят множество неврофизиологически загадки.

След като достигат до своите възгледи обаче, Бом и Прибрам бързо осъзнават, че холографският модел обяснява и редица други мистерии, включително очевидната неспособност на всяка теория, без значение колко обхватна е тя, да даде обяснение на всички природни явления; умението на хора, които чуват само с едното си ухо, да определят посоката, от която идва звукът; както и нашата способност да разпознаваме лицето на човек, когото не сме виждали много години, дори ако междувременно той се е променил значително.

Но най-съществено в холографския модел е, че той неочаквано придава смисъл на широк кръг явления, които до такава степен се изплъзват от всякакви възможни опити за обяснението им, че биват категоризирани като излизащи извън сферата на научното разбиране. Сред тях са телепатия, прекогниция (предсказване на бъдещо събитие, което не може да бъде направено въз основа на текущи познания или изведено на база логика), мистично чувство за единство с вселената и дори психокинеза, или способност на ума да движи физически обекти, без те да бъдат докосвани.

За все по-увеличаващия се брой учени, които възприемат и започват да използват холографския модел бързо става ясно, че той действително помага да се обяснят всички паранормални и мистични преживявания, а през последните 5–6 години продължава да подтиква изследователите и да хвърля светлина върху все повече необясними преди явления. Например:

През 1980 г. психологът д-р Кенет Ринг от Университета на Кънектикът допуска, че преживяванията на прага на смъртта могат да бъдат обяснени чрез холографския модел. Ринг, който е президент на Международна асоциация за изследване състояния на прага на смъртта, смята, че подобни изживявания, както и самата смърт, не са нищо друго, освен преместване на нечие съзнание от едно равнище на холограмата на реалността в друго ниво.

През 1985 г. д-р Станислав Гроф, ръководител психиатрични изследвания в Мерилендски център за психиатрични изследвания и асистент по психиатрия в медицинския факултет на университет „Джон Хопкинс“, публикува книга, в която стига до извода, че съществуващите неврофизиологически модели на мозъка са неадекватни и само някакъв холографски първообраз може да обясни неща като архетипни преживявания, неочаквани срещи с колективното несъзнавано и други необичайни явления, които настъпват при изменени състояния на съзнанието.

През 1987 г. на годишното събрание на Асоциацията за изследване на сънищата, проведено във Вашингтон, физикът Фред Алън Улф направи изказване, в което твърдеше, че холографският модел обяснява осъзнатите сънища (необичайно ярки сънища, в които спящият осъзнава, че е буден). Улф смята, че такива сънища в действителност са посещения на паралелни реалности, а холографският модел в крайна сметка би ни позволил да развием една „физика на съзнанието“, която ще ни даде възможност да започнем да изследваме по-комплексно тези нива на съществуване в други измерения.

През 1987 г. д-р ф. Дейвид Пийт, физик от Кралския университет на Квебек (Канада), твърди в книгата си, озаглавена „Синхроничност: Мост между материя и ума“, че синхроничностите (съвпадения, които са необичайни и толкова психологически значими, че не изглежда да са резултат само на случайност) могат да бъдат обяснени чрез холографския модел. Пийт вярва, че такива съвпадения са всъщност „цепнатини в тъканта на реалността“. Те разкриват, че нашите мисловни процеси са свързани с физическия свят много по-тясно, отколкото се считаше досега.

Това са само няколко от провокиращите мисленето идеи, които ще бъдат разисквани в тази книга. Голяма част от тях са извънредно спорни. В действителност, самият холографски модел е във висша степен дискуссионен и в никакъв случай не е приет от множество учени. Въпреки това, както ще видим, мнозина видни и влиятелни мислители наистина го подкрепят и смятат, че той е

може би най-точна картина на реалността, с която разполагаме за момента.

Холографският модел получи в някаква степен и надеждна експериментална обосновка. Многобройни изследвания в областта на неврофизиологията подкрепиха различни прогнози на Прибрам относно холографската природа на памет и възприятие. По подобен начин през 1982 г. един впечатляващ експеримент, осъществен от изследователски екип под ръководството на физика Ален Аспе от Институт по теоретична и приложна оптика в Париж, показва, че сложната плетеница от елементарни частици, които изграждат нашата физическа вселена – същинският тъкан на самата реалност, - притежава нещо, което изглежда съставлява неоспоримо „холографско“ качество. Тези открития също ще бъдат разгледани в настоящата книга.

Освен експерименталните данни има и някои други фактори, които придават тежест на холографската хипотеза. Може би най-важни сред тях са характерът и постиженията на двама мъже – автори на идеята. В началните години на тяхната кариера и преди холографският модел дори да изкристализира в мислите им, всеки има постижения, които биха подтикнали мнозина изследователи на тяхно място да прекратят остатъка от своя академичен живот удобно излегнати върху лаврите си. През 40-те години на XX в. Прибрам лансира пионерска разработка върху лимбическата система, дял от мозъка, който регулира емоциите и поведението. Работата на Бом е също оценена като повратен момент във физиката на плазмата.

Но още по-важно е, че всеки от тях се откроява и по друг начин. А този способ дори най-изтъкнатите мъже и жени рядко могат да припознаят като свой, защото не се измерва просто с интелигентност или дори с талант. Характеризира се със смелост, с твърдата решителност и непоколебимост, нужни за да отстояваш своите убеждения дори при сблъсък с невероятно силно противоборство. Като студент, Бом работи върху своя докторат с Робърт Опенхаймър. По-късно, през 1951 г., когато Опенхаймър

става обект на криещото рискове разследване на комисията за антиамериканска дейност на сенатора Джоузеф Маккарти, Бом е призван да свидетелства срещу него и отказва. В резултат губи работата си в Принстън и никога повече не преподава в Съединените щати; отива първо в Бразилия, а след това в Лондон.

В началото на своята кариера и Прибрам се сблъсква с подобно изпитание на неговата смелост. През 1935 г. един португалски невролог на име Егаш Мониз изнамира метод, който смята за съвършеното лечение на психически болести. Изследователят открива, че след като пробие черепа с хирургически инструмент и прекъсне връзката на пред-фронталната кора с останалата част от мозъка, може да превърне и най-размирнен субект в хрисим човечец. Нарича процедурата *префронтална лоботомия* и през 40-те години на XX в. тя става толкова популярна медицинска техника, че на Мониз е присъдена Нобелова награда². През 50-те години процедурата продължава да се радва на популярност и става инструмент, който, подобно на изслушванията в комисията на Маккарти, служи за справяне с културно нежелани елементи. Толкова общоприета била нейната употреба за тази цел, че хирургът Уолтър Фрийман, най-откритият застъпник на процедурата в Съединените щати, пише безсрамно, че лоботомите „създават добри американски граждани“ от неприобщени хора - „шизофреници, хомосексуалисти и радикали“.

Именно по това време Прибрам се появява на медицинската сцена. Но за разлика от мнозина свои колеги той смята за погрешно да прави такива безразсъдни експерименти с нечий друг мозък. Толкова дълбоки са убежденията му, че докато работи като млад неврохирург в Джаксънвил, щата Флорида, Прибрам се противопоставя на общоприетите тогава медицински теории и отказва да позволи извършването на каквито и да е лоботомии

² Антонио Каetano ди Абреу Фрейре Егаш Мониз получава Нобеловата награда за 1949 г. в областта на медицината и физиологията. – Б. пр.

в повереното му болнично отделение. По-късно в Йейл той отстоява своята позиция и неговите тогава радикални възгледи едва не му струват загуба на работата.

Ангажираността на Бом и Прибрам да отстояват това, в което вярват, без оглед на последствията, е налице и в холографския модел. Както ще видим, да заложиш своята извоювана с много труд репутация на такава спорна идея не е най-правият път, по който човек може да поеме. Смелостта и далновидността, проявени от тях в миналото, придават допълнителна тежест на холографската идея.

Последен щрих към доказателствата в подкрепа на холографския модел е самото паранормално. Това не е маловажен момент, защото през последните няколко десетилетия се натрупа солиден набор данни, подсказващи, че нашето съвременно разбиране на реалността, солидната и удобна картина на света, която сме изучавали в коледжите, е невярна. Тъй като тези открития не могат да бъдат обяснени от който и да е наш общоприет научен модел, науката в повечето случаи ги пренебрегва. Обемът данни в тяхно потвърждение обаче достигна точка, в която положението става неудържимо.

Само един пример: през 1987 г. физикът Робърт Джен и клиничният физиолог Бренда Дън – и двамата от Принстънски университет, - обявяват след десетилетие настойчиви експерименти в тяхната Принстънска лаборатория за изследване на машинни аномалии, че са събрали неоспорими доказателства за способността на ума да взаимодейства психически с физическата реалност. По-точно Джен и Дън откриват, че и само чрез съсредоточаване на ума хората са в състояние да повлияят на начина, по който действат определени машини. Поразяващо откритие, което не може да бъде обяснено и вписано в нашата стандартна картина на света.

То обаче подлежи на обяснение чрез холографския възглед. Щом паранормални събития не могат да бъдат разяснени в рамките на нашите съвременни научни разбирания, значи изискват

нов начин за виждане на вселената, нова научна парадигма. В допълнение към това да покаже как холографският модел може да обясни паранормалните явления, книгата ще изследва и как увеличаващите се данни в подкрепа на паранормалното, на свой ред действително като че ли налагат съществуването на подобен модел.

Фактът, че паранормалното не може да бъде обяснено в рамките на нашия съвременен научен светоглед, е само една от причините, поради които то остава толкова оспорвано. Друга причина е, че често е твърде трудно екстрасензорната дейност да бъде установена в лаборатория, а това води мнозина учени до извода, че следователно тя не съществува. Очевидното ѝ пренебрегване също ще бъде обсъдено в книгата.

Друга още по-важна причина е, че противно на това, което мнозина от нас смятат, науката не е свободна от предразсъдъци. Аз го научих за първи път преди доста години, когато запитях известен физик какво мисли относно един конкретен парапсихологически експеримент. Физикът (с репутация на скептик относно паранормалното) ме погледна и много авторитетно ми каза, че резултатите разкриват „липсата на данни за каквато и да е екстрасензорна дейност“. Аз все още не бях виждал резултатите, но тъй като уважавах интелигентността и репутацията на учения, възприех неговата теза без коментари. По-късно, когато проверих резултатите, със смайване открих, че експериментът дава напълно явни доказателства за екстрасензорни способности. Тогава разбрах, че дори известни учени може да имат пристрастия и предубеденост.

За съжаление, тази ситуация често се повтаря при изследвания на паранормалното. Наскоро в статия, публикувана в списание „Америкън Сайколъджист“, психологът от Йейл Ървин Л. Чайлд анализира как една известна серия проведени експерименти (в Медицински център „Маймонидес“ в Бруклин, Ню Йорк) за наличие на екстрасензорни феномени (ЕСФ) по време

на сън е била третирана от научната общественост. Въпреки напълно явните доказателства в подкрепа на ЕСФ, събрани от експериментаторите, Чайлд открива, че тяхната работа е почти напълно пренебрегната от общността на учените. Още по-тъжно е, че дори и в малкото научни публикации, коментиращи тези експерименти, изследванията са били толкова „силно изкривени“, че тяхната значимост е била напълно пренебрегната³.

Как е възможно това? Една от причините е, че науката невинна е толкова обективна, колкото ни се ще да вярваме. На учените гледаме с малко страхопочитание и, когато те ни кажат нещо, сме убедени, че то трябва да е вярно. Забравяме обаче, че и те са хора – като нас подвластни на същите религиозни, философски и културни предразсъдъци. Това е достойно за съжаление, защото, както тази книга ще покаже, налице са представителен обем данни, че вселената съдържа много повече обекти, отколкото нашият сегашен светоглед ни позволява да доловим.

Но защо науката така отявляно се съпротивлява срещу понятието „паранормално“? Този въпрос е по-труден. Коментирайки съпротивата, на която се е натъкнал поради намиращите се в разрез с общоприетото свои възгледи за здравето, д-р Бърни С. Сийгъл, хирург от Йейл и автор на бестселъра „Любов, медицина и чудеса“, твърди, че причината е в пристрастеността на хората към техните убеждения⁴. Сийгъл заявява, че затова, когато се опитваш да промениш убежденията на хората, те реагират като дрогирани.

Изглежда наблюдението на Сийгъл съдържа голяма доза истина, особено като си припомним колко много велики прозрения и открития в историята на цивилизацията първоначално са били посрещнати с подобно отявляно отхвърляне. Ние сме пристрастени към нашите вярвания и се държим като дрогирани, когато

³ Irvin L. Child, *Psychology and Anomalous Observations*, *American Psychologist* 40, no. 11 (November 1985), pp. 1291–30.

⁴ Вж. Б. Сийгъл. *Любов, медицина и чудеса*. С., Кибеа, 2000. —Б. пр.

някой се опита да ни отнеме мощния опиум на нашите догми. И западната наука през последните няколко века гледа с недоверие към паранормалното и не е склонна да се откаже от своята наркотична зависимост така леко.

Лично аз съм късметлия. Винаги съм знаел, че на света има повече неща и явления от общоприетите. Израснах в семейство на екстрасенси и още в ранно детство започнах да преживявам непосредствено много от феномените, за които ще говорим в тази книга. От време на време, когато това е уместно при обсъжданата тема, ще разказвам някои от моите преживявания. Въпреки че могат да бъдат разглеждани само като анекдотични свидетелства, за мен те дават най-убедително доказателство, че живеем във вселена, която едва започваме да проумяваме, и аз ги включвам заради прозренията, които те ни носят.

В заключение, тъй като холографската концепция е все още идея в процес на формиране и представлява мозайка от множество гледни точки и разпръснати данни, някои твърдят, че тя не може да бъде наречена модел или теория, докато посочените несъизмерими възгледи не бъдат интегрирани в някаква поединна цялост. В резултат някои изследователи наричат тези идеи *холографска парадигма*. Други предпочитат *холографска аналогия*, *холографска метафора* и т.н. В тази книга и с цел разнообразие аз използвам всички тези изрази, включително *холографски модел* и *холографска теория*, което не означава, че холографската идея е придобила статут на модел или теория в най-строгия смисъл на тези понятия.

В същия дух е важно да отбележим, че макар Бом и Прибрам да са основоположници на холографската идея, те не приемат всички възгледи и изводи, представени в настоящата книга. По-скоро това е книга, която се вглежда не само в теориите на Бом и Прибрам, но в идеи и заключения на мнозина изследователи, повлияни от холографския модел и интерпретирали го по свои, понякога противоречиви, начини.

В цялата книга аз обсъждам също различни идеи от квантовата физика – дял от физиката, който изучава елементарните частици (електрони, протони и пр.). Тъй като съм писал по тази тема и преди, осъзнавам, че някои хора ще бъдат уплашени от термина *квантова физика* и ще се боят, че няма да бъдат в състояние да разберат понятията, с която тя борава. От опит знам, че дори хора, които не знаят каквато и да било математика, са в състояние да разберат тези идеи от физиката, засегнати в настоящата книга. Не ви е потребно някакво предварително знание в тази област и в науката въобще. Всичко, което е необходимо, е да държите ума си открит, ако се случи поглеждайки някоя страница, да попаднете на научен термин, който не познавате. Старал съм се да сведа тези термини до минимум, а в случаите, когато употребата им е належаща, винаги ги обяснявам, преди да продължа с основния текст.

Така че не се бойте. Щом веднъж преодолеете „страха от водата“, мисля, че плуването сред странните и очарователни идеи на квантовата физика ще бъде много по-лесно, отколкото сте си представяли. Вероятно също ще откриете, че размишление върху някои от идеите би могло дори да промени светогледа ви. Всъщност надеждата ми е, че идеите, представени в следващите глави, със *сигурност* ще променят светогледа ви. С това скромно желание поднасям книгата на вашето внимание.

ЧАСТ I. ЗАБЕЛЕЖИТЕЛЕН НОВ ВЪЗГЛЕД ЗА РЕАЛНОСТТА

*„Приемете факта безропотно
като малко дете, бидейки готов
да отхвърлите всяко предубеждение;
следвайте смирено Природата,
накъдето и към каквато и бездна да ви води
– или вие нищо няма да научите.“*

Т. Х. Хъксли

ГЛАВА ПЪРВА. МОЗЪКЪТ КАТО ХОЛОГРАМА

*„Не че светът на явленията е повреден,
не в ред, лъжлив; не че няма обекти извън нас,
на някакво равнище на реалността.
Но ако проникнете и се взрете във вселената
с една холографска система,
ще достигнете до различен възглед, до различна реалност.
И тази друга реалност може да обясни неща,
които досега оставаха научно тайнство:
паранормални феномени, синхроничности,
очевидно многозначително съвпадение на събития.“*

Карл Прибрам, в интервю
за „Сайколъджи Тудей“

Загадката, от която Прибрам тръгва на път към формулиране на своя холографски модел, е въпросът как и къде в мозъка се съхраняват спомени. В началото на 40-те години на XX в., когато той за пръв път се заинтригува от тази мистерия, общоприетото схващане е, че спомените са разположени на определено място в мозъка. Смятало се е, че всеки спомен, примерно за последния път, когато сте видели баба си, или за аромата на гардения, която сте помирисали, когато сте били шестнадесетгодишен, има определено място някъде в мозъчните клетки. Такива следи от спомени наричали *енграми* и въпреки че никой не знаел от какво е направена една енграма – дали е неврон или може би специален вид молекули – повечето учени били убедени, че е само въпрос на време това да бъде открито.

Тяхната увереност имала основания. Изследвания на канадския неврохирург Уайлдър Пенфийлд през 20-те години на XX в.

предоставят убедителни данни, че определени спомени имат конкретни места в мозъка. Едно от най-необичайните качества на мозъка е, че самият обект не усеща пряко болката. Ако се приложи местна упойка към скалпа и черепа, могат да бъдат извършвани хирургически манипулации върху мозъка на човек в пълно съзнание, без той да усети някаква болка.

В серия от експерименти с голяма научна значимост Пенфийлд използва това обстоятелство в своя полза. Докато работи върху мозъците на епилептици, той стимулира с електричество различни области на техните мозъчни клетки. За свое изумление открива, че когато стимулира темпоралните лобове (областта на мозъка зад слепоочията) на пациенти в пълно съзнание, те преживяват наново минали епизоди от живота си в ярки краски. Един от тях неочаквано преживява наново разговор със свои приятели в Южна Африка; момче чува майка си, която говори по телефона, и, след няколко докосвания от електрода на Пенфийлд, е в състояние да възпроизведе целия неин разговор; жена се оказва в кухнята и може да чуе своя син, който свири отвън. Дори когато Пенфийлд се опитва да подведе свои пациенти, споменавайки им, че стимулира друга област, което всъщност не прави, той открива, че когато докосва едно и също място, винаги възниква един и същи спомен.

В книгата си „Загадка на ума“, публикувана през 1975 г., малко преди смъртта му, той пише: „Веднага стана ясно, че това не са сънища. Имаше електрически активирания на последователния запис на съзнанието, запис, осъществен при по-ранно преживяване на пациента. Пациентът „изживяваше“ всичко, което е осъзнавал през този по-ранен период, така както гледаме ретроспективни кадри във филм.“⁵

⁵ Wilder Penfield, *The Mystery of the Mind: A Critical Study of Consciousness and the Human Brain* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1975)

В своето изследване Пенфийлд стига до извод, че всичко, което сме преживели някога, се записва в нашия мозък – от лицето на някой непознат, който сме зърнали сред тълпата, до всяка паяжина, която сме съзърцавали в детството си. Заклучава, че именно затова при негови експерименти ненадейно изникват спомени за толкова много незначителни събития. Ако паметта ни е пълен запис на дори най-рутинни действия от нашия всекидневен живот, то основателно е да се предположи, че произволно потапяне в хроника с такъв широк обхват ще извади наяве съществен обем маловажна информация.

Като млад стажант по неврохирургия, Прибрам няма основание да се съмнява в теорията на Пенфийлд за енграмите. Но тогава се случва нещо, което завинаги променя мисленето му. През 1946 г. той отива да работи с големия невропсихолог Карл Лешли в Лаборатория по биология на приматите „Йеркс“, тогава в Ориндж Парк, щата Флорида. Повече от тридесет години този учен е посветил на свои все по-интензивни търсения на загадъчните механизми, контролиращи паметта, а Прибрам има възможност да се запознае от първа ръка с плодовете на неговата работа. Поразително е не само, че Лешли не успява да намери доказателства за енграмите, но в действителност неговото изследване като че ли престава да подкрепя всички открития на Пенфийлд.

Лешли тренира плъхове да изпълняват различни действия, докато преминават лабиринт. След това хирургически отстранява различни части на мозъците им и отново ги подлага на проверка. Целта му е буквално да изреже частта от мозъците на плъховете, която съдържа спомена за уменията, добити при преминаване през лабиринта. За своя изненада открива, че която и част от мозъците им да изреже, не може да унищожи техните спомени. Често се случва двигателните умения на плъхове да намаляват и те тровамо да се препъват по трасето, но даже с отстранени значителни части от мозъците им техните спомени остават непокътнати.

За Прибрам това са епохални открития. Ако спомените имат определени места в мозъка по същия начин, по който книгите заемат определени места на библиотечните рафтове, защо хирургическите посегателства на Лешли въобще не им въздействат? Единствени отговор за Прибрам изглежда е, че спомените не са разположени в точно определени мозъчни зони, а по някакъв начин са разпилени или *разпръснати* из целия мозък. Проблемът е, че той не познава механизъм или процес, който може да обясни такова състояние на нещата.

Лешли е още по-скептичен и впоследствие пише: „Понякога чувствах, докато преглеждах данни за локализиране отпечатьците на паметта, че логичен и неизбежен извод е: запаметяване и научаване на нещо са принципно невъзможни. Но въпреки това, при все наличието на подобни отричащи го данни, изучаване действително понякога се осъществява.“⁶ През 1948 г. Прибрам получава работа в Йейл и, преди да напусне, помага за подробно описване на монументалните тридесетгодишни изследвания на Лешли.

ПРОБИВЪТ

В Йейл Прибрам продължава да обмисля идеята, че спомените са разпръснати навсякъде в мозъка, и колкото повече размишлява, толкова убежденията му се засилват. В края на краищата, пациенти, на които са отстранени части от мозъка по медицински причини, никога не страдат от загуба на определени спомени. Отстраняване на голяма част от мозъка може да направи спомените по-бледи, но никой не излиза от хирургията със загуба на конкретна част от спомените си. По същия начин хора, получили травми по главата при автомобилни катастрофи или други инциденти, никога не забравят част от семейството си или половината от роман, който са чели. Даже отстраняване на отрязъци от темпоралните лобове – област от мозъка, която толкова се откроява

⁶ Karl Lashley, „In Search of the Engram“, in *Psychological Mechanisms in Animal Behavior* (New York: Academic Press, 1950), pp. 454–82.

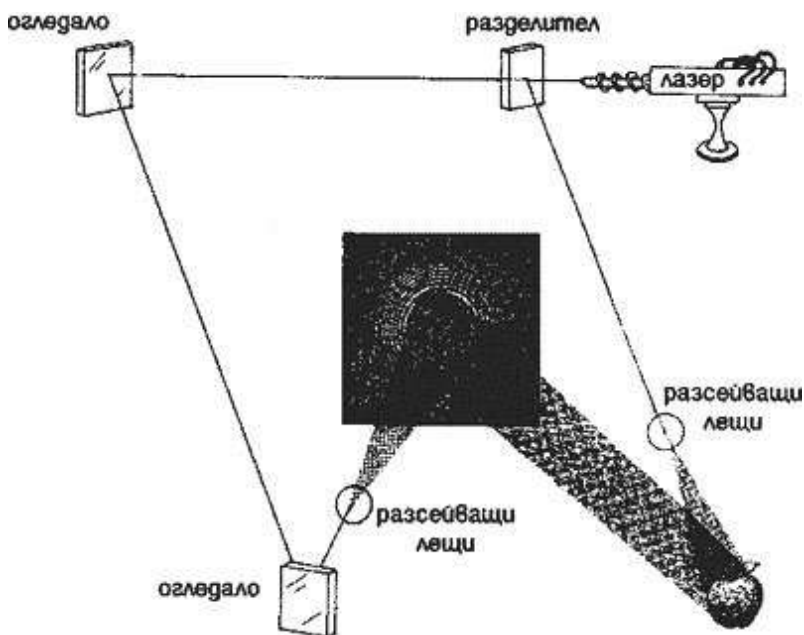
при изследванията на Пенфийлд, - не поражда празноти в спомените на човек.

Мнението на Прибрам се затвърждава впоследствие от невъзможността той и други изследователи да повторят резултатите на Пенфийлд, стимулирайки мозъци на неепилептици. Дори самият Пенфийлд не е в състояние да повтори резултатите си при такива пациенти.

Въпреки трупаци се данни, че спомените са равномерно разпределени, Прибрам продължава да недоумява как мозъкът е способен на нещо всъщност немислимо. И тогава, в средата на 60-те години на XX в., той попада в „Сайънтифик Америкън“ на поразила го като гръм статия, в която се описва първото конструиране на холограма. Смайва го не само идеята за холографията, но и това, че тя предлага решение на загадката, която се мъчил да разреши.

За да проумеем защо Прибрам толкова се развълнува, е необходимо да разберем малко повече за холограмите. Сред нещата, които правят холографията възможна, е явление, известно като интерференция. Интерференцията е структура на пресичане, която се получава, когато две или повече вълни, примерно водни, се пресрещат. Например, ако хвърлите камъче в езеро, то ще породи серия от концентрични вълни, които се разширяват. Ако хвърлите две камъчета в езерото, ще имате две серии разширяващи се и преминаващи една през друга вълни. Сложното подреждане на гребени и падини на вълните, които се получават при такива сблъсъци, е известно като интерферентна картина.

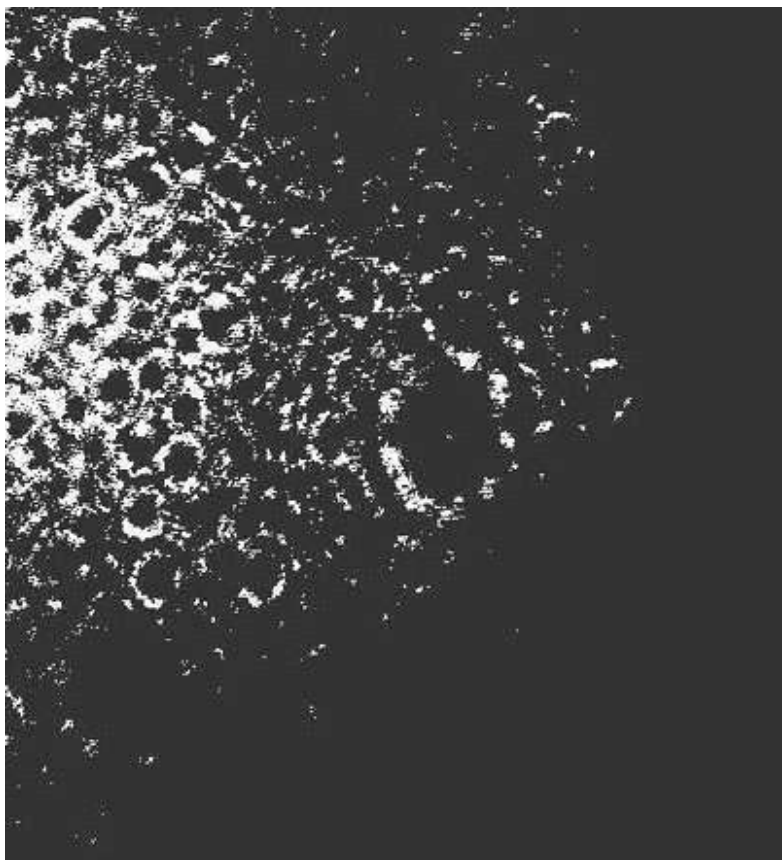
Всеки вълноподобен феномен може да създаде интерферентна картина, включително светлинни и радиовълни. Тъй като лазерната светлина е извънредно чиста, кохерентна форма на светлина, тя е особено подходяща за формиране на интерферентни картини. По същество предоставя съвършено камъче и съвършено езеро. Затова и холограмите, каквито ги знаем днес, станаха възможни след изобретяване на лазера.

Фигура 1. Холограма се създава, когато излъчваната от единичен лазер светлина се раздели на два отделни лъча. Първият лъч се отразява от обекта, който трябва да бъде фотографиран, в случая ябълка. Тогава на втория лъч се позволява да се сблъска с отразената светлина от първия и появлята се в резултат на това интерферентна картина се записва на филм.

Холограма се създава, когато излъчваната от единичен лазер светлина се раздели на два отделни лъча. Първият се отразява от обекта, който трябва да бъде фотографиран. Тогава на втория лъч се позволява да се сблъска с отразена светлина от първия. Когато това стане, те създават интерферентна картина, която тогава се записва на фотоплака (вж. [Фиг. 1](#)).

За невъоръжено око образът върху филма като че ли няма нищо общо с фотографирания обект; фактически той дори донякъде наподобява концентрични кръгове, които се образуват, когато хвърлим шепа камъчета в езеро (вж. [Фиг. 2](#)).

Фигура 2. Парче холографска плака съдържа някакъв закодиран образ. За невъоръжено око образът върху филма няма нищо общо с фотографиран обект и е съставен от неравномерни вълнички, известни като интерферентна картина. Ако обаче филмът се освети с друг лазер, отново се появява триизмерен образ на оригинала.

Но щом друг лазерен лъч (или в някои случаи просто ярък светлинен източник) мине през филма, триизмерният образ на оригинала отново се появява. Триизмерността на подобни образи често пъти е поразяващо убедителна. Вие действително може да обикаляте една холографска прожекция и да я разглеждате от различни ъгли, както бихте направили с реален обект.

Ако се опитате да я докоснете обаче, ръката ви ще мине през нея и ще откриете, че там реално няма нищо (вж. Фиг. 3).

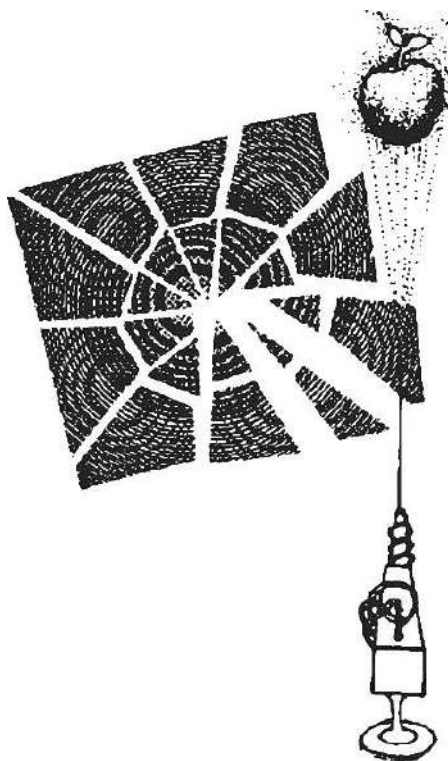

Фигура 3. Триизмерността на една холограма е често пъти толкова поразително убедителна, че можете действително да обикаляте около нея и да я разглеждате от различни ъгли.

Но ако се приближите към нея и опитате да я докоснете, ръка ви ще мине през нея.

(„Несресаната Селеста“. Холографска стереограма от Питър Клодиъс, 1978. Фотограф – Брад Кантос, колекция на Музея на холографията. Използвана с разрешение.)

Триизмерността не е единствен забележителен аспект на холограмите. Ако холографска фотоплака, която съдържа образа на ябълка, бъде разрязана наполовина и след това осветена с лазер, всяка половинка ще съдържа цялостния образ на ябълката!

Фигура 4. За разлика от обикновена снимка, всяка част от холографската фотоплака съдържа пълна информация за цялото.

Затова, ако една холографска плака се накъса на парчета, всяко от тях може да бъде използвано за възстановяване на целия образ.

Дори ако половинките отново и отново се разделят, от всяко малко парченце от филма може да се възстанови образът на цяла ябълка (макар че образът ще става все по-неясен с намаляване на частите). За разлика от нормалните снимки, всеки малък

фрагмент от холографския филм съдържа пълната информация, записана върху целия филм (вж. Фиг. 4)⁷.

Именно това е характерна черта, която предизвиква такова възмущение у Прибрам, тъй като тя най-накрая предлага начин за разбиране на това, как спомените могат да бъдат разпръснати, а не разположени на определено място в мозъка. Щом е възможно всяко парче от холографски филм да съдържа пълна информация, потребна за създаване на цялостен образ, тогава изглежда пак така възможно всяка част от мозъка да съдържа информация, необходима за възкресяване на цялостен спомен.

И ЗРЕНИЕТО Е ХОЛОГРАФСКО

Споменът не е единствено нещо, което мозъкът може да обработи холографски. Друго откритие на Лешли е, че зрителните центрове на мозъка са също удивително устойчиви на хирургическо изрязване. Той открива, че дори след като се отстрани до 90% от зрителната кора (частта от мозъка, която възприема и тълкува това, което окото вижда) на плъх, животното все още може да изпълнява задачи, изискващи сложни зрителни умения. По същия начин проведено от Прибрам изследване разкрива, че до 98% от оптичните нерви на котка могат да бъдат прерязани, без сериозно да се накърни нейната способност да изпълнява сложни зрителни задачи⁸.

Това е все едно да вярваме, че публиката в някое кино може да се наслаждава на филма дори и след като 90% от киноекрана

⁷ Трябва да се отбележи, че тази удивителна черта се отнася само за парчета холографски филм, чиито образи са невидими за невъоръженото око. Ако купите холографска фотоплака (или предмет, който съдържа холографска фотоплака) в магазин и можете да видите триизмерния филм върху него без специално осветяване, не го режете наполовина. Ще си останете само с парчетата от първоначалния образ. – Б. пр.

⁸ Karl Pribram, „The Neurophysiology of Remembering“, Scientific American 220 (January 1969), p. 75.

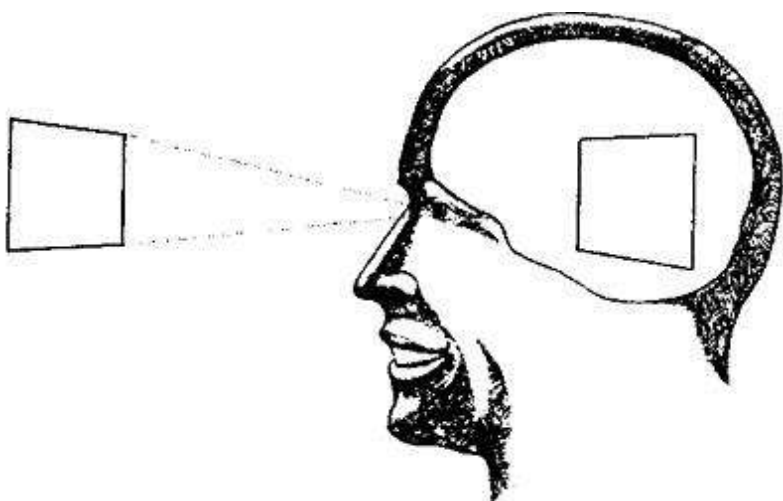
липсват, а неговите експерименти отново са предизвикателство пред стандартното разбиране за принципите на работа при зрението. Според господстващата тогава теория между образа, който вижда окото, и начина, по който той е представен в мозъка, има абсолютно (едно към едно) съответствие. С други думи, смята се, че когато гледаме квадрат, електрическата активност в нашата зрителна кора също приема формата на квадрат (вж. Фиг. 5).

Въпреки че открития от типа на тези, направени от Лешли, като че ли слагат край на подобна представа, Прибрам не е доволен. Докато е в Йейл, той замисля серия експерименти, за да разреши въпроса, и прекарва следващите седем години във внимателно измерване електрическата активност в мозъците на маймуни, докато те изпълняват различни зрителни задачи. Открива, че не само не съществува никакво съответствие едно към едно, но липсва дори забележим модел на последователност, в която електродите се възбуждат. Той пише за своите открития: „Експерименталните резултати са несъвместими с възгледа, че един подобен на снимка образ се проектира върху повърхността на кората.“⁹

Щом устойчивостта на зрителната кора към хирургическо изрязване показва, че подобно на паметта зрението също е разпръснато, и след като Прибрам се запознава с холографията, той започва да се пита дали и то не е холографско. Характерният за природата на холограмата принцип „цялото във всяка част“ несъмнено изглежда обяснява как може да бъде отстранена толкова голяма част от зрителната кора, без това да повлияе на способността за изпълняване на зрителни задачи. Ако мозъкът обработва образите, като използва някакъв вид вътрешна холограма, дори едно малко парче от холограмата може все още да възстанови в цялост онова, което окото вижда. Това обяснява

⁹ Karl Pribram, *Languages of the Brain* (Monterey, Calif.: Wadsworth Publishing, 1977), p. 123.

също липсата на каквото и да е абсолютно съответствие между външния свят и електрическата активност на мозъка. Освен това,

Фигура 5. Теоретиците на зрението смятаха, че има съответствие едно към едно между образа, който окото вижда, и начина, по който той е представен в мозъка.

Прибрам констатира, че това не е вярно.

ако мозъкът използва холографски принципи при обработване на зрителна информация, тогава не би имало по-голямо абсолютно съответствие между електрическата активност и виждащите образи, отколкото това между хаотичната спирала на интерферентна картина върху една холографска фотоплака и образът, закодиран в нея.

Остава само въпрос какъв вълноподобен феномен би могъл да използва мозъкът, за да създава такива вътрешни холограми. Веднага щом си задава този въпрос, Прибрам се досеща за един възможен отговор.

Известно е, че електрическите съобщения между нервните клетки на мозъка (невроните) не протичат самостоятелно. Подобно на малки дървета, невроните имат клончета, и когато да-

дено електрическо послание достигне края на едно от тези клончета, то го излъчва навън, както вълната в езеро. Тъй като невроните са много плътно натъпкани, тези разширяващи се електрически вълнички – също вълноподобен феномен, - постоянно се наслаждават една върху друга. Когато Прибрам си припомня това, той осъзнава, че те несъмнено създават едно почти безкрайно и калейдоскопично множество от интерферентни картини, а те на свой ред може би придават на мозъка неговите холографски свойства. „Холограмата се е помещавала там през цялото време, предвид вълноподобната природа на свързаността между мозъчните клетки – отбелязва Прибрам. – Просто ние не сме били наблюдателни и съобразителни, за да го проумеем.“¹⁰

ДРУГИ ЗАГАДКИ, ИЗЯСНЯВАНИ ЧРЕЗ ХОЛОГРАФСКИЯ МОДЕЛ НА МОЗЪКА

Прибрам публикува първата си статия за възможната холографска природа на мозъка през 1966 г. и продължава да разширява и усъвършенства своите идеи през следващите няколко години. Докато го прави и след като други изследователи се запознават с неговата теория, бързо става ясно, че разпръснатата природа на паметта и зрението не е единствена неврофизиологична загадка, която може да бъде обяснена чрез холографския модел.

Необятната човешка памет

Холографията обяснява също как нашите мозъци могат да съхраняват толкова много спомени върху такова малко пространство. Блестящият физик и математик от унгарски произход Джон фон Нойман веднъж пресмята, че в хода на един средно дълъг човешки живот мозъкът запаметява информация от порядъка на

¹⁰ Daniel Goleman, „Holographic Memory: Karl Pribram Interviewed by Daniel Goleman“, Psychologic Today 12, no. 9 (February 1979), p. 72.

$2,8 \times 10^{20}$ (280 000 000 000 000 000 000) бита. Това е огромно количество информация и изследователи на мозъка отдавна опитват да се доберат до механизъм, който обяснява подобни феноменални възможности.

Интересно е, че холограмите също притежават фантастичен капацитет за съхраняване на информация. Чрез промяна в ъгъла, под който двата лазера достигат холографската плака, става възможно да се запишат множество различни образи върху една и съща повърхност. Всеки записан по такъв начин образ може да бъде възстановен просто като се освети фотоплаката с лазерен лъч под същия ъгъл, от който е бил записан с първоначалните два лъча. Прилагайки този метод, изследователи са изчислили, че на един квадратен инч (= 6,45 кв. см) филм може да се съхрани обем информация, който се съдържа в петдесет Библии¹¹!

СПОСОБНОСТТА ЗА ПРИПОМНЯНЕ И ЗАБРАВЯНЕ

Холографски фотоплаки, които съдържат многобройни образи като описаните по-горе, предоставят също и начин за разбиране на нашата способност да си припомняме и да забравяме. Когато такава фотоплака се постави под лазерен лъч и се накланя напред-назад, различни образи, които тя съдържа, се появяват и изчезват в блестящ поток. Твърди се, че нашата способност да си припомняме, е аналогична на осветяване с лазерен лъч върху подобно парче филм и извикване на определен образ. По същия начин, когато не сме в състояние да си припомним нещо, това може би е все едно да насочваме различни лъчи към парче филм с много образи, но да не успяваме да улучим точния ъгъл, за да възкресим образа/спомена, който търсим.

¹¹ J. Collier, C. B. Burkhart, and L. H. Lin, Optical Holography (New York: Academic Press, 1971)

Асоциативна памет

В романа на Пруст „На път към Суан“ глътка чай и хапка от малък кейк във формата на раковина, известен като *petite Madeleine*, карат повествователя да се окаже неочаквано потопен в спомени от своето минало. Отначало той е озадачен, но след това бавно, след много усилия от негова страна си припомня, че леля му често го е черпила с чай и същите мадлени, когато е бил малко момче и именно тази асоциация раздвижва неговата памет. Всички сме имали подобни преживявания – слаб мирис на приготвяна храна или бърз поглед към някакъв отдавна забравен обект ненадейно извикват дадена сцена от нашето минало.

Холографската идея предлага допълнителна аналогия с асоциативните нагласи на паметта. За илюстрация служи друг вид техника за холографско записване. Първо, светлината от единичен лазерен лъч отскача едновременно от два обекта, да речем фотойл и лула. На отразената от всеки обект светлина след това се дава възможност да се сблъска с другата и получената в резултат интерферентна картина се улавя върху филма. Впоследствие винаги, когато фотойлът се осветява с лазерна светлина и светлината, отразена от него, мине през филма, ще се появява триизмерен образ на лулата. Обратно, винаги когато същото се прави с лулата, ще се появява холограма на фотойла. Така че ако нашите мозъци функционират холографски, подобен процес би бил вероятна причина за начина, по който определени обекти предизвикват точно определени, характерни спомени от миналото.

Способност за различаване на познати неща

На пръв поглед нашата способност да различаваме познати неща може да не изглежда чак толкова необичайна, но изследователи на мозъка отдавна са установили, че тя е твърде сложна. Например абсолютната увереност, която изпитваме, когато зърнем познато лице сред множество от неколкостотин души, не е само

субективна емоция, но изглежда се дължи на извънредно бърза и надеждна форма обработка на информация в нашия мозък.

През 1970 г. физикът Питер ван Хирден публикува в английското списание „Нейчър“ статия, в която изказва предположение, че един тип холография, известен като *разпознаваща холография*, ни дава начин за разбиране на тази способност¹². При разпознаващата холография холографски образ на обект се записва по обичайния начин, с изключение на това, че лазерният лъч се отразява от специален вид огледало, наричано *фокусиращо огледало*, преди да му се даде възможност да докосне неекспонирания филм. Ако втори обект, подобен, но не идентичен с първия, бъде окъпан в лазерна светлина и тя се отрази от огледалото и попадне върху филма, след като той е проявен, върху него ще се появи ярко светлинно петно. Колкото по-ярко и по-ясно очертано е светлинното петно, толкова по-голяма е степента на сходство между първия и втория обект. Ако двата обекта са съвършено различни, то светлинно петно няма да се появи. Като се постави светлочувствителна фотоклетка зад холографския филм, устройството може да бъде използвано като механична система за разпознаване¹³.

Подобна техника, известна като *интерферентна холография*, също може да обясни как различаваме и познатите, и непознати черти на даден образ, като например лице на човек, когото не сме виждали много години. При тази техника един обект се разглежда през парче холографски филм, което съдържа неговия образ. Когато това се направи, всяка черта на обекта, която се е променила, откакто образът е бил първоначално записан,

¹² Ван Хирден, учен от изследователските лаборатории „Полароид“ в Кеймбридж, щата Масачузетс, всъщност предлага своя версия на холографската теория за паметта през 1963 г., но работата му остава относително незабелязана. – Б. пр.

¹³ Pieter van Heerden, „Models for the Brain“, Nature 227 (July 25, 1970), pp. 410–11.

ще отразява светлината различно. Човек, гледащ през филма, незабавно ще осъзнае дали обектът се е променил и до каква степен е останал същият. Техниката е толкова чувствителна, че даже натиск с пръст върху гранитен блок ще се открие незабавно, а на процеса са намерени практически приложения в индустрията за изпитване на материали¹⁴.

Фотографска памет

През 1972 г. двама изследователи на зрението от Харвард – Даниъл Полен и Майкъл Трактенбърг – изказват предположение, че холографската теория на мозъка може да обясни защо някои хора притежават фотографски спомени (известни също като *ейдетически спомени*). Обикновено на хората с фотографска памет са им достатъчни няколко мига, за да сканират сцена, която искат да запаметят. Когато искат да видят сцената отново, те „прожектират“ неин умствен образ, като си затворят очите или като концентрират погледа си върху бяла стена или екран. При едно изследване на такъв човек – професор по история на изкуството в Харвард на име Елизабет, - Полен и Трактенбърг откриват, че умствените образи, които тя проектира, са толкова реални, че когато чете образ на страница от Гьотевия „Фауст“ очите ѝ се движат, като че ли тя чете реална страница. Като отбелязват, че образът, съхраняван върху холографска фотоплака става все по-мъгляв с намаляване на размера му, Полен и Трактенбърг твърдят, че може би такива хора имат по-ярки спомени, защото по някакъв начин имат достъп до много големи области от холограмите на спомените си. И обратно, може би мнозина от нас имат по-малко ярки спомени, защото достъпът ни е ограничен до по-малки области от холограмите на спомените¹⁵.

¹⁴ Paul Pietsch, *Shufflebrain: The Quest for the Holographic Mind* (Boston: Houghton Mifflin, 1981), p. 78.

¹⁵ Daniel A. Pollen and Michael C. Tractenberg, „Alpha Rhythm and Eye Movements in Eidetic Imagery“, *Nature* 237 (May 12, 1972), p. 109.

Прехвърляне на придобити умения

Прибрам смята, че холографският модел хвърля светлина и върху нашата способност да прехвърляме придобити чрез обучение умения от една част на тялото към друга. Както си четете тази книга, спрете за момент и напишете малкото си име във въздуха с вашия ляв лакът. Навярно ще откриете, че е сравнително лесно да го сторите, а все пак по всяка вероятност то е нещо, което никога преди не сте правили. Тази способност може и да не ви изглежда удивителна, но за класическия възглед, според който различни области на мозъка (като например областта, контролираща движенията на лакътя) са „пряко свързани“, или способни да изпълняват задачи *само* след обучение чрез повторение, посредством което да бъдат установени съответните нервни връзки между мозъчните клетки, това е нещо като загадка. Прибрам отбелязва, че проблемът става много по-податлив на решаване, ако мозъкът би бил в състояние да обърне всичките си спомени, включително спомените за придобитите чрез обучение способности, като например писането, в един език на интерфериращи вълнови форми. Подобен мозък би бил много по-гъвкав и би могъл да прехвърля съхранената в него информация със същата лекота, с която един изкусен пианист транспонира някоя песен от една музикална тоналност в друга.

Същата тази гъвкавост може да обясни способността ни да разпознаваме нечие познато лице, без значение от какъв ъгъл го виждаме. Освен това, щом мозъкът е запааметил едно лице (или някакъв друг обект или сцена) и го е преобразувал в език на вълнови форми, той може, в известен смисъл, да превърта тази вътрешна холограма от всички страни и да я изследва от каквато си иска перспектива.

Усещания за илюзорен крайник и как създаваме „свят извън нас“

За повечето от нас е очевидно, че чувствата ни на любов, глад, гняв и т.н. са вътрешни реалности, а звукът на свирещ оркестър,

топлината на слънцето, мирисът на изпичащ се хляб и т.н. са външни реалности. Не е толкова ясно обаче как нашите мозъци ни дават възможност да разграничаваме двата вида реалности. Прибрам например отбелязва, че когато погледнем някого, обрзът му в действителност е върху повърхността на нашата ретина. Но все пак ние не възприемаме този човек като съществуващ върху ретината. Ние го възприемаме като съществуващ в „света извън нас“. По същия начин, когато си ударим пръст на крака, усещаме болката в него. Но реално тя не е там. В действителност болката е неврофизиологически процес, който протича някъде в мозъка ни. Как тогава нашият мозък е в състояние да предаде множеството неврофизиологични процеси, проявяващи се като наше преживяване, които са все вътрешни, и да ни подлъже да мислим, че едни са вътрешни, а други: разположени извън границите на нашето сиво вещество?

Да създава илюзията, че нещата са разположени там, където не са, е най-типичен признак на една холограма. Както бе споменато, ако погледнете някоя холограма, тя като че ли има пространствени дименсии, но ако прекарате ръка през нея, ще установите, че там няма нищо. Въпреки това, което ни казват сетивата ни, никой инструмент не ще улови присъствието на някаква ненормална енергия или вещество там, където холограмата изглежда се помещава. Така е, защото холограмата е *виртуален* образ – образ, който изглежда разположен някъде, където не е, и пространствените му дименсии са не по-реални от тази на триизмерния образ, който виждате, когато се погледнете в огледалото. Точно както този образ е разположен в живачната амалгама, нанесена върху задната повърхност на огледалото, така действителното местоположение на една холограма е винаги във фотографската емулсия върху повърхността на филма, на който е записана.

Допълнително доказателство, че мозъкът е в състояние да ни подлъже да мислим, че вътрешни процеси са разположени из-

вън тялото, идва от физиолога Георг фон Бекеши, носител на Нобелова награда. В серия експерименти, проведени в края на 60-те години на XX в., Бекеши поставя вибратори върху коленете на участници с превръзка на очите. След това променя честотата, с която инструментите вибрират. Докато го прави открива, че може да предизвика у подопитните усещане, че източникът на вибрация се прехвърля от едното коляно към другото. Ученият установява, че дори може да накара участниците в експеримента да усетят източника на вибрация в пространството между техните колена. Накратко, той показва, че хора имат способност да изпитват привидни усещания по места в пространството, където нямат абсолютно никакви сетивни рецептори¹⁶.

Прибрам смята, че работата на Бекеши е съвместима с холографския възглед и хвърля допълнителна светлина върху това как интерфериращите вълнови фронтове – или както е при Бекеши, интерфериращите източници на физическа вибрация – дават възможност на мозъка да определи местонахождението на някои свои преживявания извън физическите граници на тялото. Той смята, че този процес може да обясни и феномена „илюзорен крайник“, или усещането на хора, претърпели ампутация, че липсващият крак или ръка все още са на мястото си. Често те изпитват свръхестествено реалистични гърчове, болки и пробождания в тези илюзорни крайници, но може би преживяването е холографски спомен за орган, все още присъстващ в интерферентни картини в техните мозъци.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА ЗА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК

За Прибрам повечето сходства между мозъка и холограмата будят интерес, но той знае, че неговата теория е без стойност, докато не бъде подкрепена от по-солидни доказателства. Един учен, който осигурява нови доказателства, е биологът Пол Пайч

¹⁶ Pribram, Languages, p. 169.

от Университет на Индиана. Любопитно е, че отначало Пайч упорито не вярва в теорията на Прибрам. Особено скептичен е към твърдението, че спомените нямат някакво конкретно място в мозъка.

За да докаже, че Прибрам не е прав, Пайч разработва серия експерименти, в които използва саламандри като опитни животни. При предишни изследвания той е открил, че може да отстрани мозъка на саламандър, без да го убие, и въпреки че той остава вцепенен, докато мозъкът му липсва, неговото поведение напълно се нормализира, щом мозъкът му бъде върнат обратно.

Пайч разсъждава по следния начин – ако поведението при хранене на един саламандър не е свързано с някакво специфично място в мозъка, то не би било важно как е поставен мозъкът в главата му. Ако е от значение, тогава теорията на Прибрам би била опровергана. Затова той преобръща лявата и дясната полусфери в мозъка на саламандъра, но за негов ужас, ако той бъде оставен в този му вид, саламандърът бързо възобновява нормалното си хранене.

Взема друг саламандър и обръща мозъка му наопаки (с главата надолу). Връща го така и нормалното хранене се възобновява. Чувствайки се все по-обезсърчен, той решава да предприеме по-драстични мерки. В серия от над 700 операции той реже на филийки, стръсква, разбърква, изважда и дори накълтва мозъците на своите нещастни подопитни, но винаги когато постави отново това, което е останало, тяхното поведение се нормализира¹⁷.

Тези и други открития карат Пайч да повярва в теорията на Прибрам, привличат нужното внимание и правят изследванията му обект на част от телевизионното предаване „60 минути“. Той описва свои преживявания и прави подробна ретроспекция на множество експерименти в проникновената си книга „Разбърканият мозък“.

¹⁷ Paul Pietsch, „Shufflebrain“, Harper's Magazine 244 (May 1972), p. 66.

МАТЕМАТИЧЕСКИ ИЗКАЗ НА ХОЛОГРАМАТА

Теориите, даващи възможност за разработване на холограмата, са формулирани за пръв път през 1947 г. от Денис Габор (впоследствие спечелил Нобелова награда за своите постижения), а в края на 60-те и началото на 70-те години на XX в. теорията на Прибрам получава още по-убедителна експериментална подкрепа. Когато Габор формулира за пръв път идеята за холографията, той не е мислил за лазери. Целта му е да подобри електронния микроскоп, тогава примитивен и несъвършен уред. Неговият подход е математически и по-конкретно той използва дял от висшата математика, изнамерен от един французин на име Жан Б. Ж. Фурие през XVIII в.

Опростено казано, това, което разработва Фурие, е математически начин за превръщане на всеки модел, колко и сложен, в език на прости вълни. Той показва също как тези вълнови форми могат да бъдат преобразувани обратно в първоначалния модел. С други думи, също както телевизионната камера трансформира един образ в електромагнитни честоти, а телевизионен приемник превръща тези честоти обратно в първоначалния образ, Фурие показва как подобен процес може да бъде постигнат математически. Уравненията, които той разработва, за да превърне образи във вълнови форми и обратно, са известни като *преобразувания на Фурие*.

Преобразуванията на Фурие позволяват на Габор да обърне образ на даден обект в мъглявината от интерферентни структури върху холографска плака. Те му дават също възможност да изнамери начин за превръщане на тези интерферентни структури обратно в образ на първоначалния обект; фактически необикновеното цяло-във-всяка-част на холограмата е един от страничните продукти, които се получават, когато образ или модел се преведе във Фурие-езика с вълнови форми.

В края на 60-те и началото на 70-те години на XX в. различни учени установяват контакт с Прибрам и му разказват за открити

от тях доказателства, че зрителната система работи като вид анализатор на честоти. Тъй като честотата е мярка за броя трептения, които претърпява една вълна за секунда, това убедително показва, че мозъкът може да функционира като холограма.

Но чак през 1979 г. неврофизиолозите Ръсел и Карън Девалоа от Бъркли правят откритието, разрешило въпроса. Изследване от 60-те години показва, че всяка мозъчна клетка в зрителната кора е способна да реагира на различен модел – едни мозъчни клетки се включват, когато окото вижда хоризонтална линия, други, когато локализира вертикална линия, и т.н. В резултат много изследователи стигат до заключение, че мозъкът приема входяща информация от тези високо специализирани клетки, наречени детектори на признаци, и по някакъв начин я съгласува (сглобява), за да ни снабди с нашите визуални възприятия на света.

Въпреки популярността на този възглед, Девалоа смятат, че това е вярно само отчасти. За да проверят своето предположение, те използват уравнения на Фурие за превръщане на десени с шотландско каре в прости вълнови форми. След това проверяват как мозъчните клетки в зрителната кора реагират на тези нови образи във вълнова форма. Това, което откриват, е, че мозъчните клетки не реагират на първоначалните модели, а на Фурие-преобразуванията на модели. Заключениеето може да бъде само едно. Мозъкът използва математика на Фурие – същата тази, която прилага и холографията, - за да преобразува зрителни образи във Фурие-език на вълнови форми¹⁸.

Откритието на Девалоа впоследствие е потвърдено от редица други лаборатории в цял свят и макар да не дава абсолютно доказателство, че мозъкът е холограма, то предоставя достатъчно доказателства, за да убеди Прибрам, че неговата теория е правилна.

¹⁸ Karen K. De Valois, Russell L. De Valois, and W. W. Yund, „Responses of Striate Cortex Cells to Grating and Checkerboard Patterns“, *Journal of Physiology*, vol. 291 (1979), pp. 483–505.

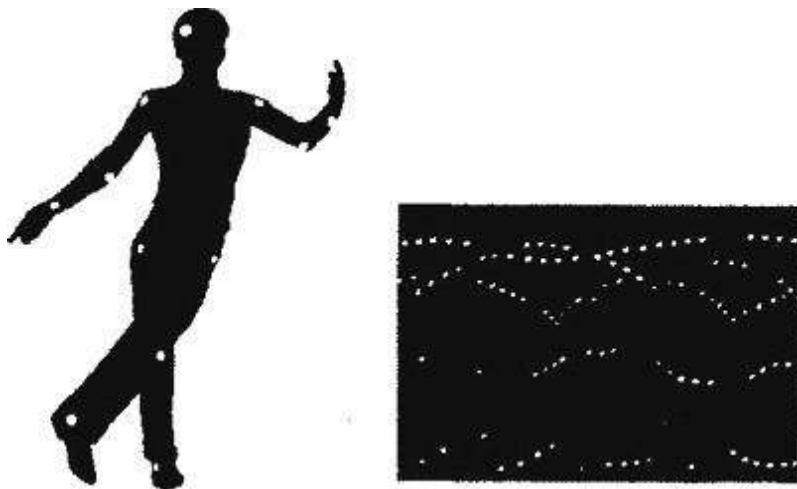
Подтикнат от идеята, че зрителната кора реагира не на модели, а на честотите на различни вълнови форми, той започва да преоценява ролята, която играят честотите при други сетива. Не му отнема много време да установи, че важността на тази роля може би е недогледана от учените през ХХ в. Повече от век преди откритието на Девалоа немският физиолог и физик Херман фон Хелмхолц показва, че ухото е честотен анализатор. По-съвременни изследвания разкриват, че нашето обоняние се основа на т.нар. осмотични честоти. Работата на Бекеши ясно показва, че нашата кожа е чувствителна към честотите на вибриране, а той дори привежда някои данни, че вкусът може да включва честотен анализ. Любопитно е и друго – Бекеши разкрива, че математическите уравнения, които му дават възможност да предвиди как неговите подопитни ще реагират на различни честоти на вибриране, също следват трансформации на Фурие.

ТАНЦЬОРЪТ КАТО ВЪЛНОВА ФОРМА

Но може би най-изумителна находка на Прибрам е откритието на руския учен Николай Бернщайн, че дори нашите физически движения навярно са закодирани в мозъците ни на език, съставен от Фурие-вълнови форми. През 30-те години на ХХ в. Бернщайн облича хора в черни трика и изрисува бели петна върху техните лакти, колене и други стави. След това ги разполага срещу черен фон и заснема с камера извършваните от тях различни физически дейности като танц, ходене, подскачане, коване и печатане на пишеща машина.

Когато проявява филма, върху него се появяват само бели петна, движещи се нагоре-надолу и от единия до другия край на екрана в различни сложни и плавни движения (виж. Фиг. 6). За да изрази количествено своите открития, той анализира чрез математика на Фурие различните линии, които чертаят белите петна и ги трансформира във вълнови форми. С изненада отк-

рива, че вълновите представяния съдържат скрити модели, които му позволяват да предвиди следващото движение на участниците в експеримента с точност до 2,5 см.

Фигура 6. Руският изследовател Николай Бернщайн изрисува бели точки върху танцьори и ги заснема на черен фон как танцуват.

Когато преобразува техните движения във вълнови форми, открива, че те могат да бъдат анализирани посредством математика на Фурие: същата, която Габор използва, за да изнамери холограмата.

Когато Прибрам се натъква на работата на Бернщайн, той незабавно оценява нейните последствия. Може би причината, поради която скрити модели излизат наяве след анализа, който извършва Бернщайн на движенията на участници в експеримента чрез преобразувания на Фурие, е, че именно по този начин движенията се съхраняват в мозъка. Това е една вълнуваща възможност, защото ако мозъкът анализира движенията, като ги декомпозира на техни честотни компоненти, това обяснява бързината, с която се справяме с много сложни физически задачи. Например

не се научаваме да караме велосипед чрез усърдно запаметяване на всеки малък детайл от процеса. Учим се, като схващаме цялото плавно движение. Трудно може да се обясни плавната цялост, характерна за начина, по който се учим на толкова много физически дейности, ако нашите мозъци съхраняват информацията бит по бит. Но тя става много по-лесна за разбиране, ако мозъкът ни анализира чрез преобразувания на Фурие подобни задачи и ги усвоява като едно цяло.

РЕАКЦИЯ НА НАУЧНАТА ОБЩНОСТ

Въпреки наличието на подобни доказателства, холографският модел на Прибрам остава крайно дискуссионен. Част от проблема е, че има множество популярни теории за това, как работи мозъкът, и доказателства в подкрепа на всички тях. Някои изследователи смятат, че разпръснатата природа на паметта може да бъде обяснена чрез прилив и отлив на различни мозъчни химически вещества. Други твърдят, че електрически колебания между големи групи неврони могат да обяснят паметта и ученето. Всяка школа има свои ревностни поддръжници и вероятно бихме могли да кажем със сигурност, че повечето учени все още не са съгласни с аргументите на Прибрам. Например невропсихологът Франк Ууд от медицински институт „Боуман Грей“ в Уинстън Салем, щата Южна Каролина, смята, че „има ужасно малко експериментални открития, за които холографията е необходимото, или дори предпочитаното обяснение“¹⁹. Прибрам е озадачен от подобни изявления и възразява, като отбелязва, че в момента има книга под печат с над 500 отправки към такива данни.

Други изследователи са съгласни с Прибрам. Д-р Лари Доси, бивш административен ръководител на болница „Медикъл Сити“ в Далас, признава, че теорията на Прибрам е предизвикателство към много отдавна установени схващания за мозъка, но

¹⁹ Goleman, Psychology Today, p. 71.

отбелязва, че „мнозина специалисти по функциониране на мозъка са привлечени от идеята, ако не за друго, то заради крещящите разминавания в сегашните ортодоксални възгледи“²⁰.

Неврологът Ричард Рестак, автор на сериала „Мозъкът“ по кабелна телевизия Пи Би Ес, споделя мнението на Доси. Според него въпреки недвусмислените доказателства, че човешки способности са холистично разпръснати в целия мозък, повечето изследователи продължават упорито да поддържат идеята, че може да бъде установено мястото на дадена функция в мозъка по същия начин, по който градове могат да бъдат намерени върху картата. Рестак смята, че теории, основани върху тази предпоставка, са не само „свърхопростенчески“, но реално функционира като „концептуални усмирители ризи“, не позволяващи да се оцени истинската сложност на мозъка²¹. Той смята, че „холограмата е не само възможен, но към момента представлява може би най-добър „модел“ за функционирането на мозъка“²².

ПРИБРАМ СЕ СРЕЩА С БОМ

Що се отнася до Прибрам, през 70-те години са се натрупали достатъчно доказателства, за да го убедят, че неговата теория е правилна. Наред с това той е изпробвал идеите си в лабораторията и е открил, че единични неврони в двигателната кора реагират избирателно на ограничен по обхват диапазон честоти: откритие, което допълнително потвърждава неговите изводи. Въпросът, който започва да го безпокои, е: „Ако картината на реалността в нашите мозъци изобщо не е картина, а холограма, какво отразява тя?“. Дилемата, поставяна от този казус, е аналогична на това да снимате с фотоапарат „Полароид“ група хора, седящи

²⁰ Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston: New Science Library, 1982), pp. 10819.

²¹ Richard Restack, „Brain Power: a New Theory“, *Science Digest* (March 1981), p. 19.

²² Richard Restack, *The Brain* (New York: Warner Books, 1979), p. 253.

около маса и, след като проявите снимката, да откриете, че вместо хора има само някакви мъгляви очертания на интерферентни картини, разположени около масата. И в двата случая е основателно да се запитаме: „Коя е истинската реалност – привидно обективният свят, преживяван от наблюдателя/фотографа или мъглявината от интерферентни структури, записани с камерата/в мозъка?“

Прибрам разбира, че ако холографският модел на мозъка бъде доведен до негов логичен край, той отваря врата за възможността обективната реалност – светът на чашки с кафе, планински изгледи, брястове и настолни лампи, - дори да не съществува или най-малкото да не съществува по начина, по който смятаме, че изглежда. Възможно ли е, пита се той, да е вярно това, което мистици твърдят от векове, че реалността е *мая*, илюзия, а същността извън нас да е реално една безбрежна, резонираща симфония вълнови форми, едно „царство на честоти“, което се трансформира в света, който познаваме, само *след* като навлезе в нашите сетива?

Съзнавайки, че разрешението, което търси, може да лежи извън обхвата на неговата научна област, той се обръща за съвет към своя син физик. Той му препоръчва да се запознае с работата на друг физик на име Дейвид Бом. Когато Прибрам го прави, целият се наелектризира. Защото не само намира отговор на своя въпрос, но констатира и че според Бом, цялата вселена е холограма.

ГЛАВА ВТОРА.

КОСМОСЪТ КАТО ХОЛОГРАМА

„Не можеш да не се изумиш от степенята, в която [Бом] е способен да избяга от тесните калъпи на научната условност и да се изправи сам с една съвършено нова и буквално необятна идея, която притежава и вътрешна съгласуваност, и логическа сила да обясни твърде многообразни феномени на физическия опит от една напълно неочаквана гледна точка.

Това е една теория, която е толкова интуитивно удовлетворяваща, щото много хора смятат, че ако вселената не е, каквато я описва Бом, то тя би трябвало да стане такава.“

Джон П. Бригз и Ф. Дейвид Пийт,
„Огледалната вселена“

Пътят, който води Бом до убеждение, че вселената е структурирана като холограма, започва от самата граница на материята, в света на елементарните частици. Неговият интерес към науката и начина, по който работят нещата, се появява рано. Като момче, израснало в Уилкис Бар, щата Пенсилвания, той изобретява некапещ чайник и баща му, преуспяващ бизнесмен, го подтиква да се опита да извлече полза от идеята. Но след като научава, че първата стъпка в подобно начинание е да ходи от врата на врата

по домовете, за да провери пазарния интерес към изобретението, интересът на Бом към бизнеса намалява²³.

Не изчезва обаче интересът му към науката и неговата изумителна любознателност го кара да търси нови висоти за покоряване. Най-предизвикателната от тях той открива през 30-те години на XX в., когато постъпва в Пенсилвания Стейт Колидж, защото именно там за пръв път бива омаян от квантовата физика.

Не е трудно да разберем как се случва това. В сърцевината на атома физиците откриват скрита чудна нова земя и в нея неща, много по-удивителни от тези, с които се сблъскват Кортес или Марко Поло. Това, което прави този нов свят тъй интригуващ, е, че всичко в него изглежда толкова противоречащо на здравия разум. Той наподобява повече земя, управлявана чрез магьосничество, отколкото разширение на природния свят, една реалност от типа Алиса-в-страната-на-чудесата, където тайнствени сили задават нормата и всичко логическо е преобърнато.

Едно от поразителните открития на квантовите физици е, че ако разбиваме материята на все по-малки и по-малки парченца, в крайна сметка ще стигнем точка, в която тези парченца – електрони, протони и т.н. – повече не притежават отличителни признаци на обекти. Например мнозина от нас си представят електрона като някаква миниатюрна сфера или като сачма за въздушна пушка, която се движи в кръг с голяма скорост, но нищо не може да бъде по-далеч от истината. Макар че един електрон може понякога да се държи сякаш е компактна малка частица, физиците са открили, че той *буквално не притежава измерения*. За повечето от нас е трудно да си го представим, защото всичко в нашето равнище на съществуване е измеримо. И все пак, ако

²³ Basil J. Hiley and F. David Peat, „The Development of David Bohm’s ideas from the Plasma to the Implicate Order“, in Quantum Implications, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 1.

се опитате да измерите ширината на един електрон, ще откриете, че това е невъзможна задача. Електронът просто не е обект от рода на тези, които познаваме.

Друго откритие на физиците е, че електронът може да се проявява и като частица, и като вълна. Ако изстреляте един електрон към екрана на изключен телевизор, когато той докосне фосфоресциращите химически вещества, които покриват стъклото, ще се появи миниатюрна светлинна точка. Единичната точка на въздействие, която оставя електронът върху екрана, ясно разкрива типичната за частица страна на тяхната природа.

Но това не е единствена форма, приемана от електрона. Той може да се разтвори в мъглав облак енергия и да се държи като вълна, разпространяваща се в пространството. Когато един електрон се проявява като вълна, той може да прави неща, които никоя частица не може. Ако бъде изстрелян към бариера, в която са направени два процепа, той може да премине едновременно и през двата. Когато вълноподобни електрони се сблъскат, те дори създават интерферентни картини. Електронът, като някакъв герой от приказките, който непрекъснато мени своя облик, може да се проявява и като частица, и като вълна.

Тази типична за хамелеон способност е обичайна за всички елементарни частици. Тя е присъща и на всички формирания, за които някога се е мислело, че се проявяват изключително като вълни. Светлина, гама-лъчи, радиовълни, рентгенови лъчи – всички те могат да се трансформират от вълни в частици и обратно. Днес физиците смятат, че елементарните частици не следва да бъдат класифицирани като само вълни или само частици, а като отделна категория същности, които са винаги някак си и двете. Тези формирания са наречени *кванти*, а физиците ги смятат за основен градивен елемент на вселената²⁴.

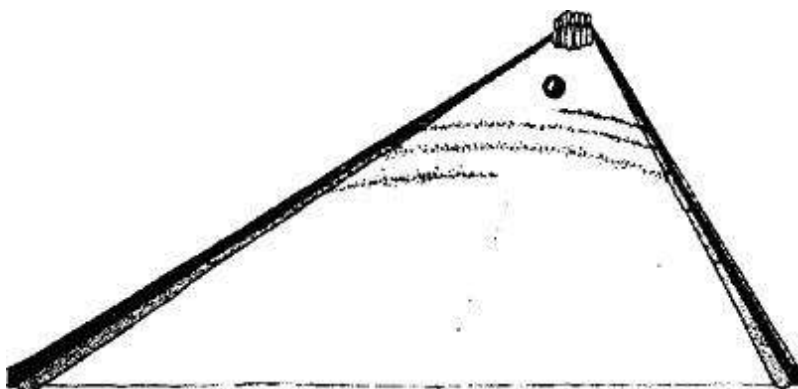
²⁴ *Кванти* е множествено число на *квант*. Един електрон е един квант. Няколко електрона са група кванти. Думата *квант* е също синоним на *вълна-частица*, термин, който се използва и за да обозначи нещо, притежаващо аспекти и на вълна, и на частица. – Б. пр.

Може би най-изумителни от всичко са наличните неопровержими доказателства, че *единствено време, в което квантите се проявяват като частици, е когато ги наблюдаваме*. Експериментални открития показват, че когато примерно един електрон не е наблюдаван, той винаги е вълна; физиците са в състояние да стигнат до това заключение, тъй като са изнамерили хитроумни стратегии за проследяване как се държи един електрон, когато не е наблюдаван (трябва да се отбележи, че това е само една интерпретация на данните, а не становище на всички физици – както ще видим, самият Бом предлага различно тълкуване).

Отново това изглежда повече като магия, отколкото като вида поведение, който сме свикнали да очакваме от природния свят. Да си представим, че имате топка за боулинг, която е топка само докато я гледате. Ако поръсите с талк цялата пътечка за боулинг и изтъркаляте такава „квантова“ топка към кеглите, тя ще трасира единична линия през талка, докато я наблюдавате. Но ако мигнете, докато тя се търкаля, ще откриете, че за секунда или две, в които не я гледате, топката за боулинг престава да трасира линия и вместо това оставя широк вълнов шлейф, подобно на вълнообразните ивици на пустинна змия, докато се движи на верев по пясъка (вж. Фиг. 7).

Подобна ситуация е сравнима с тази, в която попадат квантовите физици, когато за пръв път откриват данни, че квантите се сливат в частици само когато са наблюдавани. Физикът Ник Хърбърт, който подкрепя тази интерпретация, казва, че това понякога го кара да си представя, че зад гърба му светът е винаги „една напълно неопределена и непрестанно течаща квантова супа“. Но винаги, когато се обърне и се опита да види супата, неговият поглед мигновено я замразява и тя се превръща в обикновена реалност. Той смята, че това ни прави малко като Мидас, легендарният цар, който никога не познал усещането при допир на коприна или от ласката на човешка длан, защото всичко, до

което се докоснел, се превръщало в злато. „По същия начин хората никога не могат да изпитат същинската текстура на квантовата реалност – казва Хърбърт, - защото всичко, до което се докоснем, се превръща в материя.“²⁵

Фигура 7. Физиците откриват неопровержими доказателства, че единственото време, в което електрони и други „кванти“ се проявяват като частици е, когато ние ги наблюдаваме. По всяко друго време те се държат като вълни. Това е толкова странно, колкото да притежавате топка за боулинг, която очертава единична линия върху полето, докато я наблюдавате, но оставя вълнова следа всеки път, когато премигнете.

БОМ И ВЗАИМОСВЪРЗАНОСТТА

Един аспект на квантовата реалност, който Бом намира за особено интересен, е странното състояние на взаимосвързаност, което изглежда съществува между привидно несвързани субатомни събития. Също толкова озадачаващо е, че повечето физици се стремят да отдадат скромно значение на този феномен. Всъщност толкова малко е направено в това отношение, че един от най-знаменитите примери за взаимосвързаност остава скрит

²⁵ Nick Herbert, „How Large is Starlight? A Brief Look at Quantum Reality“, Revision 10, no. 1 (Summer 1987), pp. 31–35.

в едно от основните допускания на квантовата физика дълги години, преди някой да забележи това.

Въпросното допускане е направено от един от основателите на квантовата физика – датският физик Нилс Бор. Той отбелязва, че ако елементарните частици се появяват само в присъствието на наблюдател, тогава е също толкова безсмислено да се говори за свойства и характеристики на частиците като налични, преди те да бъдат наблюдавани. Това е обезпокоително за мнозина физици, защото в по-голямата си част науката е основана върху разкриване свойствата на явленията. Но ако актът на наблюдението действително помага да бъдат създадени такива свойства, какво означава това за бъдещето на науката?

Сред обезпокоените от твърденията на Бор бил Айнщайн. Въпреки ролята, която играе в основаването на квантовата физика, той изобщо не е доволен от посоката, в която новооперената наука поема. За него заключението на Бор, че свойства на една частица не съществуват, докато не бъдат наблюдавани, е особено осъдително, защото, когато то се съчетае с друга находка на квантовата физика, води до извода, че елементарните частици са взаимосвързани по начин, който Айнщайн смята за просто невъзможен.

Тази находка е откритието, че субатомните процеси водят в резултат до създаването на двойка частици с еднакви или много сходни свойства. Да разгледаме едно крайно нестабилно формиране, което физиците наричат позитроний. Атомът на позитрония е съставен от един електрон и един позитрон (позитронът е електрон с положителен заряд). Тъй като позитронът е античастицата на електрона, в крайна сметка двете се взаимоунищожават (анихилират) и разпадат на два кванта светлина или „фотони“, които се разлитат в противоположни посоки (способността да променя формата си от една частица в друга е още една способност на кванта). Съгласно квантовата физика няма значение колко далеч отлитат фотоните – когато бъдат изме-

рени, винаги ще се открива, че те имат еднакви ъгли на *поляризация*. (Поляризацията е пространствената ориентация на вълновия аспект на фотона при разлитане от източника.)

През 1935 г. Айнщайн и неговите колеги Борис Подолски и Натан Розен публикуват знаменита днес статия, озаглавена „Може ли квантово-механичното описание на физическата реалност да бъде смятано за завършено?“ В нея обясняват защо съществуването на такива двойки частици доказва, че не е възможно Бор да бъде прав. Както те отбелязват, две такива частици, да речем излъчвани фотони при разрушаване на позитрония, могат да бъдат създадени и да им се позволи да отлетят на значително разстояние²⁶. Тогава те могат да бъдат пресрещнати и техните ъгли на поляризация измерени. Ако поляризациите се измерят точно в един и същ момент и се открие, че те са идентични, както квантовата физика предсказва, и ако Бор е прав и свойства като поляризацията не възникват, докато не са наблюдавани или измервани, това показва, че по някакъв начин двата фотона трябва мигновено да обменят помежду си информация така, че да знаят кой е ъгълът на поляризация, който да синхронизират. Проблемът е, че съгласно специалната теория на относителността на Айнщайн нищо не може да пътува по-бързо от скоростта на светлината, да не говорим да пътува мигновено, защото това е все едно да се разруши бариерата на времето и би отворило вратата за всякакви видове неприемливи парадокси. Айнщайн и неговите колеги са убедени, че няма „разумна дефиниция“ на реалност, която би позволила съществуването на такава по-бърза-от-светлината взаимосвързаност и следователно Бор не е прав²⁷. Техният

²⁶ Разрушаването на позитрона не е субатомният процес, който Айнщайн и неговите колеги използват в техния мисловен експеримент, но е посочен тук, защото е лесно да бъде зримо представен. – Б.а.

²⁷ Albert Einstein, Boris Podolsky, and Nathan Rosen, „Can Quantum-Mechanical Description of Physical Reality Be Considered Complete?“, *Physical Review* 47 (1935), p. 777.

аргумент сега е известен като парадокс на Айнщайн-Подолски-Розен, или, за краткост, АПР.

Аргументът на Айнщайн не смущава Бор. Той съвсем не смята, че някакъв вид комуникация със скорост, по-бърза-от-светлината би могла да се осъществи, но предлага друго обяснение. Ако елементарните частици не съществуват, докато не са наблюдавани, тогава за тях повече не може да се мисли като за независими „неща“. Следователно Айнщайн основава своя аргумент неправилно, разглеждайки частиците в двойки като автономни обекти. Те са част от една невидима система и е безсмислено да мислим за тях поотделно.

След известно време повечето физици вземат страната на Бор и се съгласяват, че неговата интерпретация е правилна. Един от допринеслите за триумфа на Бор фактори е, че квантовата физика се оказва толкова грандиозно успешна в предсказването на феномени, щото малцина физици са в състояние дори да разглеждат възможността за някаква нейна погрешимост в едно или друго отношение. Освен това, когато Айнщайн и негови колеги изказват за пръв път своето предположение за двойките частици, технически и други причини не позволяват да бъде осъществен подобен експеримент. Така можем още по-лесно да се абстрахираме от него. Любопитното е, че макар Бор да изготвя своя аргумент, за да отрази атаката на Айнщайн срещу квантовата теория, както ще видим, възгледът на Бор, че субатомните системи са неделими, има също толкова дълбоки неявни следствия за природата на реалността. По стечения на обстоятелствата тези неявни ефекти също биват пренебрегнати и още веднъж потенциалната значимост на взаимосвързаността е потулена.

ЖИВО МОРЕ ОТ ЕЛЕКТРОНИ

През ранните години от развитието си като физик, Бом също приема позицията на Бор, но остава озадачен от липсата на интерес у него и негови последователи към взаимосвързаността. След

като завършва Пенсилвания Стейт Колидж, той постъпва в Калифорнийски университет в Бъркли и преди да получи своя докторат през 1943 г. работи в лабораториите по радиация „Лоурънс“ в Бъркли. Тук той се натъква на друг впечатляващ пример за квантова взаимосвързаност.

В лабораторията по радиация в Бъркли Бом подхваща изследване, станало негов епохален принос в изучаване на плазмата. Плазма е газ с висока плътност на електрони и позитивни йони – атоми с положителен заряд. За свое удивление той открива, че когато електроните са в плазма, те престават да се държат като отделни частици и придобиват поведение на части от по-голямо единно цяло. Макар техните индивидуални движения да изглеждат произволни, огромни количества електрони са в състояние да породят впечатление, че са изненадващо добре организирани. Като някакво амебоидно създание, плазмата постоянно се възобновява и обгражда, изолира всички нечистотии върху една стена по същия начин, по който един биологичен организъм би обвинил чуждо тяло в киста²⁸. Бом е толкова впечатлен от тези органични качества, щото по-късно отбелязва как често пъти е имал впечатление, че електронното море е „живо“²⁹.

През 1947 г. Бом приема асистентско място в Принстънски университет – показател за това, колко високо е оценяван, - и тук той продължава изследванията си от Бъркли с изучаване на електроните в метали. Отново открива, че привидно случайни движения на отделни електрони успяват да предизвикат високо организирани цялостни ефекти. Подобно на плазмите, които изучава в Бъркли, това вече не са ситуации, в които участват две частици, всяка от които се държи така, като че ли знае какво прави другата, а цял океан частици, всяка от които се държи така, като че

²⁸ Hiley and Peat, *Quantum*, p. 3.

²⁹ John P. Briggs and F. David Peat, *Looking Glass Universe* (New York: Simon & Schuster, 1984), p. 96.

ли знае какво правят несметни трилиони други частици. Бом нарича подобни колективни движения на електрони *плазмени*, а откриването им утвърждава репутацията му на физик.

РАЗОЧАРОВАНИЕТО НА БОМ

Преценката колко значима е взаимосвързаността, както и нарастващата неудовлетвореност от някои други господстващи възгледи във физиката, карат Бом да се чувства все по-недоволен от дадената от Бор интерпретация на квантовата теория. След три години преподаване на предмета в Принстън той решава да разгласи разбирането си, като напише учебник. Завършвайки го открива, че все още не изпитва задоволство от твърденията на квантовата физика и изпраща копия до Бор и Айнщайн с молба да изразят становище. От Бор не получава отговор, но Айнщайн установява контакт с него и му казва, че тъй като и двамата са в Принстън, то трябва да се срещнат и да обсъдят книгата. По време на първия, както се оказва, от шестмесечна серия оживени разговори, Айнщайн ентусиазирано казва на Бом, че никога не е виждал по-ясно представяне на квантовата теория. Въпреки това признава, че все още е напълно неудовлетворен от теорията, както и Бом.

По време на техните разговори двамата мъже откриват, че всеки е възхитен от способността на теорията да предсказва явления. Това, което ги безпокои, е, че тя не дава реален път за схващане на базисната структура на света. Бор и негови последователи също твърдят, че квантовата теория е завършена и не е възможно да се стигне до повече разбиране относно това, какво ще се случи в квантовата реалност. Това е все едно да заявим, че няма по-дълбинна реалност отвъд субатомния пейзаж и никакви допълнителни отговори не могат да бъдат открити, което също дразни философската природа на Бом и Айнщайн. В хода на своите срещи те обсъждат много други неща, но тези пунктове се открояват отчетливо в мислите на Бом. Вдъхновен от взаимо-

действията с Айнщайн, той приема валидността на неговите опасения за квантовата физика и решава, че би трябвало да има някакъв алтернативен възглед. Когато неговият учебник „Квантова теория“ е публикуван през 1951 г., той е възторжено приветстван като класика, но класика в област, на която Бом повече не е изцяло отдаден. Неговият ум, винаги активен и всякога дирещ по-дълбоки обяснения, вече усилено дири по-добър начин за описване на реалността.

НОВ ВИД ПОЛЕ И КУРШУМЪТ, УБИЛ ЛИНКЪЛН

След разговорите с Айнщайн, Бом опитва да намери приложима алтернатива на интерпретацията на Бор. Започва с допускане, че частици като електроните *наистина* съществуват в отсъствието на наблюдатели. Приема също наличието на една по-дълбока реалност зад неприкосновената стена на Бор – субквантово равнище, все още неоткрито от науката. Опирайки се на тези предпоставки той открива, че ако просто предположи съществуването на нов вид поле на това субквантово равнище, той би бил в състояние да обясни откритията на квантовата физика, както би могъл Бор. Бом нарича предполагащото от него ново поле *квантов потенциал* и теоретизира, че подобно на гравитацията, то обхваща целия космос. Обаче, за разлика от гравитационните полета, магнитните полета и т.н., неговото въздействие не намалява с увеличаване на разстоянието. Ефектите му са фини, но той е еднакво мощен навсякъде. Бом публикува своята алтернативна интерпретация на квантовата теория през 1952 г.

Реакцията към неговия нов подход е главно негативна. Някои физици са толкова убедени, че подобни алтернативи са невъзможни, щото без колебание отхвърлят идеите му. Други предприемат отявлени атаки срещу неговите разсъждения. В края на краищата всички подобни аргументи всъщност произтичат от философски различия, но това няма значение. Гледището на Бор

така се е окопало във физиката, че алтернативата на Бом е възприета като ерес.

Въпреки остротата на тези атаки Бом остава непоколебим в убеждението, че има нещо повече в реалността, отколкото допуска възгледът на Бор. Той също смята, че науката е твърде ограничена в своето становище, когато оценява нови идеи като неговата собствена, и в издадена през 1957 г. книга, озаглавена „Каузалност и случайност в модерната физика“, ученият изследва няколко от философските предпоставки, породили тази мисловна нагласа. Широко се поддържа допускането, че е възможно всяка отделна теория, каквато е квантовата, да бъде цялостна и завършена. Бом критикува това схващане като отбелязва, че природата може би е безкрайна. Тъй като не би било възможно за която и да е теория да обясни напълно нещо безкрайно, Бом смята, че при свободен научен анализ би било поцелесъобразно изследователите да се въздържат от подобни допускания.

В книгата той твърди, че начинът, по който науката разглежда каузалността, е също прекалено ограничен. За много следствия се смята, че имат само една или няколко причини. Бом обаче е на мнение, че един резултат може да има неограничен брой първоизточници. Например ако запитате някой какво е причинило смъртта на Ейбрахам Линкълн, той може да отговори, че това е куршумът от пистолета на Джон Уилкс Бут. Но един пълен списък на причините, допринесли за смъртта на Линкълн, би трябвало да включва всички събития, довели до усъвършенстване на пистолета, всички фактори, породили у Бут желание да убие Линкълн, всички стъпки в еволюцията на човешката раса, довели до развитието на ръка, способна да държи пистолет и т.н., и т.н. Бом признава, че в повечето случаи човек би могъл да пренебрегне безбрежната каскада от причини, водещи до даден резултат, но все пак подкрепя важноста на това учение да помнят, че което и да е отделно причинно-следствено отношение всъщност никога не е изолирано от вселената като цяло.

АКО ИСКАТЕ ДА ЗНАЕТЕ КЪДЕ СТЕ, ПОПИТАЙТЕ НЕЛОКАЛНИТЕ

По време на същия този период от живота си Бом продължава да усъвършенства своя алтернативен подход към квантовата физика. Когато се вглежда по-внимателно в смисъла на квантовия потенциал, открива, че той има редица черти, които предполагат едно още по-радикално отклонение от ортодоксалното мислене. Сред тях е значението на целостта. Класическата наука винаги разглежда състоянието на една система като цялост, просто резултатът от взаимодействие на нейните части. Обаче квантовият потенциал отхвърля този възглед и посочва, че поведението на частите в действителност е ръководено от цялото. Това не само придвижва една стъпка напред твърдението на Бор, че елементарните частици не са независими „неща“, а част от една неделима система, но дори подсказва, че целостта е в някои отношения по-първична реалност.

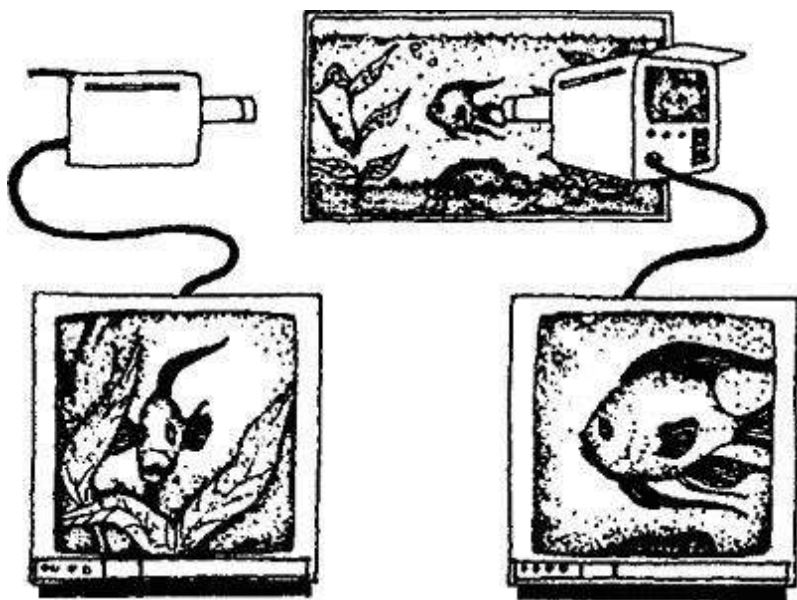
Това обяснява също как електроните в плазмите (и други специфични състояния от типа на свръхпроводимост) могат да се държат като взаимосвързани цялости. Както казва Бом, такива „електрони не се разсейват, защото вследствие действието на квантовия потенциал, цялата система претърпява съгласуван преход, наподобяващ повече на балетен танц, отколкото хаотично движение на неорганизирана тълпа“. Той отбелязва също, че „подобна квантова цялостност на дейността е по-близо до организирано единство и взаимодопълване при органите на живо същество, отколкото това, което се постига чрез сглобяване частите на машина“³⁰.

Още по-удивителна черта на квантовия потенциал са неговите последици за природата на местонахождението. На равни-

³⁰ David Bohm, „Hidden Variables and the Implicate Order“, in Quantum Implications, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 38.

щето на нашия всекидневен живот нещата имат точно определени локации, но дадената от Бом интерпретация на квантовата физика показва, че на субквантово равнище – нивото, на което действа квантовият потенциал, - местонахождение престава да съществува. Всички точки в пространството стават равни на всички други точки в безкрая и е безсмислено да се говори, че даден обект бил отделен от нещо друго. Физиките наричат това качество „нелокалност“.

Нелокалният аспект на квантовия потенциал позволява на Бом да обясни връзката между двойки частици, без да нарушава забраната на специалната теория на относителността срещу възможността да се пътува по-бързо от скоростта на светлината. За да го илюстрира, той предлага следната аналогия. Представете си риба, плуваща в аквариум. Представете си също, че никога преди не сте виждали риба или аквариум и единственото ви знание за тях идва от две телевизионни камери, едната насочена към предната част на аквариума, а другата към страничната му част. Когато гледате в двата телевизионни монитора, погрешно можете да допуснете, че рибата върху екраните са две отделни неща. В крайна сметка, тъй като камерите са разположени от различни ъгли, всеки от образите ще бъде леко различен. Но когато продължите да наблюдавате, в края на краищата ще разберете, че има връзка между двете риби. Когато едната се завърти, другата прави леко различно, но съответстващо завъртане. Когато едната застане в лице, другата застава странично и т.н. Ако не сте запознат напълно със ситуацията, можете погрешно да заключите, че рибите мигновено обменят информация помежду си, но случаят не е такъв. Никакъв обмен на информация не се осъществява, защото на едно по-дълбоко равнище на реалността – тази на аквариума, - двете риби в действителност са една и съща риба. Точно това, казва Бом, се извършва между частици, като например два фотона, излъчени при разрушаване на един атом на позитрония (вж. Фиг. 8).

Фигура 8. Бом смята, че елементарните частици са свързани по същия начин, както образите на рибата върху двата телевизионни монитора. Макар частиците, примерно електрони, да изглеждат автономни, на едно по-дълбоко равнище на реалността – равнище, аналогично на аквариума, - те в действителност са просто различни аспекти на едно по-дълбоко космическо единство.

Тъй като квантовият потенциал обхваща цялото пространство, всички частици са нелокално взаимосвързани. Все повече изображението на реалността, което разгръща Бом, не е картина, в която елементарните частици са отделени една от друга и се движат през празното пространство, а картина, в която всички неща са части от единна тъкан, поставени в пространство толкова реално и богато на процеси, колкото материята, която се движи през него.

Идеите на Бом все още не са убедили повечето физици, но събуждат интереса на неколцина. Един от тях е Джон Стюърт Бел, физик-теоретик от ЦЕРН, център за ядрени изследвания за

мирни цели, разположен близо до Женева в Швейцария. Подобно на Бом, Бел също не е удовлетворен от квантовата теория и смята, че трябва да има някаква алтернатива. Както казва по-късно: „Тогава през 1952 г. аз видях статията на Бом. Идеята му бе да завърши квантовата механика като каже, че има няколко променливи в допълнение към тези, които всеки знае. Това изключително ме впечатли.“³¹

Бел разбира също, че теорията на Бом подразбира съществуването на нелокалност и се чуди дали има някакъв начин за експериментално потвърждаване на нейното съществуване. Въпросът се затаява някъде в ъгълчетата на ума му за дълго, докато една от свободните от лекции години не му предоставя шанс да съсредоточи внимание изцяло върху проблема. Тогава той бързо предлага елегантно математическо доказателство, разкриващо как може да бъде проведен подобен експеримент. Остава единствено проблемът с това, че нужното равнище на технологическа точност все още не е достигнато. За да се уверим, че частици като тези в АПР парадокса не използват никакви нормални средства за комуникация, основните действия по експеримента трябва да бъдат проведени в такъв безкрайно кратък миг, че дори да няма достатъчно време лъч светлина да премине разстоянието, отделящо двете частици. Това означава, че използваните в експеримента уреди трябва да изпълнят всички необходими операции в рамките на няколко хиляди милионни части от секундата.

ВЛИЗАНЕ В ХОЛОГРАМАТА

Към края на 50-те години Бом вече има проблеми с маккартизма и става учен стипендиант в Бристълски университет в Англия. Там, заедно с един млад студент на име Якир Ааронов, изнамира друг важен пример за нелокална взаимосвързаност. Бом и Ааронов откриват, че при подходящи условия, един електрон е в състояние да „усеща“ наличието на магнитно поле в област, в която

³¹ „Non locality in Physics and Psychology: An Interview with John Stewart Bell“, Psychological Perspectives (Fall-Winter 1988), p. 306.

вероятността да се открие друг електрон е нулева. Това явление сега е известно като ефект на Ааронов-Бом, а когато двамата за пръв път публикуват своето постижение, мнозина физици не повярвали, че такъв ефект е възможен. Дори днес има достатъчно остатъчен скептицизъм, който, въпреки потвърждаване на ефекта в безброй експерименти, води от време на време до поява на статии, които изглежда все още твърдят, че такова нещо не съществува.

Както винаги, Бом стоически приема непрекъснато да изпълнява роля на глас в тълпата, храбро отстояващ, че царят е гол. В интервю, взето няколко години по-късно, той предлага просто обобщение на философията, стояща в основата на неговата смелост: „В дългосрочен план е далеч по-опасно да оставаш верен на една илюзия, отколкото да погледнеш в лицето това, което реалният факт е.“³² Въпреки всичко, ограниченият отклик на неговите идеи за цялост и нелокалност и неспособността му да намери продължение го карат да насочи внимание в други посоки. През 60-те години това го води към по-внимателно вглеждане в *реда*. Класическата наука обикновено разделя нещата на две категории: едни, чиито части са организирани в определен ред, и други, чиито части са в безпорядък или имат случайна подредба. Снежинки, компютри и живи същества са все подредени. Картината, образувана от шепа разпилени зърна кафе на пода, отломките след една експлозия и серия числа, които излизат при завъртането на рулетка, са примери за безпорядък.

Когато Бом навлиза по-дълбоко в същината на проблема, той разбира също, че има различни степени на подреденост. Някои неща са по-подредени от други и това подсказва, че може би йерархиите на реда, които съществуват във вселената, нямат край. Оттам на Бом му хрумва идеята, че може би нещата, които ние възприемаме като безпорядъчни, изобщо не са такива. Може би техният ред е от толкова „безкрайно висока степен“, че те само

³² Robert Temple, „An Interview with David Bohm“, New Scientist (November 11, 1982), p. 362.

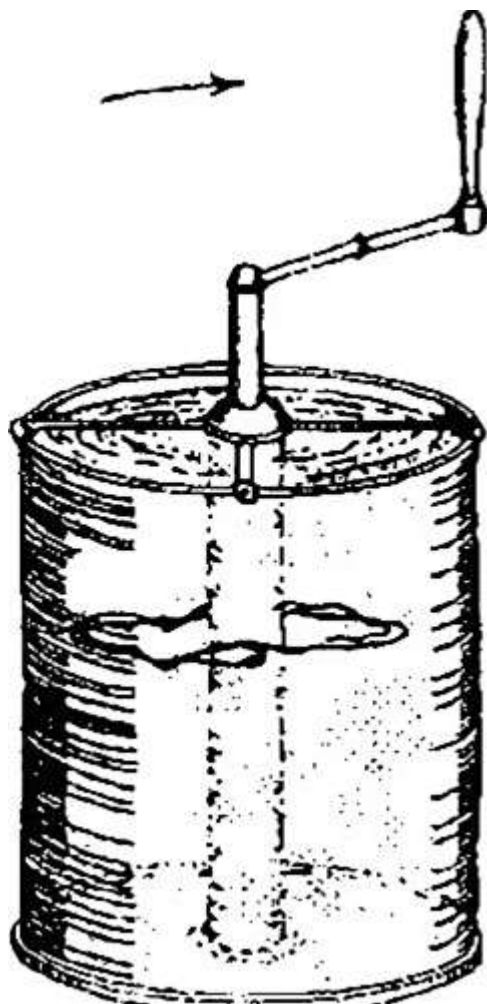
ни изглеждат произволни (любопитно е да се отбележи, че математиците не могат да докажат случайността и макар някои поредици от цифри да се категоризират като произволни, това са само научни предположения).

Докато бива погълнат от тези мисли, Бом вижда по телевизионна програма BBC един уред, който му помага да развие по-нататък идеята си. Уредът е специално проектиран буркан, в който е поместен голям въртящ се цилиндър. Тясното пространство между буркана и цилиндъра е изпълнено с глицерин – гъста, прозрачна течност, върху чиято повърхност неподвижно е застинала капка мастило. Интересът на Бом е привлечен от обстоятелството, че когато ръчката на цилиндъра се завърти, капката мастило се разпръсква в подобния на сироп глицерин и като че ли изчезва. Но щом ръчката се завърти в противоположна посока, бледата следа от мастилото бавно се съгъстява и отново образува хомогенна капчица (вж. Фиг. 9).

Бом пише: „Бях много впечатлен от видяното и веднага оцених, че то е твърде важно по отношение на въпроса за реда, тъй като, когато капката мастило се разстила, тя все пак съхранява един „скрит“ (т.е. неявен) ред, който се разкрива при нейното възстановяване. От друга страна, на нашия обичаен език ние казваме, че капката е в състояние на „безпорядък“, когато тя се разпръсква сред глицерина. Това ме накара да видя, че тук следва да бъдат въведени нови понятия за ред.“³³

Откритието силно развълнува Бом, защото му позволява да види по нов начин много от проблемите, над които е размишлявал. Скоро след като попада на уреда с мастило и глицерин, той се натъква на една още по-добра метафора за разбиране на реда, която не само му дава възможност да сближи и обедини всичките различни нишки от изминалите в размисъл години, но го прави с такава сила и обяснителен потенциал, че изглежда почти като специално скроена за целта. Тази метафора е холограмата.

³³ Bohm, Quantum, p. 40.

Фигура 9. Когато капка мастило се постави в буркан, пълен с глицерин, и един цилиндър в буркана се завърти, капката като че ли се разстила и изчезва. Но когато цилиндърът се завърти в противоположната страна, капката възвръща предишния си слят вид. Бом използва това явление като пример за това как редът може да бъде или проявен (експлицитен), или скрит (имплицитен).

Щом Бом започва да размишлява върху холограмата, той вижда, че тя *също* предоставя нов начин за разбиране на реда. Подобно на мастилената капка в разпръснато състояние, интерферентната картина, записана върху холографска плака, също изглежда безпорядъчна за невъоръжено око. И двете притежават ред, скрит или *забулен* до голяма степен по същия начин, по който е забулен редът в плазма при привидно произволно поведение на всеки от нейните електрони. Но това не е единствено прозрение, до което води холограмата.

Колкото повече Бом размишлява по въпроса, толкова повече се убеждава, че вселена с фактически заложиени холографски принципи при нейните изменения, *е сама вид гигантска, разливаща се холограма*, което разбиране му позволява да кристализира всички свои многообразни прозрения в едно всеобхватно и съгласувано цяло. Той публикува първите си статии относно холографския възглед за вселената в началото на 70-те години, а в 1980 г. представя отлежал дестилат на своите мисли в книга, озаглавена „Цялост и имплицитен ред“. В нея не просто обединява всеобхватните си идеи, а ги представя по нов начин за виждане на реалността: колкото смайващ, толкова и радикален.

ЗАБУЛЕНИ РЕДОВЕ И РАЗБУДЕНИ РЕАЛНОСТИ

Едно от най-поразителните твърдения на Бом е, че осезаемата реалност на нашия всекидневен живот е в действителност вид илюзия, подобна на холографски образ. Под нея остава скрит един по-дълбок ред на съществуване, едно необятно и по-първично равнище на реалността, което поражда всичките обекти и явления на нашия физически свят по приблизително същия начин, по който една холографска плака поражда холограма. Бом нарича това по-дълбоко равнище на реалността *имплицитен* (което означава „загънат, загърнат, забулен, неявен, скрит“) ред, а нашето равнище на съществуване обозначава като *експлицитен*, или разгънат, разгърнат, разбулен, явен, открит ред.

Използва тези термини, защото вижда проявлението на всички форми във вселената като резултат от безбройни забулвания и разбулвания между тези две нива. Например Бом смята, че електронът не е нещо единично, а цялост, обгръщаща (забулваща) от край до край самото пространство. Когато инструмент идентифицира присъствието на единичен електрон, то е просто защото даден аспект от цялостта на електрона се е разбулил (подобно на начина, по който една мастилена капка се разбулва от глицерина) на това конкретно място. Когато изглежда, че един електрон се движи, това е следствие от непрекъснатата серия подобни забулвания и разбулвания.

Казано по друг начин, електроните и всички частици не са постоянни или по-трайни, отколкото формата, която приема гейзер вода, когато избликва от извор. Те са поддържани в един постоянен приток от имплицитния ред и когато изглежда, че дадена частица е разрушена, тя всъщност не е изгубена. Просто се е забулила обратно в по-дълбокото ниво, от което е изникнала. Една холографска фотоплака и образът, който тя поражда, са пример за имплицитен (забулен, неявен) и експлицитен (разбулен, явен) ред. Фотоплаката е неявен ред, тъй като закодираният в нейните интерферентни картини образ е скрита цялост, напълно забулваща цялото. Прожектираната от филма холограма е явният ред, защото тя представя разбулена и достъпна за възприятията версия на образа.

Постоянният и плавен обмен между двата реда обяснява как частици, като например електронът в атома на позитрония, могат да променят формата си от един вид частици в друг. Такива изменения могат да бъдат наблюдавани, когато една частица, да кажем електрон, се забулва обратно в неизявения ред, докато друга, фотон, се разбулва на нейно място. Според Бом и двата аспекта са винаги забулени в единен квантов ансамбъл, но начинът, по който наблюдателят взаимодейства с ансамбъла определя кой аспект ще се разкрие и кой остава скрит. Сама по себе си ролята, която един наблюдател играе в определяне формата

на един квант, не изглежда по-мистериозна от факта, че начинът, по който даден ювелир обработва скъпоценен камък, определя кои от неговите фасети ще станат видими и кои не. Тъй като терминът *холограма* обикновено обозначава образ, който е статичен и не предава динамичната и винаги активна природа на неизброимите забулвания и разбулвания, които миг след миг създават нашата вселена, Бом предпочита да описва вселената не като холограма, а като „холодвижение“.

Съществуването на по-дълбок и холографски организиран ред обяснява също защо реалността става нелокална на субквантово равнище. Както видяхме, когато нещо е организирано холографски, случайно подобие на местоположение изчезва. Да кажем, че всяка част от една холографска плака съдържа цялата информация, съпътстваща цялото, е в действителност друг начин да речем, че информацията е разпределена нелокално. Следователно, ако вселената е организирана съобразно холографски принципи, би следвало да се очаква, че тя също има нелокални свойства.

НЕДЕЛИМА ЦЯЛОСТ НА ВСИЧКИ НЕЩА

Най-слисващи са напълно развитите идеи на Бом за целостта. Тъй като всичко в космоса е направено от безшевната холографска тъкан на неявния ред, той смята за толкова безсмислено да се разглежда вселената като съставена от „части“, колкото да се разглеждат различните гейзери в един извор като отделни от водата, от която те извират. Електронът не е „елементарна частица“. Той е само име, дадено на определен аспект от холодвижението. Разделянето на реалността на части и наименоуването им след това е винаги произволно, продукт на условност, тъй като елементарните частици (и всичко друго във вселената) не са отделени една от друга повече, отколкото различните шарки в един богато орнаментиран килим.

Предположението е проникателно и мъдро. В своята обща теория на относителността Айнщайн смайва света, когато казва, че

пространство и време не са отделни неща, а плавно свързани и част от едно по-голямо цяло, което той нарича времепространствен континуум. Бом придвижва тази идея гигантска крачка напред. Заявява, че *всичко* във вселената е част от единен континуум. Въпреки привидната отделеност на нещата на равнище явен ред, всичко е едно безшевно продължение на нещо друго, а в края на краищата дори неявният и явен ред взаимно се преливат и сливат.

Нека за момент поразсъждаваме върху това. Погледнете ръката си. Сега погледнете светлината, идваща от лампата над вас. Отправете поглед и към кучето, излегнало се в краката ви. Вие сте не просто направени от едни и същи неща. *Вие сте едно и също нещо*. Едно нещо. Цяло, неделимо. Едно огромно нещо, което разширява своите неизброими ръце и израстъци във всичките видими обекти, атоми, неспокойни океани и примигващи в космоса звезди.

Това не означава, предупреждава Бом, че вселената е една гигантска недиференцирана маса. Нещата могат да бъдат част от единно цяло и пак да притежават специфични уникални качества. За да илюстрира мисълта си, той посочва малките въртопчета и водовъртежи, които често се образуват в една река. На пръв поглед тези въртопчета изглеждат отделни и притежават много индивидуални характеристики като размер, скорост, посока на въртене и т.н. Но внимателно вглеждане разкрива, че е невъзможно да се определи къде завършва даден водовъртеж и къде започва реката. Следователно Бом не твърди, че разликите между „нещата“ са без значение. Той просто иска да осъзнаваме непрекъснато, че да се подразделят различни аспекти на холодвижението на „неща“ е винаги една абстракция, начин за създаване на тези аспекти, които изникват във възприятието ни поради нашия начин на мислене. В опит да поправи това, вместо да нарича различните аспекти на холодвижението „неща“, той

предпочита да ги назовава „относително независими под-цялости“³⁴.

Всъщност Бом смята, че нашата почти универсална наклонност да фрагментираме света и да пренебрегваме динамичната взаимосвързаност на всички неща е отговорна за много от проблемите ни не само в науката, но в живота и обществото въобще. Смятаме например, че можем да извличаме ценни ресурси, без да засегнем земята. Вярваме, че е възможно да лекуваме части от нашето тяло и да не се занимаваме с цялото. Убедени сме, че можем да разрешаваме различни проблеми в нашето общество, каквито са примерно престъпленията, бедността и наркоманията, без да адресираме казусите към обществото като цяло и т.н. В своите трудове Бом страстно отстоява, че възприетият съвременен начин да декомпозираме света на части не само не помага, но може дори да доведе до нашето изчезване.

СЪЗНАНИЕТО КАТО ПО-ФИНА ФОРМА НА МАТЕРИЯТА

Освен обяснение защо квантовите физици намират толкова много примери за взаимосвързаност, когато проникват в дълбините на материята, холографската вселена на Бом разяснява много други загадки. Една от тях е въздействието, което изглежда има съзнанието върху субатомния свят. Както видяхме, Бом отхвърля идеята, че частиците не съществуват, докато не са наблюдавани. Но по принцип той няма нищо против опита да обедини съзнанието и физиката. Просто смята, че болшинството физици се залавят с него по погрешен начин, като отново опитват да фрагментират реалността и да казват, че една отделна същност – съзнание, - взаимодейства с друго автономно формиране – елементарна частица.

³⁴ David Bohm, Wholeness and the Implicate Order (London: Routledge & Kegan Paul, 1980), p. 205.

Тъй като всички подобни понятия са аспекти на холодвижението, той смята, че няма смисъл да се говори за съзнание и материя като взаимодействащи.³⁵ В известен смисъл наблюдателят е наблюдаваното. Наблюдателят е също измерително средство, експериментални резултати, лаборатория и бризът, който подухва извън лабораторията. Всъщност Бом е на мнение, че съзнанието е по-фина форма на материя, а основата за каквото и да било отношение между двете не лежи в нашето равнище на реалност, а дълбоко в неизявения ред. Съзнанието е представено в различни степени на забулване и разбулване в цялата материя, което може би обяснява защо плазмите притежават някои черти на живи същества. По думите на Бом: „Способността на формата да бъде активна е най-характерна черта на ума, а при електрона вече имаме нещо, подобно на ум.“

По същия начин той смята, че разделянето на вселената на живи и неживи същности е лишено от смисъл. Одушевената и неодушевената материя са неделимо преплетени, а животът също е обгърнал от край до край целостта на вселената. Дори един камък е по някакъв начин жив, казва Бом, защото животът и разумността са представени не само в цялата материя, но и в „енергията“, „пространството“, „тъканта на цялата вселена“ и всичко друго, което ние абстрахираме от холодвижението и погрешно разглеждаме като отделни понятия.

Идеята, че съзнание и живот (и всъщност всички неща) са цялости, обгърнали от край до край вселената, има една също толкова смайваща разтърсваща страна. Точно както всяка част на една холограма съдържа образа на цялото, всяка част на вселената обгръща цялото. Това означава, че ако ние знаем какъв подход да приложим към нея, можем да открием галактиката Андромеда върху нокътя на палеца на лявата си ръка. Можем също да открием Клеопатра, когато среща за пръв път Цезар, защото по принцип всичкото минало и неявните следствия за цялото бъдеще са също забулени във всяка малка част на пространството

³⁵ Paul Pietsch, „Shufflebrain“, *Harper's Magazine* 244 (May 1972), p. 66.

и времето. Всяка клетка в нашето тяло обгръща целия космос. Същото прави и всеки лист, всяка дъждовна капка и всяка прашина, което изпълва с нов смисъл известното стихотворение на Уилям Блейк:

*„Да видиш свят в пясъчно зрънце
и рай в диво цвете.
Задръж безкрайността в дланта си
и вечността в час един.“*

ЕНЕРГИЯТА НА ТРИЛИОН АТОМНИ БОМБИ ВЪВ ВСЕКИ КУБИЧЕН САНТИМЕТЪР ПРОСТРАНСТВО

Ако нашата вселена е само бледа сянка на един по-дълбок ред, какво друго лежи скрито, забулено в основата и вътъка на нашата реалност? Бом изказва предположение. Според сегашните ни разбирания в областта на физиката, всяка област от пространството е изпълнена с различни видове полета, изградени от вълни с различни дължини. Всяка вълна винаги има поне известно количество енергия. Когато физиците изчисляват минималното количество енергия, което една вълна може да обладава, те откриват, че *всеки кубичен сантиметър от празното пространство съдържа повече енергия, отколкото сумарната енергия на цялата материя в познатата вселена!*

Някои физици отказват да приемат това изчисление на сериозно и смятат, че трябва да има някаква грешка. Бом е на мнение, че този безкраен океан от енергия наистина съществува и ни казва поне малко за необятната и скрита природа на неявния ред. Той смята, че повечето физици пренебрегват съществуването на този чудовищен океан от енергия, защото, подобно на рибата, която не усеща водата, в която плува, те са научени да се съсредоточават главно върху обектите, закрепени в океана – върху материята.

Възгледът на Бом, че пространството е толкова реално и богато на процеси, колкото материята, която се движи през него, достига пълна зрялост в идеите му за неизявеното море от енергия. Материята не съществува независимо от морето, от т.нар. празно пространство. Тя е част от пространство. За да обясни какво разбира под това, Бом предлага следната аналогия: Един кристал, охладен до абсолютната нула, ще позволи на поток от електрони да премине през него, без да ги разсее. Ако температурата се повиши, различни цепнатини в кристала ще изгубят своята прозрачност, така да се каже, и ще започнат да разсейват електрони. От гледна точка на електрона такива процепи ще изглеждат като парчета „материя“, плаващи в някакво море на празнотата, но всъщност не е така. Празнотата и парчетата материя не съществуват независимо едно от друго. И двете са част от една и съща тъкан, от по-дълбокия ред на кристала.

Бом смята, че същото е вярно и за нашето собствено равнище на съществуване. Пространството не е празно. То е *пълно* (пълнота, противоположна на вакуум) и е основата за съществуване на всичко, включително и нас самите. Вселената не е отделна от този космически океан от енергия; тя е вълничка върху неговата повърхност, относително малка „структура на възбуда“ в средата на един невъобразимо необятен океан. „Тази структура на възбуда е относително автономна и поражда приблизително повтарящи се, стабилни и отделими проекции в един триизмерен експлицитен ред на проявление“, казва Бом³⁶. С други думи, въпреки своята очевидна материалност и огромен размер, вселената не съществува в и за себе си, а е доведено дете на нещо много по-необятно и неизразимо. Нещо повече, тя дори не е един по-важен, главен продукт на тази по-мощна същност, а само преминаваща сянка, мимолетен силует в по-крупен цялостен сюжет.

³⁶ Karen K. De Valois, Russell L. De Valois, and W. W. Yund, „Responses of Striate Cortex Cells to Grating and Checkerboard Patterns“, *Journal of Physiology*, vol. 291 (1979), pp. 483–505.

Безкрайно море от енергия не изчерпва същината на всичко, загърнато в неявния ред. Тъй като неявният ред е първопричина, пораждаща всичко в нашата вселена, той съдържа най-малкото всяка субатомна частица, която е била или ще бъде; всяка възможна форма на материя, енергия, живот и съзнание, от квазарите до мозъка на Шекспир, от двойната спирала до силите, управляващи размерите и формите на галактиките. И това далеч не е всичко, което той може да съдържа. Бом признава, че няма основание да смята неявния ред за краен завършек. Може би съществуват други невъобразими редове отвъд него, безкрайни етапи на по-нататъшно развитие.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА ЗА ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА НА БОМ

Поредица бъдещи интерес открития във физиката подсказват, че Бом може би е прав. Дори ако пренебрегнем неизявеното море от енергия, пространството е изпълнено със светлина и други електромагнитни вълни, които постоянно се пресичат и интерферират помежду си. Както видяхме, всички частици са също и вълни. Това означава, че физическите обекти и всички формирувания, които възприемаме в реалността, са изградени от интерфериращи структури – факт с неоспорими холографски последиствия.

Друга неопровержима порция доказателствата произтича от едно скорошно експериментално откритие. През 70-те години наличната технология вече позволява да се проведе експериментът с две частици, замислен от Бел, и мнозина изследователи опитват да решат задачата. Въпреки че откритията са обещаващи, никой не е в състояние да получи убедителни и окончателни резултати. Най-сетне през 1982 г. физиците Ален Аспе, Жан Далибар и Жерар Роже от Института по оптика при Парижки университет успяват. Първо те създават серии от двойки фотони, загрявайки калциеви атоми с лазери. След това позволяват на всеки фотон да отлети в случайно направление през тръба с дължина

6,5 метра и да преминава през специални филтри, насочващи го към един от два възможни анализатора на поляризация. 10 билионни части от секундата отнема на всеки филтър превключването от единия към другия анализатор, около 30 билионни части от секундата по-малко, отколкото отнема на светлината да пътува целите 13 метра, отделящи всеки набор фотони. По този начин Аспе и неговите колеги са в състояние да изключат всяка възможност за комуникация между фотоните посредством някой от познатите физически процеси.

Аспе и неговият екип откриват, че, както предсказва квантовата теория, всеки фотон все пак е способен да съотнася (корелира) своя ъгъл на поляризация с този на неговия двойник. Това означава, че или Айнщайновата забрана за комуникация със скорост по-голяма от тази на светлината бива нарушена, или двата фотона са нелокално свързани. Тъй като повечето физици се противопоставят на постановка за процеси със скорост по-голяма от тази на светлината, експериментът на Аспе обикновено се разглежда като реално доказателство, че връзката между двата фотона е нелокална. Освен това, както отбелязва физикът Пол Дейвис от университета на Нюкасъл на Тайн, Англия³⁷, тъй като *всички* частици са постоянно взаимодействащи си автономни същности, „нелокалните аспекти на квантовите системи са следователно общо свойство на природата“³⁸.

Откритията на Аспе не доказват, че моделът на вселената, предложен от Бом, е правилен, но наистина му дават неоценима обосновка. Всъщност, както отбелязахме, Бом не смята никоя теория за правилна в абсолютен смисъл, включително своята собствена. Всички са само приближения към истината: крайни карти, които ние използваме, за да разчертаем територия, която е и безкрайна, и неделима. Това не значи, че Бом смята своята

³⁷ Нюкасъл на Тайн или Тайнсайд се нарича съвкупността от град Нюкасъл с прилежащите му градове и селища по двете страни на устието на река Тайн. – Б. пр.

³⁸ Goleman, *Psychology Today*, p. 71.

теория за недоказуема. Уверен е, че в някакъв бъдещ момент ще бъдат развити техники, които ще позволят да бъдат проверени неговите идеи (когато бива критикуван в този пункт, той отбелязва, че има редица теории във физиката, като например „суперструнната теория“, които вероятно няма да е възможно да бъдат проверени в течение на няколко десетилетия).

РЕАКЦИЯ В ОБЩНОСТТА НА ФИЗИЦИТЕ

Повечето физици са скептично настроени към идеите на Бом. Например ученият от Йейл Лий Смолин просто не намира теорията на Бом за „много завладяваща, от гледна точка на физиката“³⁹. Въпреки това, налице е един почти повсеместен респект към интелигентността на Бом. Мнението на физика от Бостънски университет Абнър Шимони е представително за този възглед. „Страхувам се, че не разбирам неговата теория. Тя несъмнено е една метафора и въпросът е как буквално да приемем метафората. Все пак той действително мисли много задълбочено по темата и аз мисля, че има огромен принос, поставяйки тези въпроси на предна линия във физическото изследване, вместо да ги потули. Бом е смел, дързък и с богато въображение човек“.⁴⁰

Въпреки изтъкнатия скептицизъм, има и физици, които симпатизират на идеите на Бом, включително светила като Роджър Пенроуз от Оксфорд, създател на модерната теория за черната дупка; Бернар д'Еспан от Парижки университет, един от водещите световни авторитети по идейни основания на квантовата теория; Брайън Джоузефсън от Кеймбридж, носител на Нобелова награда за физика през 1973 г. Джоузефсън смята, че невяният ред на Бом може някой ден да доведе до включване на

³⁹ Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston: New Science Library, 1982), pp. 10819.

⁴⁰ Richard Restack, „Brain Power: a New Theory“, *Science Digest* (March 1981), p. 19.

Бог или Духа в рамката на науката – идея, която Джоузефсън поддържа⁴¹.

ПРИБРАМ И БОМ ЗАЕДНО

Разгледани заедно, теориите на Бом и Прибрам предоставят напълно нов начин за вглеждане в света: *Нашите мозъци конструират математически обективната реалност чрез интерпретиране на честоти, които са в крайна сметка проекции от друго измерение, от един по-дълбок ред на съществуване, който е отвъд пространството и времето: Мозъкът е холограма, забулена в една холографска вселена.*

Този синтез кара Прибрам да осъзнае, че обективният свят не съществува, най-малкото не по начина, по който сме свикнали да вярваме. Това, което е „извън нас“, е необятен океан от вълни и честоти, а реалността ни изглежда действителна само защото нашите мозъци са в състояние да възприемат тази холографска мъглявина и да я обърнат в пръчки, камъни и други познати обекти, изграждащи нашия свят. Как мозъкът (сам изграден от честоти на материята) е в състояние да възприеме нещо толкова невеществено като мъглявина от честоти и да я превърне в нещо, което изглежда твърдо при допир? „Видът математически процеси, който Бекеш симулира с неговите вибратори, играе основна роля в начина, по който нашите мозъци конструират образа на един външен свят“, казва Прибрам⁴². С други думи, гладкостта на едно парче фин порцелан и хрущенето на пясъка под краката ни при разходка по плажа са в действителност само разгърнати версии на синдрома на илюзорния крайник.

Според Прибрам това не означава, че няма порцеланови чашки и пясъчинки по плажа извън нас, а просто, че реалност на

⁴¹ Saybrook Publishing Company, *The Reach of the Mind: Nobel Prize Conversations* (Dallas, Texas: Saybrook Publishing Co., 1985), p. 91.

⁴² Judith Hooper, „An Interview with Karl Pribram“, (Omni, October 1982), p. 135.

една порцеланова чашка има два различни аспекта. Когато преминава през филтъра на лещите в нашия мозък, тя се проявява като чаша. Но ако можем да се абстрахираме от нашите очни лещи, ще я преживеем като интерферентна картина. Кой от тези аспекти е реален и кой – илюзия? „И двата са реални за мен – казва Прибрам – или, ако искате да го изрека, нито един от тях не е реален.“⁴³

Това положение на нещата не се ограничава само до порцелановите чашки. Ние също обладаваме два твърде различни аспекта на нашата реалност. Можем да разглеждаме себе си като физически тела, движещи се през пространството. Или можем да се възприемаме като мъглявина от интерферентни структури, забулили от край до край космическата холограма. Бом смята, че тази втора гледна точка може да бъде дори по-правилна, защото да приемаме себе си за холографски ум/мозък, *гледащ* към една холографска вселена, е отново абстракция, опит за отделяне на две неща, които в крайна сметка не могат да бъдат разделени⁴⁴.

Не се измъчвайте, ако това е трудно за схващане. Относително лесно е да разберем идеята на холизма в нещо външно за нас, като ябълка в холограма. Фактът, който създава затруднения в случая е, че ние не гледаме холограмата. Ние сме част от холограмата.

Трудността е и друг показател за това, колко радикални са измененията, които Бом и Прибрам опитват да внесат в начина ни на мислене. Но това не е просто едно коренно преразглеждане. Твърдението на Прибрам, че нашите мозъци конструират обекти, бледнее пред друг от изводите на Бом: *че ние дори конструираме пространството и времето*⁴⁵. Последствията от този възглед са само една от темите, които ще бъдат обсъдени,

⁴³ Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.

⁴⁴ Renee Weber, „The Enfolding-Unfolding Universe: A Conversation with David Bohm“, The Holographic Paradigm, ed. Ken Wilber (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), pp. 83–84.

⁴⁵ Ibid., p. 73.

когато изследваме въздействието, упражнено от идеите на Бом и Прибрам върху работата на изследователи в други области.

ЧАСТ II. УМ И ТЯЛО

„Ако се взрем внимателно в някое отделно човешко същество, незабавно ще забележим, че само по себе си то е уникална холограма – самостоятелна, самопораждаща и самопознаваща се. Все пак ако откъснем това същество от неговия планетарен контекст, бързо ще разберем, че човешката форма не се различава от една мандала или символична поема, защото вътре в нейната форма и енергиен поток съществува изчерпателна информация за различните физически, социални, психологически и еволюционни контексти, в рамките на които тя е създадена.“

Д-р Кен Дайчтуалд в
„Холографската парадигма“
(под редакцията на Кен Уилбър)

ГЛАВА ТРЕТА. ХОЛОГРАФСКИЯТ МОДЕЛ И ПСИХОЛОГИЯТА

„Докато традиционният модел на психиатрията и психоанализата е строго персоналистичен и биографичен, модерното изследване на съзнанието прибавя нови равнища, области и измерения, и показва човешката психика като същностно съизмерима с цялата вселена и всичко съществуващо.“

Станислав Гроф,
„Отвъд мозъка“

Сред повлияните от холографския модел научни области е и психологията. Това не е изненадващо, защото, както отбелязва Бом, самото съзнание ни дава съвършен пример за това, което той разбира под неделимо и плавно движение. Приливът и отливът на нашето съзнание не е точно определим, но може да бъде разглеждан като една по-дълбока и по-фундаментална реалност, от която нашите мисли и идеи се разбулват. На свой ред, тези мисли и идеи не се различават от вълничките, въртопчетата и водовъртежите, които се образуват в някой поток и, подобно на водовъртежите в едно течение, някои могат да се повтарят и устояват по един повече или по-малко стабилен начин, докато други са мимолетни и изчезват почти толкова бързо, както се и появяват.

Холографската идея хвърля светлина и върху необяснимите връзки, които понякога се осъществяват между съзнанията на двама или повече души. Един от най-известните примери за такава връзка е вплътен в понятието колективно несъзнавано на

швейцарския психолог Карл Юнг. Още в началото на своята кариера Юнг започва да се убеждава, че сънища и изкуство, фантазии и халюцинации на негови пациенти често съдържат символи и представи, които не могат да бъдат обяснени изцяло като следствия от развитие на болестта, отразено в медицинското им досие. Вместо това подобни символи много точно наподобяват образи и теми на големи световни митологии и религии. Юнг заключава, че митове, сънища, халюцинации и религиозни видения произтичат от един и същи източник – колективното несъзнавано, споделяно от всички хора.

През 1906 г. Юнг има преживяване – водещо го към този извод, - свързано с халюцинацията на млад мъж, страдащ от параноидна шизофрения. Един ден, докато минава на визитация, Юнг намира младия мъж застанал до прозореца, вгледан втренчено в слънцето. При това той движел глава от едната страна към другата по необичаен начин. Когато Юнг го запитва какво прави, той обяснява, че гледа пениса на слънцето, а когато си движи главата от едната страна към другата, пенисът на слънцето се движи и кара вятъра да духа.

Тогава Юнг възприема твърдението на мъжа като продукт на халюцинация. Няколко години по-късно обаче се натъква на писан преди 2000 години персийски религиозен текст, който променя мнението му. Текстът съдържа серия от ритуали и молитви (заклинания), предназначени да предизвикат видения. Описва се едно от виденията и се казва, че ако участникът гледа слънцето, ще види една тръба, която виси от него, и когато тръбата се движи от едната страна към другата, това кара вятъра да духа. Тъй като обстоятелствата правят извънредно невероятно мъжът да е познавал текста, в който е описан ритуалът, Юнг стига до заключение, че видението на мъжа е не просто продукт на неговото подсъзнание, а избликнал от едно по-дълбоко равнище: колективното несъзнавано на самата човешка раса. Юнг нарича тези образи *архетипове* и смята, че те са толкова древни, сякаш

всеки от нас има памет на човек на възраст 2 милиона години, спотаена някъде в дълбините на нашите подсъзнания.

Макар понятието колективно несъзнавано на Юнг да оказва изключително въздействие върху психологията и днес се приема от несметен брой психолози и психиатри, нашето съвременно разбиране на вселената не ни дава механизъм за обяснение на неговото съществуване. Взаимосвързаността на всички неща, предсказвана от холографския модел, предлага обаче едно обяснение. Във вселена, в която всички неща са безкрайно взаимозависими, всички съзнания са също взаимосвързани. Въпреки външния си облик, ние сме същества без граници. Или както казва Бом: „В дълбините си съзнанието на човечеството е едно.“⁴⁶

Ако всеки от нас има достъп до несъзнавано познание на цялата човешка раса, защо тогава всички ние не сме ходещи енциклопедии? Психологът Робърт М. Андерсън-младши от Политехнически институт „Ринсилър“ в Трой, щата Ню Йорк, смята, че е така, защото ние сме в състояние да достъпим само тази информация в неявния ред, която е от пряко значение за нашата памет. Андерсън нарича този селективен процес *персонален резонанс* и като илюстрация посочва, че един вибриращ камертон ще резонира с (или ще предизвика вибрация в) друг камертон само ако вторият камертон има сходна структура, форма и размер. „Благодарение на персоналния резонанс, относително малко от почти безкрайното многообразие „образи“ в неизявената холографска структура на вселената са налични за индивидуалното персонално съзнание – казва Андерсън. – Затова, когато просветлени личности са надзъртали преди векове в това обединено съзнание, те не са написали теория на относителността, защото

⁴⁶ Renee Weber, „Enfolding-Unfolding Universe: A Conversation with David Bohm“, in The Holographic Paradigm, ed. Ken Wilber (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), p. 72.

не са изучавали физика в контекст, подобен на този, в който я е изучавал Айнщайн.⁴⁷

СЪНИЩА И ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА

Друг учен, който смята, че невяният ред на Бом има приложение в психологията, е психиатърът Монтагю Улман, основател на лаборатория за изследване на сънищата в медицински център „Маймонидес“ в Бруклин, Ню Йорк и заслужил професор по клинична психиатрия в медицински колеж „Алберт Айнщайн“, също в Ню Йорк. Първоначалният интерес на Монтагю към холографската идея води началото си също от негово предположение, че всички хора са взаимосвързани в холографски порядък. Интересът му е съвсем основателен. През 60-те и 70-те години той отговаря за множество ЕСФ експерименти, споменати в увода. Дори днес ЕСФ изследванията, проведени в „Маймонидес“, остават едно от най-добрите емпирични доказателства, че, най-малкото в сънищата си, ние сме в състояние да общуваме помежду си по начини, които понастоящем не могат да бъдат обяснени.

В типичен експеримент платен доброволец, който потвърждава, че не притежава никакви екстрасензорни способности, бил помолен да спи в стая на лабораторията, докато човек в друга стая се съсредоточава върху една произволно подбрана картина и се опитва да накара доброволеца да сънува образи, съдържащи в нея. Понякога резултатите били неубедителни. Но друг път доброволците имат сънища, които са очевидно повлияни и от картините. Например, когато избраната картина е „Животни“ на Тамайо с изобразени две кучета, оголили зъби и виещи над три кокала, изследваната сънува, че е на банкет, където няма достатъчно месо и всеки внимателно наблюдава другия, докато лакомо яде отредената му порция.

⁴⁷ Robert M. Anderson, Jr., „A Holographic Model of Transpersonal Consciousness“, *Journal of Transpersonal Psychology* 9, no. 2 (1977), p. 126.

В друг експеримент избраната картина е „Париж от прозореца“ на Шагал, на която с ярки цветове е изрисуван мъж, гледащ през прозореца към силуета на Париж. Картината съдържа и няколко други необичайни черти, включително котка с човешко лице, няколко малки фигури на хора, носещи се във въздуха, и стол, покрит с цветя. В продължение на няколко нощи, изследваният сънува много пъти различни френски неща, френска архитектура, шапка на френски полицаи и човек във френско официално облекло, загледан в различните „нива“ на едно френско село. Някои от образите в тези сънища изглеждат съдържат и специфични отпратки към вибриращите цветове на картината и необичайните ѝ черти, като например образа на рояк пчели, жукащ над цветя, и един яркоцветен празник от типа на карнавал, в който хора носят костюми и маски⁴⁸.

Макар Улман да смята, че подобни открития са доказателство относно стоящото зад тях състояние на взаимосвързаност, за което говори Бом, той смята, че дори по-убедителен пример на холографска цялост може да бъде открит в друг аспект на сънищата. Това е способността на нашите двойници в съня да бъдат често далеч по-мъдри от нас, когато сме будни. Улман казва например, че в неговата психоаналитична практика се е случвало да има пациент, който изглежда съвършено непросветлен в будно състояние – подъл, егоистичен, арогантен, изпозвач и манипулатор; човек, който е фрагментирал и дехуманизилал всичките си междуличностни взаимоотношения. Обаче без значение колко духовно сляп може да бъде един човек или неспособен да признае своите собствени недостатъци, неизменно сънищата честно обрисуват неговите падения и съдържат метафори, които са като че ли предназначени да го подтикнат към състояние на по-голямо самоосъзнаване.

⁴⁸ Jon Tola as and Montague Ullman, „Extrasensory Communication and Dreams“, in Handbook of Dreams, ed. Benjamin B. Wolman (New York: Van Nostr and Reinhold, 1979), pp. 178–79.

Нещо повече, подобни сънища не са единични случаи. В течение на своята практика Улман забелязва, че когато един от неговите пациенти не успява да разпознае или да приеме някаква истина за себе си, тази истина се появява отново и отново в сънищата му, в различни метафорични маски и свързана с различни преживявания от неговото минало, но винаги в явен опит да му предложи нови възможности да се примири с истината.

Тъй като човек може да пренебрегне посланието на своите сънища и да си живее така до сто години, Улман смята, че подобни съвети към самия себе си имат за цел нещо повече от добруване на индивида. Той смята, че природата се грижи за оцеляване на видовете. Съгласен е с Бом за ролята на целостта и смята, че сънищата са естествен начин да опитаме да се противопоставим на нашия непреодолим импулс да фрагментираме света. „Един индивид може да се откъсне от всичко, свързано с дух на сътрудничество, любов, осмисленост на живота, и все пак да оцелее, но народите не могат да си позволят подобен лукс. Ако не се научим да преодоляваме всички начини, по които фрагментираме човешката раса – национално, религиозно, икономически и как ли още не, - ще продължим да се намираме в положение, в което можем случайно да унищожим цялата картина – казва Улман. – Единствен начин, по който можем да го сторим, е да се взрем в начина, по който фрагментираме съществуването си като индивиди. Сънищата отразяват нашия индивидуален опит, но мисля, че е така, защото има по-голяма същностна необходимост да се запазят видовете, да се поддържа свързаността между тях.“⁴⁹

Какъв е източникът на безкрайния поток от мъдрост, който извирва в нашите сънища? Улман твърди, че не знае, но изказва едно предположение. Предвид това, че неявният ред е в известен смисъл някакъв безкраен информационен източник, може

⁴⁹ Личен разговор с автора, 31 октомври 1988 г.

би той е източник на този по-голям фонд от знания. Може би сънищата са мост между достъпните за възприятието и неявните редове и представляват „една естествена трансформация на не-изявеното в проявено“⁵⁰. Ако Улман е прав в предположението си, то преобръща традиционния психоаналитичен възглед за сънищата, защото вместо сънищата да съдържат нещо, което се издига в съзнанието от един първичен субстрат на личността, точно обратното би трябвало да е вярно.

ПСИХОЗА И НЕЯВЕН РЕД

Улман смята, че някои аспекти на психоза също могат да бъдат обяснени чрез холографската идея. И Бом, и Прибрам отбелязват, че преживявания, описани от мистици през вековете – като усещане за космическо единство с вселената, чувство на единение с всичко живо и т.н. – са твърде много сходни с описанията на неявния ред. Те предполагат, че може би мистиците са в състояние по някакъв начин да надзъртат отвъд обичайната проявена реалност и да съзират нейни по-дълбоки, холографски качества. Улман смята, че болни от психоза също са в състояние да преживяват някои аспекти от холографското равнище на реалността. Но тъй като те не могат да подредят преживяванията си рационално, тези надзъртания са само трагични пародии на описаното от мистиците.

Шизофреници например често описват необятни усещания на единение с вселената, но по магически, илюзорен начин. Те споделят усещане за липса на граници между тях и другите, вярване, което ги кара да мислят, че техните мисли повече не са лични. Смятат, че са способни да четат мислите на другите. И вместо да разглеждат хора, обекти и понятия като индивидуални същ-

⁵⁰ Montague Ullman, „Wholeness and Dreaming“, in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (New York: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 393.

ности, често ги третираат като членове на все по-големи и по-големи подкласове: тенденция, която изглежда е начин за изразяване холографската страна на реалността, в която те се намират.

Улман смята, че шизофрениците се опитват да предадат своето усещане за неделима цялост по начина, по който самите те виждат пространство и време. Изследвания показват, че шизофреници често разглеждат обратното на някое отношение като тъждествено на самото него⁵¹. Например според начина на мислене на шизофрениците да кажеш, че „събитие А следва събитие Б“ е същото като да кажеш, че „събитие Б следва събитие А“. Представата, че едно събитие следва друго в някакъв вид времева последователност е безсмислено, защото всички точки на времето са разглеждани като еднакви. Същото важи и за пространствените отношения. Ако главата на човека е над раменете му, тогава неговите рамене са също над главата му. Подобно на образа върху холографска плака, нещата повече нямат точни местоположения и пространствените взаимоотношения губят смисъл.

Улман смята, че определени аспекти на холографското мислене са още по-изразени при страдащите от манийно депресивна психоза. Докато при шизофрениците има само полъх от холографския ред, манийно болният е дълбоко обвързан с него и се отъждествява с неговия безкраен потенциал. „Той не може да се справи с всички мисли и идеи, които нахлуват в него по такъв зашеметяващ начин – твърди Улман. – Той трябва да лъже, да се преструва и да изопачава тези мисли и идеи, които се отнасят до него, така, че да ги приспособи към своята разширяваща се перспектива. Крайният резултат, разбира се, е повече хаос и объркване, примесени със случайни изблици на творчество и успех във

⁵¹ Matte-Bianco, „A Study of Schizophrenic Thinking: Its Expression in Terms of Symbolic Logic and Its Representation in Terms of Multidimensional Space“, International Journal of Psychiatry 1, no. 1 (January 1965), p. 93.

взаимната реалност.⁵² Манийно болният се депресираща, след като се завърне от тази сюрреална отпуска и отново се сблъска със събитията на всекидневния живот.

Ако е истина, че всички ние се сблъскваме с аспекти на неявния ред, когато спим, защо тези сблъсъци нямат същия ефект върху нас, както при болните от психоза? Една от причините, казва Улман, е, че ние оставяме уникалната и предизвикателна логика на съня зад себе си, когато бодърствуваме. Поради своето състояние болният от психоза е принуден да се бори с него, докато едновременно се опитва да действа във всекидневната реалност. Улман теоретизира също, че когато спим, повечето от нас имат природен защитен механизъм, който ни предпазва от влизане в контакт с част от неявния ред, по-голяма от тази, с която можем да се справим.

ОСЪЗНАТИ СЪНИЩА И ПАРАЛЕЛНИ ВСЕЛЕНИ

През последните години психолозите все повече се интересуват от осъзнатите сънища – вид съновидения, в които сънуващият поддържа напълно будно съзнанието си и осъзнава, че спи. Освен фактора съзнателност, осъзнатите сънища са уникални и в няколко други отношения. За разлика от нормалните сънища, в които сънуващият е предимно пасивен участник, в един осъзнат сън сънуващият често е в състояние да контролира съня по различни начини – да обръща кошмарите в приятни преживявания, да променя обстановката на съня и/или да извиква определени хора или ситуации. Осъзнатите сънища са също много по-живи и заредени с жизненост от нормални сънища. В един осъзнат сън мраморните подове изглеждат съвсем солидни и реални, а цве-

⁵² Montague Ullman, „Psi and Psychopathology“, доклад изнесен на организираната от Американското общество за екстрасензорни изследвания конференция на тема „Екстрасензорни фактори в психотерапията“, 8 ноември 1986 г.

тята яркоцветни и ароматни, всичко е вибриращо и странно наситено с енергия. Учени, които изследват осъзнати сънища смятат, че те могат да доведат до нови начини за стимулиране на личностното израстване, повишават самоувереността, увеличават психическото и физическо здраве и улесняват решаването на творчески проблеми⁵³.

През 1987 г. на годишното събрание на Асоциация за изследване на сънищата, проведено в град Вашингтон, физикът Фред Алън Улф направи изказване, в което твърдеше, че холографският модел може да помогне за обяснение на този необичаен феномен. Улф, който понякога сам има осъзнати сънища, отбелязва, че една холографска плака реално поражда два образа – виртуален, който изглежда разположен в пространството зад филма, и реален, който идва на фокус в пространството пред филма. Една разлика между двата е, че светлинните вълни, които образуват един виртуален образ, изглеждат така, сякаш се отделят от един видим фокус или източник. Както видяхме, това е илюзия, защото виртуалният образ на една холограма има протяжност в пространството не по-голяма от тази на образа в огледало. Но реалният образ на една холограма се образува от светлинни лъчи, които идват на фокус и това не е илюзия. Реалният образ наистина притежава протяжност в пространството. За съжаление, малко внимание се обръща на този реален образ в обичайните приложения на холографията, защото един образ, който идва на фокус в празното пространство, е невидим и може да бъде видян само когато през него минат пращинки или бива издухан дим.

Улф смята, че всички сънища са вътрешни холограми, а обичайните сънища са по-малко живи и ярки, защото са виртуални образи. Той обаче смята, че мозъкът има и способност да поражда реални образи и именно такъв е случаят, когато сънуваме осъзнато. Необичайната жизненост на осъзнатите сънища се

⁵³ Вж. Stephen La Berge, *Lucid Dreaming* (Los Angeles: Jeremy P. Tarcher, 1985).

дължи на факта, че вълните са събиращи се, а не раздалечаващи се. Ако има „наблюдател“, в който тези вълни се събират, той ще бъде потопен в сцената, а сцената, която идва на фокус, ще го „съдържа в себе си“. По този начин преживяването на съня ще изглежда „осъзнато“, отбелязва Улф⁵⁴.

Подобно на Прибрам, Улф смята, че нашият ум създава илюзията на реалността „извън нас“ чрез същия вид процеси, изучени от Бекеши. Той смята, че тези процеси са също това, което позволява на осъзнато сънуващия да създава субективни реалности, в които неща като мраморни подове и цветя са толкова осезаеми и реални като техните т.нар. обективни съответствия. Всъщност според него нашата способност да сънуваме осъзнато подсказва, че може би няма голяма разлика между света като цяло и света в главите ни. „Когато наблюдателят и наблюдаваното могат да се отделят и да се каже, че това е наблюдателят и това е наблюдаваното, което изглежда е ефектът при осъзнатите сънища, тогава аз мисля, че е съмнително дали (осъзнатите сънища) трябва да бъдат разглеждани като субективни“, казва Улф⁵⁵.

Улф предполага, че осъзнатите сънища (а може би всички сънища) са в действителност посещения в паралелни вселени. Те са само по-малки холограми в рамките на по-голямата и по-обхватна космическа холограма. Той даже предполага, че способността за осъзнато сънуване е може би по-добре да бъде наречена осъзнаване на паралелна вселена. „Аз го наричам осъзнаване на паралелна вселена, защото смятам, че паралелни все-

⁵⁴ Fred Alan Wolf, *Star Wave* (New York: Macmillan, 1984), p. 238.

⁵⁵ Jayne Gackenbach, „Interview with Physicist Fred Alan Wolf on the Physics of Lucid Dreaming“, *Lucidity Letter* 6, no. 1 (June 1987), p. 52.

лени възникват така, както другите образи в холограмата“, заявява Улф⁵⁶. Тази и други подобни идеи относно висшата природа на сънуването ще бъдат разгледани в детайли малко по-нататък.

НА АВТОСТОП В БЕЗКРАЙНИЯ ТУНЕЛ

Представата, че ние сме в състояние да се доберем до образи от колективното несъзнавано или даже да посещаваме паралелни сънувани вселени, бледнее пред изводите на друг изтъкнат изследовател, повлиян от холографския модел. Той се казва Станислав Гроф, ръководител психиатрични изследвания в Мерилендски център за психиатрични изследвания и асистент по психиатрия в медицинския колеж на университет „Джон Хопкинс“. След повече от тридесет години изследване необикновени състояния на съзнанието Гроф стига до извода, че пътищата за проучване на база холографската взаимосвързаност на нашите души, са повече от необятни. Те действително са безкрайни.

За пръв път Гроф се интересува от необикновени състояния на съзнанието през 50-те години, докато изследва клиничните приложения на халюциногена LSD в Психиатричния научен институт в родния си град Прага (Чехословакия). Целта на изследването му била да определи дали LSD има някакво терапевтично приложение. Когато Гроф започва работата си, мнозина учени смятат, че LSD преживяването е само една стресова реакция, начин, по който мозъкът реагира на вредния химикал. Но когато Гроф изучава записите с преживявания на пациенти, той не открива доказателство за някаква повтаряща се стресова реакция. Вместо това, налице е определена приемственост между сеансите на пациента. „Вместо да бъдат несвързани и произволни, съдържанието на преживяванията изглежда представя последо-

⁵⁶ Fred Alan Wolf, „The Physics of Dream Consciousness: Is the Lucid Dream a Parallel Universe?“, Second Lucid Dreaming Symposium Proceedings I Lucidity Letter 6, no. 2 (December 1987), p. 133.

вателно разбулване на все по-дълбоки равнища на несъзнаваното“, казва Гроф⁵⁷. Това показва, че повтаряните LSD сеанси имат важни последици за практиката и теорията на психотерапията и дават на Гроф и негови колеги стимула, от който те се нуждаят за продължаване на изследването. Резултатите са впечатляващи. Бързо става ясно, че серията от LSD сеанси е в състояние да ускори психотерапевтичния процес и скъсява времето, необходимо за лечение на много болести. Травматизиращи спомени, които с години преследват пациентите, се изваждат наяве и подлагат на терапия, а понякога дори сериозни заболявания, от рода на шизофрения, биват излекувани⁵⁸. Но още по-изумително е, че мнозина от пациентите бързо прескачат отвъд свързани с тяхното заболяване проблеми в области, неизследвани от западната психология.

Едно обичайно преживяване е възкресяването на усещания в утробата. Отначало Гроф мисли, че това са само въображаеми преживявания, но тъй като данните продължават да се трупат той разбира, че познанията за ембриологията, съдържащи се в описанията, често пъти далеч надхвърлят образованието на пациента в тази област. Пациенти точно описват определени характеристики на сърдечните тонове на тяхната майка, природата на акустични явления в перитонеалната кухина, специфични подробности относно кръвообращението в плацентата и дори детайли за различни клетъчни и протичащи биохимични процеси. Описват също така важни мисли и чувства, които има тяхната майка по време на бременността, и събития от рода на физически травми, преживени от нея.

Винаги, когато е възможно, Гроф разследва тези твърдения и в определени случаи е в състояние да ги провери, разпитвайки майката и други хора, имащи отношение. Психиатри, психолози и биолози, които преживяват пренатални спомени по време на

⁵⁷ Stanislav Grof, *Realms of the Human Unconscious* (New York: E. P. Dutton, 1976), p. 20.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 236.

своето участие в програмата (всички терапевти, които участват в изследването също трябва да преминат през няколко сеанса на LSD-психотерапия) изразяват сходно удивление от очевидната автентичност на преживяванията⁵⁹.

Най-смущаващи сред всички били тези преживявания, в които съзнанието на пациентите изглежда се разширява отвъд обикновените граници на егото и изследва това, което като че ли засяга други живи същества и дори други обекти. Например Гроф има една пациентка, която неочаквано е обзета от убеждение, че е приела самоличността на женско праисторическо влечуго. Тя не само дава богато на детайли описание на това, което е усещала, докато е пребивавала в подобна форма, но отбелязва, че частта от анатомията на мъжкарите от този вид, която тя намира за най-сексуално възбуждаща, е зона с цветни люспи върху страничната част на главата им. Въпреки че жената не притежава предварително познание за такива неща, един разговор, който Гроф провежда по-късно със зоолог, потвърждава, че при определени видове влечуги оцветените области върху главата наистина играят важна роля като пусков механизъм на сексуално възбуждане.

Пациенти са в състояние да проникнат в съзнанието на техни сродници и предшественици. Една жена преживява това, което вероятно е изпитвала нейната майка на тригодишна възраст и точно описва събитие, изплашило и сполетяло майка ѝ по това време. Жената дава и точно описание на къщата, в която майка ѝ е живяла, както и на бялата престилчица, носена от нея – все детайли, които майката по-късно потвърждава и твърди, че никога не е говорила за това преди. Други пациенти дават също толкова точни описания на събития, сполетели техни предшественици, живели десетилетия и дори столетия по-рано.

⁵⁹ Ibid., pp. 159–160.

Други преживявания включват в себе си достъп до расова и колективна памет. Хора от славянски произход имат преживяването като че ли участват в завоевателни походи на монголските орди на Чингис хан, танцуват в транс с бушмени от Калахари, биват подложени на ритуали по инициация на австралийски аборигени и умират като субект в жертвоприношения на ацтеки. И отново описанията често съдържат неизвестни исторически факти и степен на познания, която често изобщо не се връзва с образованието на пациента, с расата му и с предишни изложения по темата. Например един необразован пациент дава богато на подробности описание на техники, използвани в египетската практика за балсамиране и мумифициране, включително форма и значение на различни амулети и саркофази, списък с материали, използвани за придаване трайност на дрехата на мумията, размер и форма на превръзки на мумията и други езотерични страни на египетски погребални церемонии. Други лица се настройват на вълната на култури от Далечния Изток и не само дават точни описания на това, което изглежда е японска, китайска или тибетска душа, но разясняват също различни даоистки или будистки учения.

Всъщност, изглежда няма никаква граница, отвъд която LSD пациентите на Гроф не могат да проникнат. Те като че ли са способни да узнаят какво е да е си някакво животно и дори растение от еволюционното родословие, да преживеят какво е да си кръвна клетка, атом, термоядрен процес в слънцето и дори съзнанието на целия космос. Нещо повече, демонстрират способност да преминават отвъд пространство и време и понякога разказват свръхестествено точна ясновидска информация. В едно още по-странно разположение на духа те понякога се натъкват на нечовешки разум по време на своите интелектуални пътешествия, безплътни същества, духовни водачи от „по-висши планове на съзнанието“ и други свръхчовешки същества.

Понякога участници в експеримента пътешестват в области, които изглежда са други вселени и различни равнища на реалността. В един определено разстройващ сеанс млад мъж, страдащ от депресия, се озовава в нещо, което изглежда е друго измерение. Бива обгърнат от ослепителна бляскава светлина и въпреки че не може да види никого, усеща, че е заобиколен с множество безплътни същества. Изведнъж долавя нечие присъствие непосредствено до себе си и за негово удивление то започва да общува с него телепатически. Моли го да установи връзка с едно семейство в моравския град Кромериц и да им каже, че за техния син Ладислав се грижат добре и всичко е наред. След което му дава име, адрес и телефонен номер на семейството.

Информацията не говори нищо нито на Гроф, нито на младия мъж и изглежда абсолютно несвързана с проблемите на пациента и неговото лечение. Все пак Гроф не може да си го избие от главата. „След известно колебание и със смесени чувства, най-накрая реших да сторя това, което несъмнено щеше да ме превърне в обект за присмех на моите колеги, ако разберат – казва Гроф. – Отидох до телефона, набрах номера в Кломериц и попитах дали може да говоря с Ладислав. За мое изумление жената от другата страна на линията започна да плаче. Когато се поуспокои, ми каза с пресеклив глас: „Синът ни вече не е сред нас. Замина си; загубихме го преди три седмици.“⁶⁰

През 60-те години Гроф получава работа в Центъра за психиатрични изследвания в Мериленд и се премества в САЩ. Центърът също извършва контролирани изследвания с психотерапевтични приложения на LSD и това позволява на Гроф да продължи своите анализи. В допълнение към проучване въздействията на повтарящи се LSD-сеанси върху хора с различни психични заболявания, центърът изследва и въздействията върху „нормални“ доброволци – лекари, медицински сестри, художници, музи-

⁶⁰ Stanislav Grof, *The Adventure of Self-Discovery* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1988), pp. 108–9.

канти, философи, учени, свещеници и теолози. Все така Гроф открива същия вид феномени, които отново и отново се проявяват. Почти изглежда като че ли LSD дава на човешкото съзнание достъп до своего рода безкрайна тунелна система – лабиринт от тунели и странични пътища, налични в потайни кътчета на несъзнаваното, - която буквално свързва всичко във вселената с всичко останало.

След като лично ръководи над три хиляди LSD-сеанса (всеки от които трае поне пет часа) и изучава записите на нас две хиляди сесии, проведени от колеги, Гроф става непоколебимо убеден, че се случва нещо изключително. „След години на идейна борба и объркване стигнах до извод, че данните от LSD-изследванията показват належаща необходимост от драстично преразглеждане на съществуващите парадигми на психология, психиатрия, медицина и може би на науката въобще – казва той. – Понастоящем за мен няма съмнение, че нашето съвременно разбиране за вселена, природа на реалността и особено на човешките същества е повърхностно, погрешно и непълно.“⁶¹

Гроф прокарва термина *трансперсонален*, за да опише подобни явления, преживявания, в които съзнанието надхвърля обичайните граници на личността, а в края на 60-те години се свързва с неколцина други професионалисти единомишленици, включително психолога и педагог Ейбрахам Маслоу, за да основе нов клон научно изследване на поведението и психичните процеси: *трансперсонална психология*.

Ако нашият съвременен възглед за реалността не може да обясни трансперсоналните събития, какво ново разбиране би се вписало в нея роля? Гроф смята, че това е холографският модел. Както отбелязва той, същностните характеристики на трансперсонални преживявания – чувството, че всички граници са илю-

⁶¹ Stanislav Grof, *Beyond the Brain* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1985), p. 31.

зорни, липсата на разграничение между част и цяло и взаимовръзването на всички неща – са все качества, за които се очаква да характеризира една холографска вселена. В допълнение отстоява, че разбудената природа на пространство и време в холографската сфера обяснява защо трансперсоналните преживявания не са обвързани с обичайни пространствени или времеви ограничения.

Гроф счита, че почти безкрайната способност за съхраняване и обработка на информация, присъща на холограмата, обяснява и факта, че всички видения, фантазии и други „психически гещалти“ съдържат огромно количество информация за личността на индивида. Един-единствен образ, преживян по време на LSD-сеанса, може да съдържа информация за нагласата на човека към живота изобщо, за травма, която е преживял по време на детството си, за това, доколко се самоуважава той, какво мисли за родителите си и какво за своя брак – всичко това въплътено във всеобхватната метафора на сцената. Такива преживявания са холографски по друг начин: по това, че всяка малка част на сцената може да съдържа и цялостен комплекс информация. По такъв начин свободните асоциации и други аналитични техники, приложени към най-дребни детайли на сцената, могат да формират допълнителен поток от данни за участващия в нея индивид.

Сложната съставна природа на архетипните образи може да бъде моделирана посредством холографската идея. Както отбелязва Гроф, холографията прави възможно натрупването на поредица от експонации, примерно образите на всеки член от голямо семейство, върху една и съща плака. Когато се направи това, обработената част от плаката ще съдържа образа на индивид, който не е конкретен член на семейството, а всеки един от тях едновременно. „Тези наистина сложни образи представят един изящен модел на специфични трансперсонално преживяване, каквито са архетипните образи на Космическия човек,

Жена, Майка, Баща, Любовник, Трикстер, Глупак или Мъченик“, казва Гроф⁶².

Ако всяко експониране се прави под малко по-различен ъгъл, вместо да доведе до получаване на сложна картина, фотоплаката може да бъде използвана за създаване на серия от холографски образи, които сякаш се преливат. Гроф смята, че това илюстрира друг аспект в преживяването на видения, а именно тенденцията за разбулване на безброй образи в бърза последователност, всеки от които се появява и разтваря в следващия сякаш с магия. Той мисли, че успехът на холографията в моделиране толкова много различни аспекти на архетипното преживяване подсказва, че има дълбока връзка между холографските процеси и начина, по който възникват архетипи.

Гроф е убеден, че данните за скрит, холографски ред действително се разкриват всеки път, когато човек преживява някакво необичайно състояние на съзнанието:

Идеята на Бом за разбуления и забулен ред, както и че определени важни аспекти на реалността не са достъпни за преживяване и изследване при обикновени обстоятелства имат непосредствено значение за разбиране необичайните състояния на съзнанието. Хора, които преживяват различни необичайни състояния на съзнанието, включително добре образовани и вещи учени от различни научни дисциплини, често съобщават, че те навлизат в скрити области на реалността, които изглежда са автентични и в някакъв смисъл се съдържат във всекидневната реалност, но в по-висок порядък спрямо нея⁶³.

ХОЛОТРОПНА ТЕРАПИЯ

Може би най-значимо откритие на Гроф е, че едни и същи феномени, описани от хора, приели LSD, могат да бъдат преживени и без прибягване до наркотици от какъвто и да е вид. За целта Гроф

⁶² Ibid., p. 78.

⁶³ Ibid., p. 89.

и съпругата му Кристина разработват проста, ненаркотична техника за предизвикване на тези *холотропни*, или необичайни, състояния на съзнанието. Те определят холотропно състояние на съзнанието като такова, в което е възможно навлизането в холографския лабиринт, свързващ всички аспекти на съществуването. Такава са биологичната, психична, расова и духовна история на човека, минало, настояще и бъдеще на света, други равнища на реалността и всичките други опитности, вече споменати в контекста на LSD преживяването.

Станислав и Кристина Гроф наричат своята техника *холотропна терапия* и използват бързо и контролирано дишане, емоционално наситена музика, масаж и физическа тренировка, за да предизвикат променящи се състояния на съзнанието. До днес хиляди хора са посетили техните курсове и описали преживявания, също толкова поразителни и емоционални дълбоки, колкото описаните от изследваните хора в предишната дейност на Гроф с прилагане на LSD. Гроф описва своята сегашна работа и представя подробен преглед на своите методи в книгата „Приключението да откриеш себе си“.

ВОДОВЪРТЕЖИ НА МИСЪЛТА И МНОЖЕСТВЕНИ ЛИЧНОСТИ

Редица изследователи използват холографския модел, за да обяснят различни аспекти на самия мисловен процес. Например психиатърът Едгар А. Ливинсън от Ню Йорк смята, че холограмата дава ценен модел за разбиране на внезапните и преобразяващи промени, които хората често преживяват по време на психотерапията. Той основава своето заключение върху факта, че такива промени настъпват независимо каква техника или психоаналитичен подход използва терапевтът. Следователно, смята той, всички психоаналитични подходи са чисто церемониални, а промяната се дължи изцяло на някакъв друг фактор.

Ливинсън смята, че този фактор е резонансът. Един терапевт винаги знае кога лечението върви добре, отбелязва той. Налице

е силно чувство, че парчета от един изплъзващ се модел се обединяват. Терапевтът не казва нищо ново на пациента, но вместо това изглежда протича резонанс с нещо, което пациентът вече подсъзнателно знае: „Като че ли един огромен, триизмерен, пространствено закодиран образ на преживяното от пациента се разгръща в хода на терапията, преминава през всеки аспект на неговия живот, на историята на заболяването му и на взаимодействието му с терапевта. В някаква точка се получава своего рода „претоварване“ и всичко си идва на мястото.“⁶⁴

Ливинсън смята, че тези триизмерни изображения на преживявания са холограми, заровени дълбоко в душата на пациента, а един резонанс на чувства между терапевта и пациента ги кара да изплуват в процес, подобен на начина, по който лазер с определена честота пресъздава образ, заложен посредством лазер със същата честота, от холограма с множествен образ. „Холографският модел предлага радикално нова парадигма, която може да ни предостави нов начин за възприемане и свързване на клинични явления, за които винаги се е знаело, че са важни, но са били препращани към „изкуството“ на психотерапията – казва Ливинсън. – Този модел предлага една възможна теоретическа матрица за промяна и практическа надежда за проявяване на психотерапевтичната техника“.⁶⁵

Психиатърът Дейвид Шейнбърг, декан на докторантска психоаналитична програма в Институт по психиатрия „Уилям Алънсън Уайт“ в Ню Йорк, смята, че становището на Бом за мислите като водовъртежи в река, трябва да бъде възприето буквално и обяснява защо нашите мисловни нагласи и вярвания понякога се втвърдяват и стават неподатливи на промяна. Изследвания показват, че тези водовъртежи са често пъти удивително стабилни. Голямото червено петно на Юпитер, гигантски водовъртеж от газ с широчина над 40 000 километра, остава непокътнато, откакто

⁶⁴ Edgar A. Levenson, „A Holographic model of Psychoanalytic Change“, Contemporary Psychoanalysis 12, no. 1 (1975), p. 13.

⁶⁵ Ibid., p. 19.

за пръв път е открито преди повече от 300 години. Шейнбърг смята, че същата тази тенденция към стабилност понякога прави определени водовъртежи на мисълта (наши представи и мнения) така устойчиви в съзнанието ни.

Счита, че действителната неизменност на някои водовъртежи е често пагубна за нашето израстване като човешки същества. Един особено мощен водовъртеж може да господства над нашето поведение, накърнявайки способността ни да усвояваме нови идеи и информация. Може да ни прави хора стандартни, повтарящи се, да предизвиква блокажи в творческия поток на съзнанието, да не ни позволява да видим нашата собствена цялост и да ни кара да се чувстваме несвързани с човешкия род, откъснати от него. Шейнбърг смята, че тези водовъртежи могат дори да обяснят процеси от рода на надпревара в ядреното въоръжаване: „Да погледнем на надпреварата в ядреното въоръжаване като на водовъртеж, произтичащ от алчността на хора, изолирани в техните обособени личности и не чувстващи връзката си с други човешки същества. Те изпитват една особена празнота и стават алчни за всичко, което може да я запълни. Следователно ядрените индустрии се развиват, защото предоставят огромни суми пари и алчността е така всемогъща, че подобни хора не ги е грижа до какво може да доведат техните действия.“⁶⁶

Подобно на Бом, Шейнбърг смята, че нашето съзнание непрестанно се разбулва от неявния ред, а когато допуснем постоянно да се формират едни и същи водовъртежи, смята той, ние издигаме бариера между нас и безкрайните положителни и обновяващи взаимодействия, които можем да осъществим с този безкраен извор на всичко съществуващо. За да добием смътна представа какво губим, той предлага да погледнем едно дете. Децата все още не са имали време да формират водовъртежи, а

⁶⁶ David Shainberg, „Vortices on Thought in the Implicate Order“, in Quantum Implications, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (New York: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 402.

това се отразява в открития и гъвкав начин, по който взаимодействат със света. Според Шейнбърг искрящата жизненост на едно дете изразява самата същност на забулващо-разбулващата природа на съзнанието, когато то не е възпирано и спъвано.

Ако искате да осъзнаете вашите собствени застинали мисловни водовъртежи, Шейнбърг препоръчва да обърнете специално внимание на начина, по който се държите при разговор. Когато хора с втвърдени и непроменливи убеждения говорят с други, те се опитват да оправдаят своята самоличност, като демонстрират привързаност към своите мнения и стремеж да ги отстояват. Техните съждения рядко се променят под въздействие на някаква нова информация, на която попадат, и с цялото си поведение те показват, че малко ги интересува дали в разговора ще се осъществи някакво реално взаимодействие. Човек, който е открит към бликащата природа на съзнанието, е по-склонен да долови застой във взаимоотношенията, налаган от подобни мисловни водовъртежи. Такива хора поемат риск да участват в динамично взаимодействие при разговор, а не да застават в статична позиция с безкрайно каканижене на едни и същи свои мнения. „Човешки отклик и изразяване на този отклик, обратна връзка с реакции към такъв отклик и проясняване на взаимовръзката между различни реакции са начинът, по който хора участват в потока на неявния ред“ – казва Шейнбърг⁶⁷.

Друг психически феномен, който носи няколко белега на неизявеното, е разстройството на множествена личност или РМЛ. РМЛ е чудат синдром, при който две или повече различни личности обитават едно тяло. Жертвите на това разстройство, или „множествениците“, често не осъзнават състоянието си. Те не разбират, че контролът над тяхното тяло се движи напред-назад между различни личности и вместо това смятат, че страдат от някакъв вид амнезия, объркване или краткотрайни загуби на съзнание. Повечето множественици имат между осем и тринадесет

⁶⁷ Ibid, p. 19.

личности, макар че така наречените супермножественици могат да имат над сто подличности.

Една от най-красноречивите статистики относно множествениците е, че 97 процента от тях са преживели тежка травма в детството си, често под формата на чудовищна психологическа, физическа и сексуална злоупотреба. Това води много изследователи до извода, че превръщането в множественик е начин, по който психиката се справя с извънредна и съкрушителна за душата болка. Като се разделя на две или повече личности, душата е в състояние да разпредели и балансира болката по някакъв начин, а няколкото личности носят това, което би се оказало прекомерен товар за една-единствена личност.

В този смисъл превръщането в множественик е може би краен пример на това, което Бом разбира под фрагментация (раздробяване). Интересно е да отбележим, че когато душата се самораздробява, тя не става съвкупност от счупени и нащърбени глинени късчета, а съвкупност от по-малки цялости, завършени и самоподдържащи се, с техни собствени черти, мотиви и желания. Въпреки че тези цялости не са идентични копия на оригиналната личност, те са свързани с динамиката на автентичната, оригинална личност, а това само по себе си показва, че е задействан някакъв вид холографски процес.

Твърдението на Бом, че раздробяването винаги в крайна сметка се оказва разрушително, е също очевидно при синдрома. Макар превръщането в множественик да позволява на човек да преживее едно иначе непоносимо детство, то носи със себе си куп неприятни странични ефекти. Сред тях са депресия, тревожност и пристъпи на паника, фобии, сърдечни и дихателни проблеми, необяснимо гадене, мигреноподобни болки, склонност към самоосакатяване и много други физически и умствени разстройства. Поразително, но точно като по часовник повечето множественици получават диагнозата си, когато са на между 28 и 35-годишна възраст, едно „съвпадение“, което показва, че някаква вътрешна алармена система може би зазвънява на тази възраст,

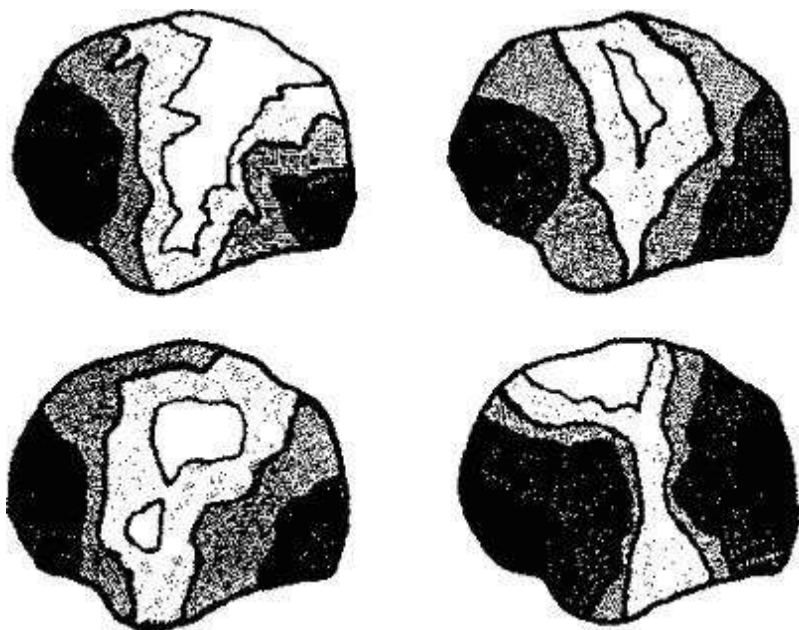
предупреждавайки ги, че е наложително да им бъде поставена диагноза и по такъв начин да получат помощ, от каквато се нуждаят. Тази идея изглежда възниква вследствие това, че множественици, достигнали 40 години, преди да им се постави диагноза, често споделят за усещане, че ако скоро не потърсят помощ, всякакъв шанс за оздравяване ще бъде изгубен⁶⁸. Въпреки временните предимства, които измъчената психика е получила от раздробяването, ясно е, че умственото и физическо добруване и може би дори оцеляване все пак зависи от целостта.

Друг необичаен признак на РМЛ е, че всяка от личностите на множественика притежава различна структура на мозъчните вълни. Това е удивително, защото както психиатърът от Националния здравен институт Франк Пътнам – изследвал този феномен, - отбелязва, нормално структурата на мозъчните вълни на човека не се променя дори в извънредно емоционални състояния. Картината на мозъчните вълни не е единственото нещо, което варира от личност до личност. Картината на кръвообращение, мускулният тонус, пулсът, позата и даже алергиите могат да се променят, когато един множественик преминава от една личност към друга.

Тъй като картината на мозъчните вълни не е свързана с отделен неврон или група неврони, а е общо качество на мозъка, това подсказва, че някакъв вид холографски процес също може би е замесен. Точно както една холограма с множествен образ може да съхранява и проектира десетки цели сцени, вероятно мозъчната холограма може да складира и генерира подобно множество от завършени личности. С други думи, може би това, което ние наричаме „Аз“, е също холограма, а когато мозъкът на един множественик превключва от един холографски „Аз“ към следващ, тези наподобяващи смяна на диапозитиви в проектор движения напред-назад се отразяват на общите промени, които произтичат в мозъчно-вълновата дейност и в тялото въобще (вж.

⁶⁸ Frank Putnam, *Diagnosis and Treatment of Multiple Personality Disorder* (New York: Guilford, 1988), p. 68.

Фиг. 10). Физиологическите промени, които се извършват, когато един множественик превключи от дадена личност на друга, също имат съществени последици за отношението между ум и здраве и ще бъдат обсъдени по-подробно в следващата глава.

Фигура 10. Картини с мозъчните вълни на четирите подличности на човек, страдащ от разстройство на множествената личност.

Възможно ли е мозъкът да използва холографски принципи, за да складира огромното количество информация, необходима за приютяване на дузини и дори стотици личности в едно-единствено тяло? (Прерисувано от автора от оригинала в една статия от Бенет Дж. Браун в Америкън Джърнъл ъф Клиникъл Хипнозис"/American Journal of Clinical Hypnosis).

ЦЕПНАТИНА В ТЪКАНТА НА РЕАЛНОСТТА

Друг голям принос на Юнг е дефиниране на понятието синхроничност. Както споменах в увода, синхроничностите са съвпадения, така необичайни и толкова значими, че едва ли могат да бъдат приписани на случайността. Всеки от нас е преживял синхроничност в някакъв момент от своя живот, например, когато научим странна нова дума и след това я чуваме по новините няколко часа по-късно или когато размишляваме по някаква тъмна и неясна тема и след това забележим други хора да говорят по нея.

Преди няколко години преживях серия синхроничности, в които участваше шоуменът Бъфало Бил. Веднъж, докато правех лека тренировка сутринта, преди да започна да пиша, включих телевизора. Нея януарска утрин на 1983 г. правех лицеви опори, докато по телевизията вървеше някаква игра и неочаквано извиках името „Бъфало Бил!“. Отначало бях озадачен от моя изблик, но след това осъзнах, че водещият на играта е задал въпроса „Под какво друго име е известен Уилям Фредерик Коди?“ Въпреки че не бях обърнал съзнателно внимание на шоуто, по някаква причина моето подсъзнание бе насочило всичките си усилия към въпроса и му бе отговорило. Тогава не мислих много върху случилото се и продължих с работата си през деня. Няколко часа по-късно един приятел ми телефонира с въпрос дали бих могъл да реша един приятелски спор относно някаква дреболия от театрално естество. Реших да опитам, след което последва въпрос: „Вярно ли е, че предсмъртните думи на Джон Баримор са били: Не сте ли незаконен син на Бъфало Бил?“ Помислих си, че тази втора среща с Бъфало Бил е странна, но все пак я окачествих като съвпадение, докато по-късно него ден не пристигна по пощата последният брой на списание „Смитсъниън“ и не го отворих. Една от водещите статии бе озаглавена „Последният от големите скаути се завърна“. Тя беше за... познахте: Бъфало Бил (между другото, не съумях да отговоря на случайния

въпрос на моя приятел и все още нямах представа това ли са били предсмъртните думи на Баримор или не).

Колкото и невероятно да беше това преживяване, единственото нещо, което изглежда смислено в него беше неговата невероятна природа. Има обаче и друг вид синхроничност, която е забележителна не само поради нейната невероятност, но и заради очевидната връзка на събитията, които протичат дълбоко в човешката психика. Класически пример е историята със скарабея на Юнг. Юнг лекува една жена, чийто твърдо рационален подход към живота я затруднява да извлече полза от лечението. След поредица безплодни сеанси жената разказва на Юнг сън, в който участва един бръмбар скарабей. Юнг знае, че в египетската митология скарабейт символизира прераждане и се учудва дали подсъзнанието на жената не показва символично, че тя претърпява своеобразно психологическо прераждане. В момента, в който ѝ разказва това, нещо почуква по прозореца и той вдига очи, за да види един златистозелен скарабей от другата страна на стъклото (това е единственият случай, когато скарабей се появява на прозореца на Юнг). Той отваря прозореца и пуска скарабея да лети из стаята, когато представя своята интерпретация на съня. Жената била толкова слисана, че смекчава своята рационалност и от този момент нейната отзивчивост към лечението се подобрява.

Юнг се натъква на много такива значими съвпадения по време на своята психотерапевтична работа и отбелязва, че те почти винаги съпровождат периоди на емоционална интензивност и трансформация: фундаментални промени във вярата, неочаквани нови прозрения, смърт, раждане, дори професионални промени. Забелязва, че те бележат връх, когато новото разбиране или прозрение изплува на повърхността в съзнанието на пациента. Когато новите идеи стават по-широко известни, други терапевти започват да описват свои собствени преживявания, свързани със синхроничност.

Например работещият в Цюрих психиатър Карл Алфред Майер, който от дълго време си сътрудничи с Юнг, разказва за една дългогодишна синхроничност. Американка, страдаща от сериозна депресия, пропътува целия път от Учън в Китай, за да бъде лекувана от Майер. Жената била хирург и оглавявала мисионерска болница в Учън от двадесет години. Тя се интересува от местната култура и става познавач на китайската философия. По време на своето лечение лекарката разказва на Майер сън, в който вижда болницата, като едното от крилата ѝ е разрушено. Тъй като самоличността ѝ е твърде тясно свързана с болницата, Майер смята, че сънят предвещава загуба на нейното усещане на Аза, на американската ѝ идентичност, и това е причинило състоянието на депресия. Посъветва я да се върне в Щатите и, когато тя го прави, депресията бързо изчезва, както той предрича. Преди жената да отпътува, той я кара да начертае подробна скица на разрушената болница. Години по-късно японците атакуват Китай и бомбардират Учънската болница. Американката изпраща на Майер копие от списание „Лайф“, в което на двойна страница има снимка на частично разрушената болница и тя е идентична с рисунката, която лекарката е направила преди девет години. Символичното и твърде лично послание на нейния сън се разпростира отвъд границите на нейната психика и преминава във физическа реалност⁶⁹.

Тъй като такива случаи са впечатляващи, Юнг се убеждава, че подобни синхроничности не са случайни произшествия, а факт, свързан с психологически процеси у индивидите, които ги преживяват. Доколкото не може да разбере как нещо, което се случва дълбоко в психиката, може да причини събития или серия събития във физическия свят, най-малкото в класическия смисъл,

⁶⁹ „Science and Synchronicity: A Conversation with C. A. Meier“, *Psychological Perspectives* 19, no. 2 (Fall-Winter 1988), p. 324.

той предполага, че следва да бъде включен някакъв нов принцип: акаузален свързващ постулат, все още неизвестен на науката.

Когато Юнг изказва за пръв път тази идея, болшинството физици не я приемат на сериозно (въпреки че изтъкнатият за времето си учен Волфганг Паули намира идеята за достатъчно значима, и той става съавтор на Юнг в една книга по темата, озаглавена „Интерпретация на природата и душата“). Но щом се установява съществуването на нелокални връзки⁷⁰, някои физици придават на идеята на Юнг друг вид; физикът Пол Дейвис заявява: „Тези *нелокални* квантови ефекти са всъщност форма на синхроничност, в смисъл, че те установяват връзка – по-точно взаимна зависимост – между събития, за които всяка форма на причинно-следствена корелация е недопустима“.⁷¹

Друг физик, който приема синхроничността на сериозно, е Ф. Дейвид Пийт. Пийт смята, че синхроничности от Юнгов тип са не само реални, но предлагат още едно доказателство за неявния ред. Както видяхме, според Бом очевидната отделеност на съзнанието и материята е една илюзия, рожба на човешкия ум, което се проявява само след като и двете се разбулят в проявения свят на обекти и последователно протичащо време. Ако няма разделение между ум и материя в неявния ред – основа, от която всички неща възникват, - тогава не е необичайно да очакваме, че реалността може също да бъде пронизана от следи на тази дълбока свързаност. Пийт смята, че синхроничностите следователно са „цепнатини“ в тъканта на реалността, краткотрайни процепи, които ни позволяват да хвърлим бегъл поглед към необхватния и единен ред, стоящ в основата на всичко в природата.

⁷⁰ Както беше споменато, нелокалните ефекти не се дължат на причинно-следствени отношения и затова са акаузални. – Б.а.

⁷¹ Paul Davies, *The Cosmic Blueprint* (New York: Simon & Schuster, 1988), p. 162.

Казано по друг начин, Пийт мисли, че синхроничностите разкриват отсъствие на разделение между физическия свят и нашата вътрешна психическа реалност. По такъв начин относителната рядкост на синхронистични преживявания в нашия живот показва не само степента, в която сами се фрагментираме от общото поле на съзнанието, но също степента, в която се самоизолираме от безкрайния и удивителен потенциал на по-дълбоките редове на ума и реалността. Според Пийт, когато преживяваме една синхроничност, това, което реално изпитваме, „е човешкият ум, действащ за момент в своя истински ред и разпространяващ се навсякъде в обществото и природата, движейки се през редове на увеличаваща се изтънченост, достигащ източника на разум и материя в самата творческа способност“⁷².

Това е една смайваща идея. Действително всички наши обусловени от здравия разум предразсъдъци за света са основани на предположение, че субективната и обективна реалности са изцяло разделени. Затова синхроничностите изглеждат толкова объркващи и непонятни за нас. Но ако в края на краищата няма разделение между физически свят и наши вътрешни психически процеси, тогава трябва да сме готови да променим нещо повече от своето обичайно разбиране за вселената, защото произтичащите последици са зашеметяващи.

Едно подразбиращо се следствие е, че обективната реалност е в по-голяма степен подобна на сън, отколкото някога сме подозирали. Да си представим например, че сънуваме как си седим на маса и вечеряме с нашия шеф и съпругата му. Както знаете от опит, всички различни опорни точки на съня – маса, столове, чинии, солнички и пипернички – изглеждат като отделни обекти. Да си представим също, че вие преживявате една синхроничност в съня; може би са ви сервирали някакво особено отблъскващо ястие и когато вие попитате сервитьора какво е това,

⁷² F. David Peat, *Synchronicity: The Bridge between Mind and Matter* (New York: Bantam Books, 1987), p. 235.

той ви казва, че името на ястието е „Вашият шеф“. Като осъзнавате, че противността на ястието издава вашите истински чувства към шефа, вие сте смутен и се чудите как един аспект на вашия „вътрешен“ аз успява да разкрие „външната“ реалност в сцената, която сънувате. Разбира се, щом се пробудите, вие ще разберете, че синхроничността далеч не е толкова странна, защото реално няма разграничение между вашия „вътрешен“ аз и „външната“ реалност на съня. По същия начин разбирате, че очевидната разделност на различните обекти в съня е също илюзия, защото всичко произтича от един по-дълбок и по-фундаментален ред – неразрушимата цялост на вашето собствено подсъзнание.

Ако няма разделение между умствен и физически свят, същите качества биха били в сила и за обективната реалност. Според Пийт това не означава, че материалната вселена е една илюзия, защото и неизявеното, и проявеното играят роля при създаване на реалността. Нито пък означава, че се губи индивидуалността – не повече, отколкото образът на една роза се изгубва, когато тя се запише върху холографска плака. Това просто означава, че ние отново сме като водовъртежи в река, уникални, но неотделими от потока на природата. Или както Пийт се изразява: „Азът живее само като един аспект на по-финото движение, което включва реда на цялото съзнание.“⁷³

И така ние описахме пълен кръг – от откритието, че съзнанието съдържа целостта на обективната реалност – пълна история на биологичния живот върху планетата, световните религии и митологии и динамиката, както на кръвните клетки, така и на звездите – до откритието, че материалната вселена може също да съдържа вътре в своята основа и вътък най-съкровения процес на съзнанието. Такава е природата на дълбоката свързаност между всички неща в една холографска вселена. В следващата глава ще изследваме как свързаността, както и други аспекти на

⁷³ Ibid, p. 239.

холографската идея, засягат сегашното ни разбиране за здравето.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. ОДА ЗА ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО

*„Едва ли ще познаеш кой съм
или какво искам да ти кажа,
но все пак ще ти нося здраве...“⁷⁴*

Уолт Уитман,
„Песен за себе си“

На един 61-годишен мъж, когото ще наречем Франк, поставят диагноза рак на гърлото, която почти винаги означава фатален изход, и му казват, че шансовете да остане жив са 5%. Теглото му намалява от 59 на 44 кг. Той е крайно изнемощял, едва си преглъща слюнката и трудно диша. Лекарите спорят дали изобщо да го подлагат на радиационна терапия, защото е твърде възможно лечението само да увеличи мъките му, без чувствително да увеличи шансовете му за оцеляване. Въпреки всичко те решават да го подложат на терапия.

След това, за голям късмет на Франк, д-р О. Карл Саймънтън, радиационен онколог и медицински директор на Онкологичен консултантски и изследователски център в Далас, щата Тексас, е помолен да участва в неговото лечение. Саймънтън предполага, че самият Франк може да повлияе върху хода на своето заболяване. Обучава го на няколко техники за релаксация и визуализация, разработени от самия него и колегите му. От този момент, три пъти на ден, Франк си представя облъчването, което получава, като състоящо се от милиони малки енергийни куршумчета, бомбардиращи неговите клетки. Освен това визуализира

⁷⁴ Превод на Цв. Стоянов. – Б. пр.

своите ракови клетки като по-слаби и по-объркани от нормалните си клетки и поради това неспособни да възстановят загубите, които претърпяват. След това визуализира как неговите бели кръвни телца, войници на имунната система, идват, струпват се около мъртвите и умиращи ракови клетки, и ги пренасят към черния дроб и бъбреците, за да бъдат изхвърлени от тялото.

Резултатите са поразителни и далеч надминават ефекта в такива случаи, когато пациенти биват лекувани единствено с радиация. Лечението с радиация върви като по магия. Франк не изпитва почти никой от негативните странични ефекти – увреждане на кожата и слизестите мембрани, - които нормално съпровождат подобна терапия. Той възвръща загубеното си тегло и своята сила – само за два месеца всички признаци на неговия рак изчезват. Саймънтън смята, че забележителното възстановяване на Франк се дължи до голяма степен на всекидневни сеанси по визуализация.

Саймънтън и колегите му упорито продължават изследванията си и обучават на своите визуализиращи техники 159 пациенти с рак, смятани за медицински нелечими. На такива пациенти им се дава живот от 12 месеца. Четири години по-късно, 63-ма от пациентите са все още живи. От тях 14 не показват признаци на заболяване, при 12 ракт регресира и при 17 болестта се задържа устойчива. Средната продължителност на живот в групата като цяло е 24,4 месеца, над два пъти по-дълго от националната норма⁷⁵.

Оттогава Саймънтън провежда поредица подобни изследвания, всички с положителни резултати. Въпреки тези обещаващи открития работата му все още се смята за спорна. Критиците му например твърдят, че хората, които участват в изследванията на Саймънтън, не са „средностатистически“ пациенти. Мнозина от тях са потърсили Саймънтън с нарочна цел да научат неговите

⁷⁵ Stephanie Matthews-Simonton, O. Carl Simonton, and James L. Creighton, *Getting Well Again* (New York: Bantam Books, 1980), pp.6-12.

техники и това показва, че те вече имат един извънредно бояк дух. Въпреки това мнозина изследователи намират резултатите на Саймънтън достатъчно убедителни, за да подкрепят неговата работа, а самият той основава Раков център „Саймънтън“, преуспяваща институция за изследвания и лечение в Пасифик Пелисейдс, щата Калифорния, в който се преподават техники с използване на въображението при пациенти, борещи се с различни заболявания. Терапевтичната употреба на въображението завладява въображението на публиката и едно скорошно проучване показва, че алтернативно лечение на рака се прилага четири пъти по-често⁷⁶.

Как така някакъв образ, формирал се в ума, може да оказва въздействие върху нещо толкова страховито като фатален рак? Не е изненадващо, че холографската теория за мозъка може да бъде използвана като тълкувание и на този феномен. Психологът Джийн Ахтърбърг, директор по изследвания и рехабилитация в Център по здравна наука на Тексаски университет в Далас и един от учените, които спомагат за доразвиване на техниките с използване на въображението, прилагани от Саймънтън, смята, че именно холографските способности на мозъка дават ключ към загадката.

Както беше отбелязано, всички преживявания са в крайна сметка просто неврофизиологически процеси, протичащи в мозъка. Според холографския модел, причината да изпитваме някои преживявания, например емоции, като вътрешни реалности, а други, от типа на птичи песни и лаене на кучета, като външни реалности, се крие в обстоятелството, къде мозъкът ги разполага, когато ги създава като вътрешна холограма, която ние възприемаме като реалност. Както видяхме обаче, мозъкът не може винаги да прави разлика между това, което е „отвън“, и това кое той смята, че е „отвън“; ето защо хора с ампутирани крайници понякога изпитват усещания за илюзорен крайник. Казано по

⁷⁶ Jeanne Achterberg, „Mind and Medicine: The Role of Imagery in Healing“, ASPR Newsletter 14, no. 3 (June 1988), p. 20.

друг начин, в един мозък, който действа холографски, припомняният образ на даден обект може да има по-голямо влияние върху сетивата, отколкото самият обект.

Той може да има и еднакво мощен ефект върху физиологията на тялото: състояние, преживявано непосредствено от всеки, който някога е усещал как пулсът му се ускорява, когато си е представял как притиска любимата в прегръдката си. Или всеки, който е усещал как му се изпотяват дланите, след като е извикал във въображението си спомена за някакво необичайно плашещо преживяване. На пръв поглед, фактът, че тялото не винаги прави разлика между въображаемо и реално събитие може да изглежда странен, но предвид холографския модел – който гласи, че всички преживявания, били те реални или въображаеми, се свеждат до един и същ език на холографски организирани вълнови форми, - ситуацията става далеч по-малко озадачаваща. Или както казва Ахтърбърг: „Когато образите се разглеждат в светлината на холографската идея, тяхното всеобхватно въздействие върху психофизичния статус е напълно логично. Образ, поведение и физиологически изменения, които ги съпътстват, са единен аспект на неизменен феномен.“⁷⁷

Бом използва своята идея за неявния ред, или по-дълбокото и нелокално равнище на съществуване, от което възниква цялата наша вселена, за да изрази повторно гледището си: „Всяко действие започва от едно намерение в неявния ред. Въобразяването е вече създаване на формата; то има заложи намерение и зародиши на всички движения, които е необходимо да бъдат извършени. А това засяга тялото и т.н., така че, когато сътворяването се осъществява по този начин от по-фините нива на неявния ред, то преминава през тях, докато се прояви в явния ред.“⁷⁸ С други думи, в неявния ред, както и в самия мозък, въображение и реалност са в крайна сметка неразделими и затова не трябва

⁷⁷ Jeanne Achterberg, *Imagery in Healing* (Boston, Mass.: New Science Library, 1985), p. 134.

⁷⁸ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

да ни изненадва, че образите в ума могат в крайна сметка да се проявят като реалности във физически облик.

Ахтърбърг намира, че физиологически ефекти, пораждани с помощта на въображението, са не само мощни, но могат да бъдат и извънредно точни. Например терминът *бяло кръвно телце* в действителност обозначава голям брой различни видове клетки. В едно изследване Ахтърбърг решава да види какво ще стане, ако може да тренира хора да повишат броя само на един определен тип бели кръвни телца в своето тяло. За да го направи, тя обучава група колеги студенти да си представят една клетка – известна като неутрофил, – главна съставка в общата маса на белите кръвни телца. Обучава втора група да си представят Т-клетки, – специфичен вид бели кръвни телца. В края на изследването групата, обучена да си представя неутрофила, имала забележимо нарастване на броя неутрофили в телата си, но никаква промяна в Т-клетките. Групата, приучена да си представя Т-клетки, имала видимо нарастване в броя на този вид клетки, но броят неутрофили оставал непроменен⁷⁹.

Ахтърбърг казва също, че вярата е от решаващо значение за здравето на индивида. Както посочва тя, действително всеки, имал контакт със света на медицината, знае поне една история за пациент, изпратен да си умре вкъщи, но тъй като той „смята“ друго, смайва своите лекари с пълно оздравяване. В нейната блестяща книга „Въображение в лечението“, тя описва няколко свои срещи с подобни случаи. В един от тях жена била в кома, парализирана и с поставена диагноза масивен мозъчен тумор. Претърпява хирургическа операция за „смаляване“ на нейния тумор (отстраняване до степента, в която това е безопасно), но тъй като смятали, че е пред прага на смъртта, изпратили жената у дома, без да бъде подложена на радиационна или химиотерапия.

⁷⁹ Achterberg, ASPR Newsletter, p. 20.

Вместо незабавно да умре, жената от ден на ден укрепва. Като неин наблюдаващ терапевт, Ахтърбърг е в състояние да проследи напредъка ѝ и към края на шестнадесетия месец, жената не показва признаци на рак. Защо? Въпреки че е природно интелигентна, тя е само умерено образована и реално не знае какво е значението на думата *тумор* – или на смъртната присъда, която тя предрича. Затова не смята, че ще умира и преодолява своя рак със същата увереност и непоколебимост, които използва за преодоляване на всяка друга болест в своя живот, казва Ахтърбърг. При последната им среща, жената не показва и следа от парализа, захвърлила е бандажите за краката и бастуна, и двукратно дори е танцувала⁸⁰.

Ахтърбърг подкрепя твърдението си с наблюдение, че хора със забавено умствено развитие и емоционално неуравновесени – които не могат да разберат смъртната присъда, произнесена от обществото с диагнозата рак, - също имат значително по-ниска заболяемост от рак. Четиригодишно изследване в Тексас показва, че само около 4% от смъртните случаи в тези две групи са от рак, докато нормата в щата се движи от 15 до 18 процента. Любопитно е, че няма регистриран случай на левкемия между 1925 и 1978 г. в тези две групи. Изследвания показват подобни резултати в Съединените щати като цяло, както и в различни други страни, в т.ч. Англия, Гърция и Румъния⁸¹.

Поради тези и други открития Ахтърбърг е на мнение, че при заболяване, било то и най-обикновена хрема, човек трябва да се подсили с колкото се може повече „невронни холограми“ на здраве – във вид на вярвания, образи на добър живот в хармония, както и представи за активизирани конкретни имунни функции. Тя смята, че трябва също така да изгоним всякакви схваща-

⁸⁰ Achterberg, Imagery, p. 78y79.

⁸¹ Jeanne Achterberg, Ira Collerain, and Pat Craig, „A Possible Relationship between Cancer, Mental Retardation, and Mental Disorders“, Journal of Social Science and Medicine 12 (May 1978), pp. 135–39.

ния и образи с негативно отражение върху здравето ни и да разберем, че нашите соматични холограми са нещо повече от просто образи. Те съдържат други видове информация, включително интелектуални разбирания и тълкувания, съзнателни и несъзнателни предразсъдъци, страхове, надежди, тревоги и т.н.

Препоръката на Ахтърбърг, че трябва да се отървем от негативни образи, се приема добре, защото има данни, че въображението може да причини заболяване по същия начин, по който може да лекува. В „Любов, медицина и чудеса“ Бърни Сийгъл казва, че често се е натъквал на случаи, в които умствените образи, използвани от пациентите, за да опишат себе си или своя живот, изглежда играят роля в причиняването на техни заболявания. Сред примерите е една пациентка, претърпяла операция за изрязване на гърдите, която му разказала, че „усеща потребност да свали нещо от гърдите си“, както и пациент с множествен миелом на гръбначния стълб, който споделил, че „винаги се е смятал за безгръбначен“, а също и мъж с карцином на ларинкса, чийто баща го наказвал като дете с постоянно хващане за гърлото и му нареждал: „млъкни!“.

Понякога връзката между образа и болестта е толкова впечатляваща, че е трудно да разберем защо не е явна за страдащия от нея човек, както в случая с един психотерапевт, претърпял операция в спешно отделение. При нея му изрязват няколко фута безжизнени черва и след това той казва на Сийгъл: „Радвам се, че вие сте моят хирург. Аз бях подложен на акредитация на моите качества като преподавател. Не можех да се оправям с всичките лайнани тъпотии, които изникваха, или да смеля боклука в моя живот.“⁸² Случаи като този убеждават Сийгъл, че почти всички болести възникват поне до някаква степен в ума, но той не счита, че това ги прави психосоматични или нереални. Предпочита да ги нарича *соматозначими*: термин изкован от Бом, за да обобщи по-добре връзката, и извлечен от гръцката дума *сома*,

⁸² Bernie S. Siegel, Love, Medicine, and Miracles (New York: Harper & Row, 1986), p. 32.

която означава тяло. Това, че всички болести могат да произтичат от ума, не смущава Сийгъл. Той го разглежда по-скоро като знак за огромна надежда – индикатор, че щом имаме силата да причиним болест, то имаме също и мощта да сътворим добро здраве.

Връзката между образ и болест е толкова силна, че въображението може да бъде използвано дори за прогнозиране шансовете за оживяване на пациента. В друг забележителен експеримент Саймънтън, съпругата му – психоложката Стефани Матюс-Саймънтън – и психологът Г. Франк Лоулис, изследват серия кръвни проби на 126 пациенти с напреднал рак. След това подлагат пациентите на също толкова обстойни психологически тестове, включително упражнения, в които ги карат да обрисуват своя образ, раковото заболяване, лечението и имунната си система. Кръвните проби дават някаква информация за състоянието на пациента, но не водят до по-меродавни разкрития. Обаче резултатите от психологическите тестове, особено обрисуваните образи, дават енциклопедична информация относно здравния статус на субекта. Всъщност просто чрез анализ на тези обрисувани образи Ахтърбърг по-късно постига 95% точност в предсказването кой ще умре след няколко месеца и кой ще надмогне своята болест или ще навлезе в период на ремисия⁸³.

БАСКЕТБОЛНИ ИГРИ НА УМА

Колкото и невероятни да са данните, подбрани от споменатите по-горе изследователи, те са само върхът на айсберга, когато става въпрос за контрола, който холографският ум упражнява над физическото тяло. А практическите приложения на подобен контрол не са строго ограничени до въпроси на здравето. Многобройни изследвания, проведени в целия свят показват, че въображението има огромно въздействие върху физическата и атлетическа форма.

⁸³ Achterberg, Imagery, pp. 182–187.

В един скорошен експеримент, психологът Шломо Брезнич от Еврейски университет в Ерусалим наблюдава няколко групи израелски войници, които преминават в марш четиридесет километра, като на всяка група дава различна информация. На някои казва, че са изминали тридесет километра и им остават още десет. На други съобщава, че ще изминат шестдесет километра, но в действителност изминават само четиридесет. На трети позволява да виждат километрични знаци, а на други не показва колко са изминали и колко още им предстои да извървят. В края на изследването Брезнич открива, че равнищата на стресовия хормон в кръвта на войниците винаги отразява тяхната преценка, а не действителното разстояние, което са изминали⁸⁴. С други думи *техните тела реагират не на обективните условия, а на това, което мислят за реалност*.

Според д-р Чарлз А. Гарфийлд, бивш изследовател в НАСА и настоящ президент на Института по приложни науки в Бъркли, щата Калифорния, руснаците обстойно са изследвали връзката между въображение и физическо действие. В едно изследване фаланга съветски атлети от световна класа била разделена на четири групи. Първите прекарват 100% активно време в тренировки. Вторите отделят 75% от времето за тренировки, а в 25% визуализират точните движения и постиженията, които искат да имат в своя спорт. Трета група прекарва 50% от времето в тренировки и 50% във визуализиране, а четвъртата отделя 25% за тренировки и 75% визуализира. Невероятно звучи, но на Зимните олимпийски игри през 1980 г. в Лейк Плесид, щата Ню Йорк, четвъртата група показва най-голямо подобрене на формата, следвана от групи 3, 2 и 1 – в този ред⁸⁵.

⁸⁴ Bernie S. Siegel, Love, p. 29.

⁸⁵ Charles A. Garfield, Peak Performance: Mental Training Techniques of the World's Greatest Athletes (New York: Warner Books, 1984), p. 16.

Гарфийлд, който прекарва стотици часове в интервюиране на атлети и спортни изследователи по целия свят, казва, че руснаците са включили усъвършенствани техники за използване на въображението в много от техните атлетични програми и смятат, че умствените образи действат като прекурсори⁸⁶ в процеса по генериране на невромускулни импулси. Гарфийлд смята, че въображението работи, защото движението се записва холографски в мозъка. В своята книга „Върхова форма: Психически тренировъчни техники на най-големите световни атлети“ заявява: „Тези образи са холографски и функционират предимно на подсъзнателното равнище. Холографският механизъм при пораждане на представи ни позволява бързо да разрешим пространствени проблеми като например сглобяване на сложна машина, хореографска разработка на един танц или преминаване на визуални игрови образи през вашия ум“.⁸⁷

Австралийският психолог Алън Ричардсън постига подобни резултати с баскетболисти. Той взема три групи баскетболисти и проверява тяхната способност да изпълняват свободни хвърляния. След това инструктира първата група да прекарва 20 минути на ден в изпълнение на свободни хвърляния. На втората група казва да не практикува, а на третата – да прекарва 20 минути на ден във визуализиране как забиват свършени кошове. Както може да се очаква, групата, която нищо не прави, не показва и подобрене. Първата група отбелязва 24% подобрене, но само чрез силата на въображението третата група бележи подобрене с изумителните 23%, почти колкото при практикуващата група⁸⁸.

⁸⁶ Биохимически субстанции – например междинна съставка във верига от ензимни реакции, от която се получава по-стабилен или с определени качества продукт. – Б. пр.

⁸⁷ Ibid, p. 62.

⁸⁸ Mary Orser and Richard Zarro, *Changing Your Destiny* (New York: Harper & Row, 1989), p. 60.

ОТСЪСТВИЕ НА РАЗЛИКА МЕЖДУ ЗДРАВЕ И БОЛЕСТ

Физикът Лари Доси смята, че въображението не е единствен инструмент, който холографският ум може да използва, за да постигне изменения в тялото. Друг инструмент е просто признаването на неделимата цялост на всички неща. Както отбелязва Доси, ние имаме склонност да разглеждаме болестта като нещо външно за нас. Идва отнякъде и ни връхлита, разстройвайки нашето благоденствие. Но ако пространство и време, и всички други измерения във вселената са действително неделими, не можем да правим разлика между здраве и болест.

Как би следвало да приложим това знание за практически цели в нашия живот? Когато престанем да виждаме в болестта нещо отделно и вместо това я възприемем като част от по-голяма цялост, конкретни среда на поведение, начин на хранене, сън, типове физически упражнения и различни други отношения със света изобщо, ние често ще се справяме по-добре с нея, казва Доси. Като доказателство насочва внимание към едно изследване, в което страдащи от хронично главоболие са помолени да водят дневник, в който да вписват каква е честотата и остротата на техните болки. Въпреки че регистрирането било замислено като първа стъпка към последващо лечение, повечето пациенти откриват, че когато започват да водят дневник, главоболието им изчезва⁸⁹!

В друг експеримент, цитиран от Доси, група страдащи от епилепсия деца и техните семейства били заснети с видеокамера как взаимодействат помежду си. Понякога имало емоционални изблици по време на сеансите, често последвани от действителни припадъци. Когато показват на децата записите и те виж-

⁸⁹ Barbara Brown, *Supermind: The Ultimate Energy* (New York: Harper & Row, 1980), p. 274: as quoted in Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston, Mass.: New Science Library, 1982), p. 112.

дат връзката между тези емоционални събития и своите припадъци, те почти престават да получават пристъпи⁹⁰. Защо? Като водят дневник или гледат видеофилм, пациентите са способни да видят своето състояние във връзка с по-голямата картина на своя живот. Когато това се случи, болестта повече не може да бъде разглеждана „като неканена гостенка, появила се отнякъде; тя става част от техния жизнен път, който може да бъде точно описан като неделимо цяло – казва Доси. – Когато ние се съсредоточим върху принципа на свързаност и единство и избегнем раздробяването и изолацията, здравето идва“⁹¹.

Доси смята, че думата *пациент* е също толкова подвеждаща, колкото и думата *частица*. Вместо да бъдем отделени и фундаментално изолирани биологически единици, ние сме по същество динамични процеси и структури, подлежащи на анализ като части не повече, отколкото електроните. При това, ние сме свързани, съединени със силите, които създават и болестта, и здравето, с вярванията на нашето общество, с мисловните нагласи на наши приятели, семейство и лекари, както и с образи, вярвания и дори самите думи, които описват представата ни за вселената.

В една холографска вселена сме свързани с нашите тела, а на предходните страници разгледахме някои от начините, по които тези връзки се проявяват. Но има и други, може би дори безкрайно много други. Както казва Прибрам: „Ако действително всяка част на нашето тяло е отражение на цялото, тогава трябва да има всевъзможни видове механизми, за да се контролира случващото се. Нищо не е твърдо установено в нея връзка.“⁹² Предвид нашето невежество по въпроса, вместо да питаме как умът контролира холографското тяло, може би по-важен въпрос

⁹⁰ Brown, Supermind, p. 275: Hear no Dossey, Space, pp. 112–13.

⁹¹ Larry Dossey, Space, Time, and Medicine (Boston, Mass.: New Science Library, 1982), p. 112.

⁹² Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.

е: Каква е степента на този контрол? Има ли някакви ограничения и ако да, какви са те? Това е темата, към която сега ще насочим внимание.

ЛЕЧЕБНА СИЛА НА ПЪЛНОТО НИЩО

Друг медицински феномен, който ни дава възможност да надзърнем в периметъра на контрол, упражняван от ума над тялото, е плацебо ефектът. Плацебо се нарича всяко медицинско лечение, което не оказва пряко въздействие върху тялото, но се прилага или за да се прояви внимание към пациента, или като контролно средство в даден двойно прикрит експеримент, т.е. изследване, в което на една група хора се прилага реално лечение, а лечението на друга е фиктивно. При такива експерименти нито изследователи, нито участниците в тях знаят кой към коя група принадлежи, така че ефектите на реалното лечение да бъдат оценени по-точно. Често използвани като плацебо при изследвания на лекарства са таблетки захар. Също и солен разтвор (дестилирана вода с разтворена сол), въпреки че плацебото невинаги е непременно лекарство. Мнозина смятат, че каквато и да е медицински значима полза, извлечена от кристали, медни гривни и други нетрадиционни лечебни средства също се дължи на плацебо ефекта.

Дори хирургията е използвана като плацебо. През 50-те години на XX в. стенокардията (пристъпи от болки в гръдния кош, разпростиращи се към лявата ръка, които се дължат на намаляване кръвния поток към сърцето) обикновено се лекува оперативно. Тогава някои находчиви лекари решават да проведат експеримент. Вместо да изпълняват обичайната операция, която се състои в освобождаване на гръдната артерия, те отварят пациентите и след това просто зашиват разреза. Пациентите, подложени на симулативна операция, показват облекчение в същата степен, в която и болни, преминали цялостно третиране. Пълната

операция, както се оказва, поражда само плацебо ефект⁹³. Въпреки всичко успехът на симулативната операция показва, че някъде дълбоко в нас ние притежаваме способност да контролираме стенокардията.

И това не е всичко. През последния половин век плацебо ефектът е изследван с най-големи подробности в стотици различни проучвания по цял свят. Днес знаем, че средно 35% от всички хора, които получават дадено плацебо, изпитват значим ефект, въпреки че този брой може да варира съществено при различни ситуации. В допълнение към стенокардията заболявания, които реагират на плацебо лечение, са мигрени, алергии, треска, хрема, акне, астма, брадавици, различни видове болки, гадене и морска болест, стомашни язви, психиатрични синдроми като депресия и тревожност, ревматоиден и дегенеративен артрит, диабет, лъчева болест, паркинсон, множествена склероза и рак.

Очевидно диапазонът на тези заболявания е от недотам сериозни до застрашаващи живота, но плацебо ефектът дори при най-леки заболявания може да включва почти чудотворни физиологични промени. Да вземем например скромната брадавица. Брадавиците са малки туморни израстъци върху кожата, причинени от вирус. Те също са извънредно лесни за лечение чрез плацебо. Доказва го почти безкрайно многообразие народни ритуали – ритуалът сам по себе си е вид плацебо, - използвани за отстраняването им в различни култури. Люис Томас, почетен президент на Раковия център „Слоън-Кетъринг“ в Ню Йорк, разказва за един лекар, който редовно избавял пациентите си от брадавици, като просто изрисувал някакво безвредно лилаво петно върху тях. Томас смята, че обяснението на това малко чудо само чрез работа на подсъзнанието не отдава дължимото на плацебо ефекта. „Ако моето подсъзнание може да проумява как да манипулира механизмите, необходими за излекуване от този

⁹³ Brendan O'Regan, „Healing, Remission, and Miracle Cures“, Institute of Noetic Sciences Special Report (May 1987), p. 3.

вирус и разгръщане на всички разнообразни клетки в правилен ред за целите на тъканното отхвърляне, тогава всичко, което трябва да кажа, е, че моето подсъзнание е отишло много по-напред от мен самия“, казва той⁹⁴.

Ефективността на дадено плацебо при определени обстоятелства също варира в широки граници. В деветте двойно прикрити изследвания, в които се съпоставят различни видове плацебо с аспирина, се оказва, че в 54% от случаите те са също толкова ефективни, колкото реалният аналгетик⁹⁵. Може да се очаква, че тези видове плацебо биха били по-малко ефективни, когато се сравнят с един много по-силен болкоуспокоител като морфина, но не е така. В шест двойно прикрити експеримента, различни видове плацебо в 56% от случаите се оказват също толкова ефективни в облекчаване на болката, колкото морфинът⁹⁶!

Защо? Един фактор, който може да влияе върху ефективността на дадено плацебо е методът, по който то се дава. В общия случай инжекциите се възприемат като по-мощни, отколкото хапчетата, и затова даването на плацебо чрез инжекции може да повиши неговата ефективност. По същия начин капсулите често се смятат за по-ефективни от таблетки, а дори размерът, формата и цветът на едно хапче могат да играят роля. В изследване, предназначено да определи сугестивната ценност на цвета на хапчета, изследователи откриват, че хората са склонни да окачествяват жълтите или оранжеви хапчета като манипулатори на настроението, било то стимуланти или антидепресанти.

⁹⁴ Lewis Thomas, *The Medusa and the Snail* (New York: Bantam Books, 1980), p. 63.

⁹⁵ Thomas J. Hurley III, „Placebo Effects: Unmapped Territory of Mind/Body Interactions“, *Investigations* 2, no. 1 (1985), p. 9.

⁹⁶ *Ibid.*

Тъмночервени хапчета се възприемат като успокоителни, бледо-лилави – като халюцинотворни, а бели – като болкоуспокояващи⁹⁷.

Друг фактор е нагласата, която лекарят предава, когато предписва плацебо. Д-р Дейвид Собел, специалист по плацебо в болницата „Кайзер“ в щата Калифорния, разказва историята за лекар, лекуващ болен от астма пациент, за когото било необичайно трудно да поддържа бронхите си отворени. Лекарят поръчва мостра ново мощно лекарство от една фармацевтична компания и го дава на човека. В рамките на минути пациентът показва поразително подобрение и започва да диша много по-лесно. Обаче следващия път, когато той има пристъп, лекарят решава да види какво ще се случи, ако му даде плацебо. Този път човекът се оплаква, че има нещо сбъркано в предписанието, защото затрудненията в дишането му не са изчезнали напълно. Това убеждава лекаря, че мострата от новото лекарство е наистина мощно ново средство против астмата – докато получава писмо от фармацевтичната компания, която го информира, че вместо новото лекарство случайно са му пратили плацебо! Очевидно именно несъзнателният ентусиазъм на лекаря при даване на първото плацебо, който липсва при предписване на второто, обяснява противоречието⁹⁸.

От гледна точка на холографския модел, забележителната реакция на човека спрямо лечението на астма чрез плацебо може отново да бъде обяснена чрез неспособността на ум и тяло да правят разлика между въображаема и действителна реалност. Човекът вярва, че е получил ново мощно лекарство против астма и тази вяра оказва повратно физиологическо въздействие върху неговите бели дробове, все едно че му е дадено истинско лекарство. Предупреждението на Ахтърбърг, че невронните холог-

⁹⁷ Steven Locke and Douglas Colligan, *The Healer Within* (New York: New American Library, 1986), p. 224.

⁹⁸ *Ibid.*, p. 227.

рами, които влияят върху нашето здраве, са променливи и многолики, е подчертавано и от факта, че даже нещо толкова фино като лека разлика в мисловната нагласа на лекаря (и може би в езика на тялото), докато предписва двата вида плацебо е достатъчна, за да накара едното да работи, а другото да не успее. От това е видно, че дори получаваната подсъзнателно информация може да допринесе в голяма степен за вярванията и умствените образи, влияещи върху нашето здраве. Колко ли лекарства работят (или не работят) поради нагласата, която лекарят предава при назначаването им!

ТУМОРИ, ТОПЯЩИ СЕ КАТО СНЕЖНИ ТОПКИ ВЪРХУ ГОРЕЩА ПЕЧКА

Разбирането за ролята, която подобни фактори имат по отношение ефективността на дадено плацебо, е важно, защото показва как нашата способност да контролираме холографското тяло е отлята в калъпа на вярванията ни. Нашият ум има мощта да премахва брадавици, да чисти бронхите и да наподобява болкоуспокояващата способност на морфина, но тъй като не съзнаваме, че притежаваме силата, трябва да бъдем подлъгани да я изпълваме. Това би изглеждало почти комично, ако не бяха трагедиите, често настъпващи в резултат на невежеството ни относно нашата собствена сила.

Нищо не може да илюстрира по-добре това от един нарицателен случай, описан от психолога Бруно Клопфер. Той лекува мъж на име Райт от напреднал рак на лимфните възли. Всички стандартни лечения били изчерпани и изглеждало, че на Райт му остава малко време. Неговата шия, мишници, гръден кош, корем и слабини са изпълнени с тумори с размер на портокал, а черният му дроб и далакът са толкова уголемени, че два литра млечна течност трябва да бъде дренирана от гърдите му всеки ден.

Райт обаче не иска да умира. Дочул за някакво страхотно ново лекарство, наречено кребиозен, започва да моли своя лекар да

му го приложи. Отначало лекарят отказва, защото лекарството е прилагано само върху хора, които се очаква да живеят поне три месеца. Но Райт бил така непреклонен с настойчивите си молби, че медикът накрая се съгласил. Инжектирал му кребиозен в пътек, но дълбоко в себе си не очаквал Райт да изкара уикенда. След това докторът си отишъл у дома.

За негова изненада в понеделник заварва Райт станал от леглото да се разхожда. Клопфер отбелязва, че неговите тумори „са се стопили като снежни топки върху гореща печка“ и са се смалили до половината от първоначалния размер. Това е далеч по-бързо смаляване, отколкото дори най-силното рентгеново лечение може да постигне. Десет дни след първото третиране на Райт с кребиозен той напуска болницата, доколкото лекарите могат да заявят, без рак. Когато постъпва в болница, му е била необходима кислородна маска за дишане, а при напускане бил в състояние да лети със своя самолет на 3600м височина, без никакъв дискомфорт.

Райт се чувства добре за около 2 месеца, но тогава се появяват статии, твърдящи, че кребиозенът в действителност няма ефект при рак на лимфните възли. Райт, праволинейно логичен и научен в своето мислене, изпада в силна депресия, пак заболява и е върнат в болницата. Този път неговият лекар решава да направи един експеримент. Казва на Райт, че кребиозенът е също толкова ефективен, за колкото е считан, но че качеството на някои от първоначалните доставки на лекарството се влошило при транспортирането.

Обяснява му, че разполага с нова, силно концентрирана версия на лекарството и може да го лекува с нея. Разбира се, лекарят няма никакъв нов вариант на лекарството и възнамерява да инжектира Райт с чиста вода. За да създаде подходяща атмосфера, дори разиграва една усложнена процедура, преди да инжектира Райт с плацебото.

Отново резултатите са впечатляващи. Туморните маси се топят, течността в гръдния кош изчезва, и Райт бързо се изправя на

крака и се чувства превъзходно. Чист е от симптоми още два месеца, но тогава Американска медицинска асоциация обявява едно представително национално изследване за кребиозена, разкриващо, че това лекарство е безполезно при лечение на рак. Този път вратата на Райт е напълно разклатена. Ракът отново се развива с пълна сила и той умира два дни по-късно⁹⁹.

Историята на Райт е трагична, но в нея се съдържа едно мощно послание: Когато имаме достатъчно късмет заобикаляйки своето неверие, да се доберем до жизнените сили вътре в нас, можем да накараме тумори да се топят за една нощ.

Случаят с кребиозена засяга един-единствен човек, но има ситуации, в които участват множество хора. Да вземем химиотерапевтичния агент, наречен цисплатин (Платинол). Когато цисплатинът за пръв път става достъпен, той се рекламира шумно като чудодейно лекарство и 75% от хората, които го вземат, получават подобрение след лечението. Но след като първоначалната вълна на възбуда преминава и употребата на цисплатин става по-рутинна, неговата степен на ефективност спада до около 25-30%. Очевидно по-голяма част от благотворното въздействие на цисплатина се е дължало на плацебо ефект¹⁰⁰.

ВЪРШАТ ЛИ ИЗОБЩО ЛЕКАРСВАТА НЯКАКВА РАБОТА?

Подобни случаи повдигат важен въпрос. Ако лекарства като кребиозенът и цисплатинът действат, когато вярваме в тях и спират да работят, когато спрем да им вярваме, какво говори това за природата на лекарствата изобщо? Трудно е да намерим отговор, но имаме някои ключове за решаване на тази загадка. Физикът Хърбърт Бенсън от Харвардски медицински факултет отбелязва например, че повечето лечения, предписвани преди този

⁹⁹ Bruno Klopfer, „Psychological Variables in Human Cancer“, Journal of Prospective Techniques 31 (1957), pp. 3310.

¹⁰⁰ O'Regan, Special Report, p. 4.

век, от пиявици до пиене на гущерова кръв, са безполезни, но поради плацебо ефекта поне по него време са играли несъмнено немалка роля¹⁰¹.

Бенсън, заедно с д-р Дейвид П. Макколи-младши от лаборатория „Торндайк“ в Харвард, правят преглед на изследванията за различни лечения на стенокардия, предписвани през годините, и откриват, че макар лекарства идват и си отиват, степента на успеваемост – дори за лечения, които сега са дискредитирани – остава винаги висока¹⁰². От тези две наблюдения е очевидно, че в миналото плацебо ефектът е играл важна роля в медицината, но дали играе роля и днес? Отговорът, изглежда, е да. Федералният Офис за технологична оценка изчислява, че почти 75% от всички медицински процедури, прилагани в момента, не са подлагани на достатъчно подробно критично изследване: цифра, която показва, че лекарите все още може да дават плацебо и да не го осъзнават (Бенсън например смята, че, най-малкото, голям брой продавани без рецепта лекарства действат предимно като плацебо)¹⁰³.

Предвид изложените дотук данни, почти не бихме се учудили, ако всички лекарства са плацебо. Очевидно не е така. Множество лекарства са ефективни, независимо дали вярваме в тях или не: витамин С премахва скорбута, а инсулинът подобрява състоянието на диабетици дори когато те са скептично настроени. Но все пак проблемът не е толкова лесен, колкото може би изглежда. Да разгледаме следното:

¹⁰¹ G. Timothy Johnson and Stephen E. Goldfinger, *The Harvard Medical School Health Letter Book* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1981), p. 416.

¹⁰² Herbert Benson, and David P. McCallie, Jr., „Angina Pectoris and the Placebo Effects“, *New England Journal of Medicine* 300, no. 25 (1979), pp. 1424–29.

¹⁰³ Johnson and Goldfinger, *Health Letter Book*, p. 418.

В експеримент, проведен през 1962 г. от лекарите Хариет Линтън и Роберт Лангс, те казват на пациенти, че ще вземат участие в изследване ефектите на LSD, но вместо това им дават плацебо. Въпреки това половин час след вземане на плацебото, участниците започват да изпитват класически симптоми като след приемане на реална дрога: загуба на контрол, мнимо проникване в смисъла на съществуването и т.н. Тези „плацебо пътешествия“ траят с часове¹⁰⁴.

Няколко години по-късно, през 1966 г., скандалният днес харвардски психолог Ричард Алперт пътешества на Изток, за да търси свети хора, които могат да му предложат проникване в LSD преживяването. Намира неколцина, готови да пробват drogата и, което е по-интересно, реагиращи по различни начини. Един пандит му казва, че това нещо е добро, но не толкова, колкото медитацията. Друг – тибетски лама – се оплаква, че получил само главоболие.

Но реакцията, която най-много очарова Алперт, е на съсухрен дребен отшелник в подножието на Хималаите. Тъй като бил над 60-годишен, Алперт първоначално бил склонен да му даде мека доза от 50 до 75 микрограма. Но човекът се заинтригувал повече от 305-микрограмовите хапчета, които ученият носел с него: относително доста прилична доза. Алперт с неохота му дава едно от хапчетата, но човекът все още не бил удовлетворен. С блясък в очите иска още и още, поставя на езика си всичките 915 микрограма – огромна доза по всеки стандарт, - и ги поглъща (за сравнение Гроф използва при своите изследвания средни дози от по около 200 микрограма).

Втрещен, Алперт гледа напрегнато, очаквайки мъжът да започне да превива ръце и да крещи като банши¹⁰⁵, но напротив, той се държал все едно, че нищо не се е случило. Остава такъв

¹⁰⁴ Hurley, Investigations, p. 10.

¹⁰⁵ Женски дух в келтския фолклор, за който се смята, че предсказва с вой смърт в семейството. – Б. пр.

през целия ден; поведението му било така спокойно и невъзмутимо, както винаги, с изключение на блесналите погледи, които от време на време отправя към Алперт. LSD очевидно упражнява слаб или никакъв ефект върху него. Алперт е толкова впечатлен от преживяното, че зарязва LSD, променя името си на Рам Дас и се обръща към мистицизма¹⁰⁶.

И така, вземането на плацебо може да произведе същия ефект като реално лекарство, а приемането на действително лекарство може да не окаже въздействие. Такова преобърнато състояние на нещата е демонстрирано в експерименти с амфетамини. При едно изследване, в две стаи са разположени по десет души. В първата деветима получават стимулиращ амфетамин, а на десетия се дава сънотворен барбитурат. Във втората стая ситуацията е огледална. И в двата случая десетият се държи като всички други в компанията. В първата стая самотният консуматор на барбитурат вместо да заспи става оживен и забързан, а във втората единственият, приел амфетамин, заспива¹⁰⁷. Има регистриран случай на човек, привикнал към стимуланта риталин, чиято пристрастеност е пренесена към плацебо. С други думи, неговият лекар му дава възможност да избегне всички неприятни странични ефекти при приемане на риталин, като тайно го замества със захарни таблетки. За съжаление, след това човекът започва да проявява пристрастеност към плацебото¹⁰⁸!

Подобни събития не са ограничени единствено до експериментални ситуации. Различни видове плацебо играят роля и в нашия всекидневен живот. Дали кофеинът ви държи будни през нощта? Изследванията показват, че дори инжекция с кофеин не поддържа чувствителни към кофеина хора будни ако смятат, че

¹⁰⁶ Richard Alpert, *Be Here Now* (San Cristobal, N. M.: Lama Foundation, 1971).

¹⁰⁷ Lyall Watson, *Beyond Supemature* (New York: Bantam Books, 1988), p. 215.

¹⁰⁸ Ira L. Mintz, „A Note on the Addictive Personality“, *American Journal of Psychiatry* 134, no. 3 (1977), p. 327.

са получили успокоително¹⁰⁹. Някога помагал ли ви е антибиотик да се справите с хрема или гърлобол? Ако е така, вие се изпитали плацебо ефекта. Всички хреми се причиняват от вируси, както и някои типове гърлобол, а антибиотиците са ефективни само срещу бактериални инфекции, но не и срещу вирусни. Изпитвали ли сте някога неприятен страничен ефект след вземане на някое лекарство? В изследване на транквиланта мефенезин експериментатори откриват, че 10 до 20 процента от участниците преживяват отрицателни странични ефекти – включително гадене, сърбежи и сърдечни смущения, - независимо дали са получили реалното лекарство или плацебо [По никакъв начин не твърдя, разбира се, че всички странични ефекти на лекарствата са резултат от плацебо ефекта. Ако усетите, че някое лекарство ви влияе зле, *винаги* се консултирайте с лекар.]¹¹⁰. По същия начин, в едно скорошно изследване на нов вид химиотерапия, на 30% от хората в контролната група – на които се дава плацебо, - им опада косата¹¹¹. Затова, ако познавате някой, който се лекува чрез химиотерапия, кажете му да бъде оптимистичен в своите очаквания. Умът е мощен инструмент.

Освен че ни дават възможност да надзърнем в полето на тази сила, различни видове плацебо подкрепят и един по-холографски подход към разбиране на взаимовръзката ум/тяло. Както отбелязва в една статия за „Ню Йорк Таймс“ журналистката Джейн Броди, водеща рубрики за здраве и хранене: „Ефективността на плацебото дава силна подкрепа на един „холистичен“ възглед за човешкия организъм – възглед, упражняващ все силно влияние в медицинските изследвания. Според него схващане, ум и тяло

¹⁰⁹ Alfred Stelter, *Psi-Healing* (New York: Bantam Books, 1976), p.8.

¹¹⁰ Thomas J. Hurley III, „Placebo Learning: The Placebo Effect as a Conditioned Response“, *Investigations* 2, no. 1 (1985), p. 23.

¹¹¹ O'Regan, *Special Report*, p. 3.

непрестанно взаимодействат и са прекалено тясно свързани, за да бъдат разглеждани като независими формирования“.¹¹²

Плацебо ефектът може да ни засяга по много повече начини, отколкото осъзнаваме, както се вижда от една скорошна и извънредно загадъчна медицинска мистерия. Ако изобщо сте гледали телевизия през последната година, без съмнение сте забелязали своеобразен блицкриг (светкавична война) на реклами, превъзнасящи способността на аспирина да понижава риска от сърдечен инфаркт. Има много убедителни данни в подкрепа на това, иначе телевизионните цензори, действително педанти по отношение на точността, когато става дума за медицински изявления в рекламите, едва ли биха позволили такива рекламни текстове да излязат в ефир. Дотук добре. Единствен проблем е, че аспирият изглежда няма същия ефект върху хората в Англия. Едно изследване, провеждано в течение на шест години от 5139 британски лекари не показва данни, че аспирият понижава риска от сърдечен инфаркт¹¹³. Дали има пропуски в някое от изследванията или е налице възможност някакъв масиран плацебо ефект да носи вина за това? Какъвто и да е случаят, не преставайте да вярвате в профилактичната полза от аспирин. Той все пак може да спаси нечий живот.

ЗДРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА МНОЖЕСТВЕНАТА ЛИЧНОСТ

Друго състояние, което нагледно илюстрира силата на въздействие на ума върху тялото, е разстройството на множествената личност (РМЛ). Освен че притежават различни картини на мозъчните вълни, подличностите на един множественник са психически силно отделени една от друга. Всяка има свое собствено име, възраст, спомени и способности. Често всяка притежава собствен

¹¹² Lihtat no Thomas J. Hurley III, „Varieties of Placebo Experience: Can One Definition Encompass Them All“, Investigations 2, no. 1(1985), p. 13.

¹¹³ Daniel Seligman, „Great Moments in Medical Research“, Fortune 117, no. 5 (February 29,1988), p. 25.

почерк, явен пол, културна и расова история, артистични таланти, чуждоезикови познания и коефициент на интелигентност.

Още по-впечатляващи са биологичните промени, които процъфтяват в тялото на множествениците, когато те превключват личностите. Често пъти медицинско състояние, присъщо на една личност, мистериозно изчезва, когато друга персونا вземе връх. Д-р Бенет Браун от Международно общество за изследване на множествената личност в Чикаго е документирал случай, в който всички подличности на един пациент били алергични към портокалов сок, без една. Ако човекът пиел портокалов сок, когато някоя от неговите алергични личности е поела управление, получавал ужасен обрив. Но ако превключел към своята неалергична личност, обривът незабавно започвал да избледнява и можел спокойно да си допие сока¹¹⁴.

Д-р Франин Хоулънд, психиатър от Йейл, специализирала се в лечение на множественици, разказва още по-впечатляващ случай, свързан с реакцията на един множественик към ужилване от оса. Във въпросния случай мъжът идва на уговорената с Хоулънд среща с око, напълно затворено от оток, вследствие ужилване от оса. Като разбира, че той се нуждае от медицинска помощ, Хоулънд вика офталмолог. За съжаление, офталмологът можел да види човека най-рано след час и тъй като пациентът изпитва остра болка, Хоулънд решава да пробва нещо. Както се оказва, една от личностите на мъжа била „анестезична личност“, която изобщо не усеща болка. Хоулънд кара анестезичната личност да поеме управление над тялото и болката прекратява. Но се случва и още нещо. По времето, когато пациентът отива на преглед при офталмолога, отокът е изчезнал и окото му е станало нормално. Като вижда, че няма какво да лекува, очният лекар го изпраща у дома.

¹¹⁴ Daniel Goleman, „Probing the Enigma of Multiple Personality“, New York Times (June 25, 1988), p. C1.

Не след дълго обаче анестезичната личност отстъпва контрола над тялото и първоначалната личност на човека се завръща, заедно с цялата болка и подпухване от ужилването на осата. На другия ден той отива пак при офталмолога, за да бъде най-накрая лекуван. Нито Хоулънд, нито пациентът ѝ казват на очния лекар, че човекът е множественик и след като го лекува, офталмологът се обажда на Хоулънд. „Мислеше, че сме му скроили номер – смее се Хоулънд. – Искаше да се увери, че действително съм му се обадила предния ден и не си го е въобразил.“¹¹⁵

Алергиите не са единственото нещо, което множествениците могат да включват и изключват. Ако съществува някакво съмнение относно контрола, който подсъзнанието упражнява върху ефектите на лекарствата, то изчезва при фармакологичното магьосничество на множественика. Като променя личностите си, един множественик, който е пил, може незабавно да стане трезвен. Различни личности реагират характерно на множество лекарства. Браун регистрира случай, в който 5 милиграма диазепам – транквилант, - успокояват една личност, докато 100 милиграма са малко или изобщо не действат на друга. Често една или няколко от личностите на множественика са деца и ако някоя зряла личност е взела лекарство, а след това управлението поеме детска, дозата за възрастен може да дойде твърде много за детето и да се получи предозиране. Трудно е също да се анестезират някои множественици, а са описани и случаи, когато множественици се събуждат на операционната маса, след като една от техните „неподлежащи на упойка“ подличности вземе връх.

Към състоянията, които могат да се менят от личност в личност, спадат белези от рани, от изгаряния, кисти, служене предимно с лявата или с дясна ръка. Остротата на зрението също може да бъде различна, а някои множественици си носят два или три чифта различни очила, за да се приспособяват към своите променящи се личности. Една личност може да бъде далтонист, а друга не, като дори и цветът на очите може да се променя.

¹¹⁵ Личен разговор с автора, 11 януари 1990 г.

Има случаи на жени, които имат два или три менструални периода на месец, защото всяка една от техните подличности има собствен цикъл. Логопедът Кристи Лъдлоу открива, че гласовата картина на всяка личност на множественика е различна: изключително постижение, което изисква такава дълбока психическа промяна, че дори и най-съвършеният актьор не може да си променя гласа достатъчно, за да прикрие собствената гласова картина¹¹⁶. Една множественичка, приета в болницата за лечение на диабет, смайва своите лекари като не показва симптоми, когато една от нейните недиабетични подличности поема управление¹¹⁷. Има описания на епилепсия, която идва и си отива с промени в личността, а психологът Робърт А. Филипс-младши докладва, че дори тумори могат да се появяват и изчезват (въпреки че не уточнява какъв вид тумори)¹¹⁸.

Множествениците, освен това оздравяват по-бързо от нормални хора. Например има регистрирани няколко случая на изгаряния трета степен, излекувани с невероятна скорост. Най-потресаващото от всичко, както поне един изследовател – д-р Корнелия Уилбър, чието пионерско изследване на Сибил Дорсет е представено в книгата „Сибил“ – твърди, е, че множествениците не стареят толкова бързо, колкото останалите хора.

Как е възможно да се случват подобни неща? На един от последните симпозиуми за синдрома на множествена личност, множественичка на име Касандра дава един вероятен отговор. Касандра приписва своята способност за бързо излекуване и на визуализационните техники, които практикува, и на нещо, наричано от нея *паралелно обработване*. Както тя обяснява, даже когато нейните променящи се личности не контролират тялото ѝ,

¹¹⁶ Richard Restack, „People with Multiple Personality“, Science Digest 92, no. 6 (June 1984), p. 76.

¹¹⁷ Daniel Goleman, „New Focus on Multiple Personality“, New York Times (May 21, 1985), p. C1.

¹¹⁸ Truddi Chase, When Rabbit Howls (New York: E. P. Dutton, 1987), p. X.

те все пак са будни. Това ѝ дава възможност „да мисли“ по множество различни канали наведнъж, да прави неща, като примерно да работи върху няколко различни статии едновременно, и даже да „спи“, докато другите личности приготвят вечерята и почистват нейния дом.

Следователно, докато нормалните хора правят лечебни упражнения с използване на въображението само два-три пъти на ден, Касандра ги практикува денонощно. Тя дори има една подличност на име Силес, която има пълни познания по анатомия и физиология и чиято единствена функция е да прекарва двадесет и четири часа в денонощието медитирайки и представяйки си едно напълно здраво тяло. Според Касандра именно това денонощно внимание към нейното здраве ѝ дава предимство пред нормалните хора. Други множественици също правят подобни изявления¹¹⁹.

Ние сме дълбоко привързани към неизбежността на нещата. Ако зрението ни е лошо, смятаме, че така ще е цял живот, а ако страдаме от диабет, нито за момент не си помисляме, че заболяването ни може да изчезне при промяна в разположението на духа или в мисленето. Но феноменът на множествената личност отправя предизвикателство към това вярване и предлага още доказателства за това, колко много от нашите психически състояния могат да засегнат биологията на тялото. Ако душата на човек с РМЛ е вид холограма с множествен образ, изглежда, че и тялото е такова и може да се превключва от едно биологично състояние към друго толкова бързо, колкото раздаването на колода карти.

Системите за контрол, които трябва да бъдат в състояние да обяснят подобни способности, са слисващи и пред тях нашата способност да премахваме брадавици направо бледнее. Алер-

¹¹⁹ Thomas J. Hurley III, „Inner Faces of Multiplicity“, *Investigations* 1, no. 3/4 (1985), p. 4.

гичната реакция спрямо ужилване от оса е сложен и многостранен процес и включва организираната дейност на антителя, производство на хистамин, разширяване и спукване на кръвоносни съдове, прекомерно освобождаване на имунни субстанции и т.н. Какви неизвестни пътища за въздействие дават възможност умът на един множественик да замрази всички тези процеси в тяхната последователност? Или какво им позволява да неутрализират ефектите на алкохол и други субстанции в кръвта, или да включват и изключват диабета? В момента ние не знаем и трябва да се утешим с един прост факт. Щом един множественик претърпи лечение и по някакъв начин стане отново единен, той или тя може да извършва тези превключвания по желание¹²⁰. Това подсказва, че някъде в нашата психика всички имаме способност да контролираме подобни неща. И все пак това не е всичко, което можем да правим.

БРЕМЕННОСТ, ТРАНСПЛАНТАЦИЯ НА ОРГАНИ И ПРОНИКВАНЕ НА ГЕНЕТИЧНО НИВО

Както видяхме, едно просто всекидневно вярване може също да има мощен ефект върху тялото. Разбира се, повечето от нас нямат нужната умствена дисциплина да контролират напълно вярванията си (ето защо лекарите трябва да използват плацебо, за да ни подлъжат да се доберем до лечебните сили вътре в нас). За да си възвърнем този контрол, трябва първо да разберем различните типове вярвания, които могат да ни влияят, защото те предлагат своя уникален прозорец, от който може да се наблюдава пластичността на взаимовръзката ум/тяло.

¹²⁰ Thomas J. Hurley HI, „Multiplicity & the Mind-Body Problem: New Windows to Natural Plasticity“, Investigations 1, no. 3/4 (1985), p. 19.

Културни схващания

Един тип вярвания ни налага обществото. Примерно хората от племето, населяващо Тробриандските острови, встъпват свободно в сексуални връзки преди брака, но на предбрачната бременност се гледа със силно неодобрение. Те не използват никаква форма на контрацепция и рядко прибягват, ако изобщо го правят, към аборт. И все пак предбрачната бременност е на практика непозната. Това показва, че поради техните културни вярвания неомъжените жени подсъзнателно се предпазват от забременяване¹²¹. Има данни, че нещо подобно може би се случва и в нашата собствена култура. Почти всеки познава някоя съпругеска двойка, която е опитвала неуспешно в течение на години да има дете. Най-накрая те си осиновяват, а скоро след това жената забременява. Това отново показва, че сдобиването с дете позволява на жената и/или на нейния съпруг да преодолее някакъв вид задръжки, които блокират действието на нейната/неговата фертилност.

Страховете, които споделяме с останалите членове на нашата култура, също могат силно да ни въздействат. През XIX в. туберкулозата убива десетки хиляди, но след 80-те години на XIX в. смъртността внезапно спада. Защо? Преди това десетилетия никой не знае какво причинява ТБ, което ѝ придава аура на зловеща тайнственост. Но през 1882 г. д-р Роберт Кох прави много важното откритие, че ТБ се причинява от бактерия. Щом това познание достига масовата публика, смъртността спада от 600 на 100 000 до 200 на 100 000, въпреки факта, че близо половин век преди това вече е било открито ефективно лекарствено лечение¹²².

¹²¹ Bronislaw Malinowski, „Baloma: The Spirits of the Dead in the Trobriand Islands“, *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 46 (1916), pp. 353–430.

¹²² Watson, *Beyond Supernature*, pp. 58–60.

Страхът очевидно е значим фактор и за успеха при трансплантация на органи. През 50-те години на XX в. бъбречните трансплантации са само лелеяна възможност. След това един лекар в Чикаго прави трансплантация, която изглежда успешна. Той публикува своите открития и не след дълго други успешни присаждания се извършват по целия свят. След това първият пациент с присаден бъбрек умира. Всъщност лекарят открива, че бъбрекът реално е бил отхвърлен още в самото начало. Но това няма значение. Щом пациентите, които се подлагат на трансплантация повярват, че могат да оцелеят, те го правят, и степента на успеваемост надминава всички очаквания¹²³.

Вярвания, които въплъщаваме в нашите ментални нагласи

Друг начин, по който вярването се проявява в живота ни, е посредством наши мисловни нагласи. Изследванията показват, че начинът, по който една бъдеща майка е предразположена към своето бебе и към бременността изобщо, пряко кореспондира с усложненията, които тя преживява по време на раждането, както и с медицинските проблеми, които нейното новородено ще има след като се роди¹²⁴. През изминалото десетилетие се разразиха множество изследвания, демонстриращи ефекта, който нашите нагласи оказват върху редица заболявания. Хора с високи показатели при тестове за измерване на враждебността и агресията са седем пъти по-заstraшени да умрат от сърдечни проблеми, отколкото хората, които събират малко точки¹²⁵. Омъжени жени

¹²³ Joseph Chilton Pearce, *The Crack in the Cosmic Egg* (New York: Pocket Books, 1974), p. 86.

¹²⁴ Pamela Weintraub, „Preschool“ *Omni* 11, no. 11 (August 1989), p. 38.

¹²⁵ Kathy A. Fackelmann, „Hostility Boosts Risk of Heart trouble“, *Science News* 135, no. 4 (January 28, 1989), p. 60.

имат по-силна имунна система от самотни или разведени, а щастливият брак гарантира още по-силна имунна система¹²⁶. Хора със СПИН, които показват бояк дух, живеят по-дълго от серопозитивни с пасивна нагласа¹²⁷. Хора с рак също живеят по-дълго, ако поддържат духа си бояк¹²⁸. Песимисти хващат хрема по-често от оптимистите¹²⁹. Стресът понижава имунната реакция¹³⁰, заболяемостта при хора, току-що загубили своя брачен партньор¹³¹, е повишена и т.н.

Вярвания, които изразяваме чрез силата на нашата воля

Типовите вярвания, които проследихме дотук, могат да бъдат разглеждани главно като пасивни – такива, които допускаме да ни бъдат наложени от нашата култура или от нормалната за нас мисловна нагласа. Съзнателно вярване под форма на твърда и непоколебима воля също може да бъде използвано за извайване и контрол на холографското тяло. През 70-те години на XX в. роденият в Холандия автор и лектор Джек Шварц изумява изследователите в лаборатории из целите Съединени щати със своята способност да контролира волево вътрешните биологични процеси на своето тяло.

¹²⁶ Steven Locke, in Longevity (November 1988), UHT no „Your Mind’s Healing Powers“, Reader’s Digest (September 1989), p. 5.

¹²⁷ Bruce Bower, „Emotion-Immunity Link in HIV Infection“, Science News 134, no. 8 (August 20, 1988), p. 116.

¹²⁸ Donald Robinson, „Your Attitude Can Make You Well“, Reader’s Digest (April 1987), p. 75.

¹²⁹ Donald Goleman in the New York Times (April 20, 1989), inferno „Your Mind’s Healing Powers“, Reader’s Digest (September 1989), p. 6.

¹³⁰ Robinson, Reader’s Digest, p. 75.

¹³¹ Signe Hammer, „The Mind as Healer“, Science Digest 92, no. 4 (April 1984), p. 100.

В изследвания, проведени във фондация „Мениджър“, невропсихиатричен институт „Ленгли Портър“ към Калифорнийски университет и другаде, Шварц смайва лекарите, като промушва огромни петнадесетсантиметрови игли за шиене на корабни платна напълно през своите ръце без кървене, без да трепне и без пораждаване на бета мозъчни вълни (типът мозъчни вълни, които нормално възникват при болка). Дори когато иглите биват отстранени, Шварц не кърви, а дупките плътно прилепват. Освен това Шварц променя своите мозъчновоълнови ритми волево, угадва цигари в тялото си без увреждания и дори носи живи въглени в шепите си. Той твърди, че е придобил тези способности, когато в нацистки концентрационен лагер трябвало да се научи да контролира болката, за да устои на ужасяващите побои, които изтърпява. Той смята, че всеки може да се научи на волеви контрол над своето тяло и така да поеме отговорност за собственото здраве¹³².

Колкото и да е странно, през 1947 г. друг холандец демонстрира подобни способности. Името му е Мирин Дайо, а при публичните си изпълнения в театър „Корсо“ в Цюрих той оставя публиката без дъх. Пред очите на всички асистентът на Дайо го промушва с една шпага, очевидно пронизвайки жизненоважни органи, но без да причини на Дайо никаква вреда или болка. Както и при Шварц, когато шпагата бива извадена, Дайо не кърви и само една бледа червена линия отбелязва мястото, където шпагата е вкарана и извадена.

Спектакълът на Дайо обаче опъва нервите на зрителите до такава степен, че накрая един получава инфаркт и на Дайо му е забранено да дава представления пред публика. Но един швейцарски лекар – Ханс Наегели-Осйорд – научава за способностите,

¹³² John Raymond, „Jack Schwarz: The Mind Over Body Man“, *New Realities* 11, no. 1 (April 1978), pp. 72-76; box camp Jack Schwarz: Probing but No Needles Anymore, *Brain/Mind Bulletin* 4, no. 2 (December 4, 1978), p. 2.

приписвани на Дайо, и го помолва да се подложи на научно изследване. Дайо се съгласява и на 31 май 1947 г. постъпва в цюрихската кантонална болница. Освен д-р Наегели-Осйорд, присъстват д-р Вернер Брунер, шеф на хирургическо отделение в болницата, и множество други лекари, студенти и журналисти. Дайо съблича дрехи от кръста нагоре и се съсредоточава, а след това, пред очите на събралите се, кара своя асистент да забие шпага в тялото му.

Както винаги, кръв не потича и Дайо остава напълно спокоен. Но той единствен се усмихва. Останалите са се вкаменили. По всички правила жизненоважни органи на Дайо би трябвало да бъдат сериозно увредени, а доброто здраве, което той излъчва, изглежда почти свръхестествено за лекарите. Изпълнени с недоверие, те карат Дайо да мине на рентген. Той се съгласява и без видими усилия се изкачва, съпроводен от тях, до рентгеновата лаборатория, като шпагата е все още в корема му. Рентгенова снимка е направена и резултатите са неоспорими. Дайо действително е прободен. Накрая, цели 20 минути след като е бил пронизан, шпагата е отстранена, като оставя само два бледи белега. По-късно Дайо е проверяван от учени в Базел и дори оставя докторите сами да го прободат с шпага. Д-р Наегели-Осйорд по-късно разказва целия случай на немския физик Алфред Щелтер, който пък го описва в книгата си „Пси-лечение“¹³³.

Такива свръхестествени постижения на контрол са по силите не само на холандци. През 60-те години на XX в. Гилбърт Гросвенър, президент на Национално географско дружество и съпругата му Дона, заедно с екип фотографи на „Нешънъл джиографик“, посещават село в Цейлон, за да присъстват на чудесата, за които се говори, че прави местен чудотворец на име Мохотти. Изглежда, че като малко момче Мохотти се е молил на цейлонско божество, наречено Катарагама, като му казва, че ако оправдаят баща му по обвинение в убийство, то той, Мохотти, всяка година ще извършва покаяние в чест на Катарагама. Бащата на

¹³³ Stelter, Psi-Healing, pp. 121–24.

Мохотти бил оправдан и, верен на своята дума, всяка година Мохотти изкупва своя грях.

Изкуплението се състои в ходене по огън и горещи въглени, пронизване на бузите му с шишове, прекарване на шишовете в ръцете му от рамото до китката, забиване на големи куки дълбоко в гърба му и влачене на една огромна шейна около двора с пръти, прикрепени към куките. Както съпрузите Гросвенър покъсно докладват, куките опъват плътта на гърба на Мохотти изключително силно, а отново няма и следа от кръв. След като Мохотти завършва и куките са отстранени, няма дори и следи от рани. Екипът на „Джиографик“ фотографира тази разстройваща проява и публикува снимките и отчет за случая в априлския брой на „Нешънъл Джиографик“ през 1966 г.¹³⁴

През 1967 г. „Сайънтифик Америкън“ публикува доклад за подобен ежегоден ритуал в Индия. В този случай всяка година е избран *различен* човек от местната общност и след големи церемонии две куки, достатъчно големи, за да се окачи на тях говежди бут, се забиват в гърба на жертвата. През ухото на куките се прекарват пръти, които се завързват към гика на една волска каруца и жертвата след това бива влачена в една огромна дъга през полето като свещено приношение към боговете за плодородие. Когато куките се отстранят, жертвата е свършено невредима, няма кръв и буквално няма следа от каквито и да е пробождания в самата плът¹³⁵.

Наши несъзнателни вярвания

Както видяхме, ако нямаме щастието да притежаваме самообладанието на един Дайо или на един Мохотти, друг начин да се доберем до лечебната сила вътре в нас е да преодолеем дебелината стена от съмнение и скептицизъм, издигната в нашето съзнание.

¹³⁴ Donna and Gilbert Grosvenor, „Ceylon“, National Geographic 129, no. 4 (April 1966).

¹³⁵ D. D. Kosambi, „Living Prehistory in India“, Scientific American 216, no. 2 (February 1967), p. 104.

Да бъдем подлъгани с плацебо е един от начините за осъществяване на това. Друг способ е хипнозата. Както хирургът прониква в някой вътрешен орган и променя състоянието му, така един умел хипнотерапевт може да проникне в нашата психика и да ни помогне да променим най-важния тип от всички убеждения – нашето подсъзнателно верую. Многобройни изследвания са доказали неопровержимо, че под хипноза човек може да влияе върху процеси, обикновено разглеждани като подсъзнателни. Примерно подобно на един множественик, хора под дълбока хипноза могат да контролират алергични реакции, кръвообращение и късогледство. Могат да контролират сърдечен пулс, болка, телесна температура и дори да премахнат някои видове родилни петна. Хипноза може да бъде използвана и за постигане на нещо, което, само по себе си, е също толкова забележително, колкото да не получиш нараняване, след като шпага е пронизала корема ти.

Става дума за едно ужасно обезобразяващо заболяване, познато като болест на Брок¹³⁶. Жертвите на това заболяване развиват една дебела, роговидна обвивка върху кожата си, която наподобява люспите на влечуго. Кожата може да стане толкова втвърдена и корава, че дори най-леко движение да причинява разкъсване и кървене. Мнозина от така наречените хора с крокодилски кожи в цирковите странични атракции са в действителност хора, страдащи от болест на Брок и поради риск от инфекция жертви на заболяването живеят относително кратко.

Болестта на Брок беше нелечима до 1951 г., когато един 16-годишен юноша с напреднал стадий на този недъг е насочен като последна възможност към хипнотерапевта А. А. Мейсън в лондонската болница „Кралица Виктория“. Мейсън открива, че юношата особено добре се поддава на хипноза и може лесно да бъде поставен в състояние на дълбок транс. Докато той се намира в това състояние, Мейсън му казва, че неговата болест на

¹³⁶ Известна също като хроничен лихеноиден пситириазис, ихтиозна еритродермия, псориазна паракератоза. – Б. пр.

Брок е излекувана и скоро ще изчезне. Пет дни по-късно люспестият слой, покриващ лявата ръка на момчето се олющва, а под него се показва мека, здрава плът. За десетина дни ръката става напълно нормална. Мейсън и момчето продължават да работят върху различни части на тялото, докато всички люспи са премахнати. През следващите пет години юношата не показва симптоми на болестта, след което Мейсън изгубва връзка с него¹³⁷.

Това е нещо изключително, защото болестта на Брок е генетично заболяване и премахването му изисква нещо повече от контрол над автономни процеси от рода на кръвообращение и различни клетки на имунната система. Предполага проникване във всеобхватния генетичен план на ниво ДНК. Така изглежда, че когато достигнем до съответно ниво в своите вярвания, умът ни може да направлява дори генетичната ни същност.

Схващания, въплътени в нашата вяра

Може би най-могъщ тип схващания е този, изразен чрез нашата духовна вяра. През 1962 г. един мъж на име Виторио Мичели е приет във военната болница на италианския град Верона с голям раков тумор на левия хълбок (вж. [Фиг. 11](#)). Прогнозата била толкова злокобна, че е изпратен у дома без лечение; в течение на десет месеца бедрото му напълно се разлага, като тазовата кост плува в някаква маса от мека тъкан. Буквално, той се е „разпаднал“. Като последно средство Мичели пътува до Лурд и е изкъпан в извора (по това време е в гипс и движенията му са твърде ограничени). Веднага след потапянето си в извора той има усещане, че през тялото му преминава топлина. След банята апетитът му се възвръща и се усеща наново изпълнен с енергия. Още няколко пъти е изкъпан и след това се връща у дома.

¹³⁷ A. A. Mason, „A Case of Congenital Ichthyosiform“, British Medical Journal 2 (1952), pp. 422–23.

Фигура 11. Рентгенова снимка от 1962 г. показва степента, в която тазовата кост на Виторио Мичели се разпаднала в резултат на злокачествена саркома. Толкова малко кост е останало, че ябълката на горната част на крака му плува свободно в маса от мека тъкан, отразена като сива мъгла на рентгеновата снимка.

В течение на следващия месец Виторио има толкова усилящо се оздравително усещане, че настоява лекарите отново да го изследват на рентген. Те откриват, че туморът му е станал по-малък. При това са толкова заинтригувани, че документират всяка стъпка на неговото подобрене. Това е добре, защото след като туморът на Мичели изчезва, костта му започва да регенерира – нещо, което медицинската общност обикновено смята за невъзможно. В рамките на два месеца той се изправя и започва отново да ходи, а през следващите няколко години костта му напълно се възстановява (вж. Фиг. 12).

Досие на случая Мичели е изпратено до Ватиканската медицинска комисия, международна група лекари, организирани за

изследвания на такива случаи, и след проучване на данните комисията решава, че Мичели действително е преживял чудо. Както комисията съобщава в своя официален отчет: „Станало е забележително възстановяване на хълбочната кост и кухина. Рентгенови изследвания, проведени през 1964, 1965, 1968 и 1969 г. потвърждават категорично и без съмнение, че е настъпило непредвидено и изумително възстановяване на костта, което е от тип, непознат в историята на световната медицина.“ В един наистина зашеметяващ пример на синхроничност, докато аз бях по средата на писането на тези няколко думи, пристигна писмо, което ме информираше, че една приятелка, която живее в Кауаи, Хавайските острови, чийто таз се беше разпаднал вследствие на рак, също преживяла „необяснимо“ и пълно възстановяване на костта. Средствата, които тя прилага, за да постигне възстановяването, са химиотерапия, продължителна медитация и упражнения на въображението. Историята на нейното излекуване е отразена в хавайските вестници.¹³⁸

¹³⁸ O'Regan, Special Report, p. 9.

Дали излекуването на Мичели е чудо в смисъл, че то нарушава някой от известните закони на физиката? Въпреки че журито не се спира на този въпрос, изглежда няма ясна причина да смятаме, че някакви закони са нарушени. По-скоро е възможно излекуването на Мичели да се дължи просто на естествени процеси, които все още не разбираме. Като се има предвид диапазонът от лечебни възможности, разгледани дотук, е ясно, че има много пътища за взаимодействие между ум и тяло, които ние все още не разбираме.

Ако излекуването на Мичели може да се отдаде на някакъв неоткрит природен процес, може би е по-добре да запитаме: Защо възстановяването на кост е толкова рядко явление и какво задейства процеса в случая с Мичели? Може би възстановяването на кост се случва рядко, защото изисква добирание до твърде дълбоки равнища на душата: нива, които обикновено не се достигат при нормални състояния на съзнанието. Като че ли това обяснява защо хипнозата е необходима за предизвикване на ре-

мисия при болестта на Брок. Колкото до това какво задейства излекуването на Мичели, като се има предвид ролята, която вярата играе в толкова много случаи, които демонстрират пластичността на ум/тяло, тя несъмнено е най-вероятен фактор. Възможно ли е чрез своята вяра в лечебната сила на Лурд, по някакъв начин, съзнателно или случайно, Мичели да е повлиял на своето лечение?

Има силни доказателства, че вярата, а не божествена намеса, е основополагащ фактор при поне някои от т.нар. чудеса. Да си припомним, че Мохотти придобива своя свръхнормален самоконтрол чрез молитва към Катаратама и независимо доколко ние вярваме, че Катаратама съществува или не, способностите на Мохотти изглежда намират по-добро обяснение в неговата дълбока и трайна *вяра*, че той е покровителстван от божеството. Същото изглежда важи и за много чудеса, извършвани от християнски чудотворци и светци.

Сред християнските чудеса, които като че ли са породени от силата на ума, е появата на белези, подобни на раните на Христос. Повечето теолози са съгласни, че първият човек, при когото спонтанно са се появили рани от разпятието, е св. Франциск от Асизи, но след неговата смърт има буквално стотици подобни случаи. Въпреки че при които и да е двама аскети раните не се появяват по един и същи начин, между тях има нещо общо. След св. Франциск всички имат рани по длани и стъпала на местата, където Христос е прикован към кръста. Това е нещо, което не би се случило, ако раните се появяваха поради божествена намеса. Както отбелязва парапсихологът Д. Скот Рого от факултета за следдипломна квалификация в университета „Джон Кенеди“ в Оринда, щата Калифорния, римският обичай е да се забиват гвоздеи през китките и скелети, запазени от времето на Христос, го потвърждават. Гвоздеи, забити през дланите, не биха могли да носят тежестта на тяло, увиснало на кръст¹³⁹.

¹³⁹ D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), p. 74.

Защо св. Франциск и всички други стигматисти след него смятат, че дупките от гвоздеите преминават през дланите? Защото по този начин те са изобразявани от художниците от VIII в. насам. Че положението и дори формата на белезите са повлияни от изкуството е особено видно в случая с италианския стигматист на име Гемма Галгани, който умира през 1903 г. Раните на Гемма с огледална точност отразяват белезите върху собственото му любимо разпятие.

Друг учен, който смята, че белезите са предизвикани от самите стигматисти, е Хърбърт Търстън, английски свещеник, който пише няколко тома, посветени на чудеса. В находчивата си книга *Физически феномени на мистицизма*, публикувана посмъртно през 1952 г., той изброява няколко основания за мнението си, че белезите са продукт на самовнушение. Размерът, формата и разположението на раните се мени от стигматист към стигматист – което показва, че не са почерпани от общ източник, например от действителните рани на Христос. Едно сравнение на виденията, преживени от различни стигматисти, също показва слаба съгласуваност, което означава, че те не са възстановки на историческото разпъване на кръста, а са продукти на ума на стигматистите. И може би най-вече, един изненадващо голям процент стигматисти също страдат от хистерия, факт, който Търнстън интерпретира като още един показател, че стигмите са страничен ефект на една изменчива и свръхемоционална психика, а не непременно продукт на просветлена душевност¹⁴⁰. Предвид тези данни не е толкова чудно, че дори някои по-либерални членове на католическото ръководство смятат стигмите за продукт на „мистично съзерцание“, т.е. че те са създавани от ума през време на периоди, съпроводени от интензивна медитация.

¹⁴⁰ Herbert Thurston, *The Physical Phenomena of Mysticism* (Chicago: Henry Regnery Company, 1952), pp. 120–29.

Ако стигмите са продукти на самовнушение, диапазонът контрол на ума над холографското тяло трябва да бъде още по-разширен. Подобно на раните на Мохотти, стигмите също могат да заздравяват със смущаваща скорост. Почти безграничната пластичност на тялото е доказвана и от способността на някои стигматисти да получават подобни на гвоздеи израстъци в средата на техните рани. Отново св. Франциск е първи, който демонстрира този феномен. Според Томас от Челано, очевидец на стигмите на св. Франциск и негов биограф: „Неговите длани и стъпала изглеждаха като да са прободени в средата от гвоздеи. Тези белези бяха около вътрешната страна на дланите и издължени до външната част, а някои малки парчета плът изглеждаха като краища на гвоздеи, закривени и забити обратно, стърчащи от останалата плът.“¹⁴¹

Друг съвременник на св. Франциск – св. Бонавентура – също свидетелства за стигмите на светеца и казва, че гвоздеите били толкова ясно очертани, щото човек можело да плъзне пръст под тях и в раните. Въпреки че гвоздеите на св. Франциск изглеждат изградени от почерняла и втвърдена плът, те притежават друго, характерно за гвоздеите качество. Според Томас от Челано, ако някой гвоздей се натисне от една страна, той незабавно се подава от другата, точно както би станало, ако действителен гвоздей бъде побутван назад и напред през средата на дланта!

Тереза Нойман, известна баварска стигматистка, починала през 1962 г., също има подобни на гвоздеи израстъци. Сходно с тези на св. Франциск, те очевидно са формирани от втвърдена кожа. Израстъците били внимателно проучени от неколцина лекари, които констатирали, че това са образувания, които преминават изцяло през нейните длани и стъпала. За разлика от раните на св. Франциск, които са постоянно отворени, тези на Нойман

¹⁴¹ Thomas of Celano, Vita Prima (1229), as quoted by Thurston, Physical Phenomena, pp. 45–46.

се отварят само периодично, а когато спират да кървят, една мека, мембраноподобна тъкан бързо израства върху тях.

И при други стигматисти се наблюдават подобни дълбоки изменения в тялото. Падре Пио, известен италиански стигматист, починал през 1968 г., има стигми, които преминават изцяло през дланите му. Една рана била толкова дълбока, че лекарите, които я изследват, се уплашили да я измерят, за да не би да му увредят вътрешни органи. Достопочтената Джованна Мария Солимани, италианска стигматистка от XVIII в., има рани по ръцете, достатъчно дълбоки, за да се мушне ключ в тях. Както и при раните на всички стигматисти, нейните никога не загиват, не се инфектират или дори възпаляват. А друга стигматистка от XVIII в. – св. Вероника Джулиани, игуменка на манастира в Чита ди Кастело в Умбрия (Италия), имала дълбока рана отстриани на тялото си, която *можела да отваря и затваря по желание*.

ОБРАЗИ, ПРОЕКТИРАНИ ИЗВЪН МОЗЪКА

Холографският модел събужда интереса на изследователи в Съветския съюз и двама съветски психолози, д-р Александър П. Дубров и д-р Вениамин Н. Пушкин, пишат пространно за идеята. Те смятат, че способностите на мозъка да обработва честоти сами по себе си не доказват холографската природа на образите и мислите в човешкия ум. Двамата обаче показват как може да се конструира подобно доказателство. Дубров и Пушкин са на мнение, че ако може да бъде открит случай, в който мозъкът проектира образ извън себе си, холографската природа на ума ще бъде убедително демонстрирана. Или, ако използваме техните

думи: „Регистрирането на излъчването на психофизически структури извън ума ще даде пряко доказателство за мозъчни холограми.“¹⁴²

Всъщност св. Вероника Джулиани като че ли дава такова доказателство. През последните години на живота си тя се изпълва с убеденост, че образите на мъките Христови – корона от тръни, три гвоздеа, кръст и меч – са изрисувани върху нейното сърце. Монахинята ги рисува на хартия и дори отбелязва къде са разположени. След смъртта ѝ аутопсия разкрива, че символите действително са отпечатани върху нейното сърце, точно както ги е нарисувала. Двамата лекари, извършили аутопсията, подписват под клетва официален отчет, свидетелстващ за техните открития¹⁴³.

Сходни преживявания имат и други стигматисти. Св. Тереза от Авила има видение на ангел, пронизващ сърцето ѝ с меч, и след като умира, в сърцето ѝ бива открита дълбока фисура (цепка). Нейното сърце, с раната от чудодейния меч, все още ясно вижда, сега е изложено като реликва в Алба де Тормес, Испания¹⁴⁴. Френска стигматистка от XIX в. на име Мари-Жули Жаени държи образа на цвете в ума си и в крайна сметка върху гърдите ѝ се появява образ на цветето. Той остава там 20 години¹⁴⁵. Подобни способности не се ограничават със стигматистите. През 1913 г. всички вестници пишат за една 21-годишна девойка от селото Бюсю-Бю-Сюел, близо до Абевий, Франция, когато се открива, че тя може съзнателно да разпорежда образи, като например изображения на кучета и коне, да се появяват върху нейните

¹⁴² Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science*, trans. Aleksandr Petrovich (New York: Plenum, 1982), p. 50.

¹⁴³ Thurston, *The Physical Phenomena*, p. 68.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Charles Fort, *The Complete Books of Charles Fort* (New York: Dover, 1974), p. 1022.

ръце, крака и рамене. Може също да създава думи и когато някой ѝ зададе въпрос, отговорът незабавно се появява върху нейната кожа¹⁴⁶.

Несъмнено подобни демонстрации са примери на излъчването на психофизически структури извън мозъка. Всъщност по някакъв начин самите стигми, особено тези, в които плътта образува подобни на гвоздеи изпъкналости, са примери за излъчването на образи от мозъка извън него и отпечатването им върху меката плът на холографското тяло. Д-р Майкъл Гроссо, философ от колежа в Джърси, който отдавна пише по проблема за чудесата, също стига до този извод. Гроссо, който пътува до Италия, за да изследва стигмите на Падре Пио от първа ръка, казва: „Една от категориите, които въвеждам в моя опит да анализирам Падре Пио, е способността му символично да трансформира физическата реалност. С други думи равнището на съзнанието, на което той оперира, му позволява да преобразува физическа реалност в светлината на определени символични идеи. Например той се отъждествява с раните на разпятието, неговото тяло става проникваемо за тези физически символи и постепенно придобива тяхната форма.“¹⁴⁷

Така изглежда, че чрез тези образи мозъкът може да каже на тялото какво да прави, включително да му нареди да създаде още образи. Образите създават образи. Две огледала взаимно се отразяват до безкрайност. Такава е природата на взаимовръзката ум/тяло в една холографска вселена.

ЗАКОНИ – ПОЗНАТИ И НЕПОЗНАТИ

В началото на тази глава споменах, че вместо да изследваме различните механизми, които умът използва, за да контролира тялото, тя ще бъде посветена главно на изследване диапазона (об-

¹⁴⁶ Ibid, p. 964.

¹⁴⁷ Личен разговор с автора, 3 ноември 1988 г.

хвата) на този контрол. Това не означава, че отричам или подценявам значението на подобни механизми. Те са от решаващо значение за нашето разбиране на взаимовръзката ум/тяло, в която област нови открития се появяват като че ли всеки ден.

Например на една конференция по психоневроимунология – нова наука, която изследва начина, по който умът (психо), нервната система (невро) и имунната система (имунология) взаимодействат – Кендейси Пърт, шеф на отдела по мозъчна биохимия в Национален институт по психично здраве, обявява, че имунните клетки имат неuropeптидни рецептори. Невропептидите са молекули, които умът използва, за да общува, телеграми на мозъка, ако щете. Имаше време, когато се смяташе, че невропептиди могат да бъдат открити само в мозъка. Но съществуването на рецептори (получатели на телеграмата) върху клетките в нашата имунна система подсказва, че имунната система не е отделена, а е продължение на мозъка. Невропептиди са открити и в различни други части на тялото, което кара Пърт да приеме, че тя не е в състояние да итсъди къде свършва мозъкът и къде започва тялото¹⁴⁸.

Няма да се спирам върху такива частни проблеми, не само защото смятам изследването на степента, в която умът формира и контролира тялото за по-важна тема, но и защото биологичните процеси, отговорни за взаимодействията между ум и тяло, са твърде обширна тема за тази книга. В началото на раздела за чудесата споменах, че няма ясна причина да смятаме, че възстановяването на костта на Мичели не може да бъде обяснено с досегашното разбиране на физиката. Още по-малко това важи за стигмите. Изглежда също, че то не е много вярно за различни паранормални феномени, описани от заслужаващи доверие хора

¹⁴⁸ Candace Pert with Harris Dienstfrey, „The Neuropeptides Network“, in *Neuroimmunomodulation: Interventions in Aging and Cancer*, ed. Walter Pierpaoli and Novera Herbert Spector (New York Academy of Sciences, 1988), pp. 189–94.

през вековете, а в наши дни от биолози, физици и други изследователи.

В тази глава направихме преглед на смайващи неща, които умът може да върши, които, въпреки и ненапълно разбирани, не изглежда да нарушават някой от познатите закони на физиката. В следващата глава ще разгледаме някои от нещата, които умът може да прави, но не могат да бъдат обяснени от съвременното научно гледище. Както ще видим, холографската идея може да хвърли светлина и върху тези области. Дързостта да навлезем в непознати територии понякога ще включва вървене по това, което може на пръв поглед да изглежда неустойчива почва, и изследване на феномени, които са дори по-зашеметяващи и невероятни, отколкото бързо нарастващите рани на Мохотти и изображенията върху сърцето на св. Вероника Джулиани. Но отново ще открием, че въпреки тяхната обезкуражаваща природа, науката също е започнала да заема пространства в тези територии.

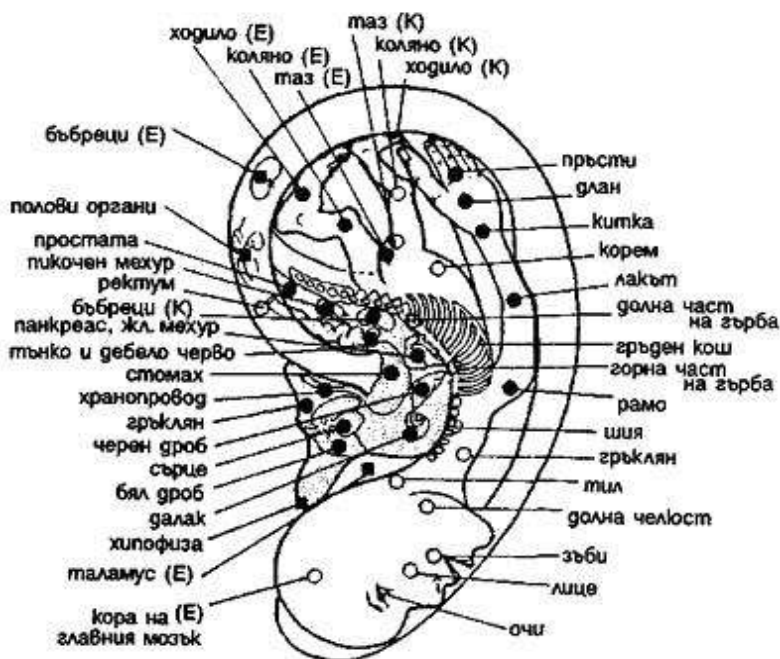
МИКРОСИСТЕМИ НА АКУПУНКТУРАТА И ЧОВЕЧЕТО В УХОТО

Преди да приключим, заслужава си да споменем още една последна част от данните за холографската природа на нашето тяло. Древното китайско изкуство на акупунктурата се основава на идеята, че има връзка между всеки орган и кост в тялото и точно определени точки на повърхността му. Смята се, че чрез активиране на тези акупунктурни точки, било с игли или чрез някаква друга форма на стимулиране, болести и неравновесия, засягащи части на тялото, свързани с точките, ще бъдат облекчени и дори излекувани. Има над хиляда акупунктурни точки, организирани във въображаеми линии по повърхността на тялото, наречени меридиани. Макар и все още оспорвана, акупунктурата се възприема от медицинската общност и дори се използва успешно за лечение на хронични болки в гърба при ездитни коне.

През 1957 г. един френски лекар и акупунктурист на име Пол Ножие публикува книга, наречена „Трактат по аурикулотерапия“, в която оповестява своето откритие, че освен главните акупунктурни системи съществуват и две по-малки акупунктурни системи върху ушите. Той ги кръщава *акупунктурни микросистеми* и отбелязва, че когато човек играе с тях игра от вида „свържи точките“, те образуват анатомична карта на миниатюрен човек, обърнат с главата надолу като зародиш (виж [фиг. 13](#)). Незабелязано от Ножие: китайците са открили „малкият човек в ухото“ близо 4000 години по-рано, но карта на китайската ушна система не е публикувана преди обявяването на идеята от Ножие.

Малкият човек в ухото не е просто едно очарователно странно нещо в историята на акупунктурата. Д-р Тери Олесън, психобиолог в клиниката за справяне с болката във факултета по медицина на Калифорнийски университет в Лос Анджелис, открива, че ушната микросистема може да бъде използвана за точно диагностициране на това, какво става в тялото. Например Олесън открива, че повишената електрическа активност в една от акупунктурните точки в ухото общо взето показва някакво патологично състояние (минало или сегашно) в съответната област на тялото. В едно изследване са били проучвани 40 пациенти, за да се определят областите на тяхното тяло, в които те изпитват хронична болка. Докато трае изследването всеки пациент бил загърнат в чаршаф, за да се прикрият всякакви видими проблеми. След това един акупунктурист, който не познава резултатите, изследва само техните уши. Когато резултатите били изчислени, се открива, че изследванията на ушите съответстват на вече установени медицински диагнози в 75,2% от случаите¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Terrence D. Oleson, Richard J. Kroening, and David E. Bresler, „An Experimental Evaluation of Auricular Diagnosis: the Somatotopic Mapping of Musculoskeletal Pain at Ear Acupuncture Points“, *Pain* 8 (1980), pp. 217–29.

(К) — Китайска ушна акупунктура (Е) — Европейска акупунктура

Фигура 13. Човечето в ухото. Акупунктуристите откриват, че акупунктурните точки в ухото образуват очертанието на едно миниатюрно човече. Д-р Тери Олесън, психобиолог във факултета по медицина на Калифорнийски университет в Лос Анджелис, смята, че това е така, защото тялото е холограма и всяка от неговите части съдържа образ на цялото.

Ушните изследвания могат да разкрият и проблеми с костите и вътрешните органи. Веднъж, когато Олесън карал лодка с един познат, забелязал ненормално люспесто петънце върху ухото му. От своите изследвания Олесън знаел, че петънцето съответства на сърцето, и препоръчва на човека да си провери сърцето. Онзи

отива на лекар на следващия ден и той му открива сърдечен проблем, изискващ незабавна хирургическа намеса¹⁵⁰.

Олесън използва електрическа стимулация на акупунктурни точки в ухото, за да лекува хронична болка, проблеми с теглото, загуба на слух и на практика всички видове пристрастяване към нещо. В едно изследване на 14 пристрастени към наркотици лица Олесън и неговите колеги използват ушна акупунктура, за да елиминират зависимостта от дрога при 12 от тях средно за 5 дни и при само минимални симптоми на абстиненция¹⁵¹. Ушната акупунктура се оказва наистина толкова успешна за бърза наркотична детоксификация, че клиниките в Лос Анжелис и Ню Йорк използват техниката, за да лекуват улични наркомани.

Защо акупунктурните точки в ухото са очертани във формата на миниатюрен човек? Олесън смята, че е така поради холографската природа на ума и тялото. Точно както всяка част от една холограма съдържа образа на цялото, така всяка част на тялото също може да съдържа образа на цялото. „Ушният холограф е, логично, свързан с мозъчния холограф, който на свой ред е свързан с цялото тяло – твърди той. – Начинът, по който ние използваме ухото, за да влияем върху останалото тяло, е като работим чрез мозъчната холограма.“¹⁵²

Олесън смята, че вероятно съществуват и други акупунктурни микросистеми в други части на тялото. Д-р Ралф Алън Дейл, директор на Центъра за обучение по акупунктура в Норт Маями Бийч, щата Флорида, е съгласен с него. След като прекарва последните две десетилетия в издирване на клинични и изследователски данни от Китай, Япония и Германия, той натрупва данни

¹⁵⁰ Личен разговор с автора, 24 септември 1988 г.

¹⁵¹ Terrence D. Oleson, Richard J. Kroening, „Rapid Narcotic Detoxification in Chronic Pain Patients Treated with Auricular Electroacupuncture and Naloxone“, International Journal of the Addictions 20, no. 9 (1985), pp. 11347–60.

¹⁵² Richard Leviton, „The Holographic Body“, East West 18, no. 8 (August 1988), p. 42.

за 18 различни микроакупунктурни холограми в тялото, включително в дланите, стъпалата, ръцете, шията, езика и дори венците. Подобно на Олесън, Дейл вярва, че тези микросистеми са „холографски повторения на голямата анатомия“ и смята, че има други такива системи, които очакват своето откриване. В една идея, напояща твърдението на Бом, че всеки електрон по някакъв начин съдържа космоса, Дейл формулира хипотезата, че всеки пръст и дори всяка клетка, може да съдържа своя собствена акупунктурна микросистема¹⁵³.

Ричард Левитън, редактор в списание „Ист Уест“, който е писал за холографските следствия от наличието на акупунктурни микросистеми, мисли, че алтернативните медицински техники – като например рефлексологията, тип масажна терапия, която включва проникване във всички точки на тялото чрез стимулиране на стъпалата, и ирисовата диагностика, при която се изследва ириса на окото, за да се определи състоянието на тялото, – също могат да бъдат признаци за холографската природа на тялото. Левитън допуска, че никоя област не е експериментално доказана (изследвания на ирисовата диагностика, в частност, са дали извънредно противоречиви резултати), но смята, че холографската идея предлага начин за разбирането им, ако тяхната правомерност се установи.

Левитън мисли, че нещо подобно може да се каже и за хиромантията. Под това той не разбира типа гледане на ръка, практикуван от гледачки, които седят в стъклени кабинки и махат на хората да идат при тях, но за старата 4500 години индийска версия на тази наука. Той основава своето предположение върху свое собствено близко познанство с един индийски хиромант в Монреал, който притежава докторат в тази област от университета в

¹⁵³ Ibid., p. 45.

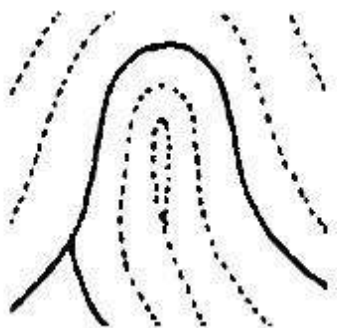
Арна в Индия. „Холографската парадигма дава на по-езотеричните и спорни претенции на хиромантията контекст за потвърждаване“ – казва Левитън¹⁵⁴.

Трудно е да се оцени типа хиромантия, практикуван от споменатия индийски хиромант, но науката започва да приема, че поне някаква информация за тялото се съдържа в линиите и завъртулките върху нашите длани. Херман Уайнреб, невролог в Ню Йоркския университет, открива, че един вид рисунък на отпечатък от пръсти, наричан *улнарна примка*, се среща много по-често при болни от болестта на Алцхаимер, отколкото при хора, които не страдат от нея (вж. Фиг. 14). В едно изследване на 50 пациенти, страдащи от болестта на Алцхаимер, и 50 нормални индивиди, 72% от групата с Алцхаимер има рисунъка върху поне 8 от пръстите си, в сравнение с 26% от контролната група. От тези, които имат улнарна примка върху всичките 10 пръста, 14 са страдащи от Алцхаимер, но само при 4 от контролната група е налице същият рисунък¹⁵⁵.

Днес е известно, че десет обичайни генетични увреждания, включително синдрома на Даун, също се свързват с различни очертания върху дланта. Лекари от Западна Германия използват тази информация в наши дни, за да анализират очертанията върху дланите на родителите, което им помага да определят дали бъдещите майки трябва да бъдат подложени на амниоцентеза – потенциално опасна процедура за генетично изследване, в която игла се вкарва в утробата, за да се извлече околоплодна течност за лабораторно изследване.

¹⁵⁴ Ibid., pp. 36–47.

¹⁵⁵ Fingerprints, a Clue to Senility, Science Digest 91, no. 11 (November 1983), p. 91.

Фигура 14. Невролозите са открили, че при пациенти, страдащи от Алцхаимер, по-често се среща един отличителен рисунък на отпечатъците на пръстите, известен като улнарна примка. Най-малко десет други обичайни генетични увреждания също се свързват с различни рисунъци върху дланта. Такива открития могат да осигурят доказателства за твърдението на холографския модел, че всяка част от тялото съдържа информация за цялото. [Прерисувано от автора от оригиналната илюстрация в списание „Медисин“]

Изследователи от западногерманския институт по дерматоглифика в Хамбург дори разработват компютърна система, която използва оптоелектрически скенер за изготвяне на цифровизирана „снимка“ на дланта на пациента. След това дланта се сравнява с 10 000 други отпечатъци в неговата памет, сканира се за почти 50 отличителни структури, за които е известно, че се свързват с различни наследствени заболявания, и бързо се пресмятат рисковите фактори за пациента¹⁵⁶. Затова може би не трябва да бързаме чак толкова да махнем с ръка на хиромантията. Възможно е линиите и завъртулките върху нашите длани да съдържат повече информация за целия ни аз, отколкото ние разбираме.

¹⁵⁶ Michael Meyer, „The Way the Whorls Turn“, Newsweek (February 13, 1989), p. 73.

ВПРЯГАНЕ СИЛИТЕ НА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК

Две са главните послания, които изпъкват в тази глава от книгата. Според холографския модел ум/тялото в крайна сметка не може да направи разлика между невронните холограми, чрез които мозъкът преживява реалността, и тези, които той извиква, докато си въобразяваме реалност. И двете имат поразителен ефект върху човешкия организъм, ефект толкова мощен, че може да модулира имунната система, да дублира и/или да обезсилва ефектите на мощни лекарства, да затваря рани с изумителна бързина, да стопява тумори, да преодолява нашето генетично програмиране и да преоформя нашата жива плът по начини, които почти не са за вярване. Ето първото послание: че всеки от нас притежава способността, поне на някакво равнище, да влияе върху здравето си и да контролира своята физическа форма по начини, които е малко да бъдат наречени смайващи. Ние всички сме потенциални чудотворци, непроявили се йоги и от представените на предходните страници доказателства става ясно, че е наше задължение и като индивиди, и като човешки вид да посветим далеч повече усилия за изследването и овладяването на тези таланти.

Второто послание е, че елементите, които участват в създаването на тези невронни холограми, са много и фини. Сред тях са образи, върху които медитираме, наши надежди и страхове, мисловни нагласи на нашите лекари, наши подсъзнателни предразсъдъци, индивидуални и културни схващания и вярата ни в неща, колкото духовни, толкова и технологични. Това са не просто факти, а важни ключове, пътепоказатели, които сочат към нещата, които трябва да осъзнаем и да овладеем, ако искаме да осъзнаем как да разгръщаме и управляваме тези таланти. Без съмнение има и други фактори, вземащи участие, други влияния, които формират и определят границите на тези възможности, но едно е очевидно. В холографска вселена, в която лека промяна в мисловната нагласа може да е равностойна на разликата между

живот и смърт, в която нещата са толкова фино взаимосвързани, че един сън може да предизвика необяснима поява на бръмбар скарабей, а факторите, от които зависи дадена болест, да предизвикат определени рисунъци върху линиите и завъртулките на дланта, ние имаме основание да подозираме, че всяко следствие има многобройни причини. Всяка връзка е начална точка на дузина други, защото по думите на Уолт Уитман „Безмерно сходство съединява всичко“.

ГЛАВА ПЕТА. ДЖОБ, ПЪЛЕН С ЧУДЕСА

*„Чудеса се случват
не противно на Природата,
а противно на онова,
което ние знаем за Природата.“*

Св. Августин

Всяка година през месеците май и септември огромна тълпа се събира в Дуомо Сан Дженоаро, главната катедрала на Неапол, за да наблюдава едно чудо. Чудото е в малко мускалче, което съдържа кафяво твърдо вещество, представяно като кръвта на Сан Дженоаро, или св. Януари, обезглавен от римския император Диоклециан през 305 г. Според легендата, след като светецът бил измъчван, една слугиня събрала малко от кръвта му като реликва. Никой не знае какво точно се е случило след това, като изключим обстоятелството, че кръвта не се появява отново до към края на XIII век, когато тя е поставена на видно място в сребърна мощехранителница в катедралата.

Чудото е, че два пъти годишно, когато тълпата крещи на мускалчето, кафявата твърда субстанция се променя в пенлива, яркочервена течност. Няма съмнение, че течността е реална кръв. През 1902 г. група учени от Неаполски университет правят спектроскопичен анализ на течността, пропускайки светлинен лъч през нея, удостоверяващ, че тя е кръв. За съжаление, тъй като мощехранителницата, в която се пази кръвта, е твърде стара и чуплива, църквата не позволява да бъде отворена, така че да бъдат направени други проверки и затова феноменът никога не е бил изследван напълно.

Но има още едно доказателство, че преобразуването на веществото е напълно обичайно събитие. Понякога, както сочат историческите данни (първият регистриран случай на публично случване на чудото датира от 1389 г.), когато мускалчето се изважда, кръвта отказва да се втечни. Макар и да се случва рядко, това се смята за много лошо предзнаменование от гражданите на Неапол. В миналото неслучването на чудото пряко предшества изригването на Везувий и нахлуването на Наполеон в Неапол. В наши дни, през 1976 и 1978 г., то предшества съответно най-тежкото земетресение в италианската история и избирането на доминиран от комунисти общински съвет на Неапол.

Дали втечняването на кръвта на Сан Дженоаро е чудо? Така изглежда, поне в смисъла, че като че ли е невъзможно да бъде обяснено от познатите научни закони. Дали втечняването се причинява от самия Сан Дженоаро? На мен ми се струва, че е по-вероятно то да се причинява от интензивната преданост и вяра на хората, събрали се да присъстват на чудото. Казвам това, защото почти всички чудеса, изпълнявани от светци и чудотворци от големите световни религии, са били повторени от екстрасенси. Това показва, че, както при стигмите, чудесата се създават от сили, които лежат дълбоко в човешкия ум, сили, които са латентни във всички нас. Хърбърт Търстън, свещеникът написал „Физически феномени на мистицизма“, сам е осъзнал това сходство и се отказва да приписва всяко чудо на някой наистина свръхестествен факор (противоположна на екстрасензорна или паранормална причина). Друго доказателство в подкрепа на тази идея е, че много стигматисти, включително Падре Пио и Тереза Нойман, са били прочути заради своите способности на екстрасенси.

Една екстрасензорна способност, която изглежда играе роля в чудесата, е психокинезата, или ПК. Тъй като чудото на Сан Дженоаро включва физическа промяна на материя, ПК е един вероятен заподозрян. Рого смята, че ПК е отговорна за някои по-впечатляващи аспекти на стигмите. Той твърди, че е в рамките на нормалните биологични възможности на тялото да причини

спукване на малки кръвоносни съдове под кожата и след това да произведе повърхностно кървене, но само ПК може да обясни бързата поява на големи рани¹⁵⁷. Дали това е вярно, или не, остава да видим, но ПК несъмнено е фактор в някои от феномените, които съпровождат стигмите. Когато кръвта тече от раните по стъпалата на Тереза Нойман, тя винаги тече към нейните пръсти на краката – точно както е текла от раните на Христос, когато е бил разпнат – без значение в какво положение са нейните стъпала. Това означава, че когато тя лежи отвесно на леглото, кръвта реално тече *нагоре и против силата на гравитацията*. Това е наблюдавано от многобройни свидетели, включително множество американски военнослужещи, разположени в Германия след войната, които посещават Нойман, за да се уверят в нейните чудотворни способности. Отхвърлящото гравитацията течение на кръв е регистрирано и в други случаи на стигми¹⁵⁸.

Подобни събития възбуждат любопитството ни, защото нашият съвременен светоглед не ни дава контекст, в рамките на който да разберем ПК. Бом смята, че разглеждането на вселената като холодвижение ни предоставя този контекст. За да обясни схващането си, той ни моли да се поставим в следната ситуация: Представете си, че ходите по улицата късно през нощта и една сянка неочаквано се изправя застрашително отнякъде. Вашата първа мисъл може да бъде, че сянката е убиец и вие сте в опасност. Информацията, която се съдържа в тази мисъл, на свой ред поражда диапазон от въображаеми дейности – вие се виждате например как бягате, бивате наранен или се биете. Присъствието на тези въображаеми дейности във вашия ум обаче не е чисто „психичен“ процес, защото те са неотделими от множество свързани биологически процеси, като например нервна възбуда,

¹⁵⁷ D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), p. 79.

¹⁵⁸ *Ibid.*, p. 58; bx. camp Herbert Thurston, *The Physical Phenomena of Mysticism* (London: Burns Gates, 1952); and A. P. Schimberg, *The Story of Therese Neumann* (Milwaukee, Wis.: Bruce Publishing Co., 1947).

учестен пулс, отделяне на адреналин и други хормони, налягане на мускулите и т.н. Обратно, когато вашата първа мисъл е, че сянката си е само сянка, ще последва друг набор мисловни и биологически реакции. При това едно кратко размишление би разкрило, че ние реагираме и мисловно, и биологично на всичко, което преживяваме.

Важният според Бом извод, който може да бъде направен от това, е, че съзнанието не е единствено наше измерение, което може да реагира на *осмисляне*. Тялото също откликва и това разкрива, че осмислянето е едновременно умствено и физическо по природа. Това е странно, защото ние нормално възприемаме осмислянето като нещо, което може да има реален ефект само върху субективната реалност в главите ни, а не като нещо, което може да предизвика реакция във физическия свят на вещи и обекти. Осмислянето „може по такъв начин да служи като връзката или моста между тези две страни на реалността – казва Бом. – Тази връзка е неделима, в смисъл, че информацията, съдържаща се в мисълта, която ние смятаме, че е „умствена“ своята същност, е в същото време неврофизиологична, химична и физическа активност, която очевидно има измерение, което ние мислим за „материална“ страна.“¹⁵⁹

Бом смята, че примери на обективно активно осмисляне могат да бъдат открити в други физически процеси. Един от тях е функционирането на компютърен чип. Чипът съдържа информация, а осмислянето на информацията е активно – в смисъл, че определя какви електрически потоци протичат през компютъра. Друг пример е поведението на елементарните частици. Общоприет възглед във физиката е, че квантовите вълни действат механично върху дадена частица, контролирайки нейното движение до голяма степен по същия начин, по който вълните в океана вли-

¹⁵⁹ David J. Bohm, „A New Theory of the Relationship of Mind and Matter“, Journal of the American Society for Psychical Research 80, no. 2 (April 1986), p. 128.

яят на една топка за пинг-понг, носеща се по неговата повърхност. Но Бом не смята, че този възглед може да обясни например съгласуваното движение на електрони в плазмата в по-голяма степен, отколкото вълновото движение на водата може да обясни хореографски движение в синхрон на топки за пинг-понг, ако такова движение бъде открито по океанската повърхност. Той е на мнение, че отношението между частица и квантова вълна е нещо подобно на кораб на автопилот, управляван от радарни вълни. Една квантова вълна не движи електрона повече, отколкото радарната вълна тласка кораба. По-скоро тя снабдява електрона с *информация* за неговата среда, която електронът след това използва, за да маневрира самостоятелно.

С други думи, Бом смята, че електронът е не само подобен на ума, но е твърде сложна единица – твърде далеч от стандартния възглед, че електронът е проста, лишена от структура точка. Активното използване на информация от електрона, а в действителност от всички елементарни частици показва, че способността да се реагира на осмисляне е характерна не само за съзнанието, но и за цялата материя. Именно тези вътрешно присъщи общи черти, казва Бом, предлагат възможно обяснение за ПК. Той твърди, че „на тази основа може да възникне психокинеза, ако психичните процеси на един човек или повече хора се фокусират върху осмисляния в хармония с тези, управляващи базовите процеси на материалните системи, в които тази психокинеза се извършва“¹⁶⁰.

Важно е да се отбележи, че подобен вид психокинеза не се дължи на някакъв каузален процес, т.е. на причинно-следствено отношение, включващо която и да е от познатите сили във физиката. Вместо това тя е резултатът на вид нелокален „резонанс на осмисляния“ или вид нелокално взаимодействие, подобно, но не идентично на нелокалната взаимовръзка, позволяваща на двойка фотони да манифестира един и същи ъгъл на поляризация, както видяхме в Глава 2 (по технически причини Бом смята,

¹⁶⁰ Ibid., p. 132.

че простата квантова нелокалност не може да обясни ПК или телепатията, а само една по-дълбока форма на нелокалност, някакъв вид „свръхнелокалност“ би предложила подобно обяснение).

ДЯВОЛЧЕТО В МАШИНАТА

Друг изследовател, чиито идеи относно ПК са подобни на тези на Бом, но който прави стъпка напред, е Робърт Г. Джен, професор по космически науки и почетен декан на факултета по инженерни и приложни науки в Принстънски университет. Той се включва в изследването на ПК съвсем случайно. Бивш консултант за ПАСА и Министерство на отбраната, неговата първоначална област интереси е тягата на дълбокото пространство. Всъщност той е автор на *Физика на електрическата тяга* – водещ учебник в областта, - и дори не е вярвал в паранормалното, когато една студентка отива при него и го моли да надзирава един ПК експеримент, който тя иска да извърши като независим изследователски проект. Джен неохотно се съгласява, а резултатите са толкова провокативни, че го вдъхновяват да основе Лабораторията за изследване на инженерни аномалии в Принстън през 1979 г. Впоследствие учени от лабораторията не само откриват убедителни доказателства за съществуването на ПК, но събират и повече данни по темата от когото и да било друг в страната.

В серия експерименти Джен и сътрудничката му, клиничният психолог Бренда Дън, използват уред, наречен генератор на случайни събития (ГСС). Опирайки изхождайки от един непредсказуем естествен процес, какъвто е радиоактивният разпад, ГСС е в състояние да произвежда поредица от случайни бинарни числа. Такава поредица може да изглежда примерно така: 1, 2, 1, 2, 2, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 2, 1. С други думи, един ГСС е вид автоматичен хвърляч на монети, способен да произведе извънредно голям брой резултати от хвърляния на монети за много кратко време. Както всеки знае, ако подхвърлите монета със свършено еднакво тегло 1000 пъти, резултатите ще бъдат 50/50 разделени

между ези и тура. В действителност, при 1000 хвърляния разделението може да варира малко в една или друга посока, но колкото по-голям е броят хвърляния, толкова по-близко до 50/50 ще бъде крайното съотношение.

Това, което Джен и Дън правят, е да поставят доброволци пред ГСС, които да се концентрират върху създаването на ненормално голям брой резултати ези или тура. В хода на буквално стотици хиляди опити откриват, че доброволците действително, само чрез концентрация, оказват малко, но значимо влияние върху резултата на ГСС. Откриват и две други неща! Способността да се произвеждат ПК ефекти не се ограничава до неколцина надарени индивиди, но е присъща на повечето доброволци, които те проверяват. Това подсказва, че повечето от нас притежават някаква степен на ПК. Откриват също, че различни доброволци създават различни и последователно отличаващи ги един от друг резултати – толкова своеобразни, че Джен и Дън започват да ги наричат „подписи“¹⁶¹.

В друга серия експерименти Джен и Дън използват уред, подобен на популярната игра Пинбол, при която с ръчка се изтласква топче, преминаващо през различни препятствия и цели. Уредът позволява 9000 топчета за игра с диаметър 2 см да се завъртат около 220 найлонови щифта и да се разпределят в 19 съда на дъното. Уредът е поместен в плитка вертикална рамка три метра висока и метър и осемдесет широка с прозрачно стъкло отпред, така че доброволците да могат да виждат топчетата, когато падат и се събират в съдинките. Нормално е повече топчета да падат в централни съдинки, а не в крайни, и цялостното разпределение изглежда като камбановидна крива. Както при ГСС, Джен и Дън разполагат пред машината доброволци, които се опитват да вкарат повече топчета в крайните съдинки, отколкото в централни.

¹⁶¹ Robert G. Jahn and Brenda J. Dunne, *Margins of Reality: The Role of Consciousness in the Physical World* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1987), pp. 91–123.

И отново, в хода на голям брой игри, операторите били в състояние да създадат малка, но измерима промяна в попаденията на топките. В експериментите с ГСС доброволци просто упражняват ПК ефект върху микроскопични процеси – разпад на радиоактивно вещество, - но експериментите с топчетата разкриват, че участниците могат да използват ПК, за да въздействат върху обекти и във всекидневния свят. Нещо повече, „подписите“ на лицата, участвали в ГСС експериментите, са отчетливо проявени и в експериментите с топчетата, което показва, че ПК способностите на дадено лице остават неизменни при различни експерименти, но са различни при отделните хора, също както варират и талантите. Според Джен и Дън: „Докато малки сегменти от тези резултати могат основателно да не бъдат взети под внимание, тъй като се доближават твърде близко до случайно поведение, за да оправдават преразглеждане на господстващите научни догми, взет в своята цялост набраният масив от данни показва неоспоримо отклонение в съществени пропорции.“¹⁶²

Джен и Дън мислят, че техните открития могат да обяснят предразположението, което някои хора като че ли имат, да влияят зле на машините и да карат апаратурата да работи лошо. Един такъв човек е физикът Волфганг Паули, чийто талант в тази област е толкова легендарен, че физиците шеговито го наричат „ефекта на Паули“. Твърди се, че самото присъствие на Паули в някоя лаборатория кара стъклени апарати да експлодират или чувствителни измерителни уреди да се разцепват на две. В един особено знаменит инцидент физик пише на Паули, за да му каже, че не може да го обвини поне за последното и мистериозно разпадане на сложна част от оборудването, тъй като Паули не е бил там. С изненада обаче разбрал, че Паули е преминавал край лабораторията с влак точно в момента на злополуката! Джен и Дън смятат, че известният „ефект на дяволчето“, тенденцията внимателно изпитани части от оборудването да претърпяват необясними неизправности в най-абсурдно неподходящите моменти,

¹⁶² Ibid., p. 144.

често описван от летци, самолетни механици и военни оператори, може също да бъде пример за несъзнателна ПК активност.

Ако нашият ум може да окаже влияние и да променя движението на каскада от топчета или действието на дадена машина, каква странна алхимия би могла да обясни подобна способност? Джен и Дън смятат, че тъй като всички познати физически процеси притежават двойствено проявление на вълна/частица, не е неоснователно да приемем, че съзнанието работи по същия начин. Когато е подобно на частица, то изглежда се локализира в нашите глави, но в неговия вълноподобен аспект съзнанието, като всички вълнови феномени, може също да влияе от разстояние. Те смятат, че един от тези ефекти на въздействие от разстояние е ПК.

Но Джен и Дън не спират дотук. Те смятат, че самата реалност е резултат от интерференция между вълнови аспекти на съзнанието и вълнови структури на материята. Обаче, както и Бом, те не вярват, че съзнанието или материалния свят могат да бъдат продуктивно представени в изолация, или дори, че ПК може да бъде считана за трансмисия на някакъв вид сила. „Поуката е може би по-трудно уловима – казва Джен. – Може би такива понятия са просто неприложими и няма полза да говорим за дадена абстрактна среда или някакво абстрактно съзнание. Единственото, което можем всъщност да преживеем, е взаимопроникване помежду им по някакъв начин.“¹⁶³

Ако ПК не може да бъде считана за упражняване на някакъв вид сила, каква терминология може по-добре да обобщи взаимодействието между ум и материя? Обмисляйки това, подобно на Бом, Джен и Дън предполагат, че ПК всъщност засяга обмен на информация между съзнание и физическа реалност, обмен, който следва да бъде считан най-малкото за поток между материално и психично и най-вече третиран като *резонанс* между двете. Значимостта на резонанса се усеща и коментира дори от

¹⁶³ Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

доброволците в ПК експерименти: в това, че най-често споменаван фактор, свързан с успешно изпълнение, е достигането на чувство за „резонанс“ с машината. Един доброволец описва усещането като „състояние на потапяне в процеса, което води до загуба на самоосъзнаване. Аз не усещам да имам някакъв пряк контрол върху машината, по-скоро упражнявам маргинално влияние, като резонирам с нея. Аз съм едно цяло с машината. Това е като да бъдеш в кану: когато върви накъдето искам, се сливам и плавам с него. В противен случай опитвам да прекратя плаването и му давам възможност да се върне към резонанс с мен.“¹⁶⁴

Идеите на Джен и Дън са сходни с тези на Бом в няколко други отношения от ключово значение. Подобно на Бом те смятат, че понятията, които ние използваме, за да опишем реалността – електрон, дължина на вълната, съзнание, време, честота – са полезни само като „организиращи информацията категории“ и не притежават независим статут. Смятат също, че всички теории, включително тяхната собствена, са само метафори. Въпреки че не се отъждествяват с холографския модел (а тяхната теория фактически се различава от начина на мислене на Бом в няколко много важни направления) те с охота признават къде се припокриват. „В степента, в която коментираме значимо опиране върху вълновото механично поведение, има известно сходство между това, което ние предполагахме, и холографската идея – казва Джен. – Тя придава на съзнанието способност да функционира във вълново механичен смисъл и така да се възползва, по един или друг начин, от цялото пространство и време.“¹⁶⁵

Дън е на същото мнение: „В някакъв смисъл холографският модел може да бъде възприеман като назоваващ механизма, чрез който съзнанието взаимодейства с тази вълново механична, първична, осезаема голяма степен и по някакъв начин я прев-

¹⁶⁴ Jahn and Dunne, *Margins*, p. 142.

¹⁶⁵ Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

ръща в използвана информация. В друг смисъл, ако си представите, че индивидуалното съзнание има свои собствени характерни вълнови структури, вие можете да го видите – разбира се, метафорично – като лазерът с една определена честота, която се припокрива с една конкретна картина в космичната холограма.¹⁶⁶

Както може да се очаква, работата на Джен и Дън е посрещната със значителен отпор от ортодоксалната научна общност, но тя е приемана в някои краища на света. Голяма част от финансирането на лабораторията идва от фондация „Макдонъл“ създадена от Джеймс С. Макдонъл III, от корпорация „Макдонъл Дъглас“, а „Ню Йорк Таймс Мегъзин“ посвети наскоро статия на работата на Джен и Дън. Те самите остават непоколебими, поради факта, че са посветили толкова много време и усилия, за да изследват параметрите на един феномен, смятан за несъществуващ от повечето други учени. Както казва Джен: „Усещането ми е, че значимостта на тази тема е далеч по-съществена от всичко друго, над което някога съм работил.“¹⁶⁷

ПСИХОКИНЕЗА В ПО-ГОЛЯМ МАЩАБ

Досега ПК ефектите, изследвани в лаборатория, бяха ограничени до относително малки обекти, но данни показват, че поне няколко души могат да използват ПК, за да предизвикат далеч големи промени във физическия свят. Биологът Лайъл Уотсън, автор на бестселъра „Свръхприрода“ и учен, който изследва паранормалните явления в целия свят, се натъква на такъв човек, докато посещава Филипините. Той бил един от така наречените филипински лечители екстрасенси, но, вместо да докосва пациента, единственото, което прави, е да държи дланта си на около 25 см над тялото на пациента, насочена към кожата му, при което

¹⁶⁶ Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

¹⁶⁷ Steve Fishman, „Questions for the Cosmos“, New York Times Magazine (November 26, 1989), p. 55.

незабавно се появява разрез. Уотсън не само е свидетел на няколко прояви на психокинетичните хирургически умения на мъжа, но веднъж, когато лечителят направил по-широк замах с пръстите си, отколкото обикновено, Уотсън получава разрез върху горната част на дланта си. Носи белега си и до днес¹⁶⁸.

Има доказателства, че ПК способностите могат да бъдат използвани и за зарастване на кости. Някои случаи на подобно лечение са регистрирани от д-р Рекс Гарднър, лекар в болницата на английския град Съндърланд. Интересен аспект от статия, публикувана през 1983 г. в „Бритиш медикъл джърнъл“, е как Гарднър, ненаситен изследовател на чудеса, представя съвременни чудотворни изцеления в съпоставка с примери за действително идентични изцеления, събрани от английския историк и теолог от XVII в. Беда Достопочтени.

В съвременното изцеление участват група лютерански монахини, които живеят в Дармщат, Германия. Калугерките строят параклис, когато една от сестрите пропада през прясно циментирания под и се сгромолясва върху дървена носеща гредка по-долу. Откарана е в болница, където рентгенова снимка показва, че има сложна фрактура на таза. Вместо да се уповават на стандартни медицински техники, монахините устройват бдение с молитви през цялата нощ. Въпреки настояване на лекарите, че сестрата трябва да остане в тракция за доста седмици, монахините си я прибират два дни по-късно и продължават да се молят и да полагат ръце върху нея. За тяхна изненада непосредствено след полагането на ръце сестрата става от леглото, без да изпитва мъчителни болки от фрактурата и видимо излекувана. Пълното възстановяване отнема само две седмици, след което тя отива в болницата и се представя на своя изумен лекар¹⁶⁹.

¹⁶⁸ Личен разговор с автора, 25 ноември 1988 г.

¹⁶⁹ Rex Gardner, *piracies of Healing in Anglo-Celtic Northumbria as Recorded by the Venerable Bede and His Contemporaries: „A Reappraisal in the Light of Twentieth-Century Experience“*, *British Medical Journal* 287 (December 1983), p. 1931.

Въпреки че Гарднър не се опитва да обяснява този или друг случай на излекуване, които разглежда в своята статия, възможното обяснение изглежда е ПК. Като се има предвид, че естественото лечение на една фрактура е продължителен процес и даже чудотворното възстановяване на таза на Мичели отнема няколко месеца, това показва, че може би подсъзнателните ПК способности на полагащите ръце монахини, решават задачата.

Гарднър описва подобно изцеление, което се случва през XVII в. по време на изграждане на църквата в Хексхам, Англия, в което участва св. Уилфрид, тогава епископ на Хексхам. По време на изграждане на църквата един зидар на име Бодълм пада от голяма височина, при което си счупва краката и ръцете. Когато той е на смъртно легло, Уилфрид се моли край леглото му, като призовава и другите работници да се присъединят към него. Те правят това, „духът на живота се възвръща“ у Бодълм и той бързо оздравява. Тъй като изцелението очевидно не настъпва, докато св. Уилфрид не помолва другите работници да се присъединят към него, въпросът е дали св. Уилфрид е бил катализаторът или е протекла комбинирана несъзнателна ПК на цялата група?

Д-р Уилям Тафтс Бригъм, уредник на Епископски музей в Холулу и известен ботаник, който посвещава много от свободното си време на изследване на паранормалното, записва инцидент, в който счупена кост била незабавно излекувана от местен хавайски шаман – *кахуна*. Свидетел на случая е приятел на Бригъм на име Дж. А. К. Кумбз. Майката на тъщата на Кумбз е смятана за една от най-могъщите жени кахуни на островите и веднъж, докато присъства на едно парти в къщата на жена си, Кумбз има възможност непосредствено да наблюдава нейните способности.

В конкретния случай един от гостите се подхлъзва и пада на крайбрежния пясък, като си счупва крака толкова лошо, че краищата на костта видимо се притискат до кожата. Като оценява сериозността на счупването, Кумбз препоръчва човекът да бъде откаран в болница незабавно, но възрастната кахуна не иска и да

чуе за това. Като коленичи до човека, тя изпъва крака му и притиска областта, където счупената кост опира в кожата. След като се моли и медитира няколко минути, тя се изправя и обявява, че лечението е завършило. Човекът се изправя учудено на краката си, прави крачка и след това друга. Той е напълно излекуван и кракът му не показва каквото и да е следи от някакво счупване¹⁷⁰.

МАСОВА ПСИХОКИНЕЗА ВЪВ ФРАНЦИЯ ПРЕЗ XVIII В.

Една от най-изумителните прояви на психокинеза и една от най-забележителните демонстрации на чудотворни събития, записвани някога, се случва в Париж през първата половина на XVIII в. Събитията засягат пуританска секта на повлияни от Холандия католици, известни като янсенисти, и са ускорени от смъртта на свят и почитан янсенистки дякон на име Франсоа дьо Пари.

Въпреки че днес малцина са чували за янсенистките чудеса, те са едни от най-обсъжданите събития в Европа през по-голяма част от него столетие.

За да разберем напълно янсенистките чудеса е необходимо да знаем малко за историческите събития, предхождали смъртта на Франсоа дьо Пари. Янсенизмът възниква в началото на XVII в., и от самото си начало е в конфликт с римската католическа църква и френската монархия. Много от вярванията в него силно се разминават с установената църковна доктрина, но той е народно движение и бързо печели последователи сред френското простолюдие. Най-осъдително в него както за папството, така и за Луи XIV –предан католик, - е, че го третират като протестантство, което само се е маскирало като католицизъм. В резултат и църквата, и кралят правят всичко възможно, за да подкопаят силата на движението. Пречка пред техните ходове и един от факто-

¹⁷⁰ Max Freedom Long, *The Secret Science behind Miracles* (New York: Robert Collier Publications, 1948), pp. 191–192.

рите, допринесли за популярността на движението е, че янсенистките водачи изглеждат особено изкусни в чудотворно изцеляване. Въпреки всичко, църква и монархия упорстват, предизвиквайки остри дебати, разразили се из цяла Франция. В разгара на тази борба за надмощие, на 1 май 1727 г., умира Франсоа дьо Пари. Погребан е в енорийското гробище Сен-Медар в Париж.

Поради репутацията на абата като светец, край неговия гроб започват да се стичат поклонници и от самото начало започват да се регистрират поредица от чудотворни изцеления. Сред изцеляваните болести са злокачествени тумори, парализа, глухота, артрит, ревматизъм, язвени рани, постоянна (персистентна) треска, продължителна хеморагия и слепота. Но това не е всичко. Опечалените (присъствали на погребението) също започват да преживяват странни неволеви спазми или конвулсии и да претърпяват най-изумителни спонтанни движения на своите крайници. Тези конвулсии бързо се оказват заразни, разпространяват се като огън по улиците, пълни с мъже, жени и деца, всички превиващи и гърчещи се, като обхванати от някаква сюрреалистична магия.

Докато били в това спазматично и трансоподобно състояние, „конвулсионистите“, както започнали да ги наричат, демонстрират най-феноменални таланти. Сред тях бил способност да издържат без увреждане поредица почти невъобразими физически мъчения, в т.ч. жестоки побои, удари с предмети едновременно тежки и остри, както и душене – *всичко това без дори знак от нараняване и най-лека следа от рани или синини.*

Уникалното на тези свръхестествени събития е, че техни свидетели са буквално хиляди наблюдатели. Неистовите тълпи край гроба на Абат дьо Пари далеч не отминали бързо. Гробището и улиците край него били денонощно изпълнени с тълпи години наред и дори две десетилетия по-късно все още се носят слухове за чудеса (за да дадем някаква представа за огромните мащаби на явлениято, нека кажем, че през 1733 г. в общинските регистри се отбелязва, че са необходими над 3000 доброволци просто за

да придружават конвулсионистите и да се погрижат, щото жените участнички да не се разголват неприлично по време на техните гърчения). В резултат свръхестествените способности на конвулсионистите стават международна сензация и хиляди се тълпят да ги видят – хора от всички социални слоеве и служещи от всички образователни, религиозни и държавни институции, които можем да си представим; многобройни доклади, официални и неофициални, за наблюдаваните чудеса са записани в документи от него време.

Освен това мнозина от свидетелите и най-вече следователи от римокатолическата църква, имат изконен интерес да отрекат янсенистките чудеса, но въпреки това се оттеглят, потвърждавайки ги (по-късно римокатолическата църква излиза от неудобното положение, признавайки съществуването на чудесата, но окачествявайки ги като дело на дявола, с което удостоверява, че янсенистите са покварени).

Един от следователите, член на Парижкия парламент на име Луи Базил Каре дьо Монгерон, става свидетел на достатъчен брой чудеса, за да напълни четири дебели тома по темата, които публикува през 1737 г. под заглавие „La Vérité des Miracles“. В труда си привежда многобройни примери за очевидната неувязвимост на конвулсионистите при изтезания. В един от примерите двадесетгодишна конвулсионистка на име Жана Моле е опряна в каменна стена, докато един доброволец от тълпата, „много силен мъж“, ѝ нанася сто удара в стомашната област с петнадесеткилограмов чука (самите конвулсионисти молели да ги измъчват, защото по думите им така се разтоварвали от мъчителната болка на конвулсиите). За да изпита силата на ударите, самият Монгерон след това взел чука и го опитал върху каменната стена, на която се било опряло момичето. В резултат отбелязва: „На двадесет и петия удар камъкът, върху който удрях и който беше вече разклатен от предишните удари, внезапно се разхлаби и падна

от другата страна на стената, като се отвори над петнадесетсантиметрова дупка.“¹⁷¹

Монгерон описва друг пример, при който една конвулсионистка била извила гърба си назад в дъга, така че долната част на гърба ѝ се опирала само върху „острия връх на едно колче“. След това тя помолила един двадесет и пет килограмов камък, прикрепен към пръчка, да бъде издигнат „извънредно високо“ и да бъде пуснат да падне с цялата си тежест върху стомашната ѝ област. Камъкът бил издиган и оставян да пада много пъти, но жената изглеждала напълно незасегната от него. Тя поддържала без усилия изкривеното си положение, без да изпита болка или да претърпи някакво увреждане. След което си тръгнала от изпитанието, без дори по гърба ѝ да се забелязва някакъв белег. Монгерон отбелязва, че по време на самото изпитание тя крещяла: „Удряй по-силно, по-силно!“¹⁷²

Всъщност изглежда, че нищо не може да нарани конвулсионистите. Те не могат да бъдат увредени от удари с метални пръти, с вериги или греди. Най-силните мъже не могат да ги удушат. Някои били разпъвани на кръст и след това по тях не се забелязвали никакви следи от наранявания¹⁷³. Най-слисващо от всичко било, че не могли да бъдат срязани или промушени с ножове, мечове или сатъри! Монгерон цитира един случай, в който изостреното острие на желязна бургия било поставено върху стомаха на един конвулсионист и след това забито толкова силно с чук, че изглеждало „сякаш ще излезе от гърба и ще разкъса вътрешностите му“. Нищо подобно не се случило и конвулционистът запазил „израза на съвършен екстаз“, като крещял: „О,

¹⁷¹ Louis-Basile Carre de Montgeron, *La Vérité des Miracles* (Paris:1737), vol. I, p. 380., mrrax no H. P. Blavatsky, *Isis Unveiled*, vol. I (New York: J. W. Bouton, 1877), p. 374.

¹⁷² *Ibid.*, p. 374.

¹⁷³ B. Robert Kreiser, *Miracles, Convulsions, and Ecclesiastical Politics in Early Eighteenth-Century Paris* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1978), pp. 260–61.

колко ми е хубаво! Смелост, братко; удрай ме два пъти по-силно, ако можеш!“¹⁷⁴.

Неуязвимостта не била единствена дарба на янсенистите, която те демонстрират по време на техните гърчове. Някои станали ясновидци и били в състояние да „съзират скрити неща“. Други могли да четат със здраво завързани очи, съобщава се и за случаи на левитация. Един от левитаторите, абат на име Бешеран от Монпелие, така „устремно се издигнал във въздуха“ по време на конвулсиите си, че дори когато свидетелите на случилото се опитали да го издърпат надолу, не успели да го свалят на земята¹⁷⁵.

Макар днес да не помним янсенистките чудеса, те далеч не били пренебрегвани от интелигенцията по него време. Племенницата на математика и философ Паскал имала тежка язва на окото, която изчезнала за часове в резултат на янсенистко чудо. Когато крал Луи XV неуспешно се опитал да спре конвулсионистите, като затворил гробището Сен-Медар, Волтер саркастично отбелязва: „На Бог му беше забранено, по заповед на Краля, да твори чудеса тук.“ А в своите *философски есета* шотландският философ Дейвид Хюм пише: „Сигурно никога не е имало толкова много чудеса, приписвани на един човек, както тези, за които напоследък се казва, че се случват във Франция край гроба на абат Пари. Много от чудесата са били незабавно доказани на място, пред хора, които се ползват с несъмнено доверие и способност да разсъждават, в зряла възраст и върху сцената на най-прочутия театър в света днес.“

Как могат да се обяснят чудесата, извършвани от конвулсионистите? Макар Бом да е готов да обсъжда възможността за ПК и други паранормални феномени, той предпочита да не спекулира с конкретни събития, от рода на свръхестествените способности на янсенистите. Но още веднъж, ако приемем свидетелст-

¹⁷⁴ Charles Mackey, *Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds* (London: 1841), p. 318.

¹⁷⁵ Kreiser, *Miracles*, p. 174.

вата на толкова много очевидци сериозно, освен ако не сме готови да допуснем, че Бог отдава предпочитание на янсенистите католици пред римокатолиците, то ПК е напълно вероятно обяснение. Че тук е налице някакъв вид екстрасензорна дейност се вижда съвсем явно от появата на такива екстрасензорни способности като ясновидство по време на гърчовете. Освен това вече разгледахме голям брой примери, в които силна вяра и емоция задействат скрити сили на ума и те биват представени в ярки краски. Всъщност вместо да бъдат дело на отделен човек, психокинетичните ефекти могат да бъдат рожба на съчетания религиозен плам и вяра на всички присъстващи, а това би могло да обясни необичайната яркост на проявленията. Тази идея не е нова. През 20-те години на XX в. психологът от Харвард Уилям Макдугъл също изказва предположение, че религиозните чудеса може би са резултат от колективни психични сили на голям брой вярващи.

ПК би могла да обясни до голяма степен неуязвимостта на конвулсионистите. В случая с Жана Моле би могло да се твърди, че тя несъзнателно използва ПК, за да блокира ефекта от ударите с чук. Ако конвулсионистите са използвали несъзнателно ПК, за да контролират веригите, гредите и ножовете, и да ги спрат по техния път в точния момент на въздействие, това би могло да обясни също защо тези предмети не оставят белези или синини. По подобен начин, когато хората се опитват да удушат янсенистите, може би техните ръце са задържани на място от ПК и макар да усещат, че стискат плът, те реално само напрягат ръце в нищото.

ПРЕПРОГРАМИРАНЕ НА КОСМИЧЕСКАТА КИНОМАШИНА

ПК обаче не разяснява всички аспекти от неуязвимостта на конвулсионистите. Тук трябва да разгледаме проблема с инерцията – тенденцията всеки движещ се обект да остава в движение. Ко-

гато двадесет и пет килограмов камък или парче греда падат откършени надолу, те носят със себе си много енергия и когато бъдат спрени по пътя си, енергията трябва да отиде някъде. Например ако човек в броня бъде ударен с петнадесеткилограмов чук, макар че металът на бронята може да разсее удара, човекът бива забележимо разтърсен. В случая с Жана Моле изглежда, че енергията по някакъв начин заобикаля нейното тяло и се предава на стената зад нея, защото както Монгерон отбелязва, камъкът бил „разклатен от ударите“. Но в случая с жената, която се огъвала и двадесет и пет килограмов камък бил спускан върху корема ѝ, случаят не е така ясен. Можем да се запитаме защо не е била забивана в земята като скобите при игра на крокет или защо, когато са удряни с греди, конвулсионистите не са били събаряни? Къде отива отклонената енергия?

Отново холографският възглед за реалността ни дава един възможен отговор. Както видяхме, Бом смята, че съзнание и материя са само различни аспекти на едно и също фундаментално нещо – нещо, което води началото си от неявния ред. Някои изследователи са на мнение, че това предполага съзнанието да може да върши много повече от няколко психокинетични промени в материалния свят. Например Гроф мисли, че ако неявният и проявеният ред са точно описание на реалността, „допустимо е някои необичайни състояния на съзнанието да могат да опосредстват непосредствено преживяване на, и намеса в, неявния ред. Би било възможно тогава да видоизменяме явленията във феноменалния свят чрез въздействие върху пораждащата ги матрица“¹⁷⁶. С други думи, в допълнение към психокинетично раздвижваните обекти умът може да получи достъп и да програмира космическата киномашина, която първоначално е възсъздавала тези обекти. Така не само традиционно признаваните природни закони, от рода на инерцията, могат да бъдат заобиколени, но умът е в състояние да променя и да преоформя

¹⁷⁶ Stanislav Grof, *Beyond the Brain* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1985), p. 91.

материалния свят по начини, далеч по-впечатляващи, отколкото дори психокинезата предполага.

Че тази или някоя друга теория трябва да е вярна, се доказва от друга свръхестествена способност, демонстрирана от много хора в течение на цялата човешка история: неуязвимостта от огън. В книгата си *Физически феномени на мистицизма*, Търстън дава многобройни примери за светци, обладавали тази способност, като един от най-известните е бил Св. Франциск от Паула. Той не само можел да държи живи въглени в ръцете си, без изобщо да се изгори, но при неговото канонизиране през 1519 г. осем очевидци потвърдили, че са го виждали да ходи невредим през буйните пламъци на една пещ, за да поправи една от разрушените ѝ стени.

Разказът напомня старозаветната история за Седрах, Мисах и Авденаго. След като завладял Ерусалим, цар Навуходоносор заповядал на всички да се кланят на една негова златна статуя. Седрах, Мисах и Авденаго отказали, затова Навуходоносор наредил да ги хвърлят в една пещ, толкова „премнога нажежена“, че пламъците ѝ дори опърлили хората, които ги хвърляли в нея. Поради своята вяра обаче тримата оцелели в огъня здрави и читави, излезли оттам без нито един изгорял косъм, без дрехите им с нещо да се изменили и дори миризма на огън не била преминала върху тях. Това изглежда предизвикателство към вярата, каквото Луи XV отправя към янсенистите, предизвиквайки по този начин не едно, а множество подобни чудеса.

Макар кахуните от Хавайските острови да не ходят из пламтящи пещи, има съобщения, че разхождайки се бавно, могат да се шляят из гореща лава невредими. Бригъм разказва, че срещнал трима кахуни, които му обещали да изпълнят този подвиг за него. Последвал ги в дълъг преход до един поток от лава, близо до изригналия вулкан Килауеа. Те избрали поток, широк 45 метра, в който лавата била достатъчно охладена, за да издържи тежестта им, но все пак толкова гореща, че нажежени до бяло

късове плавали по повърхността ѝ. Както отбелязва Бригъм, кахуните свалили сандалите си и започнали да рецитират дълги молитви, необходими за предпазването им, докато се разхождат по едва втвърдената разтопена скала.

Както се оказало, кахуните били казали по-рано на Бригъм, че могат да удостоят и него с тяхната неприкосновеност от огъня, ако иска да се присъедини към тях. Той храбро се съгласил. Но като видял нагорещената като фурна лава, премислил веднъж и още веднъж. „Резултатът от моите размишления беше, че седнах напрегнат и отказах да си сваля обувките“ – пише Бригъм в разказа си за случая. След като престават да призовават боговете, най-старият кахуна подскоква върху лавата и изминава четиридесет и петте метра невредим. Впечатлен, но все още твърдо решен да не ходи по лавата, Бригъм се изправил, за да наблюдава следващия кахуна, но усетил силен тласък, което го принудило да затича, за да не падне по лице върху нажежената до бяло скала.

И Бригъм настина затичал. Когато стигнал до отсрещния край открил, че една от обувките му е изгоряла, а чорапите му горят. Но като по чудо стъпалата му били изцяло незасегнати. Кахуните също никак не пострадали и се превивали от смях, като гледали в какъв шок е Бригъм. „Аз също се засмях – пише Бригъм. – Никога в живота си не съм чувствал такова облекчение, както когато открих, че съм в безопасност. Не мога да разкажа много за преживяното. Имах усещането за силна топлина по лицето и тялото, но почти никакво усещане по стъпалата.“¹⁷⁷

Конвулсионистите също понякога демонстрирали пълен имунитет спрямо огън. Двама от най-известните сред тези „човешки саламандри“ – през Средновековието терминът *саламандър* обозначава митичен гущер, за когото се вярвало, че живее в огъня – били Мари Соне и Габриел Моле. Веднъж в присъствие на няколко свидетели, сред тях и Монгерон, Соне се изтегнала

¹⁷⁷ Long, *Secret Science*, pp. 31–39.

върху два стола над пламтящ огън и останала така половин час. Нито тя, нито дрехите ѝ пострадали по някакъв начин. В друг случай тя седяла, като стъпалата ѝ били в един мангал с горящи въглища. Както и в случая с Бригъм, обувките и чорапите ѝ изгорели, но стъпалата ѝ останали невредими¹⁷⁸.

Подвизите на Габриел Моле били още по-впечатляващи. Освен дето била неуязвима при промушване със саби и удари, нанесени с лопата, тя можела да си пхне главата в пламтящо огнище и да стои така, без да пострада по никакъв начин. Очевидци съобщават, че след това дрехите ѝ били така топли, че не могли да ги докоснат, но при това косите, миглите и веждите ѝ дори не били опърлени¹⁷⁹. Несъмнено тя е била сред главните атракции на приеми.

Всъщност янсенистите не са първо конвулсионистко движение във Франция. В края на XVII в., когато крал Луи XIV се опитвал да прочисти страната от безсрамни протестанти хугеноти, група съпротивляващи се хугеноти от долината на Севен, известни като камизарди, също демонстрирала подобни способности. В един официален отчет, изпратен до Рим, един от гонителите, свещеник на име абат дю Шайла, се оплаква, че каквото и да прави, не успява да навреди на камизардите. Когато заповядал да стрелят по тях, куршумите от мускетите били откривани сплескани между дрехите и кожата им. Когато слагал ръцете им над горящи въглища, те оставали невредими, а когато ги опаковал от глава до пети с памучно платно, напоено с мазнина, и ги хвърлял в огъня, те не горели¹⁸⁰.

Не стигало това, ами Кларис, водач на камизардите, наредил да стъкнат клада и се качил навръх нея, за да произнесе екстатична реч. В присъствието на шестстотин свидетели заповядал

¹⁷⁸ Frank Podmore, *Mediums of the Nineteenth Century*, vol. 2 (New Hyde Park, N. Y.: University Books, 1963), p. 264.

¹⁷⁹ Vincent H. Gaddis, *Mysterious Fires and Lights* (New York: Dell, 1967), pp. 114–15.

¹⁸⁰ Blavatsky, *Isis*, p. 370.

кладата да бъде запалена и продължил своите гръмки тиради, докато пламъците се виели над главата му. След като кладата изгоряла напълно, Кларис останал здрав и читав и без никакъв белег по косата или дрехите си. Началникът на френските войски, изпратени да усмирят камизардите, полковник на име Жан Кавалие, по-късно бил изгнаник в Англия, където през 1707 г. написал книга за събитието, озаглавена „Вик от пустинята“¹⁸¹. Колкото до абат дю Шайла, накрая той бил убит от камизардите по време на една акция за отмъщение. За разлика от някои от тях, той не притежавал свръхестествена неуязвимост¹⁸².

Налице са буквално стотици достоверни съобщения за неуязвимост от огън. Говори се, че когато Бернадет от Лурд била в екстаз, тя също била неподатлива на изгаряне. Според свидетели, веднъж нейната ръка се отпуснала толкова близо над една горяща свещ, докато била в транс, че пламъците ближели пръстите ѝ. Сред присъстващите бил д-р Дозу, общински лекар на Лурд. Той бързо съобрази и засякъл времето – цели десет минути, докато тя излезе от транс и си отстрани ръката. По-късно той пише: „Видях всичко с очите си. Но кълна се, ако някой се беше опитал да ме накара да повярвам в подобна история, бих му се изсмял с презрение.“¹⁸³

В броя от 7 септември 1871 г. вестник „Ню Йорк Хералд“ съобщава, че Натан Коукър, стар чернокож ковач от Ийстън, щата Мериленд, може да пипа нажежен до червено метал, без да пострада. Под надзора на комитет от няколко лекари, той накалил желязна лопата до бяло и я държал долепена до табаните на ходилата си, докато се охлади. Облизал също така ръба на една нажежена до червено лопата и излял разтопен оловен куршум в устата си, като го оставил да прелива към зъбите и венците му,

¹⁸¹ Podmore, *Mediums*, p. 264.

¹⁸² Will and Ariel Durant, *The Age of Louis XIV*, vol. XIII (New York: Simon & Schuster, 1963), p. 73.

¹⁸³ Franz Werfel, *The Song of Bernadette* (Garden City, N. Y.: Sun Dial Press, 1944), pp. 326–27.

докато не се втвърди. След всеки от тези подвизи лекарите го преглеждали, без да установят никакви следи от увреждане¹⁸⁴.

По време на лов в планините на Тенеси през 1927 г. К. Р. Уисън, лекар от Ню Йорк, среща дванадесетгодишно момче, което по същия начин било неуязвимо. Уисън видял момчето да вади нажежено до червено желязо от огнището, без да пострада. Момчето казало на Уисън, че е открило тази си способност при един случай, в който вдигнало накалена до червено подкова в ковачницата на чичо си¹⁸⁵. Жаравата, по която ходи наблюдаваният от съпрузите Гросвенър Мохотти, била дълга 7,5 м, а измерената от термометрите на екипа на „Нешънъл Джиографик“ температура била 1328 градуса по фаренхайт (720 по Целзий). В майския брой на списание „Атлантик Монтли“ д-р Леонард Фейнберг от Университета на Илинойс докладва, че е наблюдавал нестинарски ритуал в Цейлон, по време на който местните жители носят нажежени до червено тенджери върху главите си, без изобщо да пострадат. В една статия на списание „Сайкиатрик Куотърли“ психиатърът Бертолд Шварц докладва, че е наблюдавал в Апалачите петдесетници, които държат ръцете си в ацетиленов пламък, без да получат някаква вреда¹⁸⁶ и т.н., и т.н.

ЗАКОНИ НА ФИЗИКАТА КАТО НАВИЦИ И ФАКТИ – ПОТЕНЦИАЛНИ И РЕАЛНИ

Точно както ни е трудно да си представим къде отива отклонената енергия в някои от разгледаните случаи на ПК, също толкова трудно е да разберем къде отива енергията от нажежената до червено тенджера, поставена върху косата и скалпа на някой

¹⁸⁴ Gaddis, *Mysterious Fires*, pp. 106–7.

¹⁸⁵ *Ibid.*, p. 106.

¹⁸⁶ Bertold Schwartz, „Ordeals by Serpents, Fire, and Strychnine“, *Psychiatric Quarterly* 34 (1960), pp. 405–29.

цейлонец. Но ако съзнанието може да посредничи пряко в неизявения ред, проблемът става по-податлив на разрешаване. Освен това той не се дължи не толкова на някаква неоткрита енергия или закон на физиката (от рода на изолиращо силово поле), колкото действа в ежедневието, а е резултат от функциониране на едно още по-фундаментално равнище и включва процеси, които сътворяват както материалната вселена, така и законите на физиката въобще.

Погледнато по друг начин, способността на съзнанието да се премества от една завършена реалност към друга, показва, че обикновено ненарушимото правило *огънят да изгаря човешката плът* може би е само една програма в космическия компютър, но програма така често повтаряна, че става един от навиците на природата. Както беше споменато, според холографската идея материята е също вид привичка и тя се поражда непрестанно наново от неявния ред, точно както формата на един фон-тан се създава наново от постоянния изблик на водата, който му придава форма. Пийт шеговито нарича повторителната природа на този процес една от неврозите на вселената. „Когато имате невроза, вие повтаряте един и същи модел на поведение във вашия живот, или извършвате едни и същи действия, като че ли е изградена устойчива памет и нещото е забодено с нея – казва той. – Склонен съм да мисля, че вещи като столове и маси са аналогичен случай. Те са вид материална невроза, повторение. Но тук протича нещо по-фино, едно непрестанно забулване и разбулване. В него смисъл столове и маси са само навици в този енергиен поток, а реалност е самият поток, дори ако ние сме свикнали да виждаме само навика.“¹⁸⁷

И действително, предвид това, че вселената и физическите закони, които я управляват, са също продукти на този енергиен поток, те също трябва да бъдат разглеждани като навици. И очевидно са навици, дълбоко вкоренени в холодвижението, но

¹⁸⁷ Личен разговор с автора, 17 юли 1989 г.

свръхестествени дарби, от рода на неуязвимост от огън, показват, че въпреки тяхната привидна константност поне някои от законите, които управляват вселената, могат да бъдат временно преустановени. Това означава, че законите на физиката не са издялани в камък, а наподобяват въртопите на Шайнбърг: водовъртежи с такава огромна инерциална сила и толкова твърдо установени в холодвижението, колкото нашите собствени навици и дълбоко отстоявани убеждения са твърдо установени в мислите ни.

Предположението на Гроф, че може би са потребни изменени състояния на съзнанието, за да се осъществят подобни промени в неявния ред, се засвидетелства също от честотата, с която неуязвимостта от огън е свързана със засилена вяра и фанатичен религиозен плам. Моделът, който започна да се очертава в последната глава, продължава и неговият смисъл става все по-ясен – колкото по-дълбоко и по-емоционално заредени са нашите вярвания, толкова по-големи промени можем да внесем в нашите тела и в самата реалност.

Към момента можем да запитаме дали съзнанието може да извършва такива свръхестествени изменения при специални обстоятелства, каква роля играе всъщност то в сътворяване на нашата всекидневна реалност? Мненията са извънредно разнообразни. В личен разговор Бом изказа предположение, че вселената е изцяло „мисъл“ и реалността съществува само в нашите мисли¹⁸⁸, но отново предпочита да не спекулира относно свръхестествените случаи. По същия начин и Прибрам се сдържа да коментира конкретни събития, но смята, че съществуват голям брой различни потенциални реалности и съзнанието има сво-

¹⁸⁸ Karl H. Pribram, „The Implicate Brain“, in Quantum Implications, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 367.

бода на действие в определена степен при избора какво да прояви. „Не казвам, че всичко е възможно – казва той, - но има множество светове извън нашия, които не можем да разберем“.¹⁸⁹

След години на непосредствени свръхестествени преживявания, Уотсън е по-дързък. „Не се съмнявам, че реалността е до голяма степен построение на въображението. Не говоря като физик, специализиран в частиците, или дори като някой напълно наясно какво става на предния фронт в тази научна дисциплина, но мисля, че ние притежаваме способност да променяме света край нас по твърде фундаментални начини“ (Уотсън, който някога беше ентузиасиран по холографската идея, вече не е убеден, че която и да е съвременна теория във физиката може адекватно да обясни свръхестествените способности на ума)¹⁹⁰.

Гордън Глобъс, професор по психиатрия и философия в Калифорнийски университет в Ървин, има различен, но все пак сходен възглед. Глобъс смята, че холографската теория е коректна в нейното твърдение, че умът конструира дадена реалност от суровия материал на неизявеното. Той обаче е също така силно повлиян от антрополога Карлос Кастанеда и неговите днес световноизвестни преживявания с индианския шаман дон Хуан. Глобъс рязко се различава от Прибрам в увереността си, че привидно безкрайният ред от „отделни реалности“, които Кастанеда преживява под ръководството на дон Хуан – и всъщност дори еднакво безкрайният ред от реалности, които ние преживяваме по време на обичайното сънуване, - показва, че има безкраен брой потенциални реалности, забулени в неявния ред. Освен това, тъй като холографските механизми, които мозъкът използва, за да конструира всекидневната реалност, са същите като тези, които той прилага, за да конструира нашите сънища и реалностите, ко-

¹⁸⁹ Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.

¹⁹⁰ Karl H. Pribram, „The Cognitive Revolution and Mind/Brain Issues“, American Psychologist 41, no. 5 (May 1986), pp. 507–19., 25 ноември 1988.

ито преживяваме по време на кастанедиански изменени състояния на съзнанието, той вярва, че и трите типа реалност са в основата си едни и същи¹⁹¹.

СЪЗДАВА ЛИ СЪЗНАНИЕТО СУБАТОМНИ ЧАСТИЦИ ИЛИ НЕ – ТОВА Е ВЪПРОСЪТ

Тази разлика в мненията показва още веднъж, че холографската теория е все още повече идея в процес на формиране, не по-различна от новопоявил се остров в Тихия океан, чиято вулканична активност не му позволява да има ясно открити брегове. Макар че някои може би ще се изкушат да използват тази липса на общо съгласие като повод за критики, трябва да припомним, че Дарвиновата теория на еволюцията, несъмнено една от най-значимите и успешни идеи, които науката някога е създавала, е също все още до голяма степен в състояние на постоянна промяна и теоретичните на еволюцията продължават да спорят относно нейния обхват, тълкуване, регулаторни механизми и последствия.

Разликата в мненията разкрива също колко сложна загадка са чудесата. Джен и Дън предлагат все пак различно мнение за ролята, която играе съзнанието при създаване на всекидневната реалност, и въпреки че то се разминава с една от основните предпоставки на Бом, поради възможните прозрения, които тя предлага в процеса, чрез който чудесата се случват, несъмнено заслужава нашето внимание.

За разлика от Бом, Джен и Дън смятат, че субатомните частици не съставляват отчетлива реалност, докато в картината не се появи съзнанието. „Мисля, че отдавна отминах времето във физиката на високите енергии, когато изследвахме структурата

¹⁹¹ Gordon G. Globus, „Three Holonomic Approaches to the Brain“, in Quantum Implications, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), pp. 372-85; bjk. ebiup Judith Hooper and Dick Teresi, The Three-Pound Universe (New York: Dell, 1986), pp. 295–300.

на една пасивна вселена – казва Джен. – Смятам, че достигнахме етап, в който ролята на съзнанието в средата е толкова значима, че действително създаваме реалност със всяка разумна дефиниция на това понятие.“¹⁹²

Както споменахме, конкретният възглед е поддържан от много физици. Позицията на Джен и Дън обаче се различава от общата по един съществен начин. Повечето физици биха отхвърлили идеята, че взаимодействие между съзнание и субатомния свят може по някакъв начин да бъде използвано, за да обясни ПК, какво да говорим за чудеса. Всъщност мнозинството физици не само пренебрегват всяко последствие, което това взаимодействие може да има, но се държат така, сякаш такива неща няма. „Повечето физици са развили един донякъде шизофреничен възглед – казва квантовият теоретик Фриц Рорлих от Сиракузки университет. – От една страна, приемат стандартната интерпретация на квантовата теория. От друга, отстояват реалността на квантовите системи, дори когато тези системи не са наблюдавани.“¹⁹³

Тази чудата не-мога-да-го-мисля-това-дори-когато-знам-че-е-вярно нагласа предпазва мнозина физици от разглеждане философските последствия на повечето невероятни открития на квантовата физика. Както ученият от Корнелски университет Н. Дейвид Мърмин отбелязва, физиците се делят на три категории: малко малцинство, което се притеснява от философските последствия; втора група хора, които изтъкват сложни и претенциозни основания защо не се притесняват, но техните обяснения „са далеч от същността на въпроса“; и трети, които нямат сложни и претенциозни обяснения, но също отказват да кажат защо не ги е грижа. „Тяхната позиция е непоклатима“, казва Мърмин.

¹⁹² Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

¹⁹³ Malcolm W. Browne, „Quantum Theory: Disturbing Questions Remain Unresolved“, New York Times (February 11, 1986), p. C3.

Джен и Дън не са толкова плахи. Те смятат, че вместо да откриват частици, физиците може би действително ги *създават*. Като доказателство цитират една наскоро открито елементарна частица, наречена *аномалон*, чиито свойства варират от лаборатория в лаборатория. Представете си, че имате кола, която има различен цвят и различни външни белези в зависимост от това кой я кара! Това е много любопитно и изглежда подсказва, че същността на един аномалон зависи от това кой я открива/създава¹⁹⁴.

Подобни данни могат да бъдат установени и при друга елементарна частица. През 30-те години на XX в. Паули предполага съществуването на една лишена от маса частица, наречена *неутрино*, за да разреши важен проблем в областта на радиоактивността. В продължение на години неутриното е само идея, но през 1957 г. физиците откриват доказателства за съществуването му. В последно време обаче физиците разбраха, че ако неутриното има някаква маса, то би разрешило някои дори по-трънливи проблеми от тези, с които се е сблъскал Паули, и - я гледай ти, - през 1980 г. започват да се появяват данни, че неутриното има малка, но измерима маса! Това не е всичко. Както се оказва, само в лабораториите на Съветския съюз се открива, че неутриното има маса. В лабораториите на Съединените щати подобно нещо отсъства. Така е през по-голямата част от 80-те години и, макар че други лаборатории днес повтарят съветските открития, ситуацията все още не е разрешена¹⁹⁵.

¹⁹⁴ Jahn and Dunne, *Margins*, pp. 319-20; bx. cimo Dietrick E. Thomsen, „Anomalous Get More and More Anomalous“, *Science News* 125 (February 25, 1984).

¹⁹⁵ Christine Sutton, „The Secret Life of the Neutrino“, *New Scientist* 117, no. 1595 (January 14, 1988), pp. 53-57; cimo „Soviet Neutrinos Have Mass“, *New Scientist* 105, no. 1446 (March 7, 1985), p. 23; and Dietrick E. Thomsen, „Ups and Downs of Neutrino Oscillation“, *Science News* 117, no. 24 (June 14, 1980), pp. 377-83.

Възможно ли е различните свойства, демонстрирани от неутриното да се дължат най-малкото отчасти на променящи се очаквания и различни културни среди на физиците, които ги търсят? Ако отговорът е положителен, подобно състояние на нещата повдига интересен въпрос. Ако физиците не откриват субатомния свят, но го създават, защо наистина някои частици, от рода на електрона, изглежда имат стабилна същност, без значение кой ги наблюдава? С други думи, защо един студент по физика без познания за електрона ще открива същите характеристики, които открива и един опитен физик?

Един възможен отговор е, че нашите възприятия на света не могат да се основават единствено на информацията, която получаваме чрез петте си сетива. Колкото и фантастично може би звучи, един много добър случай може да допринесе за подобен възглед. Преди да обясня, бих искал да разкажа една ситуация, на която бях свидетел в средата на 70-те години на XX в. Баща ми нае професионален хипнотизатор да забавлява група приятели у дома му и ме покани да присъствам на събитието. След като бързо определи кой от гостите доколко се поддава на хипноза, хипнотизаторът избра един приятел на баща ми на име Том за свой подопитен. Това беше първият път, когато Том срещаше хипнотизатор.

Том се оказа много добър подопитен и за няколко секунди хипнотизаторът го потопи в дълбок транс. След това продължи с обичайните номера, изпълнявани от сценични хипнотизатори. Убеди Том, че в стаята има жирафа и Том я зяпаше изумено. После му каза, че един картоф е ябълка и Том я изяде с удоволствие. Но гвоздеят на програмата бе, когато каза на Том, че щом излезе от транс, дъщеря му – тийнейджърката Лора, - ще бъде напълно невидима за него. После, след като накара Лора да застане точно срещу стола, на който седеше Том, хипнотизаторът го събуди и го попита може ли да я види.

Том се огледа из стаята и изглежда погледът му минава право през неговата кикотеща се дъщеря. „Не“ – отвърна той. Хипнотизаторът го попита дали е сигурен в това и още веднъж, макар Лора все по-силно да се кикотеше, той заяви, че не я вижда. След това хипнотизаторът застана зад Лора, така че беше скрит от погледа на Том, и извади нещо от джоба си. Държеше предмета грижливо скрит, така че никой в стаята не можеше да го види и го притискаше към талията на Лора. После помоли Том да разпознае предмета. Том се наклони напред, като че ли гледаше направо през стомаха на Лора, и каза, че това е часовник. Хипнотизаторът кимна и попита дали Том може да прочете надписа върху часовника. Том присви очи, като че ли се мъчеше да разчете написаното, и издекламира името на притежателя на часовника (който се оказа човек, когото никой от присъстващите в стаята не познаваше) и надписа. След това хипнотизаторът ни показа, че предметът действително е часовник и обиколи цялата стая, така че всеки да види, че Том е прочел гравирания надпис правилно.

Когато говорих с Том след случая, той ми каза, че дъщеря му е била абсолютно невидима за него. Всичко, което виждал, било хипнотизаторът как стои и държи в шепа един часовник. Ако хипнотизаторът си беше отишъл, без да му разкаже за случилото се, никога нямало да узнае, че не е възприемал нормалната консенсусна реалност.

Очевидно възприятието на часовника не се основаваше на информация, която Том е получил чрез петте си сетива. Откъде тогава дойде тази информация? Едно обяснение е, че я е получил телепатично от нечий друг ум, в случая на хипнотизатора.

Способността на хипнотизирани хора да „проникват“ в сетивата на други хора е била споделяна и от други изследователи. Английският физик сър Уилям Барет открива доказателство на феномена в серия експерименти с момиченце. След като го хипнотизира, той му казва, че ще вкухва това, което той вкухва. „Като

застанах зад момиченцето, чиито очи здраво превързах, аз сложих в устата си малко сол; веднага тя пръсна слюнка и възкликна: „За какво ми слагате сол в устата?“ След това аз опитах захар; тя каза „Това е по-добре“; като я запитах на какво прилича, тя отговори: „Захар.“ След това опитах горчица, черен пипер, джинджифил и т.н.; всяка съставка бе назовавана и очевидно вкусвана от момиченцето, когато я слагах в устата си.“¹⁹⁶

В своята книга „Експерименти по дистанционно въздействие“ съветският физиолог Леонид Василиев цитира немско изследване, проведено през 50-те години на XX в., което води до подобни открития. В него хипнотизираният субект не само вкусвал опитваното от хипнотизатора, но и мигал, когато светлина била насочвана към очите на хипнотизатора, кихал, когато хипнотизаторът смъркал амоняк, чувал тиктакането на часовник, долепен до ухото на хипнотизатора, и усещал болка, когато хипнотизаторът се боцвал с игла – всичко било проведено по начин, изключващ получаването на информация от нормални сетивни източници¹⁹⁷.

Способността да проникваме в сетивата на други не се ограничава само до хипнотични състояния. В една днес пословична серия експерименти, физиците Харълд Патхоф и Ръсел Тарг от Станфордски изследователски институт в Калифорния откриват, че почти всеки от участниците в експеримента има способност, която те наричат „далечно гледане“ – способност да описва точно нещата, които друг, намиращ се на далечно разстояние подопитен, вижда. Откриват, че един след друг, всички могат да

¹⁹⁶ S. Edmunds, *Hypnotism and the Supernormal* (London: Aquarian Press, 1967), цитат по *Supernature*, Lyall Watson (New York: Bantam Books, 1973), p. 236.

¹⁹⁷ Leonid L. Vasiliev, *Experiments in Distant Influence* (New York: E. P. Dutton, 1976).

виждат на далечно разстояние просто чрез релаксиране и описвайки какви образи им идват на ум¹⁹⁸. Откритията на Патхоф и Тарг са повторени от множество лаборатории из целия свят, което показва, че далечното гледане е вероятно широко разпространена способност у всички нас.

Лабораторията за изследване на аномалии в Принстън също потвърждава откритията на Патхоф и Тарг. В едно изследване самият Джен е в ролята на възприемащ субект и опитва да си представи какво наблюдава негов колега в Париж, където той никога не е ходил. Освен че вижда оживена улица, в ума му се появява образът на рицар в броня. По-късно се оказва, че изпращачът на информация е стоял пред някакво държавно учреждение, украсено със статуи на исторически военачалници, един от които: рицар в броня¹⁹⁹.

Така че изглежда всички сме дълбоко взаимосвързани помежду си по един или друг начин: ситуация далеч не толкова странна в една холографска вселена. Освен това тези взаимовръзки се проявяват дори когато не ги осъзнаваме. Изследванията показват, че когато в една стая човек получава електрошок, това се регистрира в показанията на полиграф²⁰⁰, към който в другата стая е свързан друг човек²⁰¹. Светване в очите на един подопитен ще се регистрира в електроенцефалограмата на подопитен в друга стая²⁰², и дори обемът на кръвта в пръста на един подопи-

¹⁹⁸ Вж. Russell Targ and Harold Puthoff, *Mind-Reach* (New York: Delacorte Press, 1977).

¹⁹⁹ Fishman, *New York Times Magazine*, p. 55; вж. също Jahn and Dunne, *Margins*, p. 187.

²⁰⁰ Полиграфът е апарат, който записва паралелни промени във физиологични процеси, като пулс, кръвно налягане, дишане. Често се използва като детектор на лъжа. — Б. пр.

²⁰¹ Charles Tart, „Physiological Correlates of Psi Cognition“, *International Journal of Neuropsychiatry* 5, no. 4 (1962).

²⁰² Targ and Puthoff, *Mind-Reach*, pp. 130–33.

тен се променя – измерван с плетизмограф: чувствителен индикатор за функционирането на автономната нервна система, - когато един „изпращач“ в друга стая попадне на името на някой, когото те познават, докато четете списък с включени предимно непознати за тях имена²⁰³.

Като се има предвид и дълбоката взаимосвързаност, и нашата способност да конструираме напълно убедителни реалности от информация, получена чрез тази взаимосвързаност, каквато създаде Том, какво би се случило, ако двама или повече хипнотизирани се опитат да конструират една и съща въображаема реалност? Любопитно е, че на този въпрос е даден отговор в експеримент, проведен от Чарлз Тарт, професор по психология в кампус Дейвис на Калифорнийски университет. Тарт намира двама студенти, Ан и Бил, които могат да навлязат в дълбок транс, самите те - изкусни хипнотизатори. Накарал Ан да хипнотизира Бил и след като той бил хипнотизиран, накарал Бил на свой ред да хипнотизира Ан. Тарт предположил, че и без това мощната връзка между хипнотизатор и подопитен ще бъде усилена чрез прилагане на тази необичайна процедура.

Оказал се прав. Когато те отворили очи в това двустранно хипнотично състояние, всичко изглеждало сиво. Сивотата обаче бързо отстъпила място на ярки цветове и пламтящи светлинки, и за няколко мига те се озовали на плаж с неземна красота. Пясъкът проблясвал като диаманти, морето било пълно с огромни мехури пяна и искряло като шампанско, а бреговата ивица била осеяна с прозирни кристални скали, пулсиращи с вътрешна светлина. Макар Тарт да не можел да види онова, което Ан и Бил виждали, от начина, по който те говорили бързо разбрал, че *преживяват една и съща халюцинираща реалност*.

Това, разбира се, незабавно станало очевидно за Ан и Бил и те се заели да изследват този новооткрит свят, да плуват в океана

²⁰³ E. Douglas Dean, „Plethysmograph Recordings of ESP Responses“, International Journal of Neuropsychiatry 2 (September 1966).

и да изучават блестящите кристални скали. За съжаление на Тарт, те спрели и да говорят, или най-малкото престанали да говорят от гледна точка на Тарт. Когато ги запитал защо се е възцарила такава тишина, те му казали, че в техния споделян бленуван свят те *си* говорят: феномен, в който според Тарт е замесена своеобразна паранормална комуникация между тях.

Сеанс след сеанс Ан и Бил продължават да конструират различни реалности и всички били толкова реални, достъпни за петте сетива и реализирани в измерения като на всяко нещо, което те преживяват в тяхното нормално състояние на бодърстване. Тарт действително се убеждава, че световите, които Ан и Бил посещават, са наистина по-реални, отколкото бледата, лунна версия на реалността, с която повечето от нас трябва да се примиряват. Както казва той, след „като те говориха помежду си за своите преживявания и откриха, че обсъждат подробности от преживявания, които са били споделени и за които е нямало никакви словесни стимули върху касетките, те сметнаха, че действително ще да са били в неземните места, преживени от тях.“²⁰⁴

Океанският свят на Ан и Бил е съвършен пример за холографска реалност – триизмерно построение на мисълта, сътворено от взаимосвързаност, поддържано от потока на съзнанието и в крайна сметка толкова пластично, колкото мисловните процеси, които го пораждат. Тази пластичност е видна в няколко от неговите отличителни черти. Макар да е триизмерно, неговото пространство е по-гъвкаво, отколкото пространството на всекидневната реалност, и понякога придобива еластичност, за която Ан и Бил не намират думи, за да я опишат. Още по-странно е, че макар очевидно да са били много изкусни в извайването на един споделян свят извън тях самите, често забравят да скулптират собствените си тела и съществуват по-често като плаващи лица или глави. Както съобщава Ан, в един случай, когато Бил ѝ казва да

²⁰⁴ Charles Tart, „Psychedelic Experiences Associated with a Novel Hypnotic Procedure, Mutual Hypnosis“, in *Altered States of Consciousness*, ed. Charles T. Tart (New York: John Wiley & Sons, 1969), pp. 291–308.

му подаде ръка, „трябваше да бъде така добра да си въобразя ръка“²⁰⁵.

Как завършва този експеримент по взаимно хипнотизиране? За съжаление представата, че тези поразителни видения са по някакъв начин реални, може би дори по-реални, отколкото си-вото ежедневие, така стряска и двамата, че те стават все по-ре-зервирани относно вършеното от тях. Накрая и двамата спират своите изследвания, а Бил дори окончателно престава да се за-нимава с хипноза.

Екстрасензорната взаимосвързаност, която позволява на Ан и Бил да конструират тяхна споделена реалност, може да бъде раз-глеждана почти като вид полеви ефект между тях, една „реал-ност-поле“, ако щете. Питам се какво ли би се случило, ако хип-нотизаторът, поканен от баща ми, беше потопил всички ни в транс? В светлината на изнесените дотук данни имаме пълни ос-нования да смятаме, че ако нашата връзка беше достатъчно дъл-бока, Лора би била невидима за всички ни. Щяхме колективно да конструираме реалност-поле за един часовник, да четем гра-вирания върху него надпис и да бъдем абсолютно убедени, че възприеманото от нас е реално.

Ако съзнанието играе роля при създаване на субатомни час-тици, възможно ли е нашите наблюдения на субатомния свят да са също своего рода реалности-полета? Ако Джен може да възп-риеме рицарска броня чрез сетивата на негов приятел от Париж, дали е пресилено да смятаме, че физиците из целия свят са не-съзнателно взаимосвързани помежду си и използват някаква форма на взаимна хипноза, подобна на използваната от участни-ците в експеримента на Тарт, за да създадат консенсусни при-знаци, че наблюдават електрон? Такава възможност може да бъде подкрепена от друг необичаен признак на хипнозата. За разлика от други изменени състояния на съзнанието, хипнозата

²⁰⁵ Ibid.

не се свързва с никакви необичайни очертания на електроенцефалограмите. От физиологична гледна точка психичното състояние хипноза е най-близо до нашето нормално състояние на бодрстване. Означава ли това, че нормалното будно съзнание е само по себе си вид хипноза, а ние постоянно проникваме в реалности-полета?

Нобелистът Джоузефсън твърди, че нещо подобно може би се случва. Подобно на Глобъс, той приема на сериозно дейността на Кастанеда и се опитва да я отнесе към квантовата физика. Предполага, че обективната реалност се създава от колективни спомени на човешката раса, докато аномални събития, от рода на тези, описани от Кастанеда, са проявления на индивидуалната воля²⁰⁶.

Човешкото съзнание може би не е единственото нещо, вземащо участие в сътворяването на реалностите-полета. Експерименти по далечно гледане показват, че хората могат точно да опишат отдалечени места, дори когато там няма никакви наблюдатели²⁰⁷. По същия начин подопитни могат да разпознаят какво има в запечатан сандък, произволно избран от група запечатани сандъци, чието съдържание е поради това свършено неизвестно²⁰⁸. Това означава, че ние можем и нещо повече от това да проникваме в сетивата на други хора. Можем също да проникваме в самата реалност, за да добиваме информация. Колкото и чудато да звучи, не е толкова странно, когато си спомним, че в една холографска вселена съзнанието прониква в цялата материя и „осмислянето“ има едно активно присъствие както в мисловния, така и във физическия свят.

²⁰⁶ John P. Brigs and F. David Peat, *Looking Glass Universe* (New York: Simon & Schuster, 1984), p. 87.

²⁰⁷ Targ and Puthoff, *Mind-Reach*, pp. 130–33.

²⁰⁸ Russell Targ, et. al., *Research in Parapsychology* (Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1980).

Бом смята, че вездесъщността на осмислянето предлага възможно обяснение както за телепатията, така и за дистанционното виждане. Той мисли, че и двете може да са само различни форми на психокинеза. Точно както ПК е резонанс на осмисляне, предавано от нечий ум към даден обект, телепатията може да бъде разглеждана като резонанс на осмисляне, предаван от нечий ум към друг ум, казва Бом. По подобен начин дистанционното виждане може да бъде разглеждано като резонанс на осмисляне, предаван от един обект към нечий ум. „Когато хармония или резонанс на „осмисляния“ бъде установена, действието е двустранно, така че „осмислянията“ на отдалечената система могат да действат в разглеждащия, за да създадат своего рода обърната наопаки психокинеза, която ще предаде, в резултат на това, един образ на системата към него“ – казва той²⁰⁹.

Джен и Дън имат близки схващания. Макар да смятат, че реалност се установява само при взаимодействието на едно съзнание с неговото обкръжение, те са твърде либерални при дефиниране на съзнанието. Както те го виждат, нещо, което е в състояние да поражда, получава или използва информация, може да се определи като съзнание. По такъв начин животни, вируси, ДНК, машини (с изкуствен интелект и пр.) и т.нар. неживи обекти може да имат нужните качества, за да участват в създаването на реалност²¹⁰.

Ако такива твърдения са верни и ние можем да придобием информация не само от умовете на други хора, но и от една жива холограма на самата реалност, то психометрията – способността да добиваме информация за един обект просто като го докоснем – също ще намери обяснение. Вместо да е неодушевен, такъв обект би притежавал свой собствен вид съзнание. Вместо да бъде „нещо“, което съществува отделно от вселената, той ще бъде част от взаимосвързаността на нейните елементи – свързан

²⁰⁹ Bohm, Journal of the American Society for Psychical Research, p. 132.

²¹⁰ Jahn and Dunne, Margins, p. 257–59.

с мислите на всички хора, влизали някога в контакт с него, със съзнанието, проникващо във всяко животно и обект, които някога са били свързани с неговото съществуване, свързан чрез не-явния ред със своето собствено минало и с ума на психометриста, който го държи.

ВИЕ МОЖЕТЕ ДА ПОЛУЧИТЕ НЕЩО ЗА НИЩО

Играят ли някаква роля физиците в създаването на елементарни частици? Засега тази загадка остава неразрешена, но нашата способност да се свързваме помежду си и да си въобразяваме реалности толкова реални, колкото и нашата ежедневна реалност в състояние на бодърстване, не е единственият ключ, че може би случаят е именно такъв. Всъщност данни за свръхестественото показват, че тепърва едва започваме да проумяваме своите таланти в тази област. Да разгледаме следното удивително изцеление, за което съобщава Гарднър. През 1982 г. една английска лекарка на име Рут Когин, работеща в Пакистан, била посетена от 35-годишна пакистанка на име Камро. Тя била бременна в осмия месец и през по-голямата част от бременността си страдала от кървене и протичаща с прекъсвания коремна болка. Когин ѝ препоръчала да иде незабавно в болница, но Камро отказала. Въпреки това, след два дни кървенето станало толкова силно, че била откарана в спешно отделение.

Прегледът на Когин разкрива, че Камро е изгубила „твърде много“ кръв, а ходилата и корема ѝ са патологично подути. На следващия ден Камро има „още една тежка кръвозагуба“, което принудило Когин да прибегне до цезарово сечение. Щом Когин отворила матката, още по-обилни потоци тъмна кръв рукнали и продължили да изтичат така обилно, че станало ясно – Камро на практика няма никакво кръвосъсирване. Докато Когин успее да оброди здравото бебе (дъщеричка) на Камро, „дълбоки локви несъсирена кръв“ изпълнили леглото и продължили да изтичат от разреза. Когин успяла да намери два литра кръв, за да прелее

на тежко анемичната жена, но това не било достатъчно, за да компенсира изумителната кръвозагуба. Тъй като възможностите били изчерпани, Когин прибегнала до молитва.

Тя пише: „Ние се молахме с пациентката, след като ѝ обясних за Иисус, в чието име ние се молахме за нея преди операцията и който е велик лекувател. Казах ѝ също, че не трябва да се тревожим. Виждаше съм как Иисус е излекувал такова заболяване и преди, и съм сигурна, че Той ще излекува и нея.“²¹¹ След това те зачакали.

През следващите няколко часа Камро продължава да кърви, но вместо влошаване, общото ѝ състояние се стабилизира. Нея вечер Когин отново се моли заедно с Камро и макар нейното „обилно кървене“ да не отслабва, тя изглежда незасегната от кръвозагубата. Четиридесет и осем часа след операцията кръвта ѝ най-сетне започнала да се съсирва и протекъл възстановителен процес. След десет дни тя си отишла къщи със своето бебе.

Макар че Когин нямала възможност да измери кръвозагубата на Камро, тя не се съмнявала, че младата майка е загубила повече от общия си обем кръв по време на операцията и последвалото обилно кървене. След като Гарднър изучил документацията по случая, той бил на същото мнение. Проблемът с това заключение е, че човек не може да произвежда нова кръв достатъчно бързо, за да покрие подобни катастрофални загуби; ако това бе възможно, много по-малко хора щяха да умират от кръвозагуби. Поради това остава единствено несигурно заключение, че новата кръв на Камро ще да се е материализирала от нищото.

Способността да се създават една-две безкрайно малки частици бледнее в сравнение с материализацията на десет-дванадесет литра кръв, необходими, за да се възстанови средно човешко тяло. И кръвта не е единствена съставка, която може да се създаде от нищото. През юни 1974 г., докато пътувал в Тимор Тимур, малък остров в най-източната част на Индонезия, Уотсън

²¹¹ Gardner, British Medical Journal, p. 1930.

се натъква на също толкова объркващ пример на материализация. Въпреки първоначалното си намерение да посети един прочут *матан до'ок*, тип индонезийски чудотворец, за когото се твърди, че може да предизвиква дъжд по поръчка, бива отклонен от разкази за някакъв необичайно действен *буан* – зъл дух, - опустошил една къща в близко селище.

Семейството, което живее в къщата, се състои от семейна двойка, двете им малки момченца и неомъжената по-млада природена сестра на съпруга. Семейната двойка и децата им на външен вид са типични индонезийци – с тъмен цвят на кожата и къдрави коси, - но природената сестра, на име е Алин, физически е твърде различна и има много по-светъл тен и почти китайски черти, което обяснява и невъзможността да си намери съпруг. Семейството се отнася с безразличие към нея и на Уотсън веднага му става ясно, че тя е източникът на суматохата.

Нея вечер по време на вечерята в покрития със слама дом на семейството, Уотсън става свидетел на няколко поразителни явления. Първо, без предупреждение осемгодишното момче изпищява и изпуска чашата си върху масата, тъй като гърбът на дланта му започва да кърви необяснимо. Уотсън, който седи до момчето, преглежда ръката му и вижда, че има един полукръг от скорошни пробождания върху нея, като човешко ухапване, но с диаметър по-голям от зъбите на момчето. Алин в това време била до огъня срещу момчето.

Докато Уотсън изследва раните, пламъкът на лампата става син и внезапно лумва, а в неочаквано ярката светлина се посипва дъжд от сол върху храната, докато я покрива напълно и я прави негодна за ядене. „Това не беше внезапен порой, а бавно и преднамерено действие, което трая достатъчно дълго за мен, за да вдигна очи и да видя, че то като че ли започва наред въздуха, точно на равнището на очите, може би метър и двадесет над масата“, казва Уотсън.

Уотсън незабавно скача от масата, но дъждът не престава. Внезапно от масата се чуват серия високи почукващи звуци и тя

започва да се клатушка. Семейството също скача и всички наблюдават как масата подскача „като капака на сандък, в който е затворено някакво диво животно“ и накрая се катурва настрани. Уотсън първо реагира с бягство извън дома заедно със семейството, но след като дошъл на себе си, се връща и започва да търси в стаята доказателства за някакъв трик, който би могъл да обясни случилото се.

Нищо не открива²¹².

Събитията, които се случват в малката индонезийска колиба, са класически примери за полтъргайт, чието присъствие е белязано от тайнствени звуци и психокинетична дейност, а не от появата на призраци или привидения. Тъй като полтъргайтите са склонни да се въртят повече около хора – в случая Алин, - отколкото по случайни места, мнозина парапсихолози смятат, че те действително са прояви на несъзнавана психокинетична способност на човека, около когото са най-активни. Дори материализацията има дълга и славна история в анализите за изследвания на полтъргайти. Например в своя класически труд по темата „Можем ли да обясним полтъргайта“ А. Р. Г. Оуен, преподавател по математика в Тринити Колидж, Кеймбридж, дава многобройни примери за обекти, материализирани изневиделица в случаи на полтъргайт, които датират от 530 г. до наши дни²¹³. Най-често обаче се материализират камъчета, а не сол.

Във въведението отбелязах, че сам непосредствено съм преживял много от паранормалните феномени, които ще бъдат обсъждани в настоящата книга, и обещах да разкажа за някои мои собствени преживявания. Ето как дойде времето да си призная всичко и да се изповядам, че знам как би трябвало да се е чувствал Уотсън като очевидец на внезапна яростна атака на психокинетична дейност в малката индонезийска колиба, защото когато

²¹² Lyall Watson, *Beyond Supernature* (New York: Bantam Books, 1988), pp. 189–91.

²¹³ A. R. G. Owen, *Can We Explain the Poltergeist* (New York: Garrett Publications, 1964).

бях дете, къщата, в която семейството ни се премести (нова къща, която моите родители сами си построиха), стана място с активни прояви на полтъргайт. Тъй като нашият полтъргайт напусна дома ни и последва мен, когато отидох да уча в колеж, и тъй като неговата активност съвсем определено изглеждаше свързана с моите настроения – неговите лудории ставаха по-злонамерени, когато бивах ядосан или не бях в настроение, и по-папави и насмешливи, когато настроението ми беше по-весело, - винаги съм приемал идеята, че полтъргайтите са проявления на несъзнаваната психокинетична способност на човека, около който са най-активни.

Тази връзка с моите емоции се демонстрираше често. Ако бях в добро настроение, можех при събуждането си да намеря чорапите си повесени из растенията в дома. Ако бях мрачен, полтъргайтът можеше да се прояви чрез мятане на малки предмети през стаята или понякога дори посредством счупване на нещо. В течение на годините аз и другите членове на семейството, както и наши приятели, бяхме свидетели на психокинетична дейност в широк диапазон. Майка ми разказва, че дори когато като малък съм проходил, тенджери и тигани вече били започнали необяснимо да скачат от средата на кухненската маса на пода. Описал съм някои от тези случки в книгата си „Отвъд кванта“.

Не ми беше лесно да разкрия тези неща. Съзнавам колко чужди изглеждат подобни случки на повечето хора и напълно разбирам скептицизма, с който те ще бъдат посрещнати в някои кръгове. Въпреки това съм убеден, че трябва да се говори за тях, защото мисля, че е жизненоважно да се опитаме да разберем подобни феномени, а не просто да ги замитаем под килима.

Все още с известен трепет признавам, че моят полтъргайт също понякога материализираше предмети. Материализациите започнаха, когато бях шестгодишен и необясним дъжд от дребен чакъл се изсипваше върху нашия покрив нощем. По-късно той започна да ме замерва *вътре* из къщи с малки полирани камъчета

и парчета счупено стъкло с ръбове, изтрити като чирепите изхвърлено от течението стъкло, каквито понякога се намират по пясъка на плажа. В по-редки случаи материализираше други обекти, включително монети, гердан и няколко чудати дреболии. За съжаление обикновено не виждах как реално протичат материализациите, а само резултата от тях, както когато купчина спагети (без сос) се озоваха на гърдите ми един ден, докато си подремвах в моя апартамент в Ню Йорк. Предвид това, че бях сам в стая без отворени прозорци или врати, нямаше никой друг в апартамента, както и никакви признаци някой да е варил спагети или да се е вмъкнал, за да хвърля спагети върху мен, мога само да допусна, че по неведоми причини шепата студени спагети, паднали от небето на гърдите ми, са се материализирали от нищото.

В няколко случая обаче наистина успях да видя как предмети реално се материализират. Например през 1976 г. си работех върху моите изследвания, когато се случи да погледна нагоре и видях малък кафяв предмет да се появява внезапно във въздуха на десетина сантиметра под тавана. Както неочаквано възникна, той бързо се придвижи под остър ъгъл и се приземи в краката ми. Взех го и видях, че това е парче от кафяво стъкло, което първоначално може би е било използвано за направа на бирени бутилки. Това не беше толкова поразително, колкото дъжд от сол в продължение на няколко секунди, но ми даде урок, че подобни неща са възможни.

Може би най-прочутите материализации в днешно време са правени от Сатхя Сай Баба, шестдесет и четири годишен индиец – почитан като светец, - който живее в едно забутано място на щата Андхра Прадеш в Южна Индия. Според многобройни свидетели, Сай Баба е в състояние да създаде много повече от сол и щепи камъчета. Изтегля от въздуха медальони, гривни и бижута и ги раздава като подаръци. Материализира също неспиращ поток индийски вкуснотии и сладкиши, а от ръцете му се сипе изо-

билно *вибути*, или свещена пепел. Тези събития са наблюдавани буквално от хиляди, включително учени и магьосници, и досега никой не е забелязал и следа от някакви трикове. Един от свидетелите е психологът Ерлендур Харалдсон от Университета на Исландия.

Харалдсон посвещава повече от десет години на изследване на Сай Баба и публикува откритията си в книгата „Съвременни чудеса:

„Изследователски отчет за пси-феномените, свързвани със Сатхя Сай Баба“. Макар да признава, че не може да докаже окончателно, че материализациите на Сай Баба не са резултат от измама и ловкост на ръцете, той предлага многобройни данни, които недвусмислено подсказват, че в случая има нещо свръхнормално.

За предястие, Сай Баба може да материализира конкретни предмети по заявка. Веднъж, когато Харалдсон говорел с него на духовни и етически теми, Сай Баба казал, че всекидневният и духовният живот трябва да „се развиват заедно като една *двойна рудракша*“. Когато Харалдсон го попитал какво е това двойна рудракша, нито Сай Баба, нито преводачът знаели английското съответствие на термина. Сай Баба се опитал да продължи разговора, но Харалдсон настоял да разбере все пак какво е това рудракша. „Тогавя внезапно, с един жест на нетърпение, Сай Баба стисна юмрука си и залюля ръка за секунда-две. Когато разтвори пръсти, той поднесе ръката си към мен и каза: „Ето това е“. На дланта му имаше някакъв обект с подобна на жълъд форма. Това бяха две рудракши, израснали заедно като сдвоен портокал или сдвоена ябълка“, казва Харалдсон.

Когато Харалдсон загатнал, че иска да запази двойното семе за спомен, Сай Баба се съгласил, но първо пожелал да го види отново. „Стисна рудракшата в двете си шепи, духна върху нея и отвори ръце пред мен. Двойната рудракша сега беше покрита, отгоре и отдолу, с две златни щитчета, свързани с къса златна ве-

рижка. Отгоре имаше златен кръст със закрепен върху него малък рубин и малък отвор, така че да може да се носи на верижка около шията.²¹⁴ По-късно Харалдсон открива, че двойните рудракши са извънредно рядка ботаническа аномалия. Няколко индийски ботаници, с които се консултира, казали, че никога не са виждали дори една, а когато накрая открива малък деформиран екземпляр в едно магазинче в Мадрас, продавачът му поискал за него сума, равностойна на почти триста долара. Един лондонски златар потвърдил, че златото в украсата е с чистота поне 22 карата.

Такива подаръци не са рядкост. Сай Баба често раздава скъпи пръстени, бижута и вещи от злато на тълпите, които се стичат всекидневенно при него и го почитат като светец. Той материализира също огромни количества храна и когато различни вкуснотии се сипят от ръцете му, те са цвъртящо горещи, толкова топли, че хората понякога не могат да ги държат в ръце. Той може да направи така, че сладки сиропи и ароматни масла да изтичат от ръцете му (и дори от стъпалата му), а когато свърши, по кожата му няма никакви следи от лепкавата субстанция. Може също да произвежда екзотични предмети като зрънца ориз с миниатюрни, съвършено изваяни изображения на Кришна върху тях, плодове извън сезона (нещо почти невъзможно за район от страната, в който няма електричество или фризери) и аномални плодове, като например ябълки, които, когато се обелят, се оказват ябълки от едната и някакъв различен плод от другата страна.

Също толкова изумителни са неговите материализации на свещена пепел. Всеки път, когато ходи сред тълпите, които го посещават, огромни количества се сипят от ръцете му. Щедро я разпръсква навсякъде, в протегнатите съдове и шепи, по главите и една дълга лъкатушна линия остава по земята след него. При

²¹⁴ Erlendur Haraldsson, *Modern Miracles: An Investigative Report on Psychic Phenomena Associated with Sathya Sai Baba* (New York: Fawcett Colubine Books, 1987), pp. 26–27.

една обиколка на земите около ашрама му, той може да произведе достатъчно от нея, за да напълни няколко бидона. При едно от своите посещения Харалдсон, заедно с д-р Карлис Оузис, директор на изследователски отдел на Американското дружество за пси-изследвания, действително виждат известно количество пепел по време на материализация. Както отбелязва Харалдсон: „Неговата длан беше отворена и обърната надолу и той очерта с нея няколко бързи, малки кръга. В това време изпод дланта му във въздуха се появи сиво вещество. Д-р Оузис, която седеше малко по-близо, забелязала, че материалът се появява първо изцяло под формата на гранули (които се разпадат на пепел, когато се докоснат) и биха могли да се разпаднат по-рано, ако Сай Баба ги е произвеждал с някакъв трик с ръка, останал незабелязан от нас.“²¹⁵

Харалдсон отбелязва, че проявите на Сай Баба не са резултат от масова хипноза, защото той свободно позволява неговите демонстрации на открито да бъдат филмирани и всичко, което прави, е ясно видно и на филма. По подобен начин създаването на конкретни предмети, редкостта на някои от тях, горещината на храната и страхотният обем на материализациите изглежда изключват измамата като възможност. Харалдсон отбелязва също, че досега никой не е излязъл с достоверни доказателства, че Сай Баба симулира своите способности. Освен това Сай Баба създава непрекъснат поток от предмети в течение на половин век, от 14-годишна възраст – още едно доказателство както за обема на материализациите, така и за авторитета на неговата неопетнена репутация. Дали Сай Баба създава предмети от нищо? Образно казано, засега съдебните заседатели още не са влезли в залата и не са се произнесли, но Харалдсон ясно заявява своята позиция. Смята, че демонстрациите на Сай Баба ни припомнят за

²¹⁵ Ibid, pp. 35–36.

„извънредно големия потенциал, който може би лежи спящ някъде във всички нас“.²¹⁶

Съобщенията за хора, които могат да материализират, не са никаква рядкост в Индия. В книгата си „Автобиографията на един йогин“ Парамаханса Йогананда (1893–1952), първият изявен свят човек от Индия, установил се на постоянно местоживееие на Запад, описва свои срещи с няколко индийски аскети, които могат да материализират извънсезонни плодове, златни съдове и други предмети. Интересно е предупреждението на Йогананда, че такива сили, или *сиддхи*, невинаги са доказателство за духовна издигнатост на човека, който ги притежава. „Светът не е нищо друго, освен обективизиран сън – казва Йогананда, - и онова, в което вашият мощен ум вярва много силно, моментално се случва.“²¹⁷ Дали такива хора са открили начин да източват поне малко от огромния океан космическа енергия, за която Бом казва, че изпълва всеки кубичен сантиметър празно пространство?

Една забележителна серия материализации, получила още по-голямо потвърждение от приписването от Харалдсон на Сай Баба, е проведена от Тереза Нойман. Освен нейните стигми, при Нойман може да се наблюдава *инедия*, свръхестествена способност да се живее без храна. Нейната инедия започва в 1923 г., когато тя „пренася“ заболяването на гърлото, което имал един млад свещеник, върху себе си и преживява единствено на течности няколко години. След това, през 1927 г., се отказва напълно и от храна, и от вода.

Когато местният епископ в Регенсбург първи научил за гладуването на Нойман, той изпратил комисия в нейния дом, за да проучи случая. От 14 до 29 юли 1927 г. под ръководството на д-р Зайдл четири монахини-болногледачки от Францисканския орден внимателно следят всяко нейно движение. Наблюдават я

²¹⁶ Ibid, p. 290.

²¹⁷ Paramahansa Yogananda, *Autobiography of a Yogi* (Los Angeles: Self-Realisation Fellowship, 1973), p. 134.

ден и нощ, като водата, която тя използва за миене и изплакване на устата, бива внимателно измервана и претегляна. Сестрите откриват няколко необичайни неща у Нойман. Тя никога не ходи до тоалетната (посещава я само веднъж за период от шест седмици, а екскрементът, изследван от д-р Райсманс, съдържа само малко количество слюз и жлъчка, но никакви следи от храна). Нойман не показва никакви признаци на обезводняване, макар че обичайно човек излъчва средно по 400 грама вода дневно с въздуха, който издишва, и още горе-долу толкова през порите. Тегло ѝ е относително неизменно, и макар че губи приблизително четири килограма (в кръв) по време на седмичното отваряне на нейните стигми, теглото ѝ се връща в нормата ден-два по-късно.

В края на изследването д-р Зайدل и сестрите са напълно убедени, че Нойман не е яла или пила нищо през тези четиринадесет дни. Проверката изглежда убедителна, защото докато човешкото тяло може да оцелее две седмици без храна, то рядко може да преживее и половината от това време без вода. Все пак това е нищо за Нойман – *тя не яде и не пие нищо през следващите тридесет и пет години*. Така че изглежда тя не само материализира огромното количество кръв, необходимо за безконецното поддържане на нейните стигми, но също редовно материализира водата и хранителните съставки, потребни ѝ, за да оцелява и да бъде в добро здраве. Нойман не е единствен случай на инедия. Във „Физически феномени на мистицизма“ Търстън привежда няколко примера за стигматисти, които са прекарвали години без храна и вода.

Материализацията е може би по-често срещана, отколкото осъзнаваме това. В хрониките за феномени изобилстват твърде убедителни описания на кървящи статуи, картини, икони и дори скали от историческа или религиозна значимост. Разказват се също десетки истории за Мадони и други икони, които сълзят. Истинска епидемия от „плачещи Мадони“ залива Италия през

1953 г.²¹⁸ И в Индия последователите на Сай Баба показват на Харалдсон снимки на аскета, от които като по чудо се отделя свежена пепел.

ПРОМЯНА НА ЦЯЛАТА КАРТИНА

По някакъв начин материализацията променя нашите общоприети представи за реалността, преди всичко, защото, макар да можем зорлен да натикаме някак неща като ПК в днешния ни светоглед, създаването на предмет изневиделица разклаща самата основа на този светоглед. Все пак това не е всичко, което умът може да прави. Досега разглеждахме чудеса, които засягат само „части“ от реалността – примери за хора, които психокинетично движат обекти, за хора, които променят обекти (законите на физиката), за да станат неуязвими от огъня, и за хора, които материализират обекти (кръв, сол, камъни, бижута, пепел, храни и сълзи). Но ако реалността всъщност е едно неделимо цяло, защо изглежда, че чудесата засягат само части от него?

Ако чудесата са примери за скритите собствени способности на ума, отговорът, разбира се, е: защото самите ние сме дълбоко програмирани да виждаме света от гледна точка на части от него. Това предполага, че ако не ни беше вътълпено мислене от гледна точка на частите, ако виждахме света холистично, чудесата също щяха да бъдат различни. Вместо да намираме толкова много примери за чудеса, в които частите на реалността са преобразувани, щяхме да откриваме повече случаи, в които цялата реалност се трансформира. Действително съществуват няколко такива примера, но те са редки и отправят едно още по-трудно предизвикателство към нашите общоприети представи за реалността от материализациите.

Един такъв пример ни дава Уотсън. По време на престой в Индонезия, също случайно, той среща друга млада жена, надарена със сили. Името ѝ е Тиа, но за разлика от силите на Алин, нейните

²¹⁸ Rogo, Miracles, p. 173.

не изглежда да са израз на някаква неосъзната психична дарба. Напротив, нейната е съзнателно контролирана и произтича от естествената свързаност на Тиа със силите, които лежат спящи в повечето от нас. Тиа е, накратко, шаман в процес на формиране. Уотсън е свидетел на много примери за нейните дарби. Вижда я как извършва чудотворни изцеления, а веднъж, когато тя е в остър конфликт с местния мюсюлмански религиозен водач, забелязва как тя използва силата на ума си, за да подпали минарето на местната джамия.

Но става свидетел на една от най-внушителните демонстрации на Тиа, когато случайно се натъква на нея, докато тя си говори с някакво момиченце в една сенчеста горичка от дървета *кенари*. Дори отдалеч Уотсън успява да разбере от жестовите на Тиа, че тя се опитва да съобщи нещо важно на детето. Макар да не можел да чуе техният разговор, той разбира по обезсърчената ѝ физиономия, че не успява да предаде на момиченцето онова, което иска. Накрая изглежда се сеща нещо и подхваща някакъв тайнствен танц.

Очарован, Уотсън продължава да наблюдава как Тиа прави жест към дърветата и, макар че едва помръдва, има нещо хипнотично в нейните изтънчени жестове. Тогава тя прави нещо, което и сепва, и втрещява Уотсън. Кара цялата горичка внезапно да изчезне. По думите на самия Уотсън: „В един момент Тиа танцуваше сред горичка от сенчести *кенари*, в следващия миг тя стоеше под жарките лъчи на слънцето.“²¹⁹

Няколко секунди по-късно тя кара горичката отново да се появи, а от начина, по който момиченцето подскача и хуква да докосне дърветата, Уотсън се уверява, че и тя е преживяла същото. Но Тиа не свършва дотук. Кара горичката да изчезне и отново да се появи няколко пъти, докато тя и момиченцето със съединени

²¹⁹ Lyall Watson, *Gifts of Unknown Things* (New York: Simon & Schuster, 1976), pp. 203–4.

длани танцуват и се кикотят на случващото се. Уотсън просто отминава със замаяна глава.

През 1975 г., когато бях студент най-горен курс в Мичигански университет, имах подобно трудно за разбиране и предизвикателно спрямо реалността преживяване. То се случи при една вечеря с моя преподавателка в местен ресторант, по време на която ние обсъждахме философските последствия от преживяванията на Карлос Кастанеда. В частност нашият разговор се завъртя около един случай, който Кастанеда разказва в „Пътуване към Икстлан“. Една нощ дон Хуан и Кастанеда са в пустинята в търсене на някакъв дух, когато се натъкват на същество, което изглежда като теле, но има уши на вълк и човка като птица. То се гърчи и пици, сякаш бере душа.

Отначало Кастанеда е изплашен и ужасен, но след като си казва, че това, което вижда, не може да бъде реално, неговата нагласа се променя и той вижда, че умиращият дух в действителност е паднал клон, брулен от вятъра. Кастанеда горделиво посочва истинската идентичност на обекта, но както обикновено старият шаман от племето яки го смъмря. Заявява на Кастанеда, че клонът е бил умиращ дух, докато силата го е докосвала, но се е преобразил в клон, когато Кастанеда се е усъмнил в неговото съществуване. Подчертава обаче, че и двете реалности са еднакво верни.

В разговора с преподавателката ми аз признах, че съм заинтригуван от твърдението на дон Хуан, че две взаимно изключващи се реалности могат да бъдат еднакво верни и смятам, че тази идея би разтълкувала много паранормални събития. Непосредствено след обсъждането на този случай ние си тръгнахме от ресторанта и, тъй като беше ясна лятна нощ, решихме да се поразходим. Докато водехме нашия разговор, забелязах малка група хора как върви пред нас. Разговаряха на някакъв непознат за мен чужд език и от шумното им държане изглеждаше, че са подпийнали. Освен това една от жените носеше зелен чадър, което

беше странно, защото небето беше напълно безоблачно и нямаше никакви изгледи за дъжд.

Тъй като не искахме да се сблъскаме с групата, ние изоставахме малко и когато го сторихме, жената внезапно започна да люлее чадъра по някакъв буен и странен начин. Описваше огромни арки във въздуха и няколко пъти, когато завърташе чадъра, върхът му за малко да ни закачи. Забавихме крачка още повече, но ставаше все по-ясно, че нейното изпълнение е предназначено да привлече вниманието ни. Накрая, след като вече погледът ни беше твърдо прикован към нейните действия, тя вдигна с две ръце чадъра над главата си и го хвърли драматично в краката ни.

Ние и двамата се взирахме тъпо в него, като се чудехме защо тя стори това, когато изневиделица нещо забележително започна да се случва. Чадърът направи нещо, което може да се опише само като „трепкащо примигване“, както когато пламъкът на свещ тръгне да угасва. Издаде странен, хрускащ звук като шум на смачкан целوفан и в ослепителна серия искряща, многоцветна светлина краищата му се сгърчиха, цветът му се промени и той самият се превърна в чепата, кафяво-зелена пръчка. Бях така зашеметен, че няколко секунди нищо не казах. Преподавателката ми проговори първа и с тих, сепнат глас заяви, че е мислила предмета за чадър. Попитах я дали е забелязало нещо извънредно и тя кимна. Всеки записа какво мисли, че се е случило, и нашите отчети в случая точно съвпадаха. Единствената мъглява разлика в описанията ни бе, че моята преподавателка казваше, че чадърът е „пращял, цвърчал като при пържене“, когато се е трансформирал в пръчка – звук, който не се разминава драстично с хрускащия звук на целوفан, когато бъде смачкван.

КАКВО ОЗНАЧАВА ВСИЧКО ТОВА?

Случаят повдига много въпроси, на които аз нямам отговор. Не знам кои бяха хората, които хвърлиха чадъра в краката ни,

или дори дали те разбраха каква магическа трансформация протече, докато се шляеха, макар че странното и очевидно преднамерено изпълнение подсказваше, че не бяха напълно несъзнаващи какво става. И моята преподавателка, и аз бяхме толкова смаяни и вцепенени от магическата трансформация на чадъра, че докато се посъвземем и ни дойде на ума да ги попитаме, те бяха отминали далеч напред. Не знам защо се случи това събитие, макар да ми се струва очевидно, че то по някакъв начин беше свързано с нашия разговор за Кастанеда, който бе имал подобен случай.

Дори не знам защо съм имал привилегията да преживея толкова много паранормални случки, освен, изглежда да е свързано с факта, че имам значителни екстрасензорни способности по рождение. На младежки години започнах да имам ярки и подробни сънища за събития, които ще се случат. Често знаех неща за хора, които не познавах отблизо. Когато бях седемнадесетгодишен, аз спонтанно развих способността да виждам енергийно поле, или „аура“, около живи същества и до ден-дневен често мога да определя здравното състояние на даден човек по структурата и цвета на мъглата от светлина, която виждам край него. Мога да кажа само, че всички сме надарени с различни способности и качества. Някои от нас са художници по природа. Други са танцьори. Изглежда аз съм се родил с химията, необходима за задействане на промени в реалността, за катализиране по някакъв начин на сили, призвани да предизвикат паранормални събития. Благодарен съм за тази способност, защото ме е научила на много неща за вселената; не знам обаче защо я притежавам.

Онова, което знам, е, че „случаят с чадъра“, както започнах да го наричам, беше свързан с коренна промяна в света. В тази глава разгледахме чудеса, които включваха все по-големи промени в реалността. По-лесно ни е да проумеем психокинезата, отколкото способността да се материализира предмет ей така от нищото, но все пак е по-лесно да приемем материализацията на предмети, отколкото появяването и изчезване на цяла горичка

или паранормална поява на група хора, способни да преобразят по странен начин материя от една форма в друга. Все повече подобни инциденти подсказват, че реалността е, в един твърде реален смисъл, холограма, построение на мисълта.

Изниква въпросът: Дали тя е холограма, относително стабилна за дълги периоди и обект само на минимални въздействия от страна на съзнанието, както предполага Бом? Или е холограма, която само изглежда устойчива, но при особени обстоятелства може да бъде променяна и преоформяна по действително безброй начини, както данни за чудотворното показват? Някои изследователи, приели холографската идея, смятат, че е вярно второто. Например Гроф не само взема на сериозно материализацията и други извънредни паранормални феномени, но смята, че реалността е всъщност изградена от облаци и отстъпчива пред фината власт на съзнанието. „Светът не е непременно толкова твърд и солиден, както ние го възприемаме“, казва той²²⁰.

Физикът Уилям Тилър, ръководител на катедрата по материализация в Станфордски университет и още един поддръжник на холографската идея, е съгласен с него. Тилър смята, че реалността е подобна на „холопалубата“ в телевизионния сериал „Стар Трек: Следващото поколение“. Там холопалубата е среда, в която обитателите могат да предизвикват холографска симулация на буквално всяка реалност, която пожелаят – гъста гора, шумен град. Могат също да променят всяка симулация по произволен начин, например да материализират лампа или да накарат някоя ненужна маса да изчезне. Тилър е на мнение, че вселената е също вид холопалуба, създадена от „обединение“ на всички живи същества. „Ние сме я създали като израз на нашия опит и пак ние сме установили законите, които я управляват – твърди

²²⁰ Личен разговор с автора, 9 февруари 1989 г.

той. – И когато се доберем до границите, до които е стигнало нашето разбиране, всъщност можем да променим законите така, че пак ние създаваме и физиката, докато напредваме.“²²¹

Ако Тилър е прав и вселената е гигантска холопалуба, способността да се материализира златен пръстен или да се накара горичка от дървета *кенари* да се появява и изчезва вече не изглежда толкова странна. Дори случаят с чадъра може да бъде разглеждан като временно отклонение в холографската симулация, която наричаме обикновена реалност. Макар моята преподавателка и аз да не съзнавахме, че притежаваме подобна способност, може би емоционалната разпаленост на нашата дискусия за Кастанеда накара нашите подсъзнания да променят холограмата на реалността така, че тя да отрази по-добре това, в което вярвахме в момента. Предвид твърдението на Улман, че нашата психика постоянно се опитва да ни научи на неща, които не съзнаваме, докато сме в будно състояние, нашето подсъзнание може би дори е програмирано от време на време да създава такива чудеса, за да ни даде възможност да надзорнем в истинската природа на реалността, да ни покаже, че реалността, която създаваме за себе си е в края на краищата толкова творчески безкрайна, колкото светът на нашите сънища.

Да кажем, че реалността е създадена от обединение на всички живи същества е реално все едно да кажем, че вселената е изградена от полета реалност. Ако това е вярно, то обяснява защо реалността на някои субатомни частици, от рода на електрона, изглежда относително фиксирана, докато реалността на други, от рода на аномалоните, изглежда по-пластична. Може би полетата реалност, които възприемаме като електрони, са станали част от космическата холограма много отдавна, може би дълго преди хората да са били дори част от обединението на всички неща. Следователно електроните са може би толкова дълбоко вкоренени, вбити в холограмата, че вече не са толкова податливи на влияние от страна на човешкото съзнание, колкото

²²¹ Личен разговор с автора, 17 октомври 1988 г.

поновите полета реалност. По подобен начин аномалоните могат да варират от лаборатория до лаборатория, защото са по-скорошни полета реалност и са все още недокрай развити, все още лутащи се в търсене на самоличност. В някакъв смисъл наподобяват брега край искрящото като шампанско море, който участниците в експеримента на Тарт възприемат, докато той е все още в своето сиво състояние, ненапълно изплувал от неявния ред.

Това може също да обясни защо аспиринът помага за предпазване от инфаркт при американците, но не и при британците. Вероятно той е относително скорошно поле реалност в процес на формиране. Има дори данни, че способността да се материализира кръв е относително скорошно поле реалност. Рого отбелязва, че съобщения за чудеса с кръв започват да се появяват от чудото със Сан Дженоаро през XIV в. Фактът, че никакви чудеса с кръв не са известни преди Сан Дженоаро изглежда показва, че тази способност се е появила по него време. Щом веднъж тя бива установена, става по-лесно за други да проникват в полето реалност на нейното проявление, което може би обяснява наличието на многобройни чудеса с кръв след Сан Дженоаро, но не преди това.

Действително, ако вселената е холопалуба, всички неща, които изглеждат стабилни и вечни, от законите на физиката до материята на галактиките, би трябвало да бъдат разглеждани като полета реалност, блуждаещи огънчета, нито повече, нито по-малко реални от реквизита в един гигантски, взаимно споделян сън. Цялата установеност, дълготрайност, неизменност би трябвало да бъде разглеждана като илюзорна, а само съзнанието би следвало да бъде вечно, съзнанието на живата вселена.

Има и друга възможност, разбира се. Може би само аномалните събития, от рода на случая с чадъра, са полета реалност, а светът изобщо е все пак напълно стабилен и повлиян от съзнанието, както са ни учили да вярваме. Проблемът с това допускане е, че то никога не може да бъде доказано. Единственият лакмус,

с който разполагаме, за да проверим дали нещо е реално, да кажем пурпурночервен слон, който току-що се е намъкнал в нашия хол, е да открием дали и други хора виждат същото. Но приемем ли, че двама или повече души могат да създават реалност – независимо дали трансформиране на чадър или изчезваща горичка от дървета *кенари*, - вече не разполагаме с какъвто и да било начин да докажем, че всичко друго в света не е рожба на ума. Всичко се свежда до въпрос на лична философия.

А личните философии се различават една от друга. Джен предпочита да мисли, че само реалността, създадена от взаимодействие на съзнания, е реална.

„Въпросът дали има нещо „извън нас“ е абстрактен. Ако ние нямаме начин да удостоверим абстракцията, няма смисъл да се опитваме да я моделираме“, казва той²²². Глобъс, който е готов да признае, че реалността е построение на съзнанието, предпочита да мисли, че съществува свят отвъд мехурчетата на нашите възприятия. „На мен са ми интересни приличните, социално приемливи теории – казва той, - а една прилична теория предполага съществуване.“²²³ Признава обаче, че това е само негово предположение и няма емпиричен начин за доказване на подобно допускане.

Лично аз въз основа на моя собствен опит съм съгласен с думите на дон Хуан, че: „Ние сме възприематели. Ние сме осъзнаване; ние не сме обекти; ние не притежаваме еднозначна реалност. Ние сме необятни. Светът на обектите и твърдата установеност е начин да направим престоя си на земята удобен. Той е само описание, създадено за наше улеснение. Ние, или по-скоро нашият *разум*, забравяме, че описанието е само описание и по

²²² Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

²²³ Judith Hooper and Dick Teresi, *The Three-Pound Universe* (New York: Dell, 1986), p. 300.

такъв начин впримчваме целостността си в един порочен кръг, от който рядко се измъкваме през живота си.“²²⁴

Другояче казано, *няма* реалност над и отвъд тази, създадена от обединяването на всички съзнания, а холографската вселена може потенциално да бъде извайвана по действително безброй начини от съзнанието.

Ако това е вярно, законите на физиката и материята на галактиките не са единствените неща, съставляващи полета реалност. Дори нашите тела, преносвачи на съзнанието в рамките на този живот, би трябвало да бъдат разглеждани като ни повече, ни по-малко реални, отколкото аномалоните или бреговете край искрящите като шампанско морета. Или както Кейт Флойд, психолог от Вирджиния Интермонт Колидж и също поддръжник на холографската идея, казва: „Противно на онова, което всеки знае, че е така, може би не мозъкът създава съзнанието, а по-скоро съзнанието създава видими за мозъка обекти – материя, пространство, време и всичко останало, което на нас ни харесва да интерпретираме като физическа вселена.“²²⁵

Това е може би най-смущаващо от всичко, защото ние сме толкова дълбоко убедени, че нашите тела са твърди, материални и обективно реални, че ни е трудно дори да погледнем благосклонно на идеята, че ние също може би сме само блуждаещи огънчета. Има обаче убедителни доказателства, че именно така стоят нещата. Друг феномен, често свързван със светците, е *билокацията*, или способността да се намираш на две места едновременно. Според Харалдсон, Сай Баба е демонстрирал билокация дори по-добре и от материализацията. Многобройни свидетели съобщават, че са го виждали как щраква с пръсти и изчезва, внезапно появявайки се на стотина и повече метра встрани. Такива случаи подсказват несъмнено, че нашите тела не са обекти,

²²⁴ Carlos Castaneda, *Tales of Power* (New York: Simon & Schuster, 1974), p. 100.

²²⁵ Marilyn Ferguson, „Karl Pribram Changing Reality“, in *The Holographic Paradigm*, ed. Ken Wilber (Boulder, Col.: New Science Library, 1982), p. 24.

а холографски прожекции, които могат да „примигват и угасват“ на едно място и да „примигват и се появяват“ на друго със същата лекота, с която един образ може да се появява и изчезва на видеоекран.

Един случай, който още повече подчертава холографската и нематериална природа на тялото, може да бъде открит във феномените, сътворявани от един исландски медиум на име Индрид Индридасон. През 1905 г. няколко исландски водещи учени решават да изследват паранормалното и избират Индридасон да бъде един от техните подопитни. По него време Индридасон е просто недодялан селяк, който и представа си няма от екстрасензорни неща, но бързо се установява, че той е свръхнадарен медиум. Можел бързо да навлиза в транс и да демонстрира ефектно ПК. Но най-странно от всичко било, че понякога, докато бил в дълбок транс, различни части на неговото тяло напълно се дематериализирали. Изумените учени наблюдавали как ръка или длан избледняват и изчезват, и се появят отново преди той да се пробуди²²⁶.

Подобни събития ни дават още веднъж възможност да надзърнем в огромния потенциал, който може би лежи спящ у всички нас. Както видяхме, сегашното ни научно разбиране на вселената е свършено неспособно да обясни различни феномени, каквито изследвахме в тази глава и няма друг избор, освен да ги пренебрегне. Обаче, ако изследователи като Гроф и Тилър са прави и умът е способен да се застъпва, да ходатайства в неявния ред – холографска фотоплака, която поражда холограмата, наричана от нас вселена, - и по такъв начин създава всякаква реалност или закони на физиката, желани от него, тогава не само подобни неща, а действително всичко е възможно.

²²⁶ Erlendur Haraldsson and Loftur R. Gissurarson, *The Icelandic Physical Medium: Erlendur Haraldsson* (London: Society for Physical Research, 1989)

Ако това е вярно, привидният солиден характер на света е само малка част от наличното за нашето възприятие. Макар повечето от нас да са ограничени в съвременното описание на вселената, отделни индивиди имат способност да виждат отвъд материалните измерения. В следващата глава ще се запознаем с някои от тези хора и ще изследваме какво виждат те.

ГЛАВА ШЕСТА. ДА ВИЖДАШ ХОЛОГРАФСКИ

*„Ние, хората, се смятаме за
направени от „твърда, солидна материя“.*

Всъщност

физическото тяло е краен продукт,

така да се каже,

на фините информационни полета,

които формират нашето физическо тяло,

както и цялата физическа материя.

Тези полета са холограми,

*които се променят в хода на времето
(и са) извън обсега на нашите нормални сетива.*

*Именно тях ясновидците възприемат
като цветни яйцевидни ореоли или аури,
обкръжаващи нашите физически тела.“*

Ицхак Бентов,

„Разлюляване

на побеснялото махало“

Преди доста години се разхождах с един приятел, когато някакъв пътен знак привлече вниманието ми. Беше си просто знак „Паркирането забранено“ и по нищо не изглеждаше да е различен от който и да е друг знак от този тип, с каквито са пълни градските улици. Но по някаква причина този ме накара да спра и да се втренча в него.

Дори не осъзнавах как съм се заяпал, докато моят приятел внезапно не възкликна: „Този знак е погрешно изписан“. Неговото възклицание ме извади от унеса и когато погледнах, буквата *и* в думата „Паркирането“ бързо се промени в *е*.

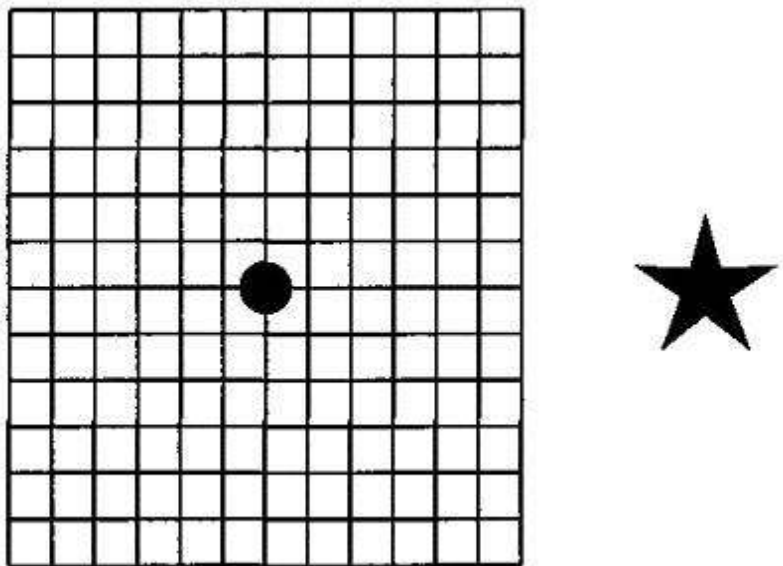
А се случи така, защото моят ум беше толкова привикнал да вижда този знак правилно изписан, че моето подсъзнание го редактира и ме накара да виждам това, което се очаква да бъде там. Моят приятел, както се оказа, също е виждал знака изписан правилно отначало, което обяснява неговата шумна реакция, когато разбра, че е погрешно изписан. Продължихме разходката си, но случката ме обезпокои. За пръв път установих, че окоото/мозъкът не е точна камера, а бърника в света и го скърпва, преди да ни го поснесе.

Този факт е отдавна известен на неврофизиолозите. В свои ранни изследвания на зрението Прибрам открива, че визуалната информация, която една маймуна получава чрез своите оптични нерви, не попада пряко в зрителната ѝ кора, а първо е филтрирана от други области на нейния мозък²²⁷. Многобройни изследвания са показали, че същото е в сила и при човешкото зрение. Зрителната информация, която постъпва в мозъка, е редактирана и видоизменена от нашите темпорални лобове, преди да премине към зрителната ни кора. Някои изследвания показват, че по-малко от 50% от това, което „виждаме“, е действително основано върху информацията, която приемат очите ни. Останалите 50% и отгоре се добавят от нашите очаквания за това, какъв би трябвало да бъде светът (и може би от други източници, като например полетата реалност). Очите може и да са органи на зрението, но мозъкът е този, който вижда.

Ето защо невинаги забелязваме, когато някой близък приятел си обръсне мустаците, а обстановката въщи винаги ни изглежда странно различна, когато се върнем от почивка през отпуската. И

²²⁷ Karl Pribram, „The Neurophysiology of Remembering“, Scientific American 220 (January 1969), pp. 76–78.

в двата случая сме така привикнали да реагираме на това, което мислим, че е там, че невинаги виждаме фактическите външност и обстановка.

Фигура 15. За демонстрация на това как нашият мозък конструира това, което възприемаме като реалност, дръжте илюстрацията на равнището на очите, затворете лявото си око и гледайте втренчено в кръга в средата на решетката с дясното си око. Бавно движете книгата назад-напред по линията на погледа си, докато звездата изчезне (около 25 до 38 см). Звездата изчезва, защото попада във вашето сляпо петно. Сега затворете дясното око и гледайте втренчено в звездата. Движете книгата напред-назад, докато кръгът в средата на решетката изчезне. Когато това стане, забележете, че макар кръгът да изчезва, всички линии на решетката остават непокътнати. А е така, защото умът запълва това, което мисли, че трябва да бъде там.

Още по-драматични доказателства за ролята, която играе умът при създаване на това, което виждаме, дава т.нар. сляпо петно на окото. В средата на ретината, където оптичните нерви се свързват с окото, имаме едно сляпо петно, в което няма фоторецептори. Това бързо може да бъде демонстрирано с илюстрацията на фигура 15.

Дори когато се вглеждаме в света около нас, далеч не осъзнаваме празните дупки в нашето зрение. Няма значение дали гледаме бял лист хартия, или богато орнаментиран персийски килим. Мозъкът умело запълва празнините, както изкусен шивач закръпва дупка в плата. Най-забележително е, че мозъкът закръпва гоблена на нашата зрителна реалност така майсторски, че дори не усещаме как го прави.

Това води до един обръкващ въпрос. Ако виждаме по-малко от половината от нещата извън нас, какво е онова, което не виждаме? Колко сбъркано изписани пътни знаци и слепи петна напълно са се изплъзнали от вниманието ни? Необикновените ни технологични умения дават няколко отговора. Например, макар паяжините да изглеждат безцветни или бели за нас, днес знаем, че за ултравиолетово чувствителните очи на насекомите, за които са предназначени, те в действителност са ярко оцветени и подмамващи. Технологията ни казва също, че флуоресцентните лампи не дават постоянна светлина, а в действителност примигват със скорост, малко по-бърза от тази, която можем да различим. Но този непостоянен стробоскопичен ефект е твърде видим за пчелите, които трябва да са в състояние да летят в бръснеш полет над една ливада и да виждат всяко цветенце, край което профучават.

А има ли други важни аспекти на реалността, които не виждаме; аспекти, които са дори отвъд нашите технологични възможности? Според холографския модел, отговорът е положителен. Да припомним, че според възгледа на Прибрам, реалността като цяло е всъщност царство на честоти, а мозък ни е вид леща, която преобразува тези честоти в обективния свят на явленията.

Макар Прибрам да започва с изследване на честотите на нашия нормален сетивен свят, като например тези на звука и светлината, той сега използва термина *царство на честоти*, за да обозначи интерферентните картини, които изграждат имплицитния ред.

Прибрам е на мнение, че може би всички обекти са в царството на честотите, което не виждаме – неща, които мозъкът ни е привикнал да преобразува в наша зрима реалност. Счита, че когато мистиците имат трансцендентални преживявания, това, което те реално правят, е че долавят проблясъци от царството на честотите. Мистичното преживяване се проумява, когато можем да осигурим математическите формули, които ни движат напред-назад между обикновения свят, или царството на „образ-обекта“, и „царството на честотите“, казва той²²⁸.

ЧОВЕШКО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Един мистичен феномен, който изглежда включва способността да долавяме честотни аспекти на реалността, е аурата, или човешкото енергийно поле. Представата, че около човешкото тяло има фино поле от енергия – подобна на ореол обвивка от светлина, която съществува само отвъд нормалното човешко възприятие, - може да бъде открита в много древни традиции. В Индия свещени писания, които датират от пет хиляди години, обозначават тази енергия като прана. В Китай от третото хилядолетие преди новата ера тя се нарича *чи* и се смята за енергия, която протича през акупунктурната меридианна система. Кабала, еврейска мистична философия, която възниква през VI в., нарича този жизнен принцип *нефиш* и учи, че един яйцевиден мехур от иридесценция обкръжава всяко човешко тяло. В книгата си „Бъдеща наука“ писателят Джон Уайт и парапсихологът Стенли

²²⁸ Judith Hooper, „Interview: Karl Pribram“, Omni 5, no. 1 (October, 1982), p. 172.

Крипнер изброяват 97 различни култури, наричащи аурата с 97 различни имена.

Множество култури смятат аурата на необикновено духовния човек за толкова ярка, че става видима дори за нормалното човешко възприятие. Ето защо толкова много традиции, включително християнска, китайска, японска, тибетска и египетска, изобразяват светците с ореоли или други кръгови символи около главите. В своята книга за чудесата Търстън посвещава цяла глава на разкази за светещи феномени, свързвани с католически светци, а и за Нойман, и за Сай Баба има съобщения, че от време на време е забелязвана видима светлинна аура около тях. За големия суфийски мистик Назрат Инаят Хан, който умира през 1927 г., разказват, че понякога е излъчвал толкова много светлина, щото хората действително могли да четат на нея²²⁹.

При нормални условия обаче човешкото енергийно поле е видимо само за хора, които имат специално развита способност да го виждат. Някои индивиди се раждат с тази способност. Понякога тя се развива спонтанно в определен момент от нечий живота, както в моя случай; друг път тя възниква в резултат на някаква практика или дисциплина, често с духовен характер. Първият път, когато видях отчетливо светлинна мъгла около ръката си, помислих, че това е дим и тръснах ръка, за да видя дали не ми се е подпалил ръкавът. Естествено, не беше и аз бързо открих, че светлината заобикаля цялото ми тяло, както и че образува нимба около всеки друг човек.

Според някои философски школи, човешкото енергийно поле има определен брой отделни слоеве. Не съм виждал слоеве в полето и не мога от личен опит да кажа така ли е или не. За тези слоеве се казва, че всъщност са триизмерните енергийни тела, заемащи същото пространство като физическото тяло, но все по-

²²⁹ Wil van Seek, Hazrat Inayat Khan (New York: Vantage Press, 1983), p. 135.

големи по размер, така че те само изглеждат като слоеве, или пластове, тъй като се разпростират концентрично извън тялото.

Много екстрасенси твърдят, че има седем основни слоя, или ефирни тела, всяко от които е все по-малко плътно от предишното и по-трудно забележимо. Различни школи назовават тези енергийни тела с различни имена. Обичайният набор включва четири: етерично, астрално или емоционално, мисловното и каузално, или интуитивно тяло. Общоприето е, че етеричното – най-близо по размер до физическото тяло, - е вид енергиен проект (план) и ръководи (направлява) растежа на физическото тяло. Както показват техните имена, следващите три тела са свързани с емоционалните, мисловни и интуитивни процеси. Няма съгласие по въпроса как да бъдат наричани другите три тела, макар обикновено всички приемат, че те са свързани с душата и висшата духовна дейност.

Според индийската йогийска традиция, както и по мнението на мнозина екстрасенси, имаме и специални енергийни центрове в нашето тяло. Тези средоточия на фина енергия са свързани с жлезите с вътрешна секреция и главни нервните центрове във физическото тяло, но се разпростират също и в енергийното поле. Тъй като наподобяват завихряния от енергия, когато се гледат отгоре, йогийската литература ги обозначава като *чакри* (от санскритската дума за „колело“), и този термин набрал популярност днес.

Теменната чакра е важен енергиен център в най-горната част на мозъка и се свързва с духовно пробуждане; често бива описвана от ясновидците като малък циклон, завихрящ се в енергийно поле над темето. Това е единствената чакра, която съм виждал ясно. (Моите собствени способности изглежда са в твърде зачатъчна форма, за да мога да видя останалите чакри.) Разставена е на от няколко инча до един фут и повече на височина. Когато хората са радостни, този вихър от енергия става по-висок и по-ясен, а когато те танцуват, се полюшва като пламък на свещ. Често съм се питал дали апостол Лука не е видял именно

нея, когато описва „пламъка на Петдесетница“ – огнени езици, показващи се над главите на апостолите, когато Светия Дух възлиза върху тях.

Човешкото енергийно поле невинаги е синкаво бяло и може да бъде в различни цветове. Според талантиви екстрасенси тези цветове, тяхната замътеност или яркост, както и местоположението им в аурата, са свързани с мисловни нагласи и емоционално състояние на човека, нагласа, здраве и множество други фактори. Аз лично виждам цветове само от време на време и понякога мога да тълкувам тяхното значение, но повтарям: моите заложи в нея област не са особено добре развити.

Човек с развити такива способности е терапевтът и лечител Барбара Бренан. Тя започва кариера като атмосферен физик – работи за НАСА в център за космически полети „Годард“, а покъсно напуска и става консултант. Първи смътни догадки, че е екстрасенс има като дете, когато констатира, че може да ходи с вързани очи между дърветата и да не се блъска в тях, тъй като просто усеща техните енергийни полета с ръцете си. Няколко години след като става консултант, започва да виждат цветни ореоли от светлина около главите на хората. След като преодолява първоначалния шок и скептицизма, се заема да развие тази способност и в крайна сметка открива необикновения си природен талант като лечител.

Бренан не само вижда чакри, слоеве и други фини структури на човешкото енергийно поле с изключителна яснота, но може да поставя удивително точни медицински диагнози на база видяното от нея. Взирайки се в енергийното поле на една жена, Бренан ѝ казва, че има нещо ненормално в нейната матка. Тогава жената споделя, че лекарят ѝ е открил същия проблем и това вече ѝ довело до един спонтанен аборт. Всъщност няколко лекари са ѝ препоръчали да си направи хистеректомия (оперативно отстраняване на матката) и ето че потърсила съвет от Бренан. От своя страна Бренан ѝ казва, че ако си вземе месец отпуск

и положи грижи за себе си, проблемът ѝ ще бъде разрешен. Съветът на Бренан се оказва правилен, а месец по-късно лекарят на жената потвърждава, матката ѝ е възстановила нормалното си състояние. Година по-късно жената ражда здраво момче²³⁰.

В друг случай Бренан могла да установи, че мъж има проблеми с потентността, защото си е счупил опашната кост като дванадесетгодишно момче. Все още изместената опашна кост упражнява нежелан натиск върху гръбначния стълб и това на свой ред води до сексуална дисфункция²³¹.

Изглежда малко са нещата, за които Бренан не може да изтегли информация чрез вглеждане в човешкото енергийно поле. Тя казва, че в ранните си стадии ракът изглежда сиво-син в аурата, а когато се развие, става черен. Накрая в черното се появяват бели петънца, а ако те искрят и изглежда като че ли изригват от вулкан, това означава, че ракът е вече с разсейки. Наркотични вещества като алкохол, марихуана и кокаин също са пагубни за ярките, здрави цветове на аурата и създават това, което Бренан нарича „етерична слуз“. В един случай тя била в състояние да каже на смаяния си пациент с коя ноздра обикновено смърка кокаин, защото полето от тази страна на неговото лице било винаги сиво, наситено с лепкава етерична слуз.

Отпусканите с рецепта лекарства също често водят до образуване на тъмни зони в енергийното поле над черния дроб. Мощни лекарства като използваните при химиотерапия „задръстват“ енергийното поле, а Бренан казва, че дори е виждала аурични следи от предполагаемо безвредно контрастно вещество, използвано за диагностика при гръбначни травми, десет години, след като е инжектирано в гръбначния стълб на човека. Според Бренан, психическото състояние на пациент също се отразява на неговото енергийно поле. Човек с психопатични наклонности има

²³⁰ Barbara Ann Brennan, *Hands of Light* (New York: Bantam Books, 1987), pp. 3–4.

²³¹ *Ibid.*, p. 4.

неустойчива аура. Енергийното поле на един мазохист е грубо и плътно, повече сиво, отколкото синьо. Полето на човек със закос-тенели разбирания за живота е също грубо и сивкаво, но с повече енергия, концентрирана върху външния ръб на аурата, и т.н.

Бренан казва, че болестта действително може да бъде причи-нена от износвания, блокажи и дисбаланси в аурата, а чрез въз-действие върху такива неправилно, зле функциониращи области с ръце и с нейното собствено енергийно поле, тя може в значи-телна степен да подсили целебни процеси у човека. Нейният та-лант не остава незабелязан. Швейцарският психиатър и танато-лог Елизабет Кюблер-Рос казва, че Бренан е „може би един от най-добрите духовни лечители в Западното полукълбо“²³². Бърни Сийгъл е също толкова хвалебствен: „Книгата на Барбара Бренан отваря ума. Нейните идеи за ролята, която играе бо-лестта и как се постига лечение, определено съвпадат с моя опит“.²³³

Като физик, Бренан е живо заинтересована от описание на чо-вешкото енергийно поле с научни термини и смята, че твърдени-ето на Прибрам за наличието на едно царство на честотите отвъд полето на нашите възприятия е най-добрият научен модел, който сме имали досега за обяснение на феномена. „От гледна точка на холографската вселена, тези събития [аура и лечебни сили, необходими за управление на енергиите] възникват от чес-тоти, намирайки се отвъд време и пространство, които не трябва да бъдат предавани. Те са потенциално едновременни и повсе-местни“, казва тя²³⁴.

Че човешкото енергийно поле съществува навсякъде и е не-локално, докато човешкото възприятие не го изскубне от царст-вото на честотите се доказва от откритието на Бренан, че тя може да чете аурата на човек, намирайки се на много километри от нея.

²³² Ibid.

²³³ Ibid.

²³⁴ Ibid., p. 26.

Най-дългото разстояние, на което го е правила досега, е по време на телефонен разговор между Ню Йорк и Италия. Тя обсъжда това, както и много други аспекти на своите забележителни способности в наскоро публикуваната и увлекателна книга „Ръце от светлина“.

ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ НА ЧОВЕШКАТА ПСИХИКА

Друг надарен екстрасенс, който може да вижда аурата в пълни детайли, е „консултантът по човешко енергийно поле“ от Лос Анжелис Каръл Драйър. Тя казва, че може да вижда аури, откакто се помни, и всъщност е изминало доста време преди да разбере, че другите хора не могат да ги виждат. Нейното незнание в това отношение често ѝ създава проблеми като дете, когато разказва на родителите си интимни подробности за техни приятели: неща, които очевидно няма откъде да знае.

Драйър се препитава като екстрасенс и през последните петнадесет години е имала над пет хиляди клиенти. Добре известна е в медиите, защото в списъка ѝ с клиенти има много знаменитости, като Тина Търнър, Мадона, Розана Аркет, Джуди Колинс, Валери Харпър и Линда Грей. Но дори звездната мощ на нейния клиентски списък не предава в пълна степен действителната стойност на нейния талант. В него списък са също физици, известни журналисти, археолози, адвокати и политици, а тя е използвала способностите си да помага на полицията и често е давала консултации на психолози, психиатри и лекари.

Подобно на Бренан, Драйър може да разчита аурата на дълги разстояния, но предпочита да бъде в една и съща стая с човека, когото диагностицира. Може да вижда човешкото енергийно поле със затворени очи също толкова добре, както и с отворени. Всъщност обикновено си държи очите затворени по време на сеанс, което ѝ помага да се концентрира изключително върху енергийното поле. Това не означава, че вижда аурата въображаемо в ума си. „То е винаги пред мен, все едно че гледам филм или

представление – казва Драйър. – Толкова реално, колкото и ста-
ята, в която седя. Всъщност то е още по-реално и по-ярко оцве-
тено.”²³⁵

Тя обаче не вижда точно разслоени пластове, описвани от
други ясновидци, а често пъти дори не вижда очертанието на фи-
зическото тяло. „Физическото тяло на човека може да попада в
него, но рядко, защото виждам етеричното тяло, а не аурата или
енергийно поле около тях. Ако виждам етеричното, то е обикно-
вено защото в него има процепи или пролуки, които нарушават
целостта на аурата. Затова не мога да я видя пълно. Има само
части от нея. Прилича на съдрано одеяло или килим. Дупките в
етеричното поле са обикновено в резултат на травма, нараня-
ване, болест, или друг вид опустошително преживяване.”

Но освен че вижда етеричното тяло, Драйър казва, че вместо
да вижда слоеве на аурата като парчета кейк, натрупани едно
върху друго, тя ги преживява като променящи се текстури и яр-
кости на зрителното възприятие. Сравнява това с усещането да
бъдеш потопен в океан и да усещаш как те мият води с различна
температура. „Вместо да си служи с твърди понятия като слоеве,
аз предпочитам да виждам енергийното поле от гледна точка на
движения и енергийни вълни – казва тя. – Като че зрението ми
прониква надалеч през различни равнища и измерения на енер-
гийното поле, но аз действително не ги виждам стройно подре-
дени в различни пластове.”

Това не означава, че възприятието на Драйър за човешкото
енергийно поле е по някакъв начин по-малко подробно от това
на Бренан. Тя възприема поразително количество картини и
структури – калейдоскопични цветни облаци, примесени със
светлина, сложни образи, блестящи форми и ефирни мъгли. Не
всички енергийни полета обаче са устроени еднакви. Според
Драйър, повърхностните хора имат плитки и скучни, монотонни
аури. Обратно, колкото по-сложно устроени са хората, толкова

²³⁵ Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

по-пъстро и интересно е тяхното енергийно поле. „Енергийното поле на човек е също толкова индивидуално, колкото и отпечатаците от пръстите му. Никога не съм виждала две, изглеждащи еднакво“, казва тя.

Подобно на Бренан, Драйър може да поставя диагноза чрез вглеждане в аурата на човека, а когато пожелае, може да настрои зрението си и да види чакрите. Но специално умение на Драйър е способността да прониква дълбоко в човешката психика и да дава изключително точен отчет за слаби места, силни страни, потребности и общо здраве в емоционално, психично и духовно естество. Толкова всеобхватни са нейните умения в тази област, че някои оприличават един сеанс с Драйър на шест месеца психотерапия. Многобройни клиенти ѝ дължат пълното си житейско преобразяване, а нейните папки преливат от топли благодарствени писма.

Аз също мога да потвърдя способностите на Драйър. При моето първо посещение при нея, въпреки че бяхме напълно непознати, тя разкри неща, които дори и най-близки мои приятели не знаеха. Това не бяха просто мъгляви изтъркани фрази, а конкретни и подробни оценки на мои дарби, уязвими места и личностна динамика. Към края на двучасовия сеанс бях убеден, че Драйър не гледа моето физическо присъствие, а енергийния конструкт на самата ми душа. Имах привилегията да говоря също с над двадесет клиенти на Драйър и/или да изслушам записите им и открих, че почти без изключение всички я намират също толкова точна и проникновена, колкото и аз.

ЛЕКАРИ, КОИТО ВИЖДАТ ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Макар съществуването на човешко енергийно поле да не е признато от ортодоксалната медицинска общност, то не се игнорира напълно от практикуващите лекари. Един от медиците, които вземат енергийното поле на сериозно, е неврологът и психиатър

Шафика Карагюла. Тя получава своята диплома за хуманен лекар, със специализация по хирургия, от Американски университет в Бейрут, Ливан, а специализацията ѝ по психиатрия преминава под ръководството на известния психиатър сър Дейвид К. Хендерсън в Кралска Единбургска болница за психични и нервни болести. Прекарва също три и половина години като научен сътрудник при Уайлдър Пенфийлд, канадският неврохирург, чиито повратни изследвания за паметта насочват и Лешли, и Прибрам в техните търсения.

Карагюла започва като скептик, но след като среща няколко души, които могат да виждат аури и се уверява в тяхната способност да поставят точни медицински диагнози в резултат на видяното, се запалва и става поддръжник. Карагюла нарича способността да се вижда човешкото енергийно поле *усилено сетивно възприятие*, или УСВ, и през 60-те години на XX в. се заема да установи дали някои членове на лекарското съсловие също не притежават тази способност. Прави предпазливи сондажи сред своите приятели и колеги, но отначало всичко върви бавно. Дори лекари, които признават, че имат такава даденост, не проявяват охота да се срещнат с нея. След като постоянно бива отклонявана от един такъв лекар, в крайна сметка си записва час за преглед като пациент.

Влиза в кабинета му, но вместо да му позволи да ѝ направи физически преглед, за да постави диагноза на нейното състояние, го предизвиква да използва усиленото си сетивно възприятие. Разбрал, че повече няма как да шикалкави, той се предава. „Добре, стойте там, където сте – казва ѝ. – Не ми казвайте нищо.“ След това сканира тялото ѝ и прави бърз обстоен анализ на нейното здраве, включително описание на нейно вътрешно заболя-

ване, което евентуално би изисквало операция – заболяване, което тя вече тайно е диагностицирала. „Беше точен до последен детайл“, казва Карагюла²³⁶.

Когато мрежата от контакти на Карагюла се разширява, тя среща един след друг много лекари, с подобни дарби и описва срещите с тях в книгата си „Пробив към творчество“. Повечето такива лекари не знаят, че има и други с техните таланти, а се мислят за единствени и уникални в това отношение. Въпреки това всички неизменно описват видяното от тях като „енергийно поле“ или „подвижна мрежа от честоти“ около човека и проникващо дълбоко в тялото му. Някои виждат чакри, но тъй като не знаят термина, ги описват като „завихрян timer от енергия в определени точки по гръбнака, свързани с или влияещи върху жлезите с вътрешна секреция“. И почти всички без изключение пазят способностите си в тайна от страх това да не навреди на професионалната им репутация.

От уважение към желанието им да останат анонимни, Карагюла ги идентифицира в книгата си само с лични имена, но казва, че сред тях са известни хирурзи, професори по медицина от Корнълски университет, ръководители на катедри в големи болници и лекари от клиника „Мейо“. „Аз бях непрестанно изненадана да открия колко много представители на медицинската професия имат УСВ способности – пише тя. – Повечето от тях се чувстват малко неудобно от своите дарби, но тъй като ги намират полезни в диагностиката, все пак ги използват. Идват от различни части на страната и въпреки че не се познават един друг, до един споделят сходни типове преживявания.“ Към края на своя отчет тя заключава: „Когато много хора, на които може да се има доверие, независимо един от друг докладват един и същи вид явления, време е науката да му обърне внимание.“²³⁷

²³⁶ Shafica Karagulla, Breakthrough to Creativity (Marina Del Rey, Calif.: De Vorss, 1967), p. 61.

²³⁷ Ibid., pp. 78–79.

Не всички медици се противопоставят на идеята техните способности да бъдат направени публично достояние. Един от тях е д-р Долорес Кригер, преподавател по болногледачество от университета в Ню Йорк. Кригер се заинтригува от човешкото енергийно поле, след като участва в изследване способностите на Оскар Естебани, известен унгарски лечител. Откривайки, че Естебани може да повишава равнищата на хемоглобин у болни хора просто чрез управление на техните полета, Кригер се заема да научи нещо повече за загадъчните енергии, които участват в този процес. Тя се посвещава на изследвания на прана, чакри и аурата и накрая става ученик на Дора Кунц, друг известен ясно-видец. Под ръководство на Кунц се научава да усеща блокади в човешкото енергийно поле и да ги лекува манипулирайки полето със своите ръце.

Осъзнала огромния медицински потенциал в техниките на Кунц, Кригер решава да преподава наученото от нея на други хора. Найясно, че термини като аура и чакри биха имали негативни конотации за мнозина здравни работници, тя решава да назове своя лечебен метод „терапевтично докосване“. Първият клас, на който преподава терапевтично докосване, е един магистърски курс за медицински сестри в университет на Ню Йорк, озаглавен „Непроучени области в болногледачеството: актуализация на потенциала за взаимодействие чрез терапевтично докосване“. И курсът, и техниката се оказват толкова успешни, че оттогава Кригер е преподавала терапевтично докосване буквално на хиляди болногледачи и този метод сега се използва в болници по цял свят.

Ефективността на терапевтичното докосване е била демонстрирана и в няколко изследвания. Например д-р Джанет Куин, доцент и помощник-директор по изследвания в областта на болногледачеството в университет на Южна Каролина в Колумбия, решава да види дали терапевтичното докосване може да снижава равнището на тревожност у сърдечно болни. За да постигне това, тя разработва двойно прикрито изследване, в което една

група сестри бива обучена в техниката да въздействат с ръце върху телата на група сърдечно болни. Втора група без обучение прилага мануална терапия при друга група сърдечно болни, но без да прилага действително техниката. Куин открива, че равнището на тревожност у действително лекуваните пациенти спада с 17 процента след петминутна терапия, а при пациенти, третирани с „фалшиво“ лечение, промяна в равнищата няма. Изследването на Куин е описана като водеща новина в броя на „Ню Йорк Таймс“ от 26 март 1985 г. в раздел „Сайънс Таймс“.

Друг медик, изнесъл много лекции за човешкото енергийно поле е специалистът по сърце и бял дроб У. Бръф Джой. Той е възпитаник и на „Джон Хопкинс“, и на клиника „Мейо“. Своята дарба открива през 1972 г., докато преглежда пациент в кабинета си. Вместо да вижда аурата, Джой първоначално е в състояние само да усети присъствие мануални. „Изследвах здрав мъж, малко над двадесетгодишен – казва той. – Когато минах с ръцете си над областта на слънчевия сплит, на лъжичката, усетих нещо, което приличаше на топъл облак. Изглеждаше, че той се излъчва на три-четири фута от тялото, перпендикулярно на повърхността и под форма на цилиндър около четири инча в диаметър.“²³⁸

Джой открива, че всички негови пациенти имат осезаемо цилиндроподобно излъчване не само от техните стомаси, но и от други точки на своите тела. Така до момента, в който не прочел древноиндийска книга за човешката енергийна система и не разбрал, че е открил, или по-скоро преоткрил чакрите. Подобно на Бренан, Джой е на мнение, че холографският модел предлага най-добро обяснение за разбиране на човешкото енергийно поле. Смята също, че способността да се виждат аури е в спящо състояние у всички нас. „Аз смятам, че достигане разширени състояния на съзнанието е просто пригаждане на централната нер-

²³⁸ W. Brugh Joy, *boy's Way* (Los Angeles: J. P. Tarcher, 1979), pp. 155–56.

вна система към състояния на възприемане, които винаги са съществували, но са били блокирани от нашата външна умствена обусловеност“, казва Джой²³⁹.

За да докаже тази своя теза, Джой прекарва повечето от времето си в обучаване на студенти как да усещат човешкото енергийно поле. Сред неговите ученици е Майкъл Крайтън, авторът на бестселъри като „Щамът Андромеда“ и „Сфера“, и режисьор на филмите „Кома“ и „Първия голям влаков обир“. В наскоро издадената си автобиография „Пътувания“, също станала бестселър, Крайтън, завършил медицинския факултет на Харвард, описва как се е учил да усеща и накрая да вижда човешкото енергийно поле при Джой и други надарени учители. Това преживяване изумява и преобразява Крайтън. „Няма никаква заблуда. Абсолютно ясно е, че тази телесна енергия е истински специфичен феномен“, казва той²⁴⁰.

ХАОТИЧНИ ХОЛОГРАФСКИ КАРТИНИ

Все по-голямата готовност на лекари да правят публично достойние подобни способности не е единствена промяна, настъпила от времето на разследванията на Карагюла. През изминалите двадесет години Валери Хънт, физиотерапевт и преподавател по кинезитерапия в Университет на Калифорния в Лос Анжелис (UCLA), е разработила способ да потвърди експериментално съществуването на човешко енергийно поле. На медицината отдавна е известно, че хората имат електромагнитен потенциал. Съвсем рутинна е употребата на електрокардиографи за снемане на електрокардиограми (ЕКГ) или записване електрическата активност на сърцето, както и на електроенцефалографи за снемане електроенцефалограми (ЕЕГ) на мозъчната електрическа дейност. Хънт открива, че електромиографът, апарат за

²³⁹ Ibid., p. 48.

²⁴⁰ Michael Crichton, *Travels* (New York: Knopf, 1988), p. 262.

оценка здравния статус на мускулите, също може да регистрира електрическо присъствие на човешкото енергийно поле.

Макар първоначалното изследване на Хънт да обхваща човешките мускулни движения, тя се заинтригува от енергийното поле, след като случайно среща една танцьорка, която ѝ казва, че използва своето енергийно поле като допълнение към танца. Това подбужда Хънт да снее електромиограми (ЕМГ) на електрическата активност в мускулите на жената, докато танцува, а също да изследва въздействието, което имат лечители върху електрическата активност на мускулите при излекувани хора. Обхватът на нейното изследване в крайна сметка се разширява и включва субекти, които могат да виждат човешкото енергийно поле, и именно с тях прави някои най-значимите свои открития.

Нормалният честотен диапазон на електрическата активност в мозъка е между 0 и 100 цикъла в секунда (cps), като през повечето време активността е между 0 и 30 cps. Мускулната честота достига до 225 cps, а тази на сърцето – до 250 cps, но това става там, където електрическата активност, свързвана с биологична функция, пада. Освен това Хънт открива, че електродите на електромиографа могат да улавят друго енергийно поле, излъчвано от тялото, по-fino и с по-малка амплитуда от традиционно призованите соматични електрически сигнали, но с честоти средно между 100 и 1600 cps, а понякога и по-високи. Освен това, вместо да се излъчва от мозък, сърце или мускули, полето е най-осезаемо в области на тялото, свързвани с чакрите. „Резултатите бяха толкова вълнуващи, че аз просто не можах да заспя тази нощ – казва Хънт. – Научният модел, към който се бях придържала сяпко цел живот, не можеше да обясни тези открития.“²⁴¹

Хънт открива също, че когато един четец на аура вижда определен цвят в енергийното поле на човека, електромиографът винаги улавя конкретна особена картина от честоти, която Хънт се

²⁴¹ Ronald S. Mi Jer, „Bridging the Gap: An Interview with Valerie Hunt“, Science of Mind (October 1983), p. 12.

научава да свързва с този цвят. Тя е в състояние да наблюдава картината върху осцилоскоп, уред, който преобразува електрическите вълни във визуална картина върху монохромен екран. Хънт може да потвърди, че цветът е син чрез разглеждане картината на осцилоскопа. В един експеримент дори изпробва осем четци на аура едновременно, за да види дали ще има съгласуваност с осцилоскопа, както и между самите тях. „Всичко беше напълно синхронизирано“, казва Хънт²⁴².

Щом Хънт потвърждава съществуването на човешкото енергийно поле, тя също се убеждава, че холографската идея предлага модел за разбирането ѝ. Освен нейните честотни аспекти, тя отбелязва, че енергийното поле, а всъщност всички електрически системи на тялото, са холографски по друг начин. Подобно на информацията в една холограма, тези системи се разпръснати навсякъде из цялото тяло.

Например електрическата активност, измервана с електроенцефалограф, е най-силна в мозъка, но ЕЕГ може да бъде снета и чрез прикрепване на електрод към палеца на крака. По подобен начин, една ЕКГ може да бъде уловена в кутрето на ръката. Тя е най-осезаема и с висока амплитуда в сърцето, но нейната честота и картина са неизменни навсякъде в тялото. Хънт смята това за важно. Макар всяка част от това, което тя нарича „холографска полева реалност“ на аурата да съдържа аспекти на цялото енергийно поле, различните части не са абсолютно еднакви помежду си. Тези разнообразни амплитуди предпазват енергийното поле от превръщането му в статична холограма, позволявайки му вместо това да бъде динамично и изменчиво, казва Хънт.

Едно от най-удивителните открития на Хънт е, че определени таланти и способности изглежда са свързани с наличието на особени честоти в човешкото енергийно поле. Тя открива, че когато основният фокус в съзнанието на човека е върху материалния свят, честотите на неговото енергийно поле клонят към долната

²⁴² Личен разговор с автора, 7 февруари 1990 г.

част на диапазона и не се отдалечават твърде много от 250-те срз на телесните биологични честоти. Освен това хора, които са екстрасенси или имат лечебни способности пък, имат честоти от приблизително 400 до 800 срз в тяхното поле. Хора, които могат да навлизат в транс и очевидно пропускат като канал други информационни източници през тях, изцяло прескачат тези „екстрасензорни“ честоти и оперират в тесен сектор между 800 и 900 срз. „Те изобщо нямат никакъв екстрасензорен диапазон – казва Хънт. – Стоят си в тяхното собствено поле. То е тясно. Много ограничено – образно казано, като върха на топълйка и те буквално са почти извън нужния диапазон.“²⁴³

Хора с честоти над 900 срз биват наричани от Хънт мистични личности. Докато екстрасенси и транс медиуми са често само проводници на информация, мистиците обладават мъдростта да знаят какво да правят с информацията, казва Хънт. Те съзнават космическата взаимосвързаност на всички неща и са в контакт с всяко равнище на човешкия опит. Закотвени в обичайната реалност, но често имат екстрасензорни способности, както и могат да навлизат в състояние на транс. Но техните честоти също се разпростират отвъд секторите, свързвани с тези способности. Като използва видеоизменена електромиограма (една електромиограма нормално може да улавя честоти само до 20 000 cps) Хънт се натъква на хора, които имат честоти над 200 000 срз в своите енергийни полета. Това е интригуващо, защото мистичните традиции често отреждат на високо развитите духовни личности „по-високи вибрации“ от тези при нормалните хора. Ако откритията на Хънт са правилни, те изглежда подсилват доверието към това твърдение.

Друго от откритията на Хънт е свързано с новата наука за хаоса. Както подсказва самото име, тя изследва хаотични явления, т.е. процеси толкова произволни, че не изглежда да се проявяват по силата на никакви закони. Например, когато от една изгасена свещ се издига дим, той се източва нагоре в тънък и тесен поток.

²⁴³ Ibid.

Накрая структурата на потока прекъсва и става турбулентна. Турбулентният дим е наричан хаотичен, защото неговото поведение не може повече да бъде предсказано от науката. Други примери на хаотични феномени включват вода, разбиваща се в дъното на водопад, привидно случайни електрически колебания, които протичат през мозъка на епилептик по време на припадък, както и времето, когато няколко фронта с различна температура и атмосферно налягане се сблъскват.

През изминалото десетилетие науката откри, че много хаотични феномени не са безпорядъчни, както изглежда, а често съдържат скрити картини и закономерно проявяващи се структури (да си припомним твърдението на Бом, че не съществува нещо като безпорядък, а само редове от неопределено висока степен). Учените са открили също математически методи за намиране на някои от редовно появяващи се структури, лежащи скрити в хаотичните феномени. Един от тях включва особен вид математически анализ, който може да преобразува данни за даден хаотичен феномен в изображение на компютърен екран. Ако данните не съдържат скрити картини, получената в резултат форма ще бъде права линия. Но ако хаотичният феномен съдържа скрити редовно появяващи се структури, формата върху компютърния екран ще наподобява нещо като спиралните шарки, които правят децата, като навиват оцветена прежда върху поредица гвоздеи, забити на дъска. Тези форми се наричат „хаотични картини“ или „странни атрактори“²⁴⁴ (защото линиите, съставляващи формата, изглежда са привлечени отново и отново към определени области

²⁴⁴ Автори на концепцията за странния атрактор, както и на самия термин са Рюел и Такенс (1971 г.). С думата *атрактор* се обозначава траекторията на движението в някакво фазово пространство, тъй като според математиците в метафоричен смисъл фиксираната точка в центъра на координатната система *притегля* тази траектория. Има три основни типа атрактори: *точкови*, съответстващи на системите, които достигат устойчиво равновесие; *периодични*, съответстващи на периодични колебания; и *странни*, съответстващи на хаотичните системи. – Б. пр.

на компютърния екран, точно както за преждата може да се каже, че е постоянно „привличана“ към редицата гвоздеи, около които тя бива навивана).

Когато Хънт наблюдава данни за енергийното поле върху осцилоскопа, забелязва, че то се променя постоянно. Понякога е на големи сектори, понякога чезне и става разпокъсано, като че ли самото енергийно поле е в непрестанно състояние на колебание. На пръв поглед тези промени изглеждат произволни, но Хънт усеща интуитивно, че в тях има някакъв ред. Като разбира, че анализът на хаоса може да разкрие дали е права или не, тя се обръща за помощ към математик. Първо те пускат четири секунди от данните от една ЕКГ през компютъра, за да видят какво ще се случи. Получава се права линия. След това пускат същия обем данни от ЕЕГ и ЕМГ. ЕЕГ образува права, а ЕМГ – леко издута линия, но все още без хаотична картина. Дори когато пускат ниско честотни данни за човешкото енергийно поле, получат права линия. Но когато анализират самите високи честоти на полето, успяват. „Получихме най-динамичната хаотична картина, която някога сте виждали“, казва Хънт²⁴⁵.

Това означава, че макар калейдоскопичните промени, които настъпват в енергийното поле, да изглеждат произволни, те всъщност са до голяма степен подредени и богати на картини. „Моделът никога не се повтаря, но е толкова динамичен и сложен, че го нарекох хаотична холографска картина“, казва Хънт²⁴⁶.

Хънт смята своето откритие за първа истински хаотична картина, открита в голяма електробиологична система. Напоследък изследователи са открили хаотични картини в ЕЕГ на мозъка, но са им потребни много минути данни от множество електроди, за да получат такава картина. Хънт получава хаотична картина от три до четири секунден запис на данни по един електрод, което подсказва, че човешкото енергийно поле е далеч по-богато на

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Ibid.

информация и притежава далеч по-сложна и динамична организация дори от самата електрическа активност на мозъка.

ОТ КАКВО Е НАПРАВЕНО ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Въпреки електрическите аспекти на човешкото енергийно поле Хънт не смята, че то е чисто електромагнитно по природа. „Ние имаме чувство, че то е много по-сложно и без съмнение съставено от някаква все още неоткрита енергия“, казва тя²⁴⁷.

Каква е тази неоткрита енергия? Засега не знаем. Най-добър ключ към загадката ни дава фактът, който почти без изключение екстрасенсите описват, а именно, че тя се отличава с по-висока честота или вибрация, отколкото нормалната материя-енергия. Предвид необичайната точност, която талантлив екстрасенс постигат при възприемане на болести в енергийното поле, трябва да обърнем сериозно внимание на това наблюдение. Универсалността на това възприемане – още древноиндийската литература твърди, че енергийното тяло вибрира с по-висока честота от нормалната материя, - може да бъде показател, че такива хора интуитивно са се добрали до един важен факт за енергийното поле.

Древната индийска литература също описва материята като съставена от *ану*, или „атоми“ и казва, че фините вибрационни енергии на човешкото енергийно поле съществуват *параману*, или буквално „отвъд атома“. Интересно е, че Бом също смята, че на едно субквантово ниво *отвъд атома* има много фини енергии, все още непознати за науката. Той признава, че не знае доколко човешкото енергийно поле съществува, но коментирайки тази възможност, заявява: „Имплицитният ред има много равнища на финост. Ако нашето внимание може да обхване тези

²⁴⁷ Valerie V. Hunt, Infinite Mind, Magical Blend, no. 25 (January 1990), p. 22.

равнища на финост, ще съумеем да видим повече от това, което обичайно долавяме.²⁴⁸

Редно да отбележим, че реално не знаем какво представлява което и да е поле. По думите на Бом: „Що е електрическо поле? Не знаем това.“²⁴⁹ Откриваме някакъв нов вид поле и то изглежда загадъчно. Тогава ние го наименуваме, започваме да боравим с него и да описваме свойствата му, така че то повече не изглежда загадъчно. Но все още не знаем какво всъщност представлява електрическото или гравитационното поле. Както видяхме в една предишна глава, дори не знаем що са електроните. Можем само да опишем как те се държат. Това показва, че човешкото енергийно поле също ще бъде в крайна сметка определено от гледна точка на неговото държане, а изследвания като това на Хънт само ще способстват за нашето разбиране.

ТРИИЗМЕРНИ ОБРАЗИ В АУРАТА

Ако тези прекомерно фини енергии са материалът, от който е направено човешкото енергийно поле, можем да сме сигурни, че те притежават качества, различни от видовете енергия, с които сме нормално запознати. Едно от тях е видно в нелокалните характеристики на човешкото енергийно поле. Друго, конкретно холографско, е способността на аурата да манифестира аморфна мъглявина от енергия, или от време на време да се оформя в триизмерни образи. Талантливи екстрасенси често съобщават, че виждат такива „холограми“, плаващи из аурите на хората. Тези образи обикновено са обекти и идеи, които заемат водещо място в мислите на човека, около когото биват наблюдавани. Някои окултни традиции твърдят, че подобни образи са продукт на третия, или мисловен слой на аурата, но докато не разполагаме със средства да потвърдим или отречем това твърдение, ще

²⁴⁸ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

²⁴⁹ Robert Temple, „David Bohm“, New Scientists (November 11 1982) p. 362.

трябва да се ограничаваме до преживяванията на екстрасенси в състояние да виждат образи в аурата.

Един такъв екстрасенс е Беатрис Рич. Както често се случва, силите на Рич се проявяват в ранна възраст. Когато тя била дете, понякога се случвало в нейно присъствие предмети да се движат по своя собствена инициатива. Когато пораства тя открива, че знае неща за хора, които реално няма как да разбере. Макар да започва кариера като художник, ясновидските ѝ таланти се оказват така впечатляващи, че решава да се посвети изцяло на работа като екстрасенс. Днес тя консултира хора от всички слоеве на обществото – от домакини от изпълнителни директори на корпорации, - а статии за нея се появяват в издания като списание „Ню Йорк“, „Уърлд Тенис“ и „Ню Йорк Уоман“.

Рич често вижда образи, плаващи около или реещи се близо до нейните клиенти. Веднъж мернала сребърни лъжици, сребърни чинии и подобни обекти, кръжащи около главата на един човек. Тъй като това се случило в началото на нейните изследвания на психичните феномени, преживяването я впечатлило. Изпърво тя не знаела защо вижда всичко това. В случая обаче споделила за видяното с човека и разбрала, че неговият бизнес е свързан с внос-износ и той търгува със същите тези предмети, които тя вижда да кръжат около главата му. Преживяването приковава вниманието ѝ и променя нейните възприятия завинаги.

Драйър също има множество подобни преживявания. Веднъж по време на разчитане вижда връзка картофи, кръжащи около главата на една жена. Подобно на Рич тя отначало занемяла, но събрала смелост и запитала жената дали картофите имат някакво особено значение в нейния живот. Жената се разсмяла и показала на Драйър своята бизнес визитна картичка. „Беше от „Айдахо Потейтоу Боърд“ или нещо подобно – казва Драйър. – Това е организация на производителите и търговци на картофи, подобно на Американска асоциация на млекарите.“²⁵⁰

²⁵⁰ Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

Тези образи невинаги просто се реят в аурата; понякога изглеждат като призрачни разширения на самото тяло. В един случай Драйър вижда тънък холографоподобен слой от кал, полепнал по ръцете и дланите на клиентка. Предвид безукорно спретнатия скъп костюм на жената, Драйър не може да си представи защо мисли за подобна лигава утайка ще се въртят из ума ѝ. Драйър я запитва дали тя разбира този образ и жената кимва, като обяснява, че тя е скулптор и нея сутрин е експериментирала с нов материал, който полепвал по ръцете ѝ точно както Драйър описва.

Аз също съм имал подобни преживявания при вглеждане в енергийното поле. Веднъж, потънал в мисли във връзка с един роман за върколаци, над който работех (както някои читатели може би знаят, имам склонност да пиша белетристични произведения на фолклорни теми), забелязах как призрачният образ на едно върколашко тяло се оформя около моето собствено тяло. Искам веднага да подчертая, че това беше чисто зрителен феномен и по никакъв начин не усещах да съм станал върколак. Въпреки това холографоподобният образ, който обгърна тялото ми, беше достатъчно реален, тъй че когато повдигнах ръката си, можах да видя отделни косъмчета от козината и начина, по който кучешки нокти излизат от вълчата лапа, обвиваща собствената ми ръка. Действително, всичко при тези признаци беше абсолютно реално, освен това, че бяха полупрозрачни и можех да видя собствената си ръка от плът и кръв под тях. Преживяването би трябвало да е стряскащо, но по някаква причина не беше и аз останах очарован от видяното.

Важно в случая обаче е това, че Драйър ми беше на гости по него време и се случи да влезе в стаята, докато все още бях обвит в това подобно на призрак върколашко тяло. Тя реагира незабавно и каза: „Боже мой, трябва да си се умислил за твоя върколашки роман, защото си станал върколак.“ Сравнихме видяното

от нас и открихме, че сме наблюдавали едни и същи черти. Почнахме да си говорим и когато мислите ми се отплеснаха от романа, върколашкият образ бавно избледня и изчезна.

ФИЛМИ В АУРАТА

Образите, които екстрасенси виждат в енергийното поле, невинни са статични. Рич казва, че често забелязва нещо като малък прозрачен кинофилм, кръжащ около главата на клиента: Понякога виждам малък образ на човека над неговата глава или рамене, правещ неща, каквито той върши в живота. Моите клиенти ми казват, че тези описания са много точни и конкретни. Виждам техните офиси и как изглеждат шефовете им. Мога да видя какво са мислили и какво се е случвало с тях през последните шест месеца. Наскоро казах на една клиентка, че виждам нейния дом с маски и флейти, окачени по стената. Тя каза: „Не, не, не.“ Аз казах: да, има музикални инструменти, окачени по стените, главно флейти, има също маски. И тогава тя рече: „О, това е моята лятна вила.“²⁵¹

Драйър казва, че и тя вижда нещо като триизмерни филми в енергийното поле на човека. „Обикновено са цветни, но могат да бъдат и в кафяв нюанс или нещо като дагеротипи. Често изобразяват някаква история за човека, която може да се разгръща в рамките на пет минути до час. При това, образите са извънредно подробни. Когато видя даден човек, седящ в стая, аз мога да кажа колко растения има в стаята, колко листа има всяко растение и колко тухли има в стената. Обикновено не изпадам в чак такива подробни описания, освен ако не изглежда уместни.“²⁵²

Мога да свидетелствам за точността на Драйър. Винаги съм бил организиран човек и като дете бях доста преждевременно развит в това отношение. Веднъж, когато бях на пет години, прекарах няколко часа в педантично събиране и подреждане на

²⁵¹ Личен разговор с автора, 18 октомври 1988 г.

²⁵² Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

всички мои играчки в един шкаф. Когато свърших, показах на мама какво съм направил и я предупредих с поучителен тон да не пипа нищо в шкафа, защото не искам да ми разбърква грижливо подредените неща. Разказът на мама за този случай развеселяваше семейството дълго след това. По време на моето първо посещение при Драйър тя описа този случай подробно, както и много други събития в моя живот, все едно че наблюдаваше развитието на някакъв филм в моето енергийно поле. Тя също се подсмиваше, докато разказваше случката.

Драйър оприличава образите, които вижда, на холограми и казва, че когато избере някоя и почне да я наблюдава, тя изглежда като че ли се разширява и изпълва цялата стая. „Ако видя нещо, което се е случило с рамото на човека, например нараняване, внезапно цялата сцена се разширява. Затова имам усещането, че е холограма, понеже понякога чувствам, че мога да прекроча и да стана част от нея. Нещата не се случват в мен, а около мен. Нещо като триизмерен филм, холографски филм с участието на човека.“²⁵³

Холографското зрение на Драйър не се ограничава само до събития от живота на човека. Тя вижда зрими представяния на дейността на подсъзнанието. Както знаем, подсъзнанието говори с език на символи и метафори. Затова и сънищата често пъти изглеждат толкова безсмислени и загадъчни. Обаче щом човек се научи да тълкува езика на несъзнаваното, смисълът на сънищата изплува. Сънищата не са послания, изказани с жаргона на несъзнаваното. Хората, запознати с езика на душата – език, който психологът Ерих Фром нарича „забравеният език“, защото повечето от нас са забравили как да го тълкуват, - разпознават своето присъствие в човешки преживявания от типа на митове, приказки и религиозни видения.

²⁵³ Ibid.

Някои от холографските филми, които Драйър вижда в човешкото енергийно поле, са също написани на този език и наподобяват метафорични послания на сънищата. Днес вече знаем, че подсъзнанието е активно не само докато спим, а през цялото време. Драйър е в състояние да „отлющи“ бодърстващия аз на човек и да гледа непосредствено в реката от неспирни образи, която винаги тече през подсъзнанието. Нейната практика, както и природните ѝ, интуитивни дарби, са я направили свръхизкусна в дешифриране езика на несъзнаваното. „Психолозите, последователи на Юнг, ме обичат“, казва Драйър.

Освен това Драйър има свой специален начин да узнае дали е изтълкувала образа правилно. „Ако не съм го обяснила правилно, той не си отива – казва тя. – Просто си стои в енергийното поле. Но щом разкажа на човека всичко, което е необходимо да узнае за даден конкретен образ, той бавно се разтваря и изчезва.“²⁵⁴ Драйър мисли, че това е така, защото именно подсъзнанието на клиента избира какви образи да ѝ покаже. Подобно на Улман тя смята, че душата винаги се опитва да научи съзнателния аз на неща, които е потребно той да знае, за да стане по-здрав и по-щастлив и да израсне духовно.

Способността на Драйър да наблюдава и тълкува съкровени механизми на човешката душа е една от причините, поради които тя е в състояние да предизвиква такива дълбоки преобразования в много от своите клиенти. Първия път, когато тя описа потока от образи, който виждаше да се разгръща в моето енергийно поле, получих странно усещане, че ми разказва един от моите собствени сънища, ако изключим това, че беше сън, който все още не бях сънувал. Първоначално фантазмагорията от образи беше само загадъчно позната, но когато ми разкри и обясни всеки символ и метафора, разпознах машинациите на моя вътрешен, духовен аз – както неща, с които бях съгласен, така и неща, които бях по-малко склонен да приема. Действително, ра-

²⁵⁴ Ibid.

ботата на екстрасенси като Рич и Драйър показва, че има огромно количество информация в енергийното поле. Може би именно затова Хънт получава толкова изразени хаотични картини, когато анализира данни от аурата.

Способността да се виждат образи в човешкото енергийно поле не е нова. Преди близо триста години големият шведски мистик Емануел Сведенборг съобщава, че може да вижда една „вълна-субстанция“ около хората, а във вълната-субстанция мислите на човека са видими като образи, които той нарича „портрети“. При коментиране на неспособността на други хора да видят тази вълна-субстанция около тялото, той отбелязва: „Аз мога да виждам твърди мисловни понятия като че ли заобиколени от някакъв вид вълна. Ни нищо не достига до [нормалното] човешко възприятие, освен онова, което е в средата и изглежда твърдо.“²⁵⁵ Сведенборг можел също да вижда портрети в своето собствено енергийно поле: „Когато мисля за някой, когото познавам, неговият образ се появява такъв, какъвто е, когато е бил назован в човешко присъствие; но останалото около него, като плаващо във вълни, е всичко, което съм знаел и мислил за него от детството му“.²⁵⁶

ОЦЕНЯВАНЕ НА ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО

Честотата не е единствено нещо, разпръснатото холографски из цялото поле. Екстрасенси съобщават, че изобиетието от лична информация, която се съдържа в полето, може да бъде открита и във всяка част от аурата на тялото. По думите на Бренан:

²⁵⁵ George F. Dole, *A View from Within* (New York: Swedenborg Foundation, 1985), p. 26.

²⁵⁶ George F. Dole, „An Image of God in a Mirror“, in Emanuel Swedenborg: *A Continuing Vision*, ed. Robin Larsen (New York: Swedenborg Foundation, 1988), p. 376.

„Аурата не само представя, но и съдържа цялото.“²⁵⁷ Клиничният психолог от Калифорния Роналд Уонг Джуи споделя това схващане.

Джуи, бивш президент на Асоциацията за трансперсонална психология и талантлив ясновидец, е открил, че историята на отделния човек се съдържа дори в „енергийните схеми“ вътре в тялото. „Тялото е вид микрокосмос, самосъдържаща се вселена, отразяваща всичките различни фактори, с които човек борави и които се опитва да обедини“, казва Джуи.

Подобно на Драйър и Рич, Джуи има психична способност да се „изобразява“ филми за важни проблеми в живота на човека, но вместо да ги вижда в енергийното поле, той ги извиква в околното на ума си, като полага ръце върху човека и буквално психометризира неговото тяло. Джуи казва, че тази техника му дава възможност да определя бързо емоционални сценарии, възлови, средищни проблеми и схеми на отношения, най-характерни и открояващи се във връзка с живота на човека, и често ги прилага върху свои пациенти с цел облекчаване на лечебния процес. „Техниката всъщност ми бе преподадена от един колега психиатър на име Ърнест Печи – казва Джуи, - който нарича процеса „разчитане на тялото“. Вместо да боравя с етерично тяло и други подобни понятия, аз избирам да прилагам холографския модел като начин за обяснение и затова го наричам оценяване на холографското тяло.“²⁵⁸ Освен че го използва в своята клинична практика, Джуи води и семинари, в които учи други как да прилагат техниката.

РЕНТГЕНОВО ЗРЕНИЕ

В последната глава разгледахме възможността тялото да не е солидна, твърда конструкция, а само по себе си вид холографски

²⁵⁷ Brennan, Hands, p. 26.

²⁵⁸ Личен разговор с автора, 13 септември 1988 г.

образ. Тази представа изглежда се подкрепя от една друга способност, която мнозина ясновидци притежават, а именно способността буквално да проникват визуално в тялото на човека. Надарените да виждат енергийното поле могат също да настройват своето зрение и да навлизат през плътта и костите на тялото, като през слоеве цветна мъгла.

В хода на своето разследване Карагюла открива много хора – както медици, така и с други професии, - които имат рентгеново зрение. Една от тях, наречена от нея Даян, е шеф на корпорация. Точно преди да срещне Даян, Карагюла пише: „За мен като психиатър да срещна някой, който съобщава, че е в състояние да „вижда“ директно през мен, би било разстройващо преобръщане на обичайните ми процедури.“²⁵⁹

Карагюла подлага Даян на дълга серия тестове, представяйки я на хора и карайки я да им поставя незабавни диагнози. В един от тези случаи Даян описва енергийното поле на една жена като „спаружено“ и „натрошено на парчета“ и казва, че това е показател за сериозен проблем в нейното физическо тяло. След това се вглежда в тялото на жената и констатира преплитане на червата близо до далака. Това изненадва Карагюла, тъй като жената не проявява никой от обичайните при едно толкова сериозно заболяване симптоми. Въпреки това отива на лекар и рентгенът показва преплитане точно в областта, описана от Даян. Три дни по-късно жената е подложена на операция, за да бъде коригиран този животозастрашаващ проблем.

В друга серия тестове Карагюла кара Даян да поставя диагнози на произволни пациенти в клиниката за амбулаторно болни на голямо лечебно заведение в Ню Йорк. След като Даян поставя диагноза, Карагюла установява точността на нейните наблюдения чрез справка в медицинските картони на пациентите. В един от случаите Даян се вглежда в непозната и за двете пациентка и казва на Карагюла, че хипофизата на жената (жлеза дълбоко в

²⁵⁹ Karagulla, Breakthrough, p. 39.

мозъка) липсва, нейният панкреас изглежда не функционира правилно, гърдите ѝ са били засегнати, но сега липсват, през гръбнака ѝ не протича достатъчно енергия от кръста надолу, а има и проблеми с краката. Медицинското досие на жената разкрива, че хипофизата ѝ е хирургически отстранена, че взема хормони, които не влияят добре на панкреаса, претърпяла е двойна мастектомия (оперативно отстраняване на гърдите) вследствие рак, операция на гърба, за да се облекчи налягането в гръбначния ѝ стълб и намалят болките в краката, а нервно увреждане води до затруднение при уриниране.

Случай след случай Даян разкрива, че без усилия може да прониква с поглед в дълбините на физическото тяло. Описва подробно състоянието на вътрешните органи. Диагностицира чревния статус, наличие или отсъствието на различни жлези, и дори описва плътността или крехкостта на кости. Карагюла заключава: „Макар да не мога да оценя откритията ѝ във връзка с енергийното тяло, нейните наблюдения на физически заболявания съответстват с изумителна точност на медицинските диагнози.“²⁶⁰

Бренан умее също да вижда вътрешностите на човешкото тяло и нарича тази способност „вътрешно виждане“. С помощта на това вътрешно виждане, може точно да поставя диагнози на широк кръг заболявания, включително фрактури на кости, фиброзни тумори и рак. Казва, че често може да опише състоянието на някой орган съобразно неговия цвят: например един здрав черен дроб изглежда тъмночервен, един хепатитен черен дроб има болнаво кафявожълт нюанс, а черен дроб на човек, подложен на химиотерапия, обикновено е зелено-кафяв. Както много други екстрасенси с вътрешно виждане, Бренан може да настрои фокуса на своето зрение и да вижда дори микроскопични структури, от рода на вируси и отделни кръвни телца.

²⁶⁰ Ibid., p. 132.

Аз лично съм се срещал с няколко екстрасенси с вътрешно виждане и мога да потвърдя неговата автентичност. Един от екстрасенсите, които съм виждал да демонстрират тази способност, е Драйър. Веднъж тя не само постави точна диагноза на вътрешен мой медицински проблем, но даде и предостатъчно впечатляваща информация с напълно различен характер в добавка. Няколко години по-рано бях имал проблеми с далака. В опити да го излекувам, започнах да правя всекидневни упражнения по визуализация, проектирайки образи на моя далак в цялост и добро здраве, окъпан в лечебна светлина и т.н. За съжаление съм твърде нетърпелив и когато на другия ден нямаше подобрение, се разгневих. По време на следващата медитация смърших своя далак и недвусмислено му заявих, че е по-добре да работи така, както искам аз. Цялата процедура протече изцяло в мислите ми и бързо забравих случая.

Няколко дни по-късно видях Драйър и я попитах дали може да погледне в тялото ми и да ми каже има ли нещо, което трябва да знам (не ѝ казах нищо за здравословните си проблеми). Въпреки това, тя незабавно описа състоянието на далака ми и след това спря, намръщена, като че ли объркана от нещо. „Твоят далак е твърде разстроен и разтревожен от нещо – промърмори тя. И внезапно ѝ просветна. – Ти да не си се карал на далака си?“ Аз смутено потвърдих, че така е било. Драйър разпери ръце. „В никакъв случай не трябва да правиш това. Твоят далак се е разболял, защото мисли, че прави каквото искаш ти. Така е, защото подсъзнателно си му дал погрешни насоки. А сега, след като си му се скарал, той е наистина объркан.“ Поклати загрижено глава. „Никога, никога не се гневи на тялото си или на свои вътрешни органи – посъветва ме тя. – Изпращай им само положителни послания.“

Случаят не само разкри умението на Драйър да гледа в човешкото тяло, но изглежда показва и че моята далак има някакъв вид собствен разум или съзнание. Това не само ми напомни твърдението на Пърт, не може да каже къде свършва мозъкът и къде

започва тялото, но и ме накара да се запитам дали всички съставни части на тялото – жлези, кости, органи и клетки – не притежават своя собствена интелигентност? Ако тялото е наистина холографско, то може би забележката е по-правилна, отколкото съзнаваме това, а съзнанието на цялото в много голяма степен се съдържа във всички негови части.

ВЪТРЕШНО ВИЖДАНЕ И ШАМАНИЗЪМ

В някои шамански култури вътрешното виждане е едно от необходимите условия, за да станеш шаман. Сред индианците араукана в Чили и аржентинските пампаси, един новопосветен шаман е напътстван да се моли конкретно за тази способност. А е така, защото главната роля на шамана в културата на араукана е да поставя диагнози и лекува заболявания, за които се смята, че вътрешното зрение е от съществено значение²⁶¹. Австралийските шамани наричат тази способност „силното око“ или „виждане със сърцето“.²⁶² Индианците хиваро от гористите източни склонове на Еквадорските Анди придобиват тази способност, като пият екстракт от едно лианово растение в джунглата, наречен *аяуаска* с халюциногенни съставки, за които се смята, че даряват свръхсетивни способности на пиещия го. Според Майкъл Харнър, антрополог в Нов университет за социални изследвания в Ню Йорк, който се е специализирал в изследвания на шаманите, *аяуаска* позволява на шамана от племето хиваро „да вижда тялото на пациента все едно, че е стъклено“.²⁶³

²⁶¹ D. Scott Rogo, „Shamanism, ESP, and the Paranormal“, in Shamanism, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), p. 135.

²⁶² Michael Harner and Gary Doore, „The Ancient Wisdom in Shamanic Cultures“, in Shamanism, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), p. 10.

²⁶³ Michael Harner, The Way of the Shaman (New York: Harper & Row, 1980), p. 17.

Действително, способността да се „вижда“ дадена болест – независимо дали реално се гледа вътре в тялото или се вижда болестта, представена като вид метафорична холограма, като например триизмерен образ на демонично и отблъскващо същество вътре в тялото или близо до него – е универсална в шаманските традиции. Но каквато и да е културата, в която се осъществява вътрешно виждане, изводите са едни и същи. Тялото е енергиен конструктор и в крайна сметка може би не по-материално от енергийното поле, в което се намира.

ЕНЕРГИЙНОТО ПОЛЕ КАТО КОСМИЧЕСКИ ПОДРОБЕН ПЛАН

Представата, че физическото тяло е просто още едно ниво на плътност в човешкото енергийно поле и само по себе си вид холограма, формирана от интерферентните картини на аурата, може да обясни и необикновените целебни сили на ума и огромният контрол, упражняван от него над тялото изобщо. Тъй като една болест може да се появи в енергийното поле седмици и дори месеци преди тя да се прояви соматично, мнозина екстрасенси смятат, че болестта действително възниква в енергийното поле. Това показва, че полето е по някакъв начин по-първично, отколкото физическото тяло и функционира като вид подробен план, от който тялото черпи свои структурни насоки. Иначе казано, енергийното поле е може би неявен ред на тялото.

Това може да обясни откритията на Ахтърбърг и Сийгъл, че пациенти вече са си „въобразили“ своите болести месеци преди заболяването да се прояви физически. За момента медицинската наука не е в състояние да обясни как въображението може действително да породи някакво заболяване. Но както видяхме, представите, които изникват и се открояват в мислите, бързо се проявяват като образи в енергийното поле. Ако енергийното поле е подробен план, ръководещ и формиращ тялото, може би чрез представа за една болест, дори несъзнателна, и постоянно

утвърждаване нейното присъствие в полето, на практика програмираме тялото да я изяви.

По сходен начин същата тази динамична връзка между мисловни образи, енергийно поле и физическо тяло, вероятно е една от причините, поради които образи и визуализации могат да лекуват тялото. То може дори да обясни как вяра и медитация върху религиозни образи дават възможност на стигматисти да предизвикват появата на подобни на гвоздеи издатини от своите ръце. Нашето съвременно научно разбиране не може да обясни такава биологична способност, но, отново, постоянната молитва и медитация могат да станат причина подобни образи така дълбоко да се отпечата в енергийното поле, че постоянното им повторение в крайна сметка да породи физическо образуване.

Един изследовател, който смята, че именно енергийното поле оформя тялото, е Ричард Гербер, физик от Детройт, прекарал последните дванадесет години в изследване медицинските последици от фини енергийни полета на тялото. „Етеричното тяло е холографски енергиен шаблон, който ръководи растежа и развитието на физическото тяло“, казва Гербер²⁶⁴.

Гербер смята, че различните пластове, които някои екстра-сенси виждат в аурата, също са фактор в динамичното отношение между мисъл, енергийно поле и физическо тяло. Точно както физическото тяло е подчинено на етеричното, етеричното е подчинено на астрално/емоционалното тяло, а астралното/емоционалното – на мисловното и т.н., казва Гербер, като всяко тяло има функцията на шаблон за предходното. Така, колкото по-фин е слойът на енергийното поле, в което мисъл или образ се проявяват, толкова по-голяма е тяхната способност да лекуват и преоформят тялото. „Тъй като мисловното тяло захранва с енергия астрално/емоционалното тяло, което след това като през фуния я

²⁶⁴ Richard Gerber, *Vibrational Medicine* (Santa Fe, N. M.: Bear & Co., 1988), p. 115.

излива в етеричното и физическото тяло, лечението на един човек на психично ниво е по-силно и дава по-дълготрайни резултати, отколкото лечение на астрално или на етерично равнище“, казва Гербер²⁶⁵.

На същото мнение е и физикът Тилър. „Мислите на човека пораждат схеми на равнище съзнание на природата. Така ние виждаме, че болестта, фактически, накрая се извява в изменени умствени схеми чрез натрупване на видоизменения в течение на поколения – първо, за да повлияе на етерно равнище и след това, в края на краищата, на физическото ниво, [където] ние го виждаме във вид на болест.“ Тилър смята, че причината, поради която болестта често се възвръща, е, че медицината лекува само на физическо равнище. Вярва, че ако лекарите могат да третират енергийното поле, ще постигат по-дълготрайно излекуване. Дотогава много лечения „няма да бъдат трайни, защото не променят базисната холограма в ума и на духовно равнище“, казва той²⁶⁶.

В една по-обща хипотеза Тилър дори допуска, че самата вселена е започнала като фино енергийно поле и постепенно е ставала плътна и материална чрез подобно възпроизвеждане, предаване и натрупване на видоизменения и познание в хода на историческото време. По негово виждане може би Бог е създал вселената като божествен модел или идея. Подобно на образа, който един екстрасенс вижда плаващ в човешкото енергийно поле, този божествен модел функционира като шаблон, като влияе и оформя все по-малко фините равнища на космическото енергийно поле „всецяло чрез серия холограми“, докато накрая не се превърне в холограма на една физическа вселена²⁶⁷.

²⁶⁵ Ibid, p. 154.

²⁶⁶ William A. Tiller, „Consciousness, Radiation, and the Developing Sensory System“, murra no The Psychic Frontiers of Medicine, ed. Bill Schul (New York: Ballantine Books, 1977), p. 95.

²⁶⁷ Ibid., p. 94.

Ако това е вярно, значи човешкото тяло е холографско по още един начин, защото всеки от нас действително би бил вселена в миниатюра. Освен това, ако нашите мисли могат да формират призрачни холографски образи не само в енергийните ни полета, но и във фини енергийни равнища на самата реалност, това може да обясни как човешкият ум е в състояние да произведе някои от чудесата, които изследвахме в предишната глава. То може дори да обясни синхроничностите или как процеси и образи от съкровени дълбини на нашата душа успяват да приемат форма във външната реалност. Освен това може би наши мисли постоянно влияят върху фини енергийни равнища на холографската вселена, но само емоционално мощни мисли, каквито ни съпровождат в моменти на криза и преобразяване – вид събития, който изглежда причинява синхроничностите – са достатъчно мощни, за да се проявяват като серия съвпадения на физическо ниво.

РЕАЛНОСТ, СЪТВОРЯВАНА С НАШЕ УЧАСТИЕ

Разбира се, тези процеси не са зависими от фините енергийни полета на вселената, бидейки разслоени в строго определени пластове. Могат да действат дори и ако фините полета на вселената са своеобразен плавен континуум. Всъщност, имайки предвид колко чувствителни са тези полета към нашите мисли, трябва да бъдем много внимателни, когато опитваме да си изградим идеи за тяхната организация и структура. Това, което мислим за тях, може фактически да подпомага моделирането и създаването на тяхната структура.

Може би затова екстрасенсите дават различна информация относно разделението на човешкото енергийно поле на слоеве. Екстрасенси, които вярват в ясно разграничени пластове, могат в действителност да подтикват енергийното поле да ги формира като пластове. Човек, чието енергийно поле е наблюдавано,

също може да участва в процеса. Бренан е много откровена относно този момент и отбелязва, че колкото повече нейните клиенти разбират разликата между пластове, толкова по-ясни и добре открити стават пластове в тяхното енергийно поле. Тя твърди, че структурата, която вижда в енергийното поле, е само възможен вариант, а другите създават свои собствени системи. Например авторите на тантрите, корпус индийски йогийски текстове, писани между IV и VI в., различават само три слоя в енергийното поле.

Има данни, че структурите, които ясновидци по невнимание създават в енергийното поле, могат да бъдат забележително дълготрайни. Столетия наред древните индуци смятат, че всяка чакра има по една санскритска буква в центъра си. Японският изследовател Хироши Мотояма, клиничен психолог, успешно разработил техника за измерване физическото присъствие на чакрите, казва, че за първи път се е заинтригувал от чакрите, защото неговата майка, обикновена жена с природни ясновидски способности, можела да ги вижда ясно. Обаче в продължение на години била озадачена какво може да е това, което тя вижда като обърната платноходка в своята сърдечна чакра. Когато Мотояма започва своите изследвания, открива, че майка му е виждала санскритската буква *ям* – която древните индуци различават в сърдечната чакра²⁶⁸. Някои екстрасенси, като Драйър например, казват, че също виждат санскритски букви в чакрите. Други не виждат. Единственото обяснение изглежда е, че тези екстрасенси, които виждат буквите, всъщност са се настроили към холографските структури, отдавна вече установени в енергийното поле чрез вярванията на древните индуци.

На пръв поглед тази идея може да изглежда странна, но тя има прецедент. Както видяхме, един от основните принципи на квантовата физика е, че не откриваме реалността, а участваме в нейното създаване. Може би, когато проникнем по-дълбоко в

²⁶⁸ Hiroshi Motoyama, *Theories of the Chakras* (Wheaton, 111.): Theosophical

равнищата на реалността отвъд атома – на които изглежда са разположени фините енергии на човешкото тяло – белязаната от участие природа на реалността ще се открие още по-добре. Затова трябва извънредно предпазливо да правим изявления, че сме открили някаква конкретна структура или модел в човешкото енергийно поле, защото може всъщност да сме създали онова, което сме открили.

УМ И ЧОВЕШКО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Важно е, че едно изследване на човешкото енергийно поле води до същото заключение като това, което прави Прибрам, след като открива, че мозъкът преобразува входящата сетивна информация под форма на честоти. Това означава, че имаме две реалности: една, в която нашите тела изглежда са реални и притежават точно местоположение в пространство и време; и една, в която самата наша същност изглежда съществува изначално като блещукащ облак енергия, чието последно местоположение в пространството е донякъде неясно. Това разбиране повдига няколко важни въпроса. Един от тях е: от какво е създаден умът? Ние сме научени, че нашият ум е продукт на мозъка ни, но ако мозъкът и физическото тяло са просто холограми, най-плътна част на един все по-фин континуум от енергийни полета, какво ни казва това за ума? Изследване на човешкото енергийно поле ни дава такъв отговор.

Наскоро откритие на неврофизиолозите Бенджамин Либет и Бъртрам Файнщейн от болница „Маунт Зайън“ в Сан Франциско предизвика сензация в научната общност. Либет и Файнщейн измерват времето, необходимо стимул от докосване кожата на пациента да достигне мозъка като електрически сигнал. Пациентът е помолен също да натисне един бутон, когато той или тя осъзнае, че е бил докоснат. Либет и Файнщейн откриват, че мозъкът регистрира стимула за 0,0001 част от секундата, след като той

бъде осъществен, а пациентът натиска бутона 0, 1 секунда след прилагането му.

Но забележително е, че пациентите не съобщават, че са осъзнали стимула, или забавят натискането на бутона с почти 0,5 секунда. Това означава, че решение да се реагира, е взето от подсъзнанието на пациента. Осъзнаването на действието от страна на пациента става най-накрая. Още по-смущаващо е, че никой от пациентите, подложени от Либет и Файнщайн на проверка, не разбира, че тяхното подсъзнание вече ги е накарало да натиснат бутона, преди съзнателно да решат да го сторят. По някакъв начин техните мозъци създават удобна заблуда, че съзнателно контролират действието, макар че всъщност това не е вярно²⁶⁹. Случаят кара някои изследователи да се запитат дали свободната воля не е една илюзия. По-късни изследвания показват, че секунда и половина преди да „решим“ да помръднем някой от нашите мускули, примерно да повдигнем пръст на ръката си, нашият мозък вече е започнал да генерира сигналите, необходими за изпълняването на движението²⁷⁰. Освен това кой взема решението – съзнание или подсъзнание?

Хънт е направила още по-красноречиви открития. Открива, че човешкото енергийно поле реагира на стимули дори преди мозъка. Снема ЕМГ на енергийното поле и ЕЕГ на мозъка едновременно и открива, че при произведен гръмък звук или блеснала ярка светлина, ЕМГ на енергийното поле регистрира стимула преди той да се появи върху ЕЕГ. Какво означава това? „Мисля, че надценяваме мозъка като активен компонент в отношението на човека към света – казва Хънт. – Реално той е просто един добър компютър. Но далеч не виждам в мозъка аспекти на ума, имащи нещо общо с творчество, въображение, духовност и тем подобни.

²⁶⁹ Richard M. Restack, Is Free Will a Fraud, Science Digest (October 1983), p. 52.

²⁷⁰ Ibid.

Умът не е в мозъка. Той е в това проклето поле.²⁷¹

Драйър също отбелязва, че енергийното поле реагира преди човек съзнателно да регистрира реакцията. Вследствие от това, вместо да прави опити да оценява реакциите на клиент по израза на лицето му, държи очите си затворени и наблюдава как реагира неговото енергийно поле. „Когато говоря, виждам промени в цветовете на тяхното енергийно поле. Долавям как се чувстват, когато им казвам нещо, без те да са ме питали. Например ако тяхното поле стане замъглено знам, че те не разбират какво им казвам“, заявява тя²⁷².

Ако умът не е в мозъка, а в енергийното поле, което пронизва и мозъка, и физическото тяло, това може да обясни защо екстрасенси като Драйър виждат толкова много от същността на човешката душа в полето. Може да обясни също как моят далак, орган, който обичайно не е свързан с мисленето, успява да прояви своя зачатъчна форма на разум. Действително, ако умът е в полето, това показва, че нашето осъзнаване, мисленето, чувстването на част от себе си може би дори не се ограничават до физическото тяло, а както ще видим има значителни данни в подкрепа на такова становище.

Но първо трябва да насочим внимание към един друг въпрос. Твърдостта на тялото не е единствено илюзорно нещо в една холографска вселена. Както видяхме, Бом смята, че дори самото време не е абсолютно, а се разбулва от неявния ред. Това показва, че линейното разделяне времето на минало, настояще и бъдеще е просто още едно построение на ума. В следващата глава ще изследваме данни подкрепящи тази идея, както и последиците, които този възглед има за нашия живот тук и сега.

²⁷¹ Личен разговор с автора, 7 февруари 1990 г.

²⁷² Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

ЧАСТ III.

ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ

„Шаманизмът и други подобни тайнствени области за изследване придобиха значимост, защото налагат приемането на нови идеи за съзнание и душа. Нашепват неща като необятно разширяване сферата на съзнание... вяра, познание и дори преживяване, че нашият физически свят на сетивата е чиста илюзия – свят на сенки, - а триизмерният инструмент, наричан наше тяло, служи само като вместилище или обиталище на Нещо безкрайно по-велико, по-обхватно от него самото и съставлява матрицата на реалния живот.“

Холгер Калвайт,
„Митическо време²⁷³
и вътрешното пространство“

²⁷³ Има се предвид митическото време, в което се развива действието в митовите на австралийски аборигени, наричано по различен начин от отделни племена (*уаранда, удиери, уалуриджа, убинбинга* и пр.). В англо-австралийската етнографска литература то се обозначава с термините *dream time* и *dreaming*, което се превежда и като „време на сънищата“, тъй като при племето аранда митическата епоха на първотворение, първопредмети и първодействия се наричат *алтъира*, а съновидението – *алтъиураина*. Именно този двоен аспект се има предвид тук и в Девета глава на книгата (което тълкуване се оспорва от някои изследователи). – Б. пр.

ГЛАВА СЕДМА. ВРЕМЕ ОТ СЪЗНАНИЕ

*„Дом на ума,
както и на всички неща, е неявният ред.*

*На това равнище – основно,
изпълнено с материя пространство
за цялата проявена вселена, -
не съществува линейно време.*

*Неявната област е атемпорална –
моментите не са подредени
заедно един до друг
като мъниста на конец.“*

*Лари Доси,
„Оздравяване на душата“*

Когато човекът се втренчил в пространството, стоята, в която бил, станала призрачна и прозрачна, и на нейно място се материализирала сцена от далечното минало. Внезапно се озовал в двора на някакъв палат, а пред него стояла млада, много красива жена с мургава кожа. Могъл да види златната огърлица около шията ѝ, нейните китки и глезени, бялата ѝ прозирна дреха и черна сплетена коса, събрана царствено под висока квадратна тиара. Щом я погледнал, в ума му потекла информация за нейното минало. Узнал, че е египтянка, дъщерята на принц, но не на фараон. Била омъжена. Съпругът ѝ бил слаб и строен, с коса, сплетена на многобройни плитчици, които се спускат от двете страни на лицето му.

Човекът можел също да се придвижва бързо напред през сцената, преминавайки през живота на жената като през някой филм. Видял, че е починала при раждане. Наблюдавал етапите в

дългата и сложна процедура на нейното балсамиране, погребалната процесия, ритуалите, които съпровождат поставянето ѝ в саркофага, а когато свършил, образите избледнели и стаята отново застанала пред погледа му.

Името на този човек е Стефан Осовиечки – роден в Русия поляк, - един от най-надарените ясновидци, живели през XX в. Датата е 14 февруари 1935 г. Ретроспективното видение е извикано от парче вкаменено човешко стъпало, което той взема в ръка.

Осовиечки се оказва толкова вещ в психометризирането на артефакти, че накрая привлякъл вниманието на Станислав Понятовски, професор във Варшавски университет и един от най-изтъкнатите етнологзи в Полша по него време. Понятовски проверява Осовиечки с различни кремъчни и други каменни оръдия, намерени в археологически находища из цял свят. Повечето от тези *литици*, както се наричат те, било толкова трудни за разпознаване, че само тренирано око можело да определи, че са оформени с човешки ръце. Те също така били предварително сертифицирани от експерти, тъй че Понятовски знаел от кои епохи са и какъв е историческият им произход – информация, която той грижливо крие от Осовиечки.

Но за него това няма значение. Отново и отново Осовиечки идентифицира правилно обектите, описва от коя епоха и култура са, както и местоположението на техните находища. В няколко случая местата, които Осовиечки посочва, се разминават с информацията, която Понятовски е отбелязал в своите бележки, но в крайна сметка Понятовски открива, че във всички случаи грешката е в неговите бележки, а не в информацията, която му дава Осовиечки.

Осовиечки винаги работи по един и същи начин. Взема обекта в ръка и се съсредоточава, докато стаята пред него и дори собственото му тяло се развива като сянка и сякаш се разтваря. След като преходът бъде извършен, той се превръща в зрител на триизмерен филм за миналото. Тогава може да иде където си поиска в сцената и да види каквото пожелае. Макар да е вперил

взор в миналото, Осовиечки дори движи очи назад-напред, сякаш нещата, които описва, действително присъстват физически пред погледа му.

Може да види растителността, хора и жилищата, които обитават. В един случай, след като взема в ръка каменно сечиво от магдаленската култура – народ от каменната ера, живял във Франция около 15 000 до 10 000 г. пр. Хр., - Осовиечки казва на Понятовски, че жените тогава са имали много сложни прически. По него време твърдението му изглеждало абсурдно, но последващи открития на статуетки на магдаленски жени с натруфени, претрупани фризури доказват, че Осовиечки е бил прав.

В хода на експериментите Осовиечки дава над сто сведения, подробности за миналото, които отначало изглеждат неточни, но по-късно се оказват верни. Казва, че хора от каменната епоха използват кандила и правотата му е потвърдена, когато при разкопки в Дордон, Франция, са намерени кандила с точния размер и стил, които той описва. Прави подробни описания на животни, които различни племена ловуват, формата на колибите, в които те живеят, както и на техни погребални обичаи – твърдения, които по-късно са потвърдени от археологически открития²⁷⁴.

Работата на Понятовски с Осовиечки не е уникална. Норман Емерсън, професор по антропология в университет на Торонто и вицепрезидент учредител на Канадска археологическа асоциация, също е проучвал използването на ясновидци в археологическата работа. Изследванията на Емерсън се съсредоточават около един шофьор на камион на име Джордж Макмалън. Подобно на Осовиечки, Макмалън има способност да психометризира предмети и да ги използва, за да се настройва на вълна, така

²⁷⁴ Вж. Stephan A. Schwartz, *The Secret Vaults of Time* (New York: Grosset & Dunlap, 1978); Stanislaw Poniatowski, „Parapsychological Probing of Prehistoric Cultures“, in *Psychic Archaeology*, ed. J. Goodman (New York: G. P. Putnam & Sons, 1977); and Andrzej Borzymowski, „Experiments with Ossowiecki“, *International Journal of Parapsychology* 7, no. 3 (1965), pp. 259–84.

че да вижда сцени от миналото. Може да прави това и просто като посети някое място с археологически находки. Веднъж на подобно място Макмалън се разхожда напред-назад, докато се ориентира. След това започва да описва хората и културата, процъфтявала по тези места. В друг подобен случай Емерсън наблюдава как Макмалън огражда парче гола земя, като казва, че тук се е намирала постройка на ирокезите, в която заедно живеят много семейства, всяко в отделно помещение. Емерсън маркира зоната със земемерски колчета и шест месеца по-късно открива древната постройка, точно каквато Макмалън казва, че е била²⁷⁵.

Макар в началото Емерсън да е скептик, работата му с Макмалън го кара да повярва в тези неща. На конференцията на канадски водещи археолози през 1973 г., той заявява: „Убеден съм, че получих познания за археологически артефакти и находища от информатор екстрасенс, който ми съобщи тази информация, без да са налице каквито и да било данни, че е достигнал до нея по пътя на съзнателни разсъждения.“ Завършва доклада си с думите, че по негово мнение демонстрираното от Макмалън открива „изцяло нова перспектива“ в археологията, а на изследванията за бъдещо използване на екстрасенси в археологически изследвания трябва да бъде отреден статус „от първостепенна важност“²⁷⁶.

И действително, *ретрокогницията*, или способността на определени хора да изместват фокуса на вниманието си и буквално да надзъртат в миналото, постоянно бива потвърждавана от учени. В серия експерименти, проведени през 60-те години на XX в., У. Х. С. Тенаеф, директор на Парапсихологически институт при държавен университет на Утрехт и Мариус Валкхоф, декан на факултет по хуманитарни науки в университет на Уайтуотърсранд в Йоханесбург, Южна Африка, откриват, че големият холандски екстрасенс Жерар Кроаз може да психометризира дори най-малки

²⁷⁵ J. Norman Emerson, „intuitive Archaeology“, Midden 5, no. 3 (1973).

²⁷⁶ J. Norman Emerson, „Intuitive Archaeology: A Psychic Approach“, New Horizon 1, no. 3 (1974), p. 14.

фрагменти от кост и точно да описва отминали събития, свързани с тях²⁷⁷. Д-р Лорънс Лешан, клиничен психолог от Ню Йорк – още един повярвал скептик, - провежда подобни експерименти с прочутия американски екстрасенс Ейлийн Гарет²⁷⁸. През 1961 г., на ежегодна конференция на Американска антропологична асоциация, археологът Кларънс У. Уайънт разкрива, че не би бил в състояние да направи знаменитото си откритие при Трес Запостес, смятано за една от най-важните археологически находки в Централна Америка, ако не е била помощта на един екстрасенс²⁷⁹.

Стивън А. Шварц, бивш член на редколегията на списание „Нешънъл Джогиографик“ и член на Секретариата на дискуссионна група в сферата на отбраната по иновации, технологии и общество към Масачузетски технологичен институт, смята, че ретрокогницията не само е реална, но в крайна сметка ще ускори една промяна в научната реалност, която ще бъде толкова дълбока, колкото последвалата откритията на Коперник и Дарвин. Шварц гледа толкова сериозно на тази тема, че е написал изчерпателна история на сътрудничеството между ясновидци и археолози, озаглавена „Тайни подземия на времето“. „През три четвърти от века екстрасензорната археология е била реалност – казва Шварц. – Този нов подход е допринесъл много, за да се покаже, че времепространствената рамка, която има толкова важно значение за материалистическия светоглед, по никакъв начин не е така абсолютна, както повечето учени считат.“²⁸⁰

²⁷⁷ Jack Harrison Pollack, *Croiset the Clairvoyant* (New York: Doubleday, 1964).

²⁷⁸ Lawrence Le Shan, *The Medium, the Mystic, and the Physicist* (New York: Ballantine Books, 1974), pp. 30–31.

²⁷⁹ Stephan A. Schwartz, *The Secret Vaults of Time* (New York: Grosset & Dunlap, 1978), pp. 226-37; бх. cimo Clarence W. Weiant, „Parapsychology and anthropology“, *Manas* 13, no. 15 (1960).

²⁸⁰ Schwartz, *Op. Cit.*, pp. X and 314.

МИНАЛОТО КАТО ХОЛОГРАМА

Такива способности показват, че миналото не е изгубено, а все още съществува в някаква форма, достъпна за човешкото възприятие. Нашият нормален възглед за вселената не позволява подобно положение на нещата, но холографският модел дава такава възможност. Идеята на Бом, че потокът на времето е продукт на непрестанна серия разбулвания и забулвания, показва, че когато настоящето се забулва и става част от миналото, то не престава да съществува, а просто се връща в космическото хранилище на неявния ред. Или по думите на Бом: „Миналото е активно в настоящето като вид неявен ред.“²⁸¹

Ако, както предполага Бом, източникът на съзнанието е също в неявния ред, това означава, че човешкият ум и холографски запис на миналото вече съществуват в една и съща сфера: те са, така да се каже, вече съседни. Затова едно изместване фокуса на нашето внимание може да бъде всичко, потребно, за да достигнем миналото. Ясновидци като Макмалън и Осовиечки могат просто да бъдат хора, притежаващи вродено умение да правят такова изместване, но отново, както при толкова много други необикновени човешки способности, които разгледахме, холографската идея показва, че този талант присъства в спящо състояние у всеки от нас.

Отново холограмата може да послужи като метафора за начина, по който се съхранява миналото в неявния ред. Ако всяка фаза на дадена дейност – да кажем жена, която пуска сапунени мехурчета, - се запише като серия последователни образи в една холограма с множество сцени, всеки изглед става като кадър във филм. Ако холограмата е от типа „бяла светлина“ – фотоплака, чийто образ може да бъде разглеждан с невъоръжено око и не е потребен лазерен лъч, за да стане видим, - когато един зрител обикаля около плаката и променя ъгъла на възприятие, той ще

²⁸¹ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

констатира, че фотоплакмата е равностойна на триизмерен кино-филм с жената, пускаща сапунени мехурчета. Другояче казано, когато различни образи се разбулват и забулват, те ще изглеждат като единен поток и ще създават илюзия за движение.

Човек, незапознат с холограмите, може погрешно да приеме, че различните стадии при пускане на сапунен мехур са преходни и веднъж възприети, никога повече няма да бъдат видени отново, но това не е вярно. Цялата дейност е винаги записана в холограмата и именно смяна на перспективата, от която зрителят я наблюдава, създава илюзия, че тя се разгръща във времето. Холографската теория предполага, че същото е вярно и за нашето минало. Вместо да избледнява в забвение, то също остава записано в космическата холограма и винаги можем да получим достъп до него отново и отново.

Друг изразителен холографски признак на ретрокогнитивното преживяване е триизмерност на сцените, до които се достига. Екстрасенсът Рич например, която също може да психометризира предмети, казва, че знае какво е имал предвид Осовиечки, заявявайки, че наблюдаваните от него образи са триизмерни и реални, дори по-реални, отколкото стаята, в която седи. „Сякаш сцената те поглъща и завладява – казва Рич. – Тя е доминираща и щом започне да се разгръща, аз всъщност ставам част от нея. Като да си на две места едновременно. Съзнавам, че съм в стая, но присъствам и в сцената.“²⁸²

Също така холографска е нелокалната природа на способността. Екстрасенсите са в състояние да получат достъп до миналото на дадено конкретно археологическо находище както когато са там, така и когато са отдалечени на много километри от него. С други думи, записът на миналото изглежда не е складиран в което и да било място, а подобно на информацията в една холограма е нелокален и може да бъде достигнат от всяка точка

²⁸² Личен разговор с автора, 18 октомври 1988 г.

на времепространствената рамка. Нелокалният аспект на феномена допълнително се подчертава от факта, че някои екстрасенси дори не се нуждаят да прибегват до психометризиране, за да проникнат в миналото. Знаменитият ясновидец от Кентъки Едгар Кейси може да прониква в миналото просто като легне на едно канапе в дома си и навлезе в някакво съноподобно състояние. Диктува томове по история на човешката раса и често пъти е удивително точен. Например определя точно местоположението и описва историческата роля на общността на есеите в Кумран единадесет години преди откриване на свитъците от Мъртво море (в пещери над Кумран), които потвърждават неговите изявления²⁸³.

Интересно е да се отбележи, че много хора със способности за ретрокогниция могат да виждат и човешкото енергийно поле. Когато бил дете, майката на Осовиечки му слага капки в очите в опит да се справи с цветните ленти, за които той ѝ казва, че вижда около хората, а Макмалън също може да поставя диагнози чрез вглеждане в полето на човека. Това показва, че ретрокогницията може би е свързана със способността да се виждат все по-фини и по-изразителни аспекти на действителността. Иначе казано, миналото може би е просто още едно измерение, закодирано в т.нар. от Прибрам „царство на честотите“, част от космическите интерферентни картини, които повече от нас редактират и само малцина могат да се настроят да ги преобразуват в холограмоподобни образи. „Може би в холографско състояние – в царството на честотите – преди четири хиляди години е равно на утре“, казва Прибрам²⁸⁴.

²⁸³ Вж. Glenn D. Kittler, *Edgar Cayce on the Dead Sea Scrolls* (New York: Warner Books, 1970).

²⁸⁴ Marilyn Gerguson, „Quantum Brain-Action Approach Complements Holographic Model“, *Brain-Mind Bulletin*, updated special issue (1978), p. 3.

ПРИЗРАЦИ ОТ МИНАЛОТО

Идеята, че миналото е холографски записано в космическия етер и може понякога да бъде изтръгвано, изкубвано чрез човешкия ум и преобразувано в холограми, позволява да си обясним поне някои появи на привидения. Много от виденията на призраци изглежда не са нещо повече от холограми, триизмерни записи на някакъв човек или сцена от миналото. Например една теория за призраците казва, че те са души или духове на покойници – но не всички призраци са на хора. Има многобройни записани случаи на хора, които виждат привидения на неодоушевени обекти: факт, опровергаващ представата, че призраците са безплътни души. „Привидения на живите“, обемист двutomник с добре документирани съобщения за призраци и други паранормални явления, съставен от Общество за пси-изследвания в Лондон, дава много такива примери. Например в един от случаите британски военен офицер и семейството му наблюдават как една призрачна карета, теглена от коне, спира на тяхната морава. Толкова реална е призрачната карета, че синът на офицера се приближава до нея и вижда нещо вътре, което изглежда като женска фигура. Образът изчезва, преди той да може по-добре да го разгледа, без да останат следи от коне или колела²⁸⁵.

Колко често срещани са такива преживявания? Не знаем, но ни е известно, че в Съединените щати и Англия няколко изследвания показват, че между 10 и 17 процента от цялото население е виждало призрак, което показва, че подобни феномени може би са далеч по-често срещани, отколкото повечето от нас подозират²⁸⁶.

²⁸⁵ Edmund Gurney, F. W. H. Myers, and Frank Podmore, *Phantasm's of the Living* (London: Trubner's, 1886).

²⁸⁶ Вж. J. Palmer, „A Community Mail Survey of Psychic Experiences“, *Journal of the American Society for Psychical Research* 73 (1979), pp. 221-51; H. Sidgwick and committee, „Report on the Census of Hallucinations“, *Proceedings of the Society for Psychical Research* 10 (1894), pp. 25-422; and

Представата, че някои събития оставят по-дълбоки отпечатъци в холографския запис, отколкото други, се подкрепя и от склонността на привиденията да се появяват по места, където е извършен някакъв ужасен акт на насилие или се е случило нещо друго с необичайно мощен емоционален заряд. Литературата е пълна с описания на случаи, в които привидения се появяват на местоубийства, батални арени и други видове сцени на насилие и хаос. Това показва, че освен образи и звуци, и емоциите, изпитани по време на дадено събитие, също се записват в космическата холограма. Отново изглежда, че емоционалният интензитет на такива събития ги прави по-ярки и открояващи се в холографския запис, което дава възможност и на обикновени хора несъзнателно да проникват в тях.

А освен това много от тези привидения изглежда в по-умерена степен са продукт на нещастни, неразривно свързани със земята духове, а в по-голяма степен са само случайни надзъртания в холографския запис на миналото. Това също се подкрепя от литература по темата. Например през 1907 г. антропологът и специалист по вероучение от Калифорнийски университет в Лос Анжелис У. Еванс-Уенц, подбуден от поета Уилям Бътлър Йейтс, се отправя на двегодишно пътешествие из Ирландия, Шотландия, Уелс, Корнуол и Британия, за да интервюира хора, твърдящи, че са срещали феи и други свръхестествени същества. Еванс-Уенц се заема с този проект, защото Йейтс му казва, че колкото повече ценностите на XX век изместват старите вярвания, толкова повече намаляват срещите с феи, затова те трябва да бъдат документираны, преди традицията да изчезне напълно.

Докато Еванс-Уенц ходи от село на село, за да разпитва обикновено дълбоко вярващи старци, той открива, че не всички феи, които хора срещат в тесни долчинки и из прошарени с лунни петна ливади, са малки. Някои са високи и изглеждат като нор-

D. J. West, „A Mass-Observation Questionnaire on Hallucinations“, Journal of the Society for Psychical Research 34 (1948),pp. 187–96.

мални хора, с изключение на това, че са светещи и полупрозрачни, и имат чудатия навик да носят дрехи от по-ранни исторически периоди.

Освен това тези „феи“ често се появяват в или около археологически развалини – надгробни могили, побити камъни, разрушени крепости от VI в., и т.н. – и участват в ритуали, свързани с отминали времена. Еванс-Уенц разпитва свидетели, които са виждали феи като хора, облечени в елизабетински костюми и увлечени в лов; феи, участници в призрачни процесии към и от стари крепости, както и феи, биещи камбани, застанали сред руините на стари църкви. Дейност, към която феите изглежда са необичайно склонни, е участието във войни. В своята книга „Вярата във феи в келтските страни“ Еванс-Уенц представя свидетелствата на десетки хора, споделящи, че са ставали свидетели на такива призрачни конфликти: ливади, изпълнени с хора, воюващи в средновековни доспехи, или мрачни мочурища, изпълнени с войници в разноцветни униформи. Някои от тези битки са подозрително безмълвни. Други са съпроводени с оглушителни шум и грохот, а може би най-призрачни от всички са онези, които понякога могат само да бъдат чути, но не и видени.

От това Еванс-Уенц заключава, че поне някои от феномените, които неговите очевидци тълкуват като феи, са били всъщност някакъв вид послеобрази на събития, които са станали в миналото. „Самата природа има памет – теоретизира той. – Има някакъв неопределим екстрасензорен елемент в земната атмосфера, върху който всички човешки и физически действия или феномени са фотографирани или отпечатани. При определени необясними обстоятелства нормални хора, които не са ясновидци, могат да наблюдават мисловните записи на Природата като картини върху екран – често пъти подобно на кинофилми.“²⁸⁷

²⁸⁷ W. Y. Evans-Wentz, *The Fairy-Faith in Celtic Countries* (Oxford: Oxford University Press, 1911), p. 485.

По въпроса защо срещите с феи стават все по-редки – забележка, вметната от Еванс-Уенц, - един от интервюираните посочва нишка. Човекът е възрастен джентълмен на име Джон Дейвис, жител на остров Ман, който, след като описва многобройни странни гледки, виждани от добрите и благочестиви хора, заявява: „Преди образованието да навлезе на острова повече хора можеха да виждат феи; единици са тези, които още могат.“²⁸⁸ Тъй като „образование“ неизменно включва нетърпимост и заклеяване на вярата във феите, забележката на Дейвис подсказва, че именно промяна в мисловните нагласи води до закърняване на широко разпространените преди ретрокогнитивни способности на хората от о-в Ман. Още веднъж това подчертава огромната мощ, която утвърдени вярвания имат при определяне кои от нашите необикновени скрити възможности да се проявят и кои не.

Но независимо дали наши схващания ни позволяват да виждаме тези холограмоподобни филми от миналото, или карат нашите мозъци да ги редактират, данните показват, че въпреки всичко те съществуват. А и такива преживявания не се ограничават само до келтските страни. Има съобщения на свидетели, виждали призрочни войници, облечени в древни индийски униформи, в Индия²⁸⁹. И на Хавайските острови такива появи на призраци са добре известни и книгите за островите са пълни с разкази на хора, виждали призрочни процесии на хавайски воини, носещи украсени с пера маски, поели на поход с бойни тояги и факли²⁹⁰. За гледки на призрочни армии, воюващи в също толкова призрочни битки, се споменава дори в древни асирийски текстове²⁹¹.

²⁸⁸ Ibid., p. 123.

²⁸⁹ Charles Fort, *New Lands* (New York: Boni & Liveright, 1923), p. 111.

²⁹⁰ Bac. Max Freedom Long, *The Secret Science behind Miracles* (Tarrytown, N. Y.: Robert Collier Publications, 1948), pp. 206–8.

²⁹¹ Editors of Time-Life Books, *Ghosts* (Alexandria, Va.: Time-Life Books, 1984), p. 75.

Понякога историците могат да разпознаят повтаряното събитие. В четири часа сутринта на 4 август 1951 г. две англичанки, летуващи в крайбрежното село Пюи във Франция, били събудени от звука на стрелба. Те се втурнали към прозореца, но с удивление открили, че селото и морето били спокойни и не се наблюдавала каквато и да било дейност, която може да породи чутото от тях. Случаят е разследван от Британско общество за пси-изследвания и се открива, че хронологията на събитията отразява точно военните сводки за внезапно нападение на Съюзници срещу немци в Пюи на 19 август 1942 г. Изглежда жените са чули звука на битка, състояла се на същото място преди девет години²⁹².

Макар мрачната напрегнатост на такива събития да им придава по-изразен профил в холографския пейзаж, не трябва да забравяме, че в трептящия холографски запис на миналото се съдържат и всички радости на човешката раса. Това е по същество една библиотека на всичко, което е било, и ако се научим как да проникваме в тази смайваща и неизчерпаема скрита съкровищница по-масирано и по-систематично, това може да разшири нашето познание и за нас самите, и за вселената по начини, за които все още не дръзваме и да мечтаем. Може да дойде ден, когато ще можем да манипулираме реалността като кристала в аналогията на Бом, карайки онова, което е реално и невидимо да се променя калейдоскопично и да извиква образи от миналото със същата лекота, с която сега извикваме програма на компютъра си. Но дори това не е всичко, което едно по-холографско разбиране на времето може да предложи.

ХОЛОГРАФСКО БЪДЕЩЕ

Колкото и трудна за разбиране да е възможността за достъп до цялото минало, тя бледнее в сравнение с представата, че и бъдещето е достъпно в космическата холограма. Все пак има огромен

²⁹² Editors of Reader's Digest, Strange Stories, Amazing Facts (Pleasantville, N. Y.: Reader's Digest Association, 1976), pp. 384–85.

масив от данни, които показват, че поне някои бъдещи събития е толкова лесно да бъдат видени, колкото и вече отминали.

Това е било предостатъчно пъти демонстрирано в буквално стотици изследвания. През 30-те години на XX в. Дж. Б. и Луиз Райни откриват, че доброволци могат да познават коя карта ще бъде произволно изтеглена от колода със степен на успешност по-добра от вероятността за случаен успех, която е едно на три милиона²⁹³. През 70-те години на XX в. Хелмут Шмидт, физик в компанията „Боинг“ в Сиатъл, щата Вашингтон, изобретява уред, който му дава възможност да провери дали хора могат да предсказват случайни субатомни събития. В непрестанни тестове с трима доброволци и в над три хиляди опита той постига резултати, за които възможността да са получени случайно е едно на милиард²⁹⁴.

В своя работа в Лаборатория за изследване на сънищата в медицински център „Маймонидес“, Монтагю Улман, заедно с психолога Стенли Крипнер и учения Чарлз Хонортън, получават убедителни доказателства, че точна прекогнитивна информация може да бъде почерпена и от сънища. По време на изследване, доброволци са помолени да прекарат осем последователни нощи в лабораторията по сънища, като всяка нощ им се поставя задачата да се опитат да сънуват картина, която ще бъде произволно избрана и показана на следващия ден. Улман и неговите колеги се надяват да постигнат успех едно на осем, но откриват, че някои от участниците са в състояние да наберат 5 от осем „точки“.

Например след събуждане един доброволец казва, че е сънувал „голяма бетонна сграда“, от която един „пациент“ се опитва да избяга. Пациентът е с бял халат като лекар и стига само „до

²⁹³ J. B. Rhine, „Experiments Bearing on the Precognition Hypothesis: III. Mechanically selected Cards“, *Journal of Parapsychology* 5 (1941).

²⁹⁴ Helmut Schmidt, „Psychokinesis“, in *Psychic Explorations: A Challenge to Science*, ed. Edgar Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974), pp. 179–93.

арката“. На следващия ден произволно избраната картина се оказва „Болничен коридор в Сен Реми“ от Ван Гог: акварел, на който е изобразен самотен пациент, застанал в края на един не-приветлив огромен коридор, бързо излизащ през една врата с арка²⁹⁵.

В своите експерименти по непряко дистанционно виждане в Станфордски изследователски институт, Пътхоф и Тарг откриват, че освен дето могат физически да описват отдалечени места, които експериментатори посещават в настоящето, участниците могат да описват и места, които експериментаторите ще посетят в бъдеще, *преди* още локациите да са дори определени. Веднъж една необикновено талантива участничка на име Хела Хамид, по професия фотограф, е помолена да опише мястото, което Пътхоф би посетил час и половина по-късно. Тя се концентрира и казва, че може да го види как влиза в „един черен железен триъгълник“. Триъгълникът е „по-голям от човешки ръст“, и въпреки че не знае какво точно представлява, тя може да чуе ритмичен скърцащ звук „с периодичност около един път в секунда“.

Десет минути преди тя да изрече това, Пътхоф се е качил в колата и е тръгнал на половинчасово шофиране из района на Менло Парк и Пало Алто. В края на този половин час и след като Хамид е записала своето възприятие за черния железен триъгълник, Пътхоф изважда десет запечатани плика, в които са посочени десет възможни места за посещение. Използвайки генератор на случайни числа, той избира произволно един от пликите. Вътре е адресът на малък парк около десетина километра от лабораторията. Кара към парка и когато стига там, открива една детска люлка – черният железен триъгълник – и отива в средата ѝ. Сяда в люлката и се залюлява назад-напред, а тя започва да скърца ритмично²⁹⁶.

²⁹⁵ Montague Ullman, Stanley Krippner, and Alan Vaughan, *Dream Telepathy* (New York: Macmillan, 1973).

²⁹⁶ Russell Targ and Harold Puthoff, *Mind-Reach* (New York: Delacorte Press, 1977), p. 116.

Откритията на Пътхоф и Тарг по отношение на прекогнитивното непряко дистанционно виждане са повторени в многобройни лаборатории из цял свят, включително тази на Джен и Дън в Принстън. В 334 редовни опита Джен и Дън откриват, че доброволци са в състояние да дадат точна прекогнитивна информация в 62% от времето.

Още по-драматични са резултатите от т.нар. „тестове с местата за сядане“: знаменитата серия експерименти, разработени от Кроаз. Първо, експериментаторът произволно избира едно място от скицата в голяма зала или аудитория, където ще провежда някакво публично събитие. Залата може да бъде разположена във всеки град по света и да бъдат избирани само събития, за които не е предвидена предварителна резервация на места. След това, без да казва на Кроаз името или местоположението на залата, или от какъв характер ще е събитието, експериментаторът ще помоли холандския екстрасенс да опише кой ще седне на мястото по време на въпросното събитие.

В течение на двадесет и пет години многобройни изследователи от Европа и Америка подлагат Кроаз на изпитанията от теста с местата за сядане и откриват, че той почти винаги е в състояние да даде точно и подробно описание на човека, който ще седне на стола, включително пол, черти на лицето, облекло, занятие и дори случки от неговото минало.

Например на 6 януари 1969 г. в изследване, проведено от д-р Джул Айзенбъд – клиничен професор по психиатрия в медицински факултет на Колорадски университет, - на Кроаз казват, че ще бъде избрано място за събитие, което ще се състои на 23 януари 1969 г. Кроаз, който по това време е в Утрехт, Холандия, информира Айзенбъд, че човекът, който ще седне на мястото, е висок 175 см, сресва черната си коса право назад, има златен зъб на долната челюст, белег на палеца на крака си, работи и в науката, и в индустрията, а понякога облича лабораторен халат, изцапан с някакъв зеленикав химикал. На 23 януари 1969 г. човекът, който сядат на мястото, което е в една аудитория в Денвър, щата

Колорадо, отговаря на описанието на Кроаз във всяко отношение, освен в едно. Не е висок 175, а 177 см²⁹⁷.

Списъкът с подобни случаи е много дълъг.

Какво е обяснението за подобни открития? Крипнер намира едно възможно обяснение в твърдението на Бом: че умът може да се добира до неявния ред²⁹⁸. И Пътхоф, и Тарг смятат, че не-локалната квантова взаимосвързаност играе роля в прекогницията, а Тарг заявява, че по време на даден експеримент за непряко дистанционно виждане, умът изглежда е в състояние да получи достъп до някакъв вид „холографска супа“, или област, в която всички точки са безкрайно взаимосвързани не само в пространството, но и във времето²⁹⁹.

Д-р Дейвид Лойи, клиничен психолог и бивш член на медицинските факултети в Принстън и Калифорнийски университет в Лос Анжелис, споделя това схващане. „За онези, които размишляват върху загадката на прекогницията, теорията на Прибрам-Бом за холографското съзнание изглежда предлага най-голяма надежда за някакъв напредък в търсенето на решение“, казва той. Лойи, понастоящем съдиректор на Институт за предсказване на бъдещето в северна Калифорния, знае за какво говори. Прекарал е последните две десетилетия в изследвания на прекогницията и изкуството за предсказване изобщо, и е разработил техники, които дават възможност на хората да развиват своето интуитивно осъзнаване на природата³⁰⁰.

²⁹⁷ Jule Aisenbud, „A Transatlantic Experiment in Precognition with Gerard Croiset“, *Journal of American Society of Psychological research* 67 (1973), pp. 1-25; bjk. comb W. H. C. Tenhaeff, „Seat Experiments with Gerard Croiset“, *Proceedings Parapsychology* 1 (1960), pp. 53-65; h U. Timm, „Nene Experiments mil dem Sensitives Gerard Croiset“, *Z. F. Parapsychologia und Grezgeb dem Psychologia* 9 (1966), pp. 30-59.

²⁹⁸ Marilyn Ferguson, *Bulletin*, p. 4.

²⁹⁹ Личен разговор с автора, 26 септември 1989 г.

³⁰⁰ David Loye, *The Sphinx and the Rainbow* (Boulder, Col.: Shambhala, 1983).

Холограмоподобната природа на много прекогнитивни преживявания предоставя още едно доказателство, че способността за предсказване на бъдещето е холографски феномен. Както в случая с ретрокогницията, екстрасенси съобщават, че прекогнитивна информация често им се явява под формата на триизмерни образи. Роденият в Куба екстрасенс Тони Кордеро казва, че когато вижда бъдещето, все едно гледа филм наум. Кордеро е гледал един от първите такива филми, когато бил дете и е имал видение за завладяване на Куба от комунистите. „Казах на семейството ми, че виждам червени знамена над цяла Куба и те трябва да напуснат страната, защото много от членовете на фамилията ни ще бъдат разстреляни – казва Кордеро. – Действително виждах застреляни роднини. Можех да помириша дима и да чуя звука от стрелбата. Чувствах се така, сякаш съм вътре в ситуацията. Можех да чуя какво си говорят хората, но те не можеха нито да ме чуват, нито да ме виждат. Нещо като пътуване във времето или нещо от този род.“³⁰¹

Думите, които екстрасенси използват, за да опишат свои преживявания, са също подобни на тези на Бом. Гарет описва ясно-видството като „силно остро усещане на някои аспекти от живота в действие, а тъй като на равнището на ясновидеца времето е *неделимо и цяло*, човек често възприема обекта или събитието в неговите минали, настоящи и/или бъдещи фази в резки бързи редувания.“³⁰²

ВСИЧКИ СМЕ ПРЕКОГНИТИВНИ

Твърдението на Бом, че всяко човешко съзнание има своя източник в неаяния ред, предполага, че ние всички притежаваме способността да проникваме в бъдещето, което се подкрепя и от

³⁰¹ Bernard Gittelsohn, *Intangible Evidence* (New York: Simon & Schuster, 1987), p. 174.

³⁰² Eileen Garrett, *My Life as a Search for the Meaning of Mediumship* (London: Ryder & Company. 1949), p. 179.

натрупаните данни. Откритието на Джен и Дън, че дори нормални хора се справят добре с тестовете за прекогнитивно непосредствено виждане, е един показател за широко разпространената природа на способността. Многобройни други находки, както експериментални, така и анекдотични, добавят още данни. През 1934 г., журналистката от ВВС лейди Едит Литълтън, член на влиятелната в политиката и обществото английска фамилия Балфур и президент на Британско общество за пси-изследвания, отправя покана към слушателите да изпратят отчети за свои прекогнитивни преживявания. Била засипана с писма и дори след като отсява случаите, за които няма реални потвърждения, все още разполага с достатъчно, за да състави цял том по темата³⁰³. По подобен начин, провеждани от Луиз Райн наблюдения показват, че прекогнитивни събития възникват далеч по-често от всеки друг вид екстрасензорни преживявания³⁰⁴.

Изследванията показват също, че прекогнитивните видения са най-често свързани с трагедии, като предупрежденията за нещастни случаи превишават тези за щастливи събития в съотношение четири към едно. Преобладават предчувствия за смърт, на второ място – за злополуки, на трето – за болести³⁰⁵. И причината за това съотношение е очевидна. Ние сме така привикнали да вярваме, че възприятие на бъдещето *не* е възможно, че нашите прекогнитивни способности остават в спящо състояние. Подобно на свръхчовешките сили, неведнъж демонстрирани по време на застрашаващи живота критични обстоятелства, те мо-

³⁰³ Edith Lyttelton, *Some Cases of Prediction* (London: Bell, 1937).

³⁰⁴ Louisa E. Rhine, „Frequency of Types of Experience in Spontaneous Precognition“, *Journal of Parapsychology* 18, no. 2 (1954); вж. също „Precognition and Intervention“, *Journal of Parapsychology* 19 (1955); *Hidden Channels of the Mind* (New York: Sloane Associates, 1961).

³⁰⁵ E. Douglas Dean, „Precognition and Retrocognition“, in *Psychic Exploration*, ed. Edgar D. Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974), p. 163.

гат да изплуват в нашето съзнание само по време на криза – когато някой близък е на път да умре; когато наши деца или други любими хора са в опасност и др. Че нашето „усложнено“ разбиране на реалността е отговорно за неспособността както да схващаме, така и да използваме истинската природа на нашите отношения с времето е видно от факта, че примитивните култури почти винаги се справят по-добре на ЕСФ тестове от т.нар. цивилизовани култури³⁰⁶.

Още доказателства, че сме захвърлили нашите вродени прекогнитивни способности в хинтерланда на несъзнаваното, могат да бъдат открити в близката връзка между предчувствия и сънища. Изследвания показват, че от 60 до 68 процента от всички прекогнитивни случват по време на сън³⁰⁷. Ние може и да сме прогонили способността си да виждаме бъдещето от своето съзнание, но тя е все още твърде активна в по-дълбоки пластове на нашата психика.

Племенните култури добре разбират този факт и шаманските традиции почти повсеместно подчертават колко важно е сънуването в предсказване на бъдещето. Дори нашите най-древни писания отдават почит на предупредителната сила на сънищата, както е видно от библейския разказ за съня на фараона за седемте угоени и седемте измършавели крави. Стародавността на такива традиции показва, че тенденцията в сънищата да се поя-

³⁰⁶ Бх. А. Foster, „ESP Tests with American Indian Children“, *Journal of Parapsychology* 7, no. 94 (1943); Dorothy H. Pope, „ESP Tests with Primitive People“, *Parapsychology Bulletin* 30, no. 1 (1953); Ronald Rose and Lyndon Rose, „Psi Experiments with Australian Aborigines“, *Journal of Parapsychology* 15, no. 122 (1951); Robert L. Van de Castle, „Anthropology and Psychic Research“, in *Psychic Exploration*, ed. Edgar D. Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974); Robert L. Van de Castle, „Psi Abilities in Primitive Groups“, *Proceedings of the Parapsychological Association* 7, no. 97 (1970).

³⁰⁷ Ian Stevenson, „Precognition of Disasters“, *Journal of American Society for Psychical Research* 64, no. 2 (1970).

вяват предупреждения се дължи на нещо повече от нашата съвременна скептична нагласа към прекогницията. Близостта на нашето подсъзнание до атемпоралната област на неявното може би също играе роля. Тъй като нашият сънуващ аз е по-дълбоко в психиката, отколкото съзнателната ни същност – и по такъв начин по-близо до първичния океан, в който минало, настояще и бъдеще се сливат – за него може би е по-лесно да получава достъп до информация относно бъдещето.

Каквато и да е причината, не е изненадващо, че други методи за добирание до несъзнаваното могат също да предоставят прекогнитивна информация. Например през 60-те години на XX в. Карлис Оузис и хипнотизаторът Дж. Фалер откриват, че хипнотизирани участници в експеримента показват много подобри резултати на тестовете за прекогниция, отколкото нехипнотизирани³⁰⁸. Други изследвания са потвърдили усилващия ефект на хипнозата върху екстрасензорни феномени³⁰⁹. Обаче каквото и да било количество сухи статистически данни не може да се сравнява по въздействие с един-единствен пример от реалния живот. В книгата си „Бъдещето е днес: Значение на прекогницията“, Артур Осбърн записва резултатите от експеримент по прекогниция с участие на френската актриса Ирен Мюзa. След като била хипнотизирана и запитана дали може да вижда бъдещето си, Мюзa отговаря: „Моята кариера ще бъде кратка. Не се осмелявам да кажа какъв ще бъде краят ми; а той ще бъде ужасяващ.“

Смаяните експериментатори решават да не казват на Мюзa какво им е съобщила и ѝ правят следхипнотично внушение да забрави всичко, което е казала. Когато излиза от транс, тя не си спомня какво е предсказала за себе си. Дори и да е знаела, това

³⁰⁸ Karlis Osis and J. Fabler, „Space and Time Variables in ESP“, *Journal of American Society for Psychical Research* 58, (1964).

³⁰⁹ Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science*, trans. Aleksandr Petrovich (New York: Consultants Bureau, 1982), pp. 93–104.

не би могло да повлияе начина, по който намира смъртта си. Няколко месеца по-късно нейният фризьор случайно разлива минерално масло върху запален мангал, който лумва и подпалва косата и дрехите на Мюза. Пламъците я поглъщат за секунди и тя умира в болница няколко часа по-късно³¹⁰.

ХОЛОПРЕСКАЧАНИЯ НА ВЯРАТА

Сполетялото Ирен Мюза повдига важен въпрос. Ако Мюза е знаела участието, която сама си е предсказала, би ли могла да я избегне? Иначе казано, дали бъдещето е замразено и напълно предопределено, или може да бъде променено? На пръв поглед съществуването на прекогнитивни феномени изглежда показва първото, но това би било твърде разстройващо. Ако бъдещето е холограма, всеки детайл от която е вече фиксиран, това означава, че свободна воля не съществува. Ние всички сме само марионетки в ръцете на съдба, която ни мести безразлично съобратно вече написан сценарий.

За щастие има неоспорими данни, че това не е така.

Литературата е пълна с примери за хора, съумели да използват надзъртания в бъдещето, за да избегнат бедствия; примери, в които хора точно предсказват катастрофа на самолет и избягват смъртта, като не се качват на него, или имат видение как децата им загиват в наводнение и в критичния момент успяват да ги отклонят от опасния път. Има деветнадесет документиранни случая на хора, имали прекогнитивни догадки за потъването на „Титаник“ – някои получени от пътници, обърнали внимание на предупрежденията и оцелели, други – от пътници, пренебрегнали своите предчувствия и загинали, а трети – от хора, които не попадат в никоя от двете категории³¹¹.

³¹⁰ Arthur Osborn, *The Future Is Now: The Significance of Precognition* (New York: university Books, 1961).

³¹¹ Ian Stevenson, „A Review and analysis of Paranormal Experiences Connected with the Sinking of the Titanic“, *Journal of American Society for Psychological Research* 54, (1960), pp. 153-71

Подобни инциденти несъмнено означават, че бъдещето не е установено, а пластично, и може да бъде променяно. Но това гледище е съпътствано от следния въпрос: Ако бъдещето е все още във вид на поток, как Кроаз може да се добере до информацията за човека, който ще седне на определено място седемнадесет дни по-късно? Как може бъдещето хем да съществува, хем не?

Лойи дава един възможен отговор. Той смята, че реалността е гигантска холограма и в нея минало, настояще и бъдеще са действително фиксирани, поне отчасти. Работата е там, че това не е единствената холограма. Има много такива холографски единици, плаващи в безвремевите и безпространствени води на неявния ред, избутващи се и плуващи една край друга като множество амеби. „Такива холографски единици могат да бъдат разглеждани също като паралелни светове, паралелни вселени“, казва Лойи.

От тук следва, че бъдещето на всяка холографска вселена е предопределено, а когато човек прекогнитивно надзърне в бъдещето, той се настройва на вълна да види бъдещето само на определена холограма. Но, подобно на амебите, тези холограми също понякога се поглъщат една друга, съединяват се и се разделят на две подобно на протоплазмени безформени късове енергия, каквито те реално са. Понякога тези сблъсквания ни разтърсват и са отговорни за предупрежденията, които от време на време ни обсебват. И когато постъпваме съобразно някое предупреждение и изглежда, че променяме бъдещето, реално става прескачане от една холограма в друга. Лойи нарича тези интрахолографски прескоци „холопрескачания“ и смята, че именно те ни предоставят действителна способност за прозрения и свобода³¹².

³¹² Loye, Sphinx, pp. 158–65.

Бом обобщава същата ситуация по леко различен начин. „Когато хората сънуват точно възможни злополуки и не се качват на самолет или кораб, те не са видели действителното бъдеще. То е било просто нещо в настоящето, което е неясно и се оформя така, че да стане бъдеще. Всъщност, видяното от тях бъдеще се различава от действителното бъдеще, защото са го променили. Затова аз мисля, че е по-правдоподобно да се каже, че ако тези феномени съществуват, става дума за предусещане на бъдещето в неясния ред на настоящето. Както се казва, надвисващи събития хвърлят своя сянка върху настоящето. Хвърлят дълбоки сенки в неясния ред.“³¹³

Описанията на Бом и Лойи изглежда са два различни подхода в опитите да се изрази едно и също нещо – един възглед за бъдещето като холограма, достатъчно постоянна за нас, за да я възприемем, но достатъчно мека и ковка, за да бъде податлива на промяна. Други си служат с различни думи, за да обобщят, както изглежда, все същата основна мисъл. Кордеро описва бъдещето като ураган, започнал да се формира и набиращ скорост, ставайки все по-конкретен и неизбежен с приближаването си³¹⁴. Инго Суан, надарен екстрасенс, постигнал впечатляващи резултати в различни изследвания, включително изследването на Пътхоф и Траг за непряко дистанционно виждане, коментира бъдещето като съставено от „кристализиращи възможности“³¹⁵. Хавайските хахуни, чиито прекогнитивни способности са широко признати, също окачествяват бъдещето като течено, неустановено, но в процес на „кристализиране“ и смятат, че великите световни събития са кристализирали най-напред, както най-важните събития в живота на отделния човек, от рода на брак, злополуки и смърт³¹⁶.

³¹³ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

³¹⁴ Gittelsohn, Evidence, p. 175.

³¹⁵ Ibid., p. 125.

³¹⁶ Long, op. cit., p. 165.

Многобройни предусещания, за които е известно, че са предшестващи убийството на Кенеди и Гражданската война (дори Джордж Вашингтон е имал прекогнитивно видение за бъдеща гражданска война³¹⁷, което по някакъв начин включвало „Африка“, спора дали всички хора са „братя“ и думата Union³¹⁸) изглежда подкрепят това вярване на кахуните.

Идеята на Лойи, че има много отделни холографски бъднини и ние избираме кои събития да се проявяват и кои не чрез прескачане от една холограма в друга, съдържа в себе си и други последиствия. Да избереш едно холографско бъдеще пред друго е по същество все същото като да създаваш предстоящото. Както видяхме, има достатъчно данни, които показват, че съзнанието играе значима роля в създаване нашето тук и сега. Но ако умът може да се отдалечава отвъд границите на настоящето и от време на време да крачи наперено из мъглявия пейзаж на бъдещето, имаме ли ние пръст в създаването и на бъдещи събития? Иначе казано, дали прищевките на живота са наистина случайни, или ние играем роля в буквално извайване на нашата съдба? Забележително е, че са налице интригуващи данни за вероятността да е вярно второто.

СЕНЧЕСТИЯТ МАТЕРИАЛ НА ДУШАТА

Д-р Джоел Уитън, професор по психиатрия от медицински факултет в университет на Торонто, също е използвал хипноза, за да изследва какво подсъзнателно знаят хората за себе си. Обаче, вместо да ги пита за бъдещето им, Уитън – експерт в клиничната хипноза с научна степен по невробиология, - ги пита за тяхното

³¹⁷ Shafica Karagulla, Breakthrough to Creativity (Marina del Rey, Calif.: De Vorss, 1967), p. 206.

³¹⁸ Union е название на Съединените американски щати като тип национално формирование, особено по време на Гражданската война. — Б. пр.

минало и по-конкретно за далечното им минало. През последните няколко десетилетия Уитън тихо и без фанфари е събрал убедителни данни за прераждането.

Прераждането е трудна тема, по която са изписани толкова глупости, че много хора не желаят въобще да слушат подобни неща. Повечето наистина не разбират, че в добавка към (и можем да кажем дори въпреки) сензационните изявления на разни знаменитости или историите за преродени Клеопатри, които често застават във фокуса на общественото внимание, има достатъчно сериозни изследвания за прераждането. През последните няколко десетилетия малък, но нарастващ брой високо уважавани учени е събрал впечатляващ обем данни по темата. Уитън е един от тези изследователи.

Данните не доказват, че прераждането съществува, нито възнамерявам да правя подобни твърдения тук. Въсъщност, трудно е да си представим как би изглеждало едно същинско доказателство за прераждането. По-скоро откритията, на които ще се спрем тук, предлагат само интригуващи възможности и това ги прави важни за настоящата дискусия. Така че нека ги обсъдим с чисто съзнание и без предубеждения.

Основната насока в изследвания над хипнозата, провеждани от Уитън, произтича от прост и впечатляващ факт. Когато хора биват хипнотизирани, те често си припомнят неща, които изглежда са спомени от минали прераждания. Изследвания показват, че над 90% от всички хипнотизирани са в състояние да си припомнят тези привидни спомени³¹⁹. Този феномен се радва на широко признание, дори сред скептици. Например ръководството по

³¹⁹ Според Н. Н. Banerjee, *Americans Who Have Been Reincarnated* (New York: Macmillan Publishing Company, 1980), p. 195, едно изследване, проведено от Джеймс Парейко, професор по философия в Чикаго Стейт Юнивърсити, разкрива, че 93 от 100 хипнотизирани доброволци дават информация за възможно минало съществуване; самият Уитън открива, че всички хипнотизирани са в състояние да си припомнят такива спомени.

психиатрия „Травма, Транс и Трансформация“ предупреждава обучаващите се хипнотерапевти да не се изненадват, ако такива спомени спонтанно изплуват на повърхността у техни хипнотизирани пациенти. Авторът на текста отхвърля идеята за прераждането, но отбелязва, че такива спомени може въпреки всичко да имат забележителен лечебен потенциал³²⁰.

Смисълът на разгледания феномен е, разбира се, обект на разгорещени спорове. Много изследователи твърдят, че такива спомени са фантазии или измислици на подсъзнанието и няма съмнение, че случаят понякога е именно такъв, особено ако хипнотичният сеанс, или „регресия“, се провежда от неопитен хипнотизатор, не познаващ правилните техники на разпитване, необходими за предпазване от субективни фантазии. Известни са също многобройни други записани случаи, в които под ръководството на изкусни професионалисти, хора имат спомени, които не изглежда да са фантазии. Събраните от Уитън данни попадат в тази категория.

За целите на своето изследване, Уитън формира извадка от приблизително тридесет души измежду всички слоеве на обществото – от шофьори на камиони до компютърни специалисти, някои вярващи в прераждането, други – не. След това ги хипнотизира поотделно и прекарва буквално хиляди часове, записвайки всичко, казано от тях относно предполагаеми техни минали животи.

Дори в най-повърхностни щрихи, информацията е сензационна. Впечатляващ неин аспект е степента на съгласуваност между преживяванията на участниците. Всички съобщават, че са имали многобройни животи, от двадесет до двадесет и пет, макар че Уитън достига някаква фактическа граница, връщайки ги

³²⁰ M. Gerald Edelstein, *Trauma, Trance and Transformation* (New York: Brunner/Mazes, 1981).

назад до това, което той нарича „съществування на пещерния човек“, и когато един живот става неразличим от следващия³²¹. Всички съобщават, че душата няма пол и мнозина са живели поне един живот като представител на противоположния. И всички съобщават, че целта на живота е да се развиваме и учим, а многобройните съществування опосредстват този процес.

Уитън открива също данни, убедително показващи, че преживяванията са действителни минали животи. Един необичаен признак е способността спомените да обясняват широк кръг привидно несвързани събития и преживявания в сегашния живот на хипнотизиран участник. Например един мъж, психолог, роден и израснал в Канада, имал необясним британски акцент като дете. Хранел също ирационален страх да не си счупи крака, фобия към пътуване със самолет, ужасяващ навик да си гризе ноктите, обсебващ интерес към изтезания, а като тийнейджър имал кратко и загадъчно видение, че е в една стая с нацистки офицер, скоро след като натиснал педалите на кола по време на изпит за шофьор. Под хипноза мъжът си припомнил, че е бил британски пилот по време на Втората световна война. При едно нападение над Германия самолетът му бил поразен от дъжд куршуми, един от които проникнал през фюзелажа и строшил крака му. Така изгубил контрол над педалите, което го принудило да кацне аварийно. Вследствие бил заловен от нацистите, разпитван и изтезаван чрез изтръгване на ноктите и умрял скоро след това³²².

Много от участниците преживяват също психически и физически изцеления вследствие травматични спомени от минали животи, до които се добират, и дават необичайно точни исторически подробности за времена, в които са живели. Някои дори говорят непознати им езици. Докато преживява наново един

³²¹ Michael Talbot, „Lives between Lives: An Interview with Dr. Joel Whitton“, Omni Bible Mind Newsletter 1, no. 6 (May 1988), p. 4.

³²² Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), pp. 116–27.

очевидно минал живот като викинг, един мъж, 37-годишен изследовател в сферата на поведението, крещи думи, които специалисти по-късно разпознават като старонорвежки³²³. След като бива регресиран в свой минал живот като персиец, същият човек започва да пише много тънко, арабски начин на писане, който експерт по блискоизточни езици идентифицира като автентичен запис на сасанидски пахлави, отдавна мъртъв месопотамски език, който е бил в употреба между 226 и 651 г.

Но най-забележителното си откритие Уитън прави, когато регресира участници към промеждутък между животи – заслепяваща, изпълнена със светлина област, в която няма „такова нещо като познатите ни време или пространство“³²⁴. Според хипнотизираните, цел на тази област е отчасти да им даде възможност да *планират своя следващ живот, буквално да очертаят важните събития, които ще им се случат в бъдещето, и обстоятелства, в които ще попаднат*. Но този процес е не просто някакво упражнение по разказване на вълшебни приказки за сбъднати желания. Уитън открива, че в „междинната“ област хората навлизат в необичайно състояние на съзнанието, при което имат ярко изразено самосъзнание и са извисени в морално и нравствено естество. Освен това повече нямат възможност да оправдават свои провали и злодеяния, а виждат себе си кристално ясно. За да го различава от нормално всекидневно съзнание, Уитън нарича това извисено нравствено състояние на съзнанието „метасъзнание“.

Така, когато такива участници планират своя бъдещ живот, правят това с чувство на морален дълг. Избират да се преродят заедно с хора, към които са прегрешили в предишен свой живот, така че да имат възможност да поправят свои простъпки. Планират приятни срещи със „сродни души“ – хора, с които са имали любовни и взаимно благотворни отношения в течение на много

³²³ Ibid., p. 154,5, Ibid., p. 156.

³²⁴ Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

животи. А също правят списък със „случайни“ събития, за да получат и други уроци и да осъществят различни цели. Един мъж казва, че докато планирал своя следващ живот, визуализирал „някакъв вид часовников механизъм, в който можеш да пхнеш дадени части, за да настъпят определени последствия“³²⁵.

Тези последствия са невини приятни. След като била регресирана до състояние на метасъзнание, една жена, която била изнасилена на 37-годишна възраст, разкрива, че всъщност тя е планирала събитието, преди да навлезе в това прераждане. По нейните думи, това ѝ било необходимо, за да преживее трагедия на нея възраст и това да я принуди да промени „цялостния облик на своята душа“, придобивайки по-дълбоко и позитивно разбиране смисъла на живота³²⁶. Друг участник – мъж, страдащ от сериозна животозастрашаваща бъбречна болест, - обяснява, че е избрал болестта, за да накаже себе си за отминало свое прегрешение. Разкрива също и че смърт от бъбречна болест не е било част от неговия сценарий, а преди да дойде в този живот е наредил нещата така, че да срещне някой или нещо, с чиято помощ да си припомни този факт, давайки му възможност да изкупи вината и изцели тялото си. Верен на казаното от него, започвайки сеанси с Уитън, получава почти чудотворно пълно оздравяване³²⁷.

Не всички от участниците в експеримента на Уитън са така настойчиви да узнаят нещо за бъдещето, което тяхното метасъзнателно аз е подготвило за тях. Някои цензурират спомените си и молят Уитън да им даде следхипнотични внушения да *не* помнят нищо от това, което са казали по време на трансa. По техните думи, не желаят да бъдат изкушени да се бъркат в сценария, който метасъзнателното аз е подготвило за тях³²⁸.

³²⁵ Whitton and Fisher, Life, p. 43.

³²⁶ Ibid., p. 47.

³²⁷ Ibid., p. 152–53.

³²⁸ Ibid., p. 52.

Идеята е поразителна. Възможно ли е нашето подсъзнание не само да знае приблизителния план на съдбата ни, но в действителност и да ни насочва към негово осъществяване? Изследването на Уитън не е единствено доказателство, че може би именно така стоят нещата. В едно статистическо изследване на 28 сериозни железопътни катастрофи в САЩ, парапсихологът Уилям Кокс открива, че в деня на злополуките значително по-малко хора са вземали влака, отколкото същия ден предишни седмици³²⁹.

Находката на Кокс показва, че всички може би непрестанно получаваме предварителна информация за бъдещето по несъзнателен път и вземаме решения, основани на нея: някои избират да избегнат несчастни случаи, а може би други – като жената, решила да преживее лична трагедия, и мъжът, приел да страда от бъбречна болест, - избират да преживеят тежки ситуации, за да осъществят други свои несъзнавани планове и цели. „Внимателно и грижливо или наслука и както дойде, избираме нашите земни условия – казва Уитън. – Посланието на метасъзнанието е, че житейската ситуация на всеки човек по никакъв начин не е случайна, нито незаслужена. Гледан обективно от „междинната позиция“, всеки човешки опит е просто още един урок в космическата класна стая.“³³⁰

Важно е да отбележим, че съществуването на подобен несъзнаван дневен ред не означава, че нашият живот е твърдо предопределен и всичко е фатално и неизбежно. Фактът, че много от участниците в експеримента на Уитън го молят да не си спомнят какво са казали под хипноза, показва още веднъж, че бъдещето е само приблизително очертано и все още подлежащо на промяна.

³²⁹ William E. Cox, „Precognition: An Analysis I and II“, Journal of American Society for Psychical Research 50, (1956).

³³⁰ Whitton and Fisher, Life, p. 186.

Уитън не е единствен изследовател на прераждането, получил данни, че подсъзнанието има много по-голямо участие в нашия живот, отколкото можем да осъзнаем. Друг такъв учен е д-р Иън Стивънсън, професор по психиатрия от медицински факултет при университет на Вирджиния. Вместо да използва хипноза, Стивънсън задава въпроси на малки деца, които спонтанно си припомнят неща, които изглежда са минали съществувания. Посвещава на тези изследвания над тридесет години, събира и анализира хиляди случаи от цял свят.

Според Стивънсън, спонтанно припомняне на минал живот е относително често срещано сред децата: толкова обичайно, че броят на случаите, които заслужават внимание, далеч надхвърля способността на неговия екип да изследва всички. Обикновено деца между две и четири години започват да говорят за техния „друг живот“ и често си припомнят десетки конкретни неща, включително своето име, тези на членове на семейството и близки, с които са живели, как е изглеждал домът им, с какво са се препитавали, как са умрели и дори конфиденциална информация за това къде например са скрили пари, преди да умрат и, в случаи на убийство, дори кой ги е убил³³¹.

Действително, техните спомени са често толкова подробни, че Стивънсън е в състояние да проследи идентичността на тяхната предишна личност и да удостовери действително всичко, казано от тях. Дори взема деца в местата, където е протекъл предишният им живот и наблюдава дали ще се ориентират без трудности в странното обкръжение и точно ще познаят свои предишни домове, вещи, роднини и приятели от миналия живот.

Подобно на Уитън, Стивънсън е събрал огромен обем данни, потвърждаващи наличието на прераждане, като към момента е

³³¹ Вж. Ian Stevenson, *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974); *Cases of the Reincarnation Type* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974), vols. 1-4; *Children Who Remember Their Past Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987).

публикувал шест тома със свои находки³³². И, подобно на Уитън, също открива данни, че подсъзнанието играе далеч по-важна роля в нашето формиране и съдба, отколкото сме подозирали.

Потвърждава откритието на Уитън, че често се прераждаме заедно с хора, които сме познавали в минали животи, а силата, която ръководи нашия избор, е често обич и привързаност или чувство за вина или дълг³³³. Съгласен е, че личната отговорност, а не късметът, е арбитър на нашата съдба. Открил е, че макар материалните условия, в които живее човек, да се менят значително от живот в живот, неговото морално поведение, интереси, влечения и нагласи остават неизменни. Хората, престъпници в свои минали животи, са отново склонни на криминални прояви; хора, които са били щедри, добродушни и мили, продължават да бъдат великодушни и любящи, и т.н. По това Стивънсън съди, че не външни фактори в живота са определящи, а вътрешни – радости, скърби и „собствено израстване“ на личността изглежда имат главна роля.

Най-значимо негово откритие е липсата на убедителни данни за „изкупителна карма“ или друг белег, за космически наказания във връзка с наши грехове. „Съдейки по емпирични данни, няма външен арбитър на нашето поведение и същество, който да ни мести от живот в живот съобразно наши заслуги. Ако този свят е (по думите на Кийтс) „сфера за създаване на душата“, ние сме съзидатели на нашите собствени души“, заявява Стивънсън³³⁴.

³³² Вж. Ian Stevenson, *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974); *Cases of the Reincarnation Type* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974), vols. 1-4; *Children Who Remember Their Past Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987).

³³³ Ian Stevenson *Children Who Remember Their Past Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987), p. 240–243.

³³⁴ *Ibid.*, pp. 196, 233.

Стивънсън идентифицира и друг феномен, неразкрит в изследването на Уитън – откритие, което предоставя още по-драматични свидетелства за силата на подсъзнанието да извайва и влияе върху обстоятелствата на нашия живот. Убеждава се, че отминало прераждане на даден човек може, както изглежда, да влияе върху самата форма и телосложение на сегашното му физическо тяло. Стивънсън открива например, че всички бирмански деца, които си припомнят минали животи като британски или американски пилоти, свалени над Бирма по време на Втората световна война, имат по-светла коса и тен от своите братя и сестри³³⁵.

Намира също примери, в които характерни черти на лицето, деформации на стъпалата и други отличителни белези се пренасят от един живот в следващ³³⁶. Най-многобройни сред тях са пренесени следи от травми и наранявания, като белези и родилни петна. В един от случаите момче, което си спомня как е било убито в свой отминал живот чрез прерязване на гърлото, все още има дълбок червеникав белег, наподобяващ одраскване, около шията³³⁷. Друго момче си спомня, че в минал живот е извършило самоубийство, застрелвайки св в главата, и все още има две подобни на драскотини родилни петна, които съвършено очертават траекторията на куршума – там, където е влязъл и излязъл³³⁸. В трети случай момче е с родилно петно, прилично на белег от операция, завършващ с линия малки червени разреди, наподобяващи следи от шев точно там, където предишната му личност е претърпяла операция³³⁹.

³³⁵ Stevenson, *Twenty Cases*, p. 180.

³³⁶ *Ibid.*, pp. 196, 233.

³³⁷ *Ibid.*, p. 92.

³³⁸ Sylvia Granston and Carey Williams, *Reincarnation: A New Horizon in Science, Religion, and Society* (New York: Julian Press, 1984), p. 67.

³³⁹ *Ibid.*, p. 260.

На практика, Стивънсън е събрал стотици такива инциденти и вече е съставил четири тома с изследвания на този феномен. В някои от случаите дори е бил в състояние да се сдобие с болнични картони или отчети от аутопсии за починалата личност, удостоверяващи, че такива наранявания не само са факт, но са били точно там, където сега е настоящото родилно петно или деформация. Смята, че такива белези не само предоставят някои най-силни свидетелства в полза на прераждането, но така също показват съществуването на своего рода междинно нефизическо тяло, което функционира като приносител на тези характерни признаци от един живот в следващ. По негови думи: „Струва ми се, че белегът от рани на предишна личност вероятно е пренасян от живот в живот върху някакъв вид разширение на тялото, което на свой ред действа като шаблон за създаване на ново физическо тяло с родилни петна и деформации, съответстващи на рани върху тялото на предишна личност.“³⁴⁰

Теорията на Стивънсън за „тяло-шаблон“ повтаря твърдението на Тилър, че човешкото енергийно поле е холографски шаблон, определящ форма и структура на физическото тяло. Иначе казано, то е вид подробен триизмерен план, по който физическото тяло се формира. По подобен начин негови открития за родилните петна дават допълнителна подкрепа на идеята, че в същината си ние сме само образи, холографски построения, рожба на мисълта.

Стивънсън отбелязва също, че макар неговото изследване да сочи нас като создатели на собствения наш живот и, до известна степен, на своето тяло, участието ни в процеса е изцяло пасивно – почти неволно, машинално. Дълбоки пластове на психиката изглежда са въввлечени в тези процеси на избиране, пластове в много по-тесен контакт с неявния ред. Или по думите на Стивънсън: „Равнищата на психична активност са далеч по-дълбоки от

³⁴⁰ Ian Stevenson, „Some Questions Related to Cases of the Reincarnation Type“, *Journal of the American Society of Psychic Research* (October 1974), p. 407.

тези, които регулират храносмилането на нашата вечеря в сто-
маха ни [и] нашето обичайно дишане трябва да управлява тези
процеси.“³⁴¹

Колкото и в разрез с общоприетото да са много от заключени-
ята на Стивънсън, неговата репутация на внимателен и акуратен
изследовател е спечелила уважението на няколко тримесечни
списания, за които човек едва ли би допуснал, че ще отпечатат
подобни материали. Негови открития са публикувани в такива
авторитетни научни периодични издания като „American Journal
of Psychiatry“ („Американско научно списание за психиатрия“),
„Journal of Nervous and Mental Disease“ („Научно списание за нер-
вни и психични болести“), „International Journal of Comparative
Sociology“ („Международно научно списание по сравнителна со-
циология“). А в обзор на неговите трудове престижното списание
„Journal of the American Medical Association“ („Научно списание
на Американска лекарска асоциация“) твърди, че той „извън-
редно педантично, усърдно и обективно подбира подробна се-
рия от случаи, в които данните за прераждането е трудно да бъ-
дат разбирани на някаква друга основа... Той се опира на запи-
сите на съществен обем данни, които няма как да бъдат пренеб-
регнати“³⁴².

МИСЪЛТА КАТО СТРОИТЕЛ

Както при толкова много от „откритията“, които вече разгле-
дахме, представата, че някаква дълбоко подсъзнателна и дори
духовна част от нас може да се пресяга през границите на вре-
мето и е отговорна за нашата съдба, може да бъде открита в
много шамански традиции и други източници. Според племето
батак в Индонезия, всичко преживявано от човека е предопре-
делено от неговата/нейната душа, или *тонди*, която се пре-

³⁴¹ Stevenson, Children, p. 255.

³⁴² Journal of the American Medical Association (December 1, 1975),
Granston and Williams, Reincarnation, p. X.

ражда от едно тяло в следващо и е посредник в състояние да възпроизведе не само поведението, но и физическите характерни черти на предишен аз на човека³⁴³. Индианците оджибва също вярват, че човешкият живот е разписан от един невидим дух или душа и е планиран така, че да способства за израстване и развитие. Ако човек умре, без да завърши всички уроци, които е необходимо да научи, неговото духовно тяло се завръща и преражда в друго физическо тяло³⁴⁴.

Кахуните наричат този невидим аспект *аумакуа*, или „висш Аз“. Подобно на метасъзнанието на Уитън, това е подсъзнателна част от човека, която може да вижда епизоди от бъдещето, които са кристализирали или „установени“. Това е също частта от нас, отговорна за сътворяване на нашата съдба, но тя не е сама в този процес. Подобно на много от учените, споменати в тази книга, кахуните смятат, че мислите са формирания, съставени от специфична фина енергийна субстанция, която наричат *киномеа*, или „сенчестият материал на душата“. Затова нашите надежди, страхове, планове, тревоги, вина, сънища и представи не изчезват, след като съзнанието ни напусне, а преминават в мислоформи, а те пък на свой ред формират плътни нишки, от които висшият аз тъче нашето бъдеще.

Повечето хора не се чувстват отговорни за мислите, които хранят, казват кахуните, а непрестанно обсипват висшето си аз с неконтролирана и противоречива смесица от планове, желания и страхове. Това обърква изконната ни същност и именно по тази причина животът на толкова много хора изглежда еднакво случаен и неконтролиран. За могъщите кахуни – в открито общуване със своето висше аз, – се счита, че са в състояние да помогнат на

³⁴³ J. Warneck, *Die Religion der Batak* (Gottingen, 1909), цитат по Holger Kalweit, *Dream time and Inner Space: The World of the Shaman* (Boulder, Colo.: Shambhala, 1984), p. 23.

³⁴⁴ Basil Johnston, *Und Manitu erschuf die Welt. My then and Visionen der Ojibwa* (Cologne: 1979), цитат по Holger Kalweit, *Dreamtime and Inner Space: The World of the Shaman* (Boulder, Colo.: Shambhala, 1984), p. 25.

всеки човек да преработи своето бъдеще. По подобен начин се смята за извънредно важно хората да си вземат почивка на чести интервали, да правят текуща равностметка и да визуализират в конкретни срокове какво желаят да им се случи занапред. Кахуните твърдят, че по този начин хората могат по-съзнателно да контролират настъпващите събития и да творят собственото бъдеще³⁴⁵.

Според една представа, сходна с идеите на Тилър и Стивънсън за финото междинно тяло, кахуните вярват, че този сенчест материал също формира шаблон, по който се моделира физически облик. Твърди се също, че кахуни, достигнали пълна хармония с висшето си аз, могат да извайват и моделират сенчестия материал, а следователно и физическото тяло на друг човек и по този начин постигат чудотворни изцеления³⁴⁶. Този възглед прави интересен паралел с някои от нашите собствени заключения относно това, защо мисли и образи упражняват толкова силно въздействие върху здравето.

Тантриците мистици от Тибет обозначават този „материал“ от мисли с думата *цал* и твърдят, че всяко мисловно действие поражда вълни от загадъчна енергия. Вярват, че цялата вселена е продукт на съзнанието, създадена и одушевена от колективния *цал* на всички същества. Повечето от хората не знаят, че притежават тази сила, казват тантриците, защото умът на средния човек функционира „като малка локва, изолирана от огромния океан“. Само напреднали йоги, изкусни в общуването с дълбоки равнища на съзнанието, могат съзнателно да използват тези сили, а едно от нещата, с които постигат тази цел, е постоянно визуализиране на това, което желаят да сътворят. Тибетските тантрични текстове са пълни с упражнения по визуализация, или „садхани“, предназначени за такива цели, а монасите от някои секти, като например Каргюпа, трябва да прекарат седем години

³⁴⁵ Long, op. cit, pp. 165–69.

³⁴⁶ Ibid., p. 193.

в пълно уединение, в пещера или зазидана стая, за да усъвършенстват своите умения по визуализация³⁴⁷.

Персийските суфии от XII в. също подчертават значението на визуализацията при изменение и преоформяне на човешката съдба и наричат фината мисловна материя *алам алмитхал*. Подобно на много ясновидци вярват, че човешките същества притежават фино тяло, контролирано от чакроподобни енергийни центрове. Твърдят също, че реалността е разделена на серия от по-фини планове на съществуване, или *Хадарат*, както и че планът на съществуване, непосредствено предшестваш сегашния, е вид шаблон – реалност, в която *алам алмитхал* на нашите мисли формира идеи-образи, които на свой ред в крайна сметка предопределят хода на нашия живот. Суфиите имат и специфичен собствен принос. Смятат, че сърдечната чакра, или *химма*, е агентът, отговорен за този процес, а контролът на сърдечната чакра е следователно необходимо условие за упражняване на контрол върху съдбата на човека³⁴⁸.

Едгар Кейси също третира мислите като осезаеми, материални неща или по-фина форма на материя и, когато бил в транс, постоянно казвал на свои клиенти, че собствените им мисли създават тяхната съдба и че „мисълта е строителят“. По негово мнение мисловният процес е като паяк, който постоянно преде, непрестанно добавя нови участъци към своята паяжина. Във всеки момент от нашия живот тъчем образи и модели, които придават на нашето бъдеще енергия и форма, казва Кейси³⁴⁹.

³⁴⁷ John Blofeld, *The Tantric Mysticism of Tibet* (New York: E. P. Dutton, 1970), p. 84; вж. също Alexandra David-Neel, *Magic and Mystery in Tibet* (Baltimore, Md.: Penguin Books, 1971), p. 293.

³⁴⁸ Henry Corbin, *Creative Imagination in the Sufism Arabi*, trans. Ralph Manheim (Princeton, N. J.: Princeton University Press 1969) pp. 221–36.

³⁴⁹ Hugh Lynn Cayce, *The Edgar Cayce Reader*. Vol. II (New York: Paperback Library, 1969), pp. 25-26; see also Noel Langley, *Edgar Cayce on Reincarnation* (New York: Warner Books, 1967), p. 43.

Парамаханса Йогананда съветва хората да визуализират желаното бъдещето и да го заредят с „енергия на концентрацията“. По думите му: „Правилната визуализация чрез упражняване на концентрация и волева сила ни дава възможност да материализираме разсъждения не само като мечти или видения в мисловната сфера, но и като преживявания в материално измерение.“³⁵⁰

И наистина, такива идеи могат да бъдат открити в широк кръг коренно различни източници. „Ние сме това, което мислим – казва Буда. – Всичко, което сме, възниква в мислите ни. С нашите мисли ние сътворяваме света.“³⁵¹ „Каквото човек прави, такъв става. Каквито са желанията му, такава е съдбата му“, казва индуската предхристиянска Брихадараняка-упанишад³⁵². „Всички неща в света на Природата не са контролирани от Съдбата, защото душата има свой собствен закон“, казва гръцкият философ от IV в. Ямвлих³⁵³. „Просете и ще ви се даде... Ако имате вяра... не ще ви бъде нищо невъзможно“, казва Библията³⁵⁴. И „Съдбата на човека е свързана с тези неща, които сам той създава и прави“, пише равинът Щайнзалц в кабалистичната „Роза с тринадесет венчелистчета“³⁵⁵.

³⁵⁰ Paramahansa Yogananda, *Man's Eternal Quest* (Los Angeles: Self-Realization Fellowship, 1982), p. 238.

³⁵¹ Thomas Byron, *The Dhammapada: The Sayings of Buddha* (New York: Vintage Books, 1976), p. 13.

³⁵² Swami Prabhavananda and Frederick Manchester, trans., *The Upanishads* (Hollywood, Calif.: Vedanta Press, 1975), p. 177.

³⁵³ Iamblichus, *The Egyptian Mysteries*, trans. Alexander Wilder (New York: Metaphysical Publications, 1911), pp. 122, 175, 259–60.

³⁵⁴ *Maxed 7:7; 17:20.*

³⁵⁵ Rabbi Adin Steinsaltz, *The Thirteen-Petaled Rose* (New York: Basic Books, 1980), pp. 64–65.

ПРИЗНАК ЗА НЕЩО ПО-ДЪЛБОКО

Дори и днес представата, че нашите мисли творят съдбата ни, е все още много силна. Тя е предмет на бестселъри като „Творческа визуализация“ от Шакти Гавейн и „Ти можеш да излекуваш живота си“ на Луиз Л. Хей. Хей, която казва, че сама се е излекувала от рак чрез промяна на мисловните си модели и провежда извънредно успешни курсове по своите техники. Това е и основната философия, залегнала в много популярни книги по „ченълинг“, като „Курс по чудеса“ и книгите на Джейн Робъртс за Сет.

Идеята се възприема и от някои изтъкнати психолози. Джийн Хаустън, бивш президент на Асоциация за хуманистична психология и настоящ директор на „Фондация за изследвания на ума“ в Помона, щата Ню Йорк, е изложила пространно идеята в книгата си „Възможният човек“. Хаустън дава също множество упоразнение по визуализация в книгата и дори нарича едно от тях „оркестриране на мозъка и навлизане в холовселената“³⁵⁶.

Друга книга, която до голяма степен се основава на холографския модел в подкрепа на идеята, че можем да използваме визуализация, за преоформяне на своето бъдеще, е „Да промениш съдбата си“ от Мери Орсър и Ричард А. Дзаро. Освен това Дзаро е основателят на „Фючършейпинг текнолъджи“ – компания, която провежда семинари за бизнесмени по техники за „формиране на бъдещето“, а сред нейните клиенти са и „Панасоник“, и Международна банкова и кредитна асоциация³⁵⁷.

Бившият астронавт Едгар Мичъл – шести човек, стъпил на Луната и дългогодишен изследовател на вътрешното и външно пространство, – се е заел с подобна задача. През 1973 г. основава Институт по духовни науки: базирана в Калифорния организация за изследване скритите сили на ума. Институтът развива оживена

³⁵⁶ Jean Houston, *The Possible Human* (Los Angeles: J. P. Tarcher, 1982), pp. 200–5.

³⁵⁷ Mary Orser and Richard A. Zarro, *Changing Your Destiny* (San Francisco: Harper & Row, 1989), p. 213.

дейност и сред съвременните му проекти са широкомащабно проучване ролята на ума в чудодейни изцеления и спонтанни ремисии, както и изследване значението на съзнанието при създаване на едно положително бъдеще за света. „Ние формираме своята реалност, защото нашата вътрешна емоционална (подсъзнателна) реалност ни поставя в ситуации, от които се учим – казва Мичъл. – Преживяваме това, когато ни се случват странни неща в живота [и] срещаме хора, от които се нуждаем, за да научим нещо. И така ние създаваме тези обстоятелства на едно много дълбоко метафизическо и подсъзнателно равнище.“³⁵⁸

Дали сегашната популярност на идеята, че сами създаваме бъдещето си, е само краткотрайна мода, или нейното присъствие в толкова много култури и времена е показател за нещо много по-дълбоко – знак, че има нещо, което всички хора интуитивно знаят, че е вярно? Засега този въпрос остава без отговор, но в една холографска вселена – вселена, в която съзнанието участва в създаване на реалността и в която съкровеният материал на нашите души може да се регистрира като синхроничности в обективния свят – представата, че ние сме също ваятели на нашата собствена съдба, не е толкова пресилена и изсмукана от пръстите. Тя дори изглежда вероятна.

ТРИ ПОСЛЕДНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Преди заключението си заслужава да разгледаме още три последни доказателства. Макар да не са решаващи и окончателни, всяко от тях предлага едно надзъртане в други способности за преминаване отвъд времето, които съзнанието може би обладава в една холографска вселена.

³⁵⁸ Florence Graves, „The Ultimate Frontier: Edgar Mitchell, the Astronaut-Turned-Philosopher Explores Star Wars, Spirituality, and How We Create Our Own Reality“, New Age (May/June 1988), p. 87.

Масови сънища за бъдещето

Друг изследовател на минали животи, събрал данни, показващи, че съзнанието участва в създаване на нашата съдба, е покойният психолог д-р Хелън Уомбах от Сан Франциско. Уомбах прилага хипноза върху групи в малки семинари, като ги връща към точно определени периоди и им задава въпроси по един предварително определен сценарий: относно техния пол, начин на обличане, занятие, съдове, които използват при хранене и т.н. В хода на двадесет и пет годишни изследвания на феномена „минал живот“, тя хипнотизира хиляди хора и събира някои впечатляващи находки.

Една от критиките против прераждането е, че хората само изглежда че си спомнят минали животи, в които кой знае защо са все известни или исторически личности. Уомбах обаче открива, че над 90% от участниците в нейни експерименти си припомнят минали животи като селяни, работници, фермери и събирачи на храна от първобитни племена. По-малко от 10% си припомнят прераждания като аристократи, а никой не си спомня да е бил някаква знаменита личност – откритие, което може да послужи като аргумент против твърдението, че спомените за миналия живот са фантазии³⁵⁹. Нейните хипнотизирани са също изключително акуратни, когато навлизат в исторически детайли, дори когато те са неизяснени. Например, когато хора си припомнят живот през XVIII в., те описват използването на трирога вилица за ядене на вечерята, но след 1790 г. характеризират повечето вилици като четирироги – наблюдение, което точно отразява историческата еволюция на вилицата. Участниците са еднакво точни, когато описват дрехи и обувки, разновидности храни и пр.³⁶⁰

Уомбах открива, че може и да *прогресира* хора в бъдещи животи. Действително, описанията на участниците за идни векове

³⁵⁹ Helen Wambach, *Reliving Past Lives* (New York: Harper & Row, 1978), p. 116.

³⁶⁰ *Ibid.*, pp. 128–34.

са толкова впечатляващи, че тя провежда един голям проект за прогресиране в бъдещ живот във Франция и Съединените щати. За съжаление, умира, преди да завърши изследването, но психологът Чет Сноу, бивш колега на Уомбах, продължава нейната работа и наскоро публикува резултатите в книга, озаглавена „Масови сънища на бъдещето“.

Когато били анализирани съобщенията на 2500 души – участници в проекта, - изплуват няколко интересни признака. Първо, действително всички от участниците са съгласни, че населението на земята ще намалее драстично. Мнозина от не се откриват във физически тела в указаните бъдещи периоди, а тези, които все пак имат тяло, отбелязват, че населението е драстично по-малобройно от днешното.

Освен това участниците се разделят стриктно на четири категории, всяка от които обрисова различно бъдеще. Първата описва безрадостно и безжизнено бъдеще, в което повечето хора живеят в космически станции, носят сребристи костюми и ядат синтетична храна. Друга група, „нюейджъри“, говорят за пощастлив и природосъобразен живот в естествена среда, във взаимна хармония и време, посветено на учене и духовно усъвършенстване. Трети тип, „на изтънчените високи технологии“, описва неприветливо механично бъдеще, в което хората живеят в подземни градове или селища, затворени в капсули и мехури. Четвъртият тип описват себе си като оцелели след катастрофа и живеещи в свят, опустошен от някакво глобално, вероятно ядрено бедствие. Хората от нея група населяват домове в диапазон от градски руини до пещери и изолирани ферми, носят прости ръчно ушити дрехи, често направени от кожа, и набавят повечето от храната си чрез лов.

Какво е обяснението? Сноу се обръща към холографския модел за отговор и, подобно на Лойи, смята, че подобни находки предвещават няколко възможни сценария, или холовселени, които се формират в струпаните мъглявини на съдбата. Но като

другите изследователи на минал живот също смята, че ние създаваме съдбата си, както индивидуално, така и колективно, а по такъв начин четирите сюжета са всъщност едно надзъртане във възможни потенциални варианти, които човешката раса създава за себе си в колективен план.

Следователно Сноу препоръчва, вместо да строим бомбоубежища или да търсим места, които няма да бъдат разрушени от „надигащите се промени на Земята“, предсказвани от някои екстрасенси, да се посветим на, повярваме в и визуализираме едно положително бъдеще. Посочва Планетарната комисия – събрани специално за случая милиони хора от цял свят, които са съгласни да отделят време от 12 до 13 часа по Гринуич на всеки 31 декември, обединени в молитва и медитация за мир и изцеление на света – като стъпка в правилна посока. „Ако ние неспирно оформяме нашата бъдеща физическа реалност чрез днешни колективни мисли и действия, тогава времето да се пробудим за алтернативата, която сме създали, е *днес* – казва Сноу. – Изборът между вида Земя, който всеки от Типовете представя, е ясен. Кой от тях желаем за нашите внуци? В кой от тях самите ние желаем да се върнем някой ден?“³⁶¹

Промяна на миналото

Може би бъдещето не е единственото нещо, което може да бъде оформено и преоформяно от човешката мисъл. На годишното събрание на Парапсихологическа асоциация през 1988 г. Хелмут Шмидт и Мерилин Шлиц обявяват, че някои техни експерименти показват как съзнанието може би е в състояние да променя и миналото. В едно изследване Шмидт и Шлиц използват компютризиран процес за генериране на случаен избор, за да запишат 1000 различни звукови последователности. Всяка последователност се състои от 100 тона с различна продължителност, някои от които приятни за ухото, а други – случаен шум. Тъй като

³⁶¹ Chet B. Snow and Helen Wambach, *Mass Dreams of the Future*(New York: McGraw-Hill, 1989), p. 218.

процесът на подбор е случаен, съгласно теория на вероятностите, всяка поредица трябва да съдържа приблизително 50% приятни звуци и 50% шум.

След това касетки със записи на изготвените поредици са изпратени по пощата на доброволци. Докато слушат презаписаните касети, на участниците в експеримента се предлага да опитат психокинетически да увеличат продължителността на приятните звуци и да намалят продължителността на шума. След като участниците приключват работа по задачата, известяват лабораторията за своите опити, а Шмидт и Шлиц след това сравняват оригиналните записи. Откриват, че прослушваните от участниците записи съдържат значително по-дълги пасажии приятни звуци, отколкото шум. С други думи, изглежда, че участниците психокинетически са се върнали назад във времето и са повлияли върху процеса на случаен подбор, чрез който *презаписаните* касети са били създадени.

В друг тест Шмидт и Шлиц програмират компютъра да създаде произволни поредици от по 100 тона, композирани от четири различни ноти, а участниците са инструктирани да опитат психокинетически да предизвикат поява на повече високи тонове върху лентата, отколкото ниски. Отново бива открит един ретроактивен ПК ефект. Шмидт и Шлиц също откриват, че доброволци, които медитират редовно, упражняват по-голям ПК ефект, отколкото немедитиращите, което показва, че контактът с несъзнаваното е ключов за добиване до структуриращи реалността елементи на психиката³⁶².

Идеята, че можем психокинетически да променяме вече случили се събития, е обезпокоителна идея, защото сме така дълбоко програмирани да вярваме, че миналото е замръзнало като пеперуда в стъкло, че ни е трудно да си представим нещо по-раз-

³⁶² Henry Reed, „Reaching into the Past with Mind over Matter“, Venture Inwards, no. 3 (May/June 1989), p. 6.

лично. Но в една холографска вселена – в която времето е илюзия и реалността не е нищо повече от създаден от съзнанието образ, - това е възможност, с която може би е време да свикнем.

Разходка из градината на времето

Колкото и фантастични да са горните две идеи, те са малки промени в сравнение с последната категория времеви аномалии, която заслужава нашето внимание. На 10 август 1901 г. двама професори от Оксфорд – Ан Моубърли, директор на колеж „Сейнт Хю“ и Елинър Джуърдейн, заместник-директор, се разхождат в градината Малкия Трианон във Версай, когато виждат някакво потрепване в пейзажа пред тях, досущ наподобяващо специалните ефекти в някой филм, когато една сцена сменя друга. След като потрепването отминава, забелязват, че пейзажът се е променил. Внезапно хората край тях се оказват облечени в костюми от XVII в. и с перуки, като по поведението им може да се съди, че са силно развълнувани от нещо. Докато двете жени стоят занемели, един неприятен на вид мъж с белези от шарка по лицето се приближава към тях и ги подканя да променят посоката си. Те го последват до редица дървета в градина, където чуват някаква мелодия и виждат една аристократка да рисува акварел. Накрая видението изчезва и пейзажът се връща в нормалния си вид, но преобразяването било толкова драматично, че когато жените поглеждат зад тях, констатираат, че пътят, по който току-що са дошли, е вече препречен от стара каменна стена. Когато се връщат в Англия, проучват историческите регистри и стигат до извода, че са транспортирани обратно във времето в деня на защита на двореца „Тюйлери“ и клането на френската швейцарска гвардия – което обяснява възбудата на хората в градината – и че жената в градината е била Мария Антоанета. Преживяването било толкова ярко, че двете жени го описват в

ръкопис с дължината на книга и го представят в Британско общество за пси-изследвания³⁶³.

Това, което прави преживяването на Моубърли и Джуърдейн толкова значимо, е, че не просто имат ретрокогнитивно видение от миналото, а действително *се разхождат в миналото*, срещат хора и странстват из градините на Тюйлери, каквито те са били преди сто години. Преживяването на Моубърли и Джуърдейн е трудно да бъде прието за реално, но предвид това, че нямат някаква облага да го разказват – а дори напротив, определено излагат академичната си репутация на риск, - трудно е да си представим какво би ги мотивирало да съчиняват такава история.

И това не е единствен случай в Тюйлери, съобщен на Британско общество за пси-изследвания. През май 1955 г. един лондонски юрисконсулт и съпругата му също се натъкват на няколко фигури от XVIII в. в градината. А в друг случай хора от персонала на едно посолство, чиито офиси гледат към Версай, твърдят, че са наблюдавали как градината се връща към по-ранен исторически период³⁶⁴. В Съединените щати парапсихологът Гарднър Мърфи, бивш президент и на Американска асоциация на психолозите, и на Американско общество за пси-изследвания, разследва подобен случай, в който жена, идентифицирана само с името Бътърбоф, гледа през прозореца на своя офис в Методистки университет на Небраска и вижда кампуса такъв, какъвто е бил преди 50 години. Изчезват оживените улици и сградата на женския клуб, а на тяхно място има само голо поле и малко дървета, чиито листа дълго трептят от летния бриз и накрая се скриват³⁶⁵.

³⁶³ Anne Moberley and Eleanor Jourdain, *An Adventure* (London: Faber, 1904).

³⁶⁴ Andrew Mackenzie, *The Unexplained* (London: Barker, 1966), Ted Holiday, *The Goblin Universe* (St. Paul, Minn.: Llewellyn Publications, 1986), p. 96.

³⁶⁵ Gardner Murphy and H. L. Klemme, „Unfinished Business“, *Journal of the American Society for Psychical Research* 60, no. 4 (1966), p. 5.

Дали границата между настояще и минало е толкова лека за преминаване, че можем, при съответни обстоятелства, да се връщаме обратно в миналото със същата лекота, с която се разхождаме из някоя градина? Засега просто не знаем, но в един свят, съставен по-малко от солидни, твърди обекти, преместващи се във времето и пространството, и повече от призрачни холограми на енергия, поддържани от процеси, които са най-малкото частично свързани с човешкото съзнание, такива събития може би не са така невъзможни, както ни се струва.

И ако това изглежда смущаващо – идеята, че нашето съзнание и дори тялото ни са далеч по-малко обвързани с ограниченията на времето, отколкото сме си представяли, - трябва да си спомним как идеята, че Земята е кръгла, е била също толкова стряскаща за едно човечество, убедено, че тя е плоска. И като всички деца, застанали на прага на зрелостта, трябва да отхвърлим своите страхове и да се изправим пред света, какъвто той реално е. Защото в една холографска вселена – в която всички неща са само призрачни проблясъци от енергия, - повечето от нашите разбирания за времето трябва да се променят. Има и други потрепвания, които променят пейзажа край нас, все по-дълбоки глъбини, които очакват да бъдат измерени с лот.

ГЛАВА ОСМА. ПЪТЕШЕСТВИЕ В СУПЕРХОЛОГРАМАТА

„Ние получаваме възможност да преживеем холографската реалност, когато съзнанието ни се освободи от зависимостта от физическото тяло. Докато то остава свързано с тялото и неговите сетивни модалности, холографската реалност в най-добрия случай може да бъде само едно интелектуално построение. Когато човек се освободи от тялото, той я преживява непосредствено. Ето защо мистиците говорят за своите видения с такава увереност и убеденост, докато тези, които сами не са преживявали тази реалност, остават скептични или дори безразлични.“

Кенет Ринг,
„Живот в смъртта“

Времето не е единствено илюзорно измерение в една холографска вселена. Пространството също трябва да бъде разглеждано като продукт на нашия начин на възприятие. Това е още по-трудно за разбиране от идеята, че времето е мисловно построение, защото, когато започнем с опити да си изградим представа за „безпространственост“, няма лесни аналогии, няма образи на амебовидни вселени или кристализиращи бъднини, на които да се опрем. Ние сме така привикнали да мислим от гледна точка на пространството като някакъв абсолютен, че за нас е трудно дори

да започнем да си представяме, че би било възможно да съществуваме в някаква сфера, в която не съществува пространство. Въпреки това има данни, че в края на краищата ние не сме пообвързани с пространството, отколкото с времето.

Един силен показател, че това е така, може да бъде открит във феномена извънтелесни пътешествия: преживявания, в които съзнанието на индивида изглежда се откъсва от физическото тяло и пребивава на друго място. За извънтелесни преживявания, или съкратено ИТП, има много съобщения в цялата човешка история на хора от всички обществени слоеве. Олдъс Хъксли, Гюте, Д. Х. Лоурънс, Август Стриндберг и Джек Лондон са съобщавали за ИТП. Те са били известни на египтяните, североамерикански индианци, китайци, гръцки философи, средновековни алхимици, племената от Океания, индийци, евреи и мюсюлмани. В едно съпоставително културално изследване на 44 незападни общества, Дийн Шийлс открива, че само в три от тях не се срещат легенди за ИТП³⁶⁶. В друго сходно изследване антропологът Ерика Бургинон анализира 488 световни общества, или приблизително 57% от всички познати общности, и открива, че 437 от тях, или 89%, имат поне някаква традиция относно ИТП³⁶⁷.

Изследванията показват, че и днес ИТП са все още широко разпространени. Покойният д-р Робърт Крукал, геолог в университет на Абърдийн и любител парапсихолог, разследва толкова много случаи, че те му стигат да запълни девет книги по темата.

През 60-те години на XX в. Селия Грийн, директор на Институт за психофизически изследвания в Оксфорд, анкетира 115 студенти в Саутхемптънски университет и открива, че 19% от тях

³⁶⁶ Dean Shields, „A Cross-Cultural Study of Beliefs in out-of-the-Body Experiences“, *Journal of the Society for Psychical Research* 49 (1978), pp.697-741.

³⁶⁷ Erika Bourguignon, „Dreams and Altered States of Consciousness in Anthropological Research“, in *Psychological Anthropology*, ed. F. L. K. Hsu (Cambridge, Mass.: Schenkman, 1972), p. 418.

признават, че са имали ИТП. Когато 380 оксфордски студенти били запитани по същия начин, 34% отговорили положително³⁶⁸.

В едно проучване сред 902 възрастни Харалдсон открива, че 8% са преживявали напускане на тялото поне веднъж в живота си³⁶⁹. В изследване от 1980 г., д-р Харви Ъруин от университет на Ню Ингленд в Австралия открива, че 20% от 177 студенти са преживявали ИТП³⁷⁰. Когато се усреднят, тези числа показват, че приблизително един на всеки пет души ще има ИТП в някакъв момент от своя живот. Други изследвания показват, че разпространението е може би по-близко до един на десет, но факти показват: ИТП са далеч по-обичайни, отколкото болшинството хора осъзнават.

Типичното ИТП е обикновено спонтанно и се случва по време на сън, медитация, анестезия, болест и в случаи на травматична болка (макар че може да се случи и при други обстоятелства). Внезапно човек изпитва ярко усещане, че съзнанието му се е отделило от тялото. Често открива, че се рее над тялото си и може да пътешества или да лети до други места. Как се чувства човек, когато се усети свободен от физически ограничения и гледа околната среда отгоре? През 1980 г. при изследване на 339 случая на пътешествия извън тялото, д-р Глен Габард от фондация „Мениджър“ в Топека, д-р Стюарт Твемлоу от Медицински център за ветерани от администрацията в Топека и д-р Фаулър Джонс от медицински център на Канзаски университет откриват, че огромен процент (85%) от тях описват преживяването като приятно и над половината от тях казват, че то е било радостно³⁷¹.

³⁶⁸ Celia Green, *Out-of-the-Body Experiences* (Oxford, England: Institute of Psychophysical Research, 1968).

³⁶⁹ D. Scott Rogo, *Leaving the Body* (New York: Prentice-Hall, 1983), p. 5. Ibid.

³⁷⁰ Ibid.

³⁷¹ Stuart W. Twemlow, Glen O. Gabbard, and Fowler C. Jones, „The Out Experience: I, Phenomenology; II, Psychological Profile; III, Differential Di-

Познавам това чувство. Имах спонтанно ИТП като тий-нейджър, а след като се съвзех от шока да се окажа реещ се над тялото си и да се гледам втрещено как спя на пода, имах неопируемо развеселяващо и въодушевяващо преживяване, при което летях през стени и се реех над върховете на дърветата. По време на моето безтелесно пътешествие дори се натъкнах на една книга, която наша съседка беше взела от библиотеката и после загубила. На другия ден ѝ казах къде да намери книгата. Това преживяване съм описал подробно в книгата си „Отвъд кванта“.

Не е маловажно, че Габард, Туемлоу и Джонс изследват психологическия профил на преживелите ИТП и откриват, че те са психически нормални и като цяло извънредно добре социално адаптирани. През 1980 г., на среща на Американска психиатрична асоциация, те представят заключения, до които са достигнали и заявяват на своите колеги, че ще е по-добре от терапевтична гледна точка да уверяват пациентите, че ИТП са нещо обичайно, отколкото да прилагат спрямо тях психиатрично лечение. Дори подсказват на свои пациенти, че ще получат по-голямо облекчение, ако си поговорят с някой йогин, а не с психиатър³⁷²!

Подобни факти, без значение от статистиката, са също толкова убедителни, колкото и реални разкази за такива преживявания. Например Кимбърли Кларк, социален работник в една болница в Сиатъл, щата Вашингтон, не вземала ИТП на сериозно, докато случайно не срещнала една пациентка на име Марая, която имала проблеми с коронарните артерии. Няколко дни след като е приета в болницата, Марая преживява т.нар. внезапна смърт и бързо се връща към живот. Кларк я посещава по-късно него следобед, подготвена да я намери разтревожена от факта,

agnosis“ (Papers delivered at the 1980 Convention of the American Psychiatric Association). Вх. Twemlow, Gabbard, and Jones, „The Out-of-Body Experience: A Phenomenological Typology Based on Questionnaire Responses“, American Journal of Psychiatry 139 (1982), pp. 450–455.

³⁷² Ibid.

че сърцето ѝ е спряло. И наистина, Марая е развълнувана, но не по очакваната причина.

Разказва на Кларк, че е преживяла нещо много странно. След като сърцето ѝ спира, тя неочаквано се оказва на тавана, откъдето наблюдава лекарите и сестрите как работят върху нея. След това нещо над прохода към реанимацията отвлича вниманието ѝ и щом „си помислила“, че е там, вече *била* там. След това Марая „си помислила за своя път“ до третия етаж на сградата и се оказала „лице-във-връзка-за-обувки“ с една маратонка. Тя била стара и Марая забелязала, че мястото при кутрето е износено и има дупка. Забелязва и някои други детайли, например, че връзката е пхната под петата. След като Марая завършва своя разказ, помолила Кларк да отиде до това място и да види дали има маратонка, така че да разбере дали нейното преживяване е било реално, или не.

Скептична, но заинтригувана, Кларк излиза и оглежда перваза, но не вижда нищо. Отива на трети етаж и започва да обикаля стаи на пациенти, поглеждайки през прозорците толкова отблизо, че залепя лице до стъклото и обследва целия перваз. Накрая открива стая, в която, като притиска лице до стъклото и оглежда, намира маратонката. Все още, от позицията, от която я наблюдава, не може да каже дали маратонката е износена при кутрето, както и дали другите детайли, които Марая описва, са точни. В крайна сметка взема и оглежда маратонката, и различните наблюдения на Марая се потвърждават. „Единствен начин, по който би могла да я види от такава перспектива, е, ако се е реела точно отвън, и то много близо до маратонката – казва Кларк, която след този случай вече вярва в ИТП. – За мен това беше много конкретно доказателство.“³⁷³

³⁷³ Bruce Greyson and C. P. Flynn, *The Near-Death Experience* (Chicago: Charles C. Thomas, 1984), цитат по Stanislav Grof, *The Adventure of Self-Discovery* (Albany, N. Y.: SUMY Press, 1988), pp. 71– 72.

Преживяването на ИТП по време на внезапна смърт е относително обичайно – толкова обичайно, че Майкъл Б. Сейбом, кардиолог и професор по медицина в университет Еймори и щатен лекар в медицински център за ветерани от администрацията в Атланта, се уморил да слуша от своите пациенти разкази за такива „фантазии“ и решил да се справи с този проблем веднъж завинаги. Сейбом подбира две групи пациенти, едната съставена от 32 сърдечно болни, които съобщават за ИТП по време на внезапна смърт, и друга – от 25 пациенти, които не са преживявали ИТП. След това разпитва пациентите, като кара преживелите ИТП да опишат своето съживяване така, както са го наблюдавали от своето извънтелесно състояние, и моли непреживелите да опишат какво си представят, че трябва да се е случило по време на тяхното съживяване.

От непреживелите, 20 допускат големи грешки, когато описват съживяването си, 3 дават правилни, но общи описания и 2 нямат изобщо никаква представа какво се е случило. Сред преживелите 26 дават правилни, но общи описания, 5 дават доста подробни и точни описания на тяхното собствено съживяване, и 1 дава напълно пунктуално описание – така стриктно, че Сейбом бил смаян. Резултатите го подтикват да се задълбочи в този феномен и, подобно на Кларк, става убеден привърженик и изнася множество лекции по темата. Изглежда „няма правдоподобно обяснение за точността на тези наблюдения при използване на обичайните физически сетива – казва той. – Хипотезата за излизане извън тялото изглежда отговаря най-пълно на наличните данни“³⁷⁴.

Макар ИТП при такива пациенти да са спонтанни, някои хора са овладели способността достатъчно добре, за да напускат тялото си по своя воля. Един от най-известните сред тях е бившият продуцент и директор на радиотелевизионни програми Робърт

³⁷⁴ Michael B. Sabom, *Recollections of Death* (New York: Harper & Row, 1982), p. 184.

Монро. Когато Монро преживява първо ИТП в края на 50-те години на XX в., той си помислил, че се побърква и незабавно потърсил медицинска помощ. Лекарите, с които се консултира, не намират нищо, но той продължава да има странни преживявания и бил много объркан и смутен. Накрая, след като научил от един приятел психолог, че индийските йоги винаги са говорили за напускане на тялото, започва да приема своя неканен талант. „Имах две възможности – спомня си Монро. – Едната беше да карам на успокоителни през остатъка от живота си, а другата – да науча нещо повече за това състояние, така че да мога да го контролирам.“³⁷⁵

От този ден нататък Монро започва да води дневник на своите преживявания, в който грижливо документира всичко, което е научил за своето извънтелесно състояние. Открива, че може да преминава през твърди обекти и да пътува на големи разстояния за едно премигване на окото, просто като „си помисли“, че е там. Открива, че другите хора рядко забелязват присъствието му, макар че приятелите му, които посещава в това „второ състояние“ бързо повярват, когато описва точно тяхното облекло и дейност по време на неговото извънтелесно посещение. Открива също, че не е сам в своите търсения и от време на време се среща с други безплътни пътешественици. Монро представя каталог на преживяванията си в две увлекателни книги - „Пътешествия извън тялото“ и „Далечни пътешествия“.

ИТП са документиран и в лабораторни условия. В един експеримент парапсихологът Чарлз Тарт се убеждава, че една опитна и умела пътешественичка, която той идентифицира само като Мис 2, може да определи точно петцифрен номер, написан

³⁷⁵ Jean-Noel Bassier, „Astral Travel“, New Age Journal (November/December 1988), p. 46.

върху лист хартия, който би могла да достигне само ако пътешества в извънтелесно състояние³⁷⁶. В серия експерименти, проведени от Американско общество за пси-изследвания в Ню Йорк, Карлис Оузис и психологът Джанет Лий Мичъл откриват неколцина надарени участници, които могат да „долитат“ от различни места в страната и коректно да описват широк набор целеви образи, включително предмети, сложени върху маса, цветни геометрични фигури, поставени върху нарочно окачена близо до тавана полица, както и оптични илюзии, които могат да бъдат видени само когато наблюдател гледа през малко прозорче в специален уред³⁷⁷. Д-р Робърт Морис, директор на изследванията във фондация за пси-изследвания в Дъръм, щата Северна Каролина, дори е използвал животни, за да засича извънтелесни посещения. В един от експериментите Морис например открива, че едно котенце, чийто стопанин бил надареният извънтелесен пътешественик Кейт Харари, спира да мяучи и започва да мърка, винаги когато Харари невидимо присъства³⁷⁸.

ИТП КАТО ХОЛОГРАФСКИ ФЕНОМЕН

Разгледани като цяло, данните изглеждат недвусмислени. Макар да сме научени, че „мислим“ с мозъка си, това невинаги е вярно. При определени обстоятелства нашето съзнание – мисленето, възприемащата част от нас – може да се откъсне от физическото тяло и да съществува навсякъде, където си пожелае. На-

³⁷⁶ Charles Tart, „A Psychophysiological Study of Out-of-the-Body Experiences in a Selected Subject“, *Journal of the American Society for Psychical Research* 62 (1968), pp. 3–27.

³⁷⁷ Karlis Osis, „New ASPR Research on Out-of-the-Body Experiences“ „Newsletter of the American Society for Psychical Research“ 14 (1972); bx. Ciciuo Karlis Osis, „Out-of-the-Body Research at the American Society for Psychical Research“, in *Mind beyond the Body*, ed. D Scott Rogo (New York: Penguin, 1978), pp. 162–169.

³⁷⁸ D. Scott Rogo, *Psychic Breakthroughs Today* (Wellinborough, Great Britain: Aquarian Press, 1987), pp. 162–69.

шето сегашно научно разбиране не може да обясни този феномен, но той става много по-податлив на решаване от гледна точка на холографската идея.

Да припомним, че в една холографска вселена самото местоположение е илюзия. Точно както образ на ябълка няма точно определено местоположение върху дадена холографска фотоплака, в една вселена, която е холографски организирана, нещата и обектите също не притежават определено местоположение – всичко е в основата си нелокално, включително съзнанието. Така, макар нашето съзнание да изглежда поместено в главата ни, при определени обстоятелства то може пак така лесно да се разположи в горния ъгъл на стаята, да се рее над тревна площ или да застане лице-във-връзка-за-обувки с маратонка върху перваза на третия етаж в някаква сграда.

Ако идеята за нелокално съзнание изглежда трудна за схващане, още веднъж можем да си послужим с полезната аналогия на сънуването. Представете си, че сънувате как сте сред тълпа на някаква изложба. Когато се движите сред хората и разглеждате произведения на изкуството, вашето съзнание изглежда е локализирано в главата на човека, който сте вие в съня си. Но къде в действителност е вашето съзнание? Един бърз анализ ще разкрие, че то всъщност е във всичко в съня – в другите посетители на изложбата, в произведенията на изкуството, дори в самото пространство на съня. В един сън местоположението също е илюзия, защото всичко – хора, обекти, пространство, съзнание и т.н. – се разбулва от по-дълбоката и по-фундаментална реалност на сънуващия.

Друг впечатляващ холографски признак на ИТП е пластичността на формата, която човек приема, щом излезе от тялото си. След като се отдели от физическото, извънтелесният пътешественик понякога открива, че е в някакво призрачно тяло, точно копие на неговото биологично тяло. В миналото това кара някои изследователи да предполагат, че човешките същества имат

„призрачен двойник“, който не се различава от двойника в литературата.

Последни открития обаче правят това допускане проблематично. Макар някои извънтелесни пътешественици да описват този призрачен двойник като гол, други се озовават в напълно облечени тела. Това подсказва, че призрачният двойник не е неизменно точно енергийно копие на биологическото тяло, а вид холограма, която може да приеме много форми. Тази идея се потвърждава от факта, че призрачните двойници не са единствените форми, в които се озовават хората по време на ИТП. Има многобройни съобщения, в които хората се възприемат като светлинни кълба, безформени енергийни облаци и дори нямат никаква различима форма.

Има дори данни, че формата, която човек приема по време на ИТП, произтича пряко от неговите вярвания и очаквания. Например в публикуваната си през 1961 г. книга „Мистичният живот“ математикът Дж. Х. М. Уайтман разкрива, че е преживявал най-малко по две ИТП месечно през по-голямата част от живота си като възрастен и е записал над две хиляди такива случки. Разкрива, че винаги се е чувствал като жена, хваната в капана на едно мъжко тяло, и по време на отделянето понякога приемал женски облик. Уайтман преживява и различни други форми по време на свои извънтелесни приключения, включително детски тела, и заключава, че вярванията, съзнателни и несъзнателни, са определящ фактор за формата, която това второ тяло ще приеме³⁷⁹.

Монро е съгласен с това и заявява, че именно нашите „мисловни навици“ създават извънтелесните ни форми. Толкова сме привикнали да бъдем в едно тяло, че проявяваме склонност да възпроизвеждаме същата форма и в извънтелесно състояние. Също така смята, че за повечето хора е неудобно да се чувстват голи, което кара извънтелесните пътешественици несъзнателно

³⁷⁹ J. H. M. Whitman, *The Mystical Life* (London: Faber & Faber, 1961). Monroe, *Journeys Out of the Body* (New York: Anchor Press/Doubleday 1971), p. 183.

да извайват облекло върху себе си, когато приемат човешка форма. „Допускам, че човек може да видоизмени Второто Тяло в каквато форма пожелае“, казва Монро³⁸⁰.

Каква е нашата истинска форма, ако въобще имаме някакъв облик в безтелесно състояние? Монро е открил, че щом свалим всички подобни обвивки, се оказваме в сърцето на един „вибрационен модел [съставен] от множество взаимодействащи резониращи си честоти“³⁸¹. Това откритие много определено подсказва, че нещо холографско е замесено в случая и аргументира теза, че ние – като всички обекти в една холографска вселена – сме в основата си честотен феномен, който нашият ум преобразува в различни холографски форми. Това подкрепя и заключението на Хънт, че нашето съзнание е не в мозъка, а съставлява плазмично холографско енергийно поле, което пронизва и обгръща физическото тяло.

Формата, която приемаме, когато сме в извънтелесно състояние, не е единственото нещо, което демонстрира тази холографска пластичност. Въпреки точността на наблюденията, направени от талантиливи извънтелесни пътешественици по време на техни извънтелесни екскурзии, изследователи отдавна се мъчат с някои крещящи несъответствия, които също се трупат. Например заглавието на изгубената библиотечна книга, на която попаднах при моето извънтелесно пътешествие, изглеждаше яркозелено, докато бях в безтелесно състояние. Но след като се върнах във физическото си тяло и отидох да взема книгата, аз видях, че надписът всъщност е черен. Литературата е пълна с разкази за подобни несъответствия, примери, в които ИТ пътешественици описват отдалечена зала пълна с хора съвсем точно, като се изключи това, че добавят още някой човек в нея или виждат диван там, където в действителност има маса.

³⁸⁰ Robert A. Monroe, *Journeys Out of the Body* (New York: Anchor Press/Doubleday, 1971), p. 183.

³⁸¹ Robert A. Monroe, *Far Journeys* (New York: Doubleday, 1985), p. 64.

Едно възможно обяснение в рамките на холографската идея е, че такива ИТ пътешественици все още не са развили докрай способността да преобразуват честотите, които възприемат, докато са в безтелесно състояние, в напълно точно холографско изображение на консенсусна реалност. С други думи, тъй като извънтелесните пътешественици изглежда разчитат на съвършено нов набор сетива, тези сетива е възможно да са все още колебливи и не така изкусни в преобразуване царството на честотите в привидно обективно мисловно построение на реалността.

Тези нефизически сетива са, освен това, възпрепятствани от ограниченията, които нашите самоограничаващи схващания им налагат. Голям брой талантиви извънтелесни пътешественици са отбелязвали, че щом свикнат с второто си тяло, могат да „виждат“ във всички посоки наведнъж, без да извършват поглед. С други думи, макар виждане във всички посоки да изглежда нормално по време на извънтелесно състояние, те са така привикнали да смятат, че могат да виждат само с очите си – дори когато са в една нефизическа холограма на своето тяло, - че тази вяра отначало им пречи да разберат, че притежават 360-градусово зрение.

Има данни, че дори нашите физически сетива са станали жертва на тази цензура. Въпреки непоколебимото убеждение, че виждаме с очите си, има множество съобщения за хора, които притежават „зрение без очи“, или способност да виждат с други части на своето тяло. Наскоро д-р Дейвид Айзенберг, клиничен научен сътрудник в Харвардски медицински факултет, публикува отчет за две сестри китайки на ученическа възраст от Пекин, които могат да „виждат“ добре с кожата на подмишниците си, така че да четат бележки и разпознават цветовете³⁸². В Италия неврологът Чезаре Ломброзо изследва едно сляпо момиче, което може

³⁸² David Eisenberg, with Thomas Lee Wright, *Encounters with Qi*(New York: Penguin, 1987), pp. 79–87.

да вижда с върха на своя нос и висулката на лявото си ухо³⁸³. През 60-те години на XX в. авторитетната Съветска академия на науките изследва една руска селянка на име Роза Кулешова, която може да вижда фотографии и да чете вестници с връхчетата на пръстите си, и обявява нейните способности за автентични. За отбелязване също е, че съветските учени отхвърлят възможността Кулешова просто да долавя различните количества натрупана топлина, която различните цветове естествено излъчват – Кулешова може да чете черно-бял вестник, *дори когато той е покрит със загрято стъкло*³⁸⁴. Кулешова става толкова известна със своите способности, че статия за нея се появява в списание „Лайф“³⁸⁵.

Накратко, има данни, че ние също не сме ограничени да виждаме само чрез нашите физически сетива. Това е, разбира се, логически извод от способността на приятеля на баща ми Том да прочете надписа върху часовника, дори когато пред него беше стомахът на дъщеря му, а също от феномена на непряко дистанционно виждане. Човек не може да не се запита дали зрението без очи не е действително още едно доказателство, че реалността е всъщност *мая*, илюзия, а нашето физическо тяло, както и целият привиден абсолютен на неговата физиология, е също такова холографско построение на нашето възприятие, каквото е и второто ни тяло. Може би ние сме толкова дълбоко привикнали

³⁸³ Frank Edwards, „People Who Saw without Eyes“, Strange People (London: Pan Books, 1970).

³⁸⁴ A. Ivanov, „Soviet Experiments in eyeless Vision“, International Journal of Parapsychology 6 (1964); вж. също M. M. Bongard and M. S. Smirnov, „About the Dermal Vision of R. Kuleshova“, Biophysics 1(1965).

³⁸⁵ A. Rosenfeld, „Seeing Colors with the Fingers“, Life (June 12, 1964); обширен отчет за Кулешова и „виждане без очи“ изобщо вж. в Sheila Ostrander and Lynn Schroeder, Psychic Discoveries Behind the Iron Curtain (New York: Bantam Books, 1970), pp. 170–85.

да вярваме, че можем да виждаме само с очите си, че във физическо измерение се изолираме от пълния диапазон възможности на нашето възприятие.

Друг холографски аспект на извънтелесните пътешествия е размиване на разликата между минало и бъдеще, което понякога настъпва по време на такива преживявания. Оузис и Мичъл например откриват, че когато д-р Алекс Таноус, известен екстрасенс и талантлив извънтелесен пътешественик от Мейн, долита и се опитва да опише тестовите предмети, които те са поставили на масата, той проявява склонност да описва неща, поставяни там дни по-късно!³⁸⁶ Това показва, че сферата, в която хората навлизат по време на извънтелесно състояние, е едно от най-фините равнища на реалността, за които говори Бом, - област, по-близо до непроявеното и следователно до равнище на реалността, в което разграничение между минало, настояще и бъдеще престава да съществува. Иначе казано, изглежда, че вместо да се настрои на честотите, които кодират настоящето, умът на Таноус непреднамерено се настройва на честоти, които съдържат информация за бъдещето и ги преобразува в холограма на реалността.

Още един факт потвърждава, че възприемането на стаята от Таноус е било холографски феномен, а не просто прекогнитивно виждане, протекло само в неговата глава. В деня, когато му поставят задача да предприеме извънтелесно пътешествие, Оузис помолила Кристин Уайтинг – екстрасенс от Ню Йорк, - да стои бдителна в стаята и опита да опише всеки проектирал се, когато тя може да „види“ как посещава мястото. Макар че Уайтинг не знае кой би могъл да долети и кога, при извънтелесното посещение на Таноус, тя ясно вижда неговото появяване и го описва като облечен в кафяви панталони от рипсено кадифе и бяла памучна

³⁸⁶ Rogo, *Psychic Breakthrough*, p. 161.

риза – дрехите, които е носил д-р Таноус в Мейн по време на неговия опит³⁸⁷.

Харари също понякога прави извънтелесни пътешествия в бъдещето и е съгласен, че случващото се е качествено различно от други прекогнитивни преживявания. „Извънтелесно пътешествие в бъдещето време и пространство се различава от обичайните прекогнитивни сънища, в които аз определено съм „извън“ и се движа през една черна, тъмна област, която завършва в някаква осветена бъдеща сцена“, казва той. Когато прави извънтелесно посещение в бъдещето, той понякога дори вижда силует на своето бъдещо аз в сцената, но и това не е всичко. Щом събитията, които е наблюдавал, в крайна сметка започнат да се случват, той може също да усети своя пътешествал във времето извънтелесен аз в действителната сцена с него. Описва това страховито усещане като „срещам себе си „зад“ себе си, като че ли съм две различни същества“ – преживяване, което сигурно трябва да накара нормалното дежã вю да се засрами³⁸⁸.

Има също случаи на регистрирани извънтелесни пътешествия в миналото. Шведският драматург Август Стриндберг, който често пътешества извънтелесно, описва такова свое пътешествие в книгата „Легенди“. Това се случва, когато Стриндберг е седнал в една крчма и опитва да убеди свой приятел да не загърбва военната си кариера. В подкрепа на своите аргументи, Стриндберг припомнил минал инцидент с тях двамата, случил се една нощ в някаква таверна. Когато драматургът продължил да описва събитието, той внезапно „загубил съзнание“, за да се види седнал във въпросната таверна и възкресява случката. Преживяването трае само миг-два и след това той рязко се връща в тялото

³⁸⁷ Ibid.

³⁸⁸ Janet Lee Mitchell, *Out-of-Body Experiences* (New York: Ballantine Books, 1987), p. 81.

си и в настоящето³⁸⁹. Може да се твърди също, че ретрокогнитивните видения, на които се спряхме в миналата глава, където ясновидци имат усещане, че действително присъстват по време на, и дори „се реят“ над историческите сцени, които описват, са също форма на извънтелесно проектиране в миналото.

Действително, когато човек чете обемистата литература за феномени „излизане от тялото“ на разположение днес, постоянно се сблъсква със сходства между описанията, които извънтелесни пътешественици дават на такива свои преживявания и характеристиките, които започнахме да свързваме с една холографска вселена. В добавка към описване едно извънтелесно състояние като място, в което време и пространство повече не съществуват по стандартен начин, където мисълта може да бъде трансформирана в холограмоподобни форми, а съзнанието е в крайна сметка структура от вибрации или честоти, Монро отбелязва, че възприятието по време на ИТП изглежда се основава по-малко върху „отражение на светлинни вълни“ и повече върху „отпечатък на излъчване“ – наблюдение, което още веднъж показва, че когато човек навлезе в извънтелесната област, той започва да навлиза в т.нар. от Прибрам царство на честотите³⁹⁰. Други извънтелесни пътешественици също отбелязват подобното на честота качество на Второто Състояние. Например Марсел Луи Форхан, френски извънтелесен пътешественик, който пише под името „Ирам“, посвещава голяма част от книгата си „Практическа астрална проекция“ на опити да опише вълноподобните и очевидно електромагнитни качества на извънтелесната област. Има и други, които са коментирали усещането за космическо единение, преживявано по време на това състояние и обобщили го като усещане, че „всичко е всичко“ и „Аз съм това“³⁹¹.

³⁸⁹ August Strindberg, *Legends* (1912 edition), цитат по Colin Wilson, *The Occult* (New York: Vintage Books, 1973), pp. 56–57.

³⁹⁰ Monroe, *Journeys Out other Body*, p. 184.

³⁹¹ Whiteman, *Mystical Life*, UHT3T no Mitchell, *Experiences*, p.44.

Колкото и холографско измерение да има излизане извън тялото, то е само върхът на айсберга, когато нещата опрат до пряко възприемане честотни аспекти на реалността. Макар излизания извън тялото да са преживявани само от отделни представители на човешката раса, има и друго обстоятелство, при което всички влизаме в тесен контакт с царството на честотите. Това се случва, когато пътуваме към неръководната страна, от чиито предели никой пътник не се завръщал. Работата е там, че – при цялото дължимо уважение към Шекспир, - някои пътешественици наистина са се върнали. И историите, които разказват, са изпълнени с отличителни черти, които още веднъж напомнят нещо холографско.

ПРЕЖИВЯВАНЕ НА ПРАГА НА СМЪРТТА

В наши дни почти всеки е чувал за преживявания на прага на смъртта, или ППС: случаи, в които хора, обявени за клинично „мъртви“, са възкресени и съобщават, че по време на това преживяване са оставили своето физическо тяло и са посетили онова, което изглежда е било задгробният свят. В нашата собствена култура ППС за първи път се откриха през 1975 г., когато Реймънд А. Муди-младши, психиатър с докторска степен по философия, публикува свое изследване по темата в книгата „Живот след живота“, превърнала се в бестселър. Скоро след това Елизабет Кюблер-Рос разкрива, че е провеждала подобно изследване едновременно с него и е повторила откритията му. Действително, колкото повече и повече изследователи започват да документират феномена, толкова по-ясно става, че ППС не само са изключително широко разпространени – проучване на „Галъп“ от 1981 г. показва, че осем милиона възрастни американци са имали ППС, или приблизително един на всеки двадесет, - но и представят най-убедително доказателство до днес за живот след смъртта.

Подобно на излизания извън тялото, ППС изглежда са универсален феномен. Те са подробно описвани в тибетската „Книга на мъртвите“ (VIII в.) и египетската „Книга на мъртвите“, датираща от преди 2500 години. В книга X на „Държавата“, Платон дава подробно описание на гръцки войник на име Ер, който оживява само секунди преди погребалната му клада да бъде запалена и казва, че е оставил тялото си и е преминал през един „проход“ до страната на смъртта. Бѐда Достопочтени съобщава нещо подобно в своя труд от VIII в. „История на английската църква и народ“. Всъщност, както лекторът по история и теория на религиите в Харвард Каръл Залески отбеляза в своята наскоро издадена книга „Пътешествия към други светове“, средновековната литература е пълна с разкази за ППС.

Хората, преживели събития на прага на смъртта, не се отличават с никакви уникални демографски признаци. Различни изследвания сочат, че няма връзка между ППС и възраст, пол, семейно положение, раса, религия и/или духовни вярвания, социална принадлежност, образование, доходи, ходене на църква, брой членове на семейството, или местоживеене. Няма по-голяма вероятност религиозни да имат ППС, отколкото атеисти.

Един от най-интересните аспекти на този феномен е съгласуваността, проявяваща се в преживяване след преживяване. Резюме на типично ППС би изглеждало така:

Човек умира и внезапно се оказва зареян над тялото си наблюдател на случващото се. В рамките на няколко мига пътува с голяма скорост през някаква тъмнина или тунел. Навлиза в област на ослепителна светлина и е топло посрещнат от наскоро починали приятели и роднини. Често пъти чува неописуемо приятна музика и вижда гледки – хълмисти ливади, пълни с цветя долини и искрящи потоци – по-прелестни от всичко, на което ставал свидетел на земята. В този изпълнен със светлина свят не усеща болка или страх и е изпълнен с изумително чувство на радост, любов и покой. Среща някакво „същество (или същества) от свет-

лина“, което излъчва чувство на огромно съчувствие, и е подканен от съществото/-ата да премине един „обзор на живота“, панорамно повторение на неговия живот. Толкова е запленил от своето преживяване на тази по-велика реалност, че не желае нищо друго, освен да остане там. Обаче съществото му казва, че още не му е дошло времето и го убеждава да се върне в своя земен живот и да влезе отново в своето физическо тяло.

Трябва да се отбележи, че това е само най-общо описание и не всички ППС съдържат описаните елементи до един. В определени случаи може да липсват няколко от гореописаните признаци, а в други е възможно да има допълнителни моменти. Символичните декорации на преживяванията също може да варират. Например въпреки че изпиталите ППС в западната култура преминават в задгробния живот през тунел, хора от други култури може да вървят по път или да прекосяват водна площ на път към отвъдния свят.

Въпреки това има изумителни прилики в разказите на преживели ППС хора от различни култури в цялата история. Например обзорът на живота – признак, който отново и отново се появява в днешните ППС, - е описан в „Тибетска книга на мъртвите“ и „Египетска книга на мъртвите“, в Платоновия разказ за преживяното от войника Ер и в йогийските сутри на индийския мъдрец Патанджали, писани преди 2000 години. Сходствата между ППС в различни култури също са били потвърждавани в изследвания, правени по всички правила. През 1977 г. Оузис и Харалдсон сравняват близо деветстотин видения на смъртно легло, разказани от пациенти на лекари и друг медицински персонал както в Индия, така и в САЩ, и откриват, че въпреки културните различия – например американците са склонни да виждат съществото от светлина като християнски религиозен персонаж, а индийците го възприемат като индуски - „сърцевината“ на преживяването е по

същество една и съща и наподобява ППС, описани от Муди и Кюблер-Рос³⁹².

Макар общоприетият възглед за ППС да ги приема за просто халюцинации, има солидни доказателства, че далеч не е вярно. Както и при извънтелесни пътешествия, когато хората, оказали се на прага на смъртта, имат извънтелесни преживявания, те споделят подробности, които няма как да узнаят чрез нормалните си сетива. Например Муди разказва случай, в който една жена остава тялото си по време на операция, рее се над чакалнята и вижда, че дъщеря ѝ е облечена в дрехи от шотландско каре, които не си подхождат. Както се оказва, домашната прислужница облякла малкото момиченце толкова припряно, че не забелязала грешката и била изумена, когато майката, която фактически не била виждала момиченцето него ден, коментирала факта³⁹³. В друг случай, след като напуснала тялото си, една жена отишла във фойето на болницата и чула как нейният девер казва на негов приятел, че изглежда ще трябва да отмени бизнес пътуване и вместо това да бъде един от носачите на ковчега на неговата зълва. След като жената оздравяла, укорила слисания си девер, че я бил отписал толкова бързо³⁹⁴.

И това дори не са най-необичайните примери за сетивно осъзнаване в извънтелесно състояние на прага на смъртта. Изследователи на ППС са открили, че дори пациенти, слепи и не възприемали светлина от години, могат да видят и точно да опишат какво се случва около тях, когато напуснат телата си по време на ППС. Кюблер-Рос се е срещала с няколко такива лица и ги е разпитала подробно, за да установи точността на казаното от тях. „За наше изумление, бяха в състояние да опишат цвета и кройката

³⁹² Karlis Osis and Erlendur Haraldsson, „Deathbed Observations by Physicians and Nurses: a Cross-Cultural Survey“, *The Journal of the American Society for Psychical Research* 71 (July 1977), pp. 237–59.

³⁹³ Raymond A. Moody, Jr., with Paul Perry, *The Light Beyond* (New York: Bantam Books, 1988), pp. 14–15.

³⁹⁴ *Ibid.*

на дрехите, както и бижутата, които присъстващи на събитието са носили“, казва тя³⁹⁵.

Най-смайващи от всички са тези ППС и видения на смъртния одър, в които участват двама и повече души. В един от случаите жена се движи през тунела и при достигане на светлинната област среща приятел, който се връща назад! Когато се разминават, приятелят телепатично ѝ съобщава, че умрял, но бил „върнат обратно“. Жената също в крайна сметка е „върната обратно“ и след като оздравява, открива, че нейният приятел е претърпял внезапно преживяване на прага на смъртта приблизително по време на историята с нея³⁹⁶.

Има многобройни други записани случаи, в които умиращи знаят кой ги очаква в отвъдния свят преди новините за тяхната смърт да достигнат по нормални канали³⁹⁷.

И ако все още има някакво съмнение, допълнителен аргумент срещу представата, че ППС са халюцинации, е проявата им при пациенти в случаи, които имат плоска ЕЕГ. При нормални обстоятелства винаги когато човек говори, мисли, въобразява си, сънува или прави нещо друго, неговата ЕЕГ регистрира големи промени. Дори халюцинациите се отчитат от ЕЕГ. Но има много случаи, в които хора с плоска ЕЕГ са имали ППС. Ако техните ППС са били обичайни халюцинации, те биха били отчетени от техните ЕЕГ.

Накратко, когато всички такива факти се разгледат заедно – широко разпространение на ППС, липса на специфични демографски характеристики, универсалност на основното преживяване, способност на потърпевшите да виждат и знаят неща, които няма как да видят и узнаят, както и проявата на ППС при пациенти с отчетени плоски ЕЕГ, - заключението е недвусмислено:

³⁹⁵ Elisabeth Kubler-Ross, *On Children and Death* (New York: Macmillan, 1983), p. 208.

³⁹⁶ Kenneth Ring, *Life at Death* (New York: Quill, 1980), pp. 238–39.

³⁹⁷ Kubler-Ross, *Children*, p. 210.

Хора, преминали ППС, които не страдат от халюцинации или измамливи фантазии, а действително са посещавали *едно изцяло различно равнище на реалността*.

До това заключение са достигнали повечето изследователи на ППС. Един от тях е д-р Мелвин Море, педиатър от Сиатъл, щата Вашингтон. Море се заинтересувал за първи път от ППС при лечението на едно удавено седемгодишно момиченце. При реанимацията момиченцето било в дълбока кома, с оцъклни очи с разширени зеници, без мускулни рефлексии и роговична реакция. Казано с медицински термини, това му отрежда трета степен по Глазгоу кома скалата, което показва, че е било в изключително дълбоко безсъзнание и с минимален шанс да се съвземе. Въпреки това то оздравява напълно и когато Море отишъл да го види за първи път, след като дошло в съзнание, то го познало и казало, че го е виждало как работи върху нейното коматозно тяло. Когато Море почнал да го разпитва, то обяснило, че оставило тялото си и преминало през един тунел на небето, където срещнало „Небесния Отец“. Небесният Отец ѝ казал, че не би трябвало да е тук все още и я запитал дали иска да остане, или желае да се върне. Отначало то казало, че иска да остане, но когато Небесният Отец споменал, че това би означавало никога повече да не види майка си, то променило решението си и се върнало в тялото.

Море бил скептичен, но впечатлен, и от този момент нататък опитвал да научи колкото се може повече за ППС. По него време работел за една компания в Айдахо, която транспортирала по въздуха пациенти до болниците, и това му дало възможност да говори много пъти с оживели деца. В течение на десет години беседвал с всяко дете в болницата, оцеляло след внезапна смърт, и отново и отново всички разказвали едно и също. След като изпаднал в безсъзнание, се озовавали извън тялото си, наблюдавали какво правят лекарите с тях, преминавали през някакъв тунел и бивали утешавани от светещи същества.

Море продължава да бъде скептичен и във все по-настойчиво търсене на логическо обяснение чете всичко, до което успее да

се добре относно странични ефекти от лекарствата, които неговите пациенти приемат; проучва различни психологически обяснения, но не намира никое от тях за удовлетворително и уместно. „Тогава един ден прочетох дълга статия в медицинско списание, която опитваше да представи ППС като своеобразни трикове на мозъка – казва Море. – До този момент бях изучавал усърдно ППС и никое от обясненията, които този учен предлагаше, нямаше резон. Накрая си дадох сметка, че е пропуснал най-очевидното от всички обяснения – ППС са реални. Бе изключил възможността душата действително да пътешества.“³⁹⁸

На същото мнение е и Муди, който казва, че двадесет години изследвания са го убедили, че хората с ППС наистина предприемат пътуване в друго равнище на реалността. Смята, че повечето изследователи на ППС споделят това схващане. „Говорил съм с почти всички от изследователите на ППС в цял свят за тяхната работа. Знам, че повечето от тях вярват в сърцата си, че ППС са проблясък на живот след живота. Но като учени и хора на медицината все още не са намерили „научно доказателство“, че част от нас продължава да живее, след като физическото ни същество е мъртво. Тази липса на доказателство ги кара да се въздържат от публично изразяване на своите възгледи.“³⁹⁹

В резултат на проучване от 1981 г., дори Джордж Галъп младши, президентът на „Галъп“, е на подобно мнение: „Все по-голям брой изследователи събират и оценяват разказите на хора, имали странни срещи на прага на смъртта. И предварителните резултати много убедително показват някакъв вид среща с една област на реалността извън нашето измерение. Настоящото мащабно проучване е последно сред тези изследвания и също представя тенденции, разкриващи съществуването на някаква специфична паралелна вселена.“⁴⁰⁰

³⁹⁸ Moody and Perry, Light, pp. 103–7.

³⁹⁹ Ibid., p. 151.

⁴⁰⁰ George Gallup, Jr. with William Proctor, *Adventures in Immortality* (New York: McGraw-Hill, 1982), p. 1.

ПРЕЖИВЯВАНИЯ НА ПРАГА НА СМЪРТТА, РАЗТЪЛКУВАНИ ХОЛОГРАФСКИ

Това са удивителни твърдения. Но още по-поразително е, че научните среди в по-голямата си част пренебрегват както заключенията на тези изследователи, така и огромният обем данни, който ги провокира да правят подобни изявления. Причините за подобно отношение са сложни и многообразни. Една от тях е, че в науката днес не е на мода да се взема на сериозно всеки феномен, които изглежда подкрепя идеята за духовна реалност, а, както споменахме в началото на книгата, отстояването на заблуди не отстъпва по сила на наркотична зависимост и не оттегля доброволно вече наложени модели. Друга причина, както споменава Муди, е ширещият се сред учените предразсъдък, че само идеи, които могат да бъдат доказани в строг научен смисъл, са ценни и значими. Още една причина е неспособността на нашето днешно научно схващане за реалността дори да започне да обяснява ППС, доколкото те са реални.

Последното обаче може би няма да създава толкова проблеми, колкото изглежда. Някои изследователи на ППС отбелязват, че холографският модел ни предоставя начин да разберем подобни преживявания. Един от тези учени е д-р Кенет Ринг, професор по психология в университет на Кънектикът и един от първите изследователи на ППС, които използват статистически анализ и стандартизирани техники за интервюиране при изучаване на феномена. В излязлата през 1980 г. книга „Живот в смъртта“ Ринг отделя много време и отстоява холографско тълкуване на ППС. Казано направо, той смята, че ППС са също пътешествия в аспекти на реалността с друго честотно изражение.

Ринг основава своето заключение върху многобройни убедително холографски аспекти на ППС. Един от тях е склонността на хора с такива преживявания да описват света отвъд като област, изградена от „светлина“, „по-висши вибрации“ или „честоти“. Някои обозначават небесната музика, която често съпровожда

такива преживявания, като по-скоро „комбинация от вибрации“, отколкото от реални звуци – наблюдения, които според Ринг доказват, че актът на умиране означава преместване на съзнанието от обичайния свят на явленията в една по-холографска реалност на „чисти“ честоти. Тези хора също често казват, че сферата, в която попадат, е изпълнена със светлина, по-бляскава от всичко, което са виждали на земята, но въпреки нейната неизмерима интензивност, тя не дразни или уврежда очите – характеристики, които според Ринг са още една тълкувание относно честотните аспекти на отвъдния свят.

Друг признак, който Ринг смята за безусловно холографски, са описанията на време и пространство в задгробното царство. Една от най-често съобщаваните характеристики на отвъдния свят е, че това е измерение, в което време и пространство престават да съществуват. „Озовах се в някакво пространство, в един период, бих казал, където всяко пространство и време беше анулирано, обезсилено“, тронаво и несръчно се опитва да опише преживяното един от озовалите се на прага на смъртта⁴⁰¹. „Трябва да е било извън времето и пространството. Трябва да е било, защото... не би могло да бъде вкарано в някакво време“, казва друг⁴⁰². Като се има предвид, че време и пространство изчезват и мястото няма никакво значение в едно царство на честотите, именно това бихме очаквали да открием, ако ППС се случват в едно холографско състояние на съзнанието, казва Ринг.

Ако областта на прага на смъртта е всъщност по-подобна на честоти, отколкото близка до нашето собствено равнище на реалността, защо изглежда, че тя все пак има някаква структура изобщо? Предвид това, че и ИТП, и ППС предлагат изобилни данни, че умът може да съществува независимо от мозъка, Ринг смята, че не е твърде пресилено да приемем, че той също функ-

⁴⁰¹ Ring, *Life at Death*, p. 98.

⁴⁰² Ibid., pp. 97–98.

ционираща холографски. Така, когато умът е в „по-високите“ честоти на измерението на прага на смъртта, той продължава да прави онова, което умее да върши най-добре – да трансформира тези честоти в свят на явления. Или по думите на Ринг: „Смятам, че това е област, създавана от *взаимодействащи мисловни структури*. Тези структури или „мислоформи“ се съчетават, за да генерират картини, точно както интерфериращите вълни формират изображения върху една холографска фотоплака. И точно както холографският образ изглежда напълно реален, когато се освети с лазерен лъч, така образите, създавани от взаимодействащите мислоформи изглеждат реални.“⁴⁰³

Ринг не е сам в своите размишления. В програмната реч за годишното събрание през 1989 г. на Международна асоциация за изследване преживявания на прага на смъртта, д-р Елизабет У. Фенске, клиничен психолог с частна практика във Филаделфия, заявява, че тя също смята ППС за пътешествия в холографска област на по-високи честоти. Тя е съгласна с хипотезата на Ринг, че пейзажи, цветя, физически структури и т.н. на отвъдното измерение са оформени от взаимодействащи (или интерфериращи) мисловни картини. „Аз мисля, че ние сме стигнали до етап в изследванията на ППС, на която е трудно да се направи разлика между мисъл и светлина. В преживяванията на прага на смъртта мисълта изглежда че е светлина“, отбелязва тя⁴⁰⁴.

НЕБЕТО КАТО ХОЛОГРАМА

Освен споменатите от Ринг и Фенске, ППС имат многобройни други подчертано холографски признаци. Както при извънтелесните пътешественици, след като достигналите прага на смъртта се откъснат от физическото измерение, приемат две алтернативни форми — на безплътен облак от енергия, или на холограмоподобно тяло, скулптирано от мисъл. Във втория случай

⁴⁰³ Ibid., p. 247.

⁴⁰⁴ Личен разговор с автора, 24 май 1990 г.

умотворната природа на тялото е често учудващо явна за хора, били на прага на смъртта. Един казва например, че когато за пръв път се отделил от тялото, имал вид на „нещо подобно на медуза“ и паднал леко на пода като сапунен мехур. След това бързо преминал в призрачен триизмерен образ на гол мъж. Обаче присъствието на две жени в стаята го смутило и за негова изненада това чувство го накарало внезапно да придобие „облечен“ вид (жените обаче с нищо не показали дали се смущават и доколко въобще са в състояние да видят някой от неговите образи)⁴⁰⁵.

Че нашите най-съкровени чувства и желания са отговорни за създаване на формата, която приемаме в отвъдното измерение, е видно в преживяванията на други, достигнали прага на смъртта. Хора, приковани към инвалидни колички при тяхното физическо съществуване, се оказват в здрави тела, като могат да бягат и танцуват. Хората с ампутирани крайници неизменно си ги възвръщат. Старци често обитават младежки тела и, което е още по-странно, деца често се виждат като възрастни – факт, който може би отразява мечтата на всяко дете да стане възрастен, или дори може да бъде символичен знак, че душите на някои от нас са по-стари, отколкото предполагаме.

Тези подобни на холограми тела може да бъдат педантично изваяни до най-малки подробности. Например в случая с човека, смутен от своята голота, в облеклото, което материализирал за себе си вложил толкова старание, че можел дори да съзре шевове в плата!⁴⁰⁶ По подобен начин друг мъж, който изучавал ръцете си, докато бил в състояние на прага на смъртта, казва, че те били „изградени от светлина със слабо изразени контури вътре в нея“ и когато се вгледал по-отблизо, могъл да види във „фините спираловидни извивки отпечатъците на пръстите и светлопроекти нагоре по ръцете“⁴⁰⁷.

⁴⁰⁵ F. W. H. Myers, *Human Personality and Its Survival of Bodily Death* (Longmans, Green & Co., 1904), pp. 315–21.

⁴⁰⁶ Ibid.

⁴⁰⁷ Moody and Perry, *Light*, p. 8.

Някои от изследванията на Уитън също са ключови по този въпрос. Удивителното е, че когато хипнотизира пациенти и ги връща към състояние между два живота, те също описват всички класически признаци на ППС – преминаване през тунел, срещи с починали роднини и/или „водачи“, навлизане в бляскава, искряща със светлина област, в която време и пространство повече не съществуват, срещи със светли същества и обзор на живота. Всъщност, според участници в експериментите на Уитън, главна цел на житейската ретроспекция била да освежи техните спомени, така че по-прецизно да планират следващия си живот: процес, в който съществата от светлина деликатно и ненаатрапчиво помагат.

Подобно на Ринг, след като изучава свидетелства на участници в своите експерименти, Уитън заключава, че формите и структурите, които човек възприема в задгробно измерение са мислоформи, рожба на ума. Известната максима на Рене Декарт „Мисля, следователно съществувам“ никъде не е по-уместна, отколкото в промеждутъка между два живота – казва Уитън. – Няма преживяване на съществуване без замисъл⁴⁰⁸.

Това е особено вярно, когато се стигне до формата, която пациентите на Уитън приемат в междинно състояние. Някои казват, че не са имали тяло, докато не са мислили. „Един мъж го описа с думите, че ако спре да мисли, се превръща просто в облаче вътре в един безкраен, недиференциран облак – отбелязва той. – Но започне ли да мисли, става какъвто е“⁴⁰⁹ (състояние, което странно напомня за участниците в експеримента на Тарт по взаимна хипноза, които откриват, че нямат ръце, докато не ги създадат чрез *промисъл* за тях). Отначало телата, които подопитните на Уитън приемат, наподобяват хората, които те са били в

⁴⁰⁸ Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), p. 32.

⁴⁰⁹ Michael Talbot, „Lives between Lives: An Interview with Joel Whitton“, *Omni Whole Mind Newsletter* 1, no. 6 (May 1988), p. 4.

последния свой живот. Но щом преживяването в междинно състояние напредне, постепенно се превръщат в някаква холограмоподобна съставна структура от всички свои минали животи⁴¹⁰. Тази композитна (сложносъставна) самоличност дори има име, различно от всички имена, които те са използвали в своите физически прераждания, въпреки че никой от подопитните не бил в състояние да произнесе това име с помощта на своите физически гласни струни⁴¹¹.

Какви всъщност са достигналите прага на смъртта, когато не са създали холограмоподобно тяло за себе си? Мнозина споделят, че не осъзнават някаква специфична форма и са просто „себе си“ или „своят ум, съзнание“. Други имат по-конкретни впечатления и се описват като „облак от цветове“, „мъгла“, „енергийна картина“, или „енергийно поле“: термини, които отново подсказват, че в основата си ние сме само честотни феномени, картини от някаква неизвестна вибрационна енергия, разбулвани в по-голямата матрица – царство на честотите.

Хора, достигали прага на смъртта казват, че освен съставени от цветни светлинни честоти, сме формирани така също и от звук. „Разбрах, че всеки човек и вещь имат свой собствен музикален израз и цветови диапазон – казва една домакиня от Аризона, която е имала ППС при раждане. – Ако можете да си представите, че без усилия се движите навътре-навън сред призматични светлинни лъчи и чувате как музикалните ноти на всеки човек се съединяват и хармонизират с ваши собствени, когато го докоснете или преминете покрай него, ще имате някаква представа за невидимия свят.“ Жената, която в задгробния свят е срещала много индивиди, изявени само като облаци от цветове и звук, смята, че мелодичните тонове, които всяка душа излъчва, са това, което

⁴¹⁰ Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

⁴¹¹ Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 135.

хората са имали предвид, споделяйки, че чуват прекрасна музика в измерението на прага на смъртта⁴¹².

Подобно на Монро, някои пътешественици до отвъдния свят съобщават, че докато са били в безплътното състояние, са могли да виждат във всички посоки наведнъж. След като се зачудил на какво ли му прилича това, един мъж внезапно открил, че гледа втренчено собствения си гръб⁴¹³. Робърт Съливан, непрофесионален изследовател на ППС от Пенсилвания, който се е специализирал в ППС на войници по време на битка, интервюира един ветеран от Втората световна война, който временно бил запазил такава способност дори след като се завърнал във физическото си тяло. „Той изпитал 360-градусово виждане, докато бягал от едно немско картечно гнездо – казва Съливан. – Не само можел да гледа напред, като бягал, но също виждал как картеচারите отзад опитват да се прицелят в него.“⁴¹⁴

МИГНОВЕНО ПОЗНАНИЕ

Друг момент на ППС, съпроводен от много холографски признаци, е прегледът-равносметка на живота. Ринг го нарича „холографски феномен във висша степен“. Гроф и Джоан Халифакс, медицински антрополог от Харвард – съавтор (с Гроф) в „Срещи на човека със смъртта“, - също са коментирали холографски аспекти на преглед-переговора на живота. Според някои изследователи на ППС, включително Муди, мнозина, достигнали прага на смъртта, използват определението „холографски“, когато описват свои преживявания⁴¹⁵.

⁴¹² Myra Ka Lange, „To the Top of the Universe“, Venture Inward 4, no.3 (May/June 1988), p. 42.

⁴¹³ F. W. H. Myers, Human Personality.

⁴¹⁴ Moody and Perry, Light, p. 129.

⁴¹⁵ Raymond A. Moody, Jr., Reflections on Life after Life (New York: Bantam Books, 1978), p. 38.

Причината за подобно характеризиране става очевидна, щом започнем да четем разкази за прегледа на живота. Отново и отново хора с преживявания на прага на смъртта използват едни и същи прилагателни, за да го опишат, окачествявайки го като невероятно ярък и жив, обхващащ всичко триизмерен запис на целия техен живот. „То е все едно да встъпиш непосредствено в един филм за теб – казва един от тях. – Всеки момент на произволна година от твоя живот се възпроизвежда като на запис в пълни сетивни подробности. Цялостно пълно припомняме. И всичко това протича за миг.“⁴¹⁶ „Случващото се е изключително странно. Бях там и действително видях тези ретроспективни кадри, реално преминах през тях, и всичко стана толкова бързо. Но паралелно с това достатъчно бавно, за да мога да възприема всичко от начало до край“, съобщава друг⁴¹⁷.

По време на това внезапно и панорамно припомняне, пътешественици в отвъдния свят повторно изпитват всички емоции – радости и скърби, - съпровождали всяко събитие в техния живот. Нещо повече, усещат всички емоции на хората, с които са имали някакви взаимоотношения. Чувстват щастието на тези, с които са били мили и добри. Ако са наранили някого, усещат остро болката, която са изпитвали жертвите им в резултат от тяхната простъпка. И нито едно събитие, колкото и банално да е, не е изключено от прегледа. Докато преживява отново момент от своето детство, една жена внезапно изпитва с пълна мяра чувството на загуба и безпомощност, което сестра ѝ е усетила, след като самата тя (като дете) ѝ е откраднала една играчка.

Уитън открива данни, че немислени постъпки не са единственото, което кара хора да се разкайват при прегледа на живота. Под хипноза негови подопитни съобщават, че неосъщест-

⁴¹⁶ Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 39.

⁴¹⁷ Raymond A. Moody, Jr., *Life after Life* (New York: Bantam Books, 1976), p. 68.

вените мечти и възжеления – неща, които са се надявали да изпълнят през живота си, но не са успели – също ги опечаляват силно.

Мислите също се възпроизвеждат с методична точност при прегледа на живота. Мечти, лица, мернати за миг, но помнени с години, събития, карали човека да се смее, насладата, която е изпитал, любувайки се на дадена картина, детински тревоги, отдавна забравени блянове и фантазии – всичко преминава през съзнанието за секунда. Както един от тези хора обобщава: „Дори и мислите не са изгубени... Всяка мисъл си беше там.“⁴¹⁸

И така, прегледът на живота е холографски не само по своята триизмерност, но и по удивителния капацитет за съхраняване на данни, който моделът предоставя. Холографски е и по един трети начин. Подобно на кабалистичния „алеф“, митична точка в пространството и времето, която съдържа в себе си всички останали точки в пространството и времето, това е моментът, в който са заложили всички други моменти. Дори способността да възприемаме прегледа на живота изглежда холографска, тъй като възприемаме нещо, парадоксално с това, че е и невероятно бързо, и все пак протича достатъчно бавно, за да го наблюдаваме в детайли. Както една пътешественичка в откъдното през 1821 г. е казала, това е способността „едновременно да възприемаме цялото и всяка част поотделно“⁴¹⁹.

Всъщност прегледът на живота поразително напомня сцени със съда в задгробния живот, описвани в свещените книги на много от големите световни религии – от египетска до иудео-християнска, - но с една съществена разлика. Подобно на участници в експериментите на Уитън, хора с преживявания на прага

⁴¹⁸ Moody, Jr., *Reflections on Life after Life*, p. 135.

⁴¹⁹ През 1821 г. преживяване на прага на смъртта има майката на английския писател Томас де Куинси и случаят е описан в неговата книга *Confessions of an English Opium Eater with Its Sequels Suspiria De Profundis and The English Mail-Coach*, ed. Malcolm Elwin (London: Macdonald & Co, 1956), pp. 511–12.

на смъртта масово съобщават, че *никога не са съдени от съществата от светлина*, а са чувствали само любов и благосклонен прием сред тях. *Единствено осъждане, което изобщо се е случвало, е било самоосъждане и произтича само от собствените чувства на вина и разкаяние у пребивавали в отвъдния свят.* От време на време съществата наистина се налагат, но вместо да се държат авторитарно, те действат като водачи и съветници, чиято единствена цел е да поучават.

Пълната липса на космически съд и/или някаква божествена система за наказание и възмездие е била и продължава да бъде един от най-спорните аспекти на ППС сред религиозните общности, но това е един от най-често споделяните признаци на преживяното. Какво е обяснението? Муди смята, че това е колкото просто, толкова и полемично. Обитава вселена, която е далеч подбронмерена, отколкото можем да осъзнаем.

Това не означава, че при преглед на живота всичко се приема и минава безусловно. Подобно на хипнотизирани участници в експериментите на Уитън, при пристигане в светлинната област хората изглежда навлизат в състояние на засилена или метасъзнателна осъзнатост и стават кристално честни в своите самонаблюдения.

Това също не означава, че съществата от светлина не предписват ценности. В ППС след ППС те наблягат на две неща. Първо е важността на любовта. Отново и отново повтарят и внушават идеята, че трябва да се научим да заменяме гнева с любов, да обичаме повече, да прощаваме и обичаме всеки безусловно осъзнавайки, че на свой ред *ние сме* обичани. Изглежда това е единствен морален критерий, който съществата използват. Дори на секса не се поставя морално клеймо, каквото ние, хората, сме толкова склонни да му лепнем. Един от участниците в експериментите на Уитън съобщава, че след няколко превъплъщения на затворен в себе и потиснат човек, бил подтикнат да планира един живот като страстна, чувствена и сексуално активна жена,

за да уравни цялостното развитие на своята душа⁴²⁰. Изглежда, че в представите на съществата от светлина състраданието е барометър на благоприличието, и отново и отново, когато пътешественици в отвъдното се питат дали някое тяхно действие е било правилно или погрешно, съществата отвръщат на техните съмнения просто с въпрос: От любов ли го направихте? Беше ли любовта вашият мотив?

Затова сме били поставени на тази земята – казват съществата, - за да научим, че ключ е любовта. Признават, че това е трудно начинание, но дават да се разбере, че е от решаващо значение за нашето и биологическо, и духовно съществуване по начини, които може би дори не сме започнали да проумяваме. Дори деца се връщат от областта на прага на смъртта с тази идея, твърдо запечатана в техните мисли. Едно момченце, което, след като било ударено от кола, било развеждано в отвъдния свят от двама души в „много бели“ роби, разказва: „Това, което научих там, е, че най-важното нещо е да обичаме, докато сме живи.“⁴²¹

Второ, върху което съществата наблягат, е познанието. Често хора с преживявания на прага на смъртта коментират, че съществата изглеждат доволни винаги когато някакъв случай, свързан с познание или учене, проблесне по време на провеждания от тях преглед на живота. Някои биват открито съветвани да се впуснат в търсене на познание, след като се върнат в своите физически тела: особено познание, свързано с личното развитие или което благоприятства нашата способност да помагаме на хората. Други са подтиквани с изявления като „ученето е неспирен процес и продължава дори след смъртта“ и „знанието е една от малкото способности, които ще можете да вземете със себе си, след като умрете“.

Ценността на знанието в измерението на задгробния живот е видно и от още нещо. Някои откриват, че озарени от светлината,

⁴²⁰ Whitton and Fisher, *Life between Life*, pp. 42–43.

⁴²¹ Moody and Perry, *Light*, p. 50.

внезапно получават пряк достъп до *цялото* познание. Този достъп се проявява по няколко начина. Понякога идва в отговор на запитвания. Един мъж казва, че всичко, което трябвало да направи, било да зададе въпрос, като например какво би било да си насекомо, и незабавно го преживявал⁴²². Друг го описва с думите: „Замисляте се по даден въпрос... и *незабавно* узнавате отговора му. Толкова е просто. И това може да бъде всякакъв въпрос. Би могло да е тема, от която си нямате престава – която не сте в състояние дори да разберете, - и светлината ще ви даде незабавен верен отговор и ще направи така, че да го проумеете.“⁴²³

Някои съобщават, че дори не е имало нужда да задават въпроси, за да получат достъп до тази безкрайна библиотека с информация. В хода на прегледа на техния живот просто внезапно узнавали всичко, цялото познание от началото на времето до края. Други влизат в контакт с това познание след като съществото от светлина прави някакъв определен жест, например махване с ръка. Трети казват, че вместо да придобиват познание, те си го *припомнят*, но забравят повечето от припомненото скоро след като се завърнат в техните физически тела (амнезия, която изглежда е повсеместно срещана сред пребиваващите в отвъдния свят, посветени в такива откровения)⁴²⁴. Какъвто и да е случаят, изглежда, че щом сме в отвъдния свят, няма повече потребност да навлизаме в изменено състояние на съзнанието, за да получим достъп до трансперсоналната и безкрайно взаимосвързана информационна реалност, преживявана от пациентите на Гроф.

Освен че е холографско по всички вече споменати начини, това откровение на цялостно познание има и още една холографска характеристика. Пътешественици в отвъдния свят често

⁴²² Ibid., p. 35.

⁴²³ Kenneth Ring, *Heading toward Omega* (New York: William Morrow, 1985), pp. 58–59.

⁴²⁴ Bx. Ring, *Heading toward Omega*, p. 199; Moody, Jr., *Reflections on Life after Life*, pp. 9-14; Moody and Perry, *Light*, p. 35.

споделят, че по време на откровение информацията идва на „големи порции“, които мигновено се регистрират в техните мисли. С други думи, вместо да бъдат подредени линейно като думи в изречение или сцени във филм, всички факти, подробности, образи и късове информация внезапно нахлуват, избухват в човешкото съзнание за миг. Един от достигналите прага на смъртта обозначава тези внезапни приливи на информация като „снопове, купове мисли“⁴²⁵. Монро, който също е преживявал подобни мигновени експлозии на информация, докато е бил в извънтелесно състояние, ги нарича „мисловни кълба“⁴²⁶.

Действително, всеки, който притежава някаква осезаема екстрасензорна способност, е запознат с това преживяване, защото именно това е формата, в която човек получава екстрасензорна информация. Случвало се е например, когато срещна някой непознат (понякога дори когато само чуя нечие име), едно мисловно кълбо информация за този човек незабавно да проблесне в съзнанието ми. Това мисловно кълбо може да съдържа значими факти за психическата и емоционална природа на хората, за тяхното здраве и дори сцени от тяхното минало. Смятам, че лично аз съм особено предразположен да получавам мисловни кълба за хора в някакъв вид криза. Например наскоро срещнах една жена и мигновено узнах, че готви самоубийство. Узнах също и някои от причините. Както винаги правя в подобни ситуации, заговорих с нея и предпазливо насочих разговора към темата за екстрасензорни явления. След като открих, че е възприемчива по въпроса, ѝ казах направо каквото знам и я насърчих да сподели с мен проблемите си. Накарах я да обещае, че ще потърси някаква помощ от професионални консултанти, вместо онзи фатален край, която обмисляше.

Получаването на информация по този начин е подобно на механизма, по който човек осъзнава информация, докато сънува.

⁴²⁵ Moody and Perry, *Light*, p. 35.

⁴²⁶ Monroe, *Far Journeys*, p. 73. *Ibid.*, p. 242.

Действително всеки е имал сън, в който се е оказвал в някаква ситуация и внезапно е узнавал всичко за нея, без да му е било казвано нищо по въпроса.

Например може да сънувате, че сте на някакво увеселение и, щом се озовете там, да узнаете кой е бил поканен и защо. По подобен начин всеки е бил навестяван от внезапно проблеснала идея или споходен от вдъхновение. Такива преживявания са по-умерени версии на ефекта с мисловните кълба.

Интересно е, че тъй като тези внезапни прояви на екстрасензорна информация идват в нелинейни големи късове, понякога ми е нужно малко време, за да ги изкажа с думи. Подобно на психологическите гещалти, преживявани от хора по време на трансперсонални преживявания, те са холографски в смисъл, че са мигновени „цялости“, които нашите времево ориентирани умове трябва осмислят, разтълкуват и преобразуват в последователно подредени елементи.

Каква форма приема познанието, което се съдържа в мисловните кълба, достъпвани по време на ППС? Според пътешественици в отвъдното се използват всички форми на комуникация: звуци, движещи се холограмоподобни образи и дори телепатия – факт, който според Ринг още веднъж демонстрира, че отвъдното е „свят на съществуване, където мисълта е цар“⁴²⁷.

Внимателният читател вероятно незабавно ще запита защо е толкова важно да се стремим към познание по време на живота, при положение, че ще имаме достъп до цялото знание, след като умрем? Когато им се зададе този въпрос, пътешественици в отвъдното отговарят, че не могат да отсъдят категорично, но имат силно усещане, че това има нещо общо с целта на живота и способността на всеки човек да установява контакт с и помага на другите.

⁴²⁷ Ring, *Life at Death*, p. 248.

ЖИЗНЕНИ ПЛАНОВЕ И ПИСТИ ОТ ПАРАЛЕЛНО ВРЕМЕ

Подобно на Уитън, изследователи на ППС също заключават, че нашият живот поне до известна степен е планиран отнапред, а всеки играе някаква роля в разработване на този план. Това е видно от някои аспекти на преживяването. Често пъти на пристигналите в света на светлината им се казва, че „не им е дошло още времето“. Както отбелязва Ринг, тази забележка очевидно предполага съществуването на някакъв вид „план на живота“⁴²⁸. Ясно е също, че самите хора играят роля при формиране на тези съдби, защото често пъти им се предоставя избор дали да се върнат, или да останат. В някои случаи дори им се казва, че им е дошло времето и все пак им се позволява да се върнат. Муди цитира подобен пример, в който един мъж започва да плаче, разбирайки, че е умрял, защото се страхува, че без него съпругата му няма да може да отгледа техния племенник. Като чува това, съществото му казва, че тъй като не е молил нещо за себе си, на него ще му бъде позволено да се върне⁴²⁹. В друг случай жена заявява, че още не се е натанцувала. Това изявление накарало съществото от светлина да се посмее от сърце и на нея също ѝ било позволено да се върне във физическия живот⁴³⁰.

Че нашето бъдеще е поне частично очертано е видно също във феномена, който Ринг нарича „персонална перспекция“. Понякога, по време на откровението на знание, пътешественици в отвъдното получават възможност да надзърнат в своето собствено бъдеще. В един особено впечатляващ случай, на дете разказват различни подробности относно неговото бъдеще, включително факта, че ще се ожени на 28 години и ще има две деца. Дори му показали как като вече възрастен седи в една стая на

⁴²⁸ Ibid., p. 242.

⁴²⁹ Moody, Jr., *Life after Life*, p. 75.

⁴³⁰ Moody and Perry, *Light*, p. 13.

къщата, в която ще живее с бъдещите си деца, а когато се огледал в стаята, забелязал нещо много странно на стената – което неговият ум не могъл да проумее какво е. Десетилетия по-късно и след като всяко от предсказанията се осъществило, той се оказал в същата сцена, която бил наблюдавал, и разбрал, че странный предмет върху стената бил вид газов калорифер, който не бил още изобретен по време на неговото ППС⁴³¹.

В друга също толкова смайваща персонална перспекция, на една жена с ППС показали снимка на Муди, казали ѝ пълното му име и че, когато му дойде времето, тя ще му разкаже своето преживяване. Годината била 1971 и Муди все още не бил публикувал „Живот след живота“, така че неговото име и снимка не означавали нищо за жената. Обаче времето „дошло“ четири години по-късно, когато Муди със своето семейство се разхождал по същата улица, на която живеела жената. Това било в навечерие на празника Все светии, а синът на Муди искал да бъде почерпен с лакомство и почукал по вратата на жената. След като чула името на детето, жената го помолила да каже на баща си, че трябва да говори с него, а когато Муди дошъл, споделила своята удивителна история⁴³².

Някои пътешественици в отвъдното дори поддържат предположението на Лойи, че съществуват няколко холографски паралелни вселени, или писти на времето. Понякога на тези хора биват показвани персонални перспекции и им се казва, че бъдещето, което наблюдават, ще *настъпи само ако продължат да следват своя досегашен път*. В един уникален пример, на една жена показват съвършено различна история на земята – сюжет, който щяла да се развие, ако не се били случили „някои събития“ по време на гръцкия философ и математик Питагор преди три хиляди години. Откровението изяснявало, че ако тези събития, точната природа на които жената не разкрива, не са били станали,

⁴³¹ Ring, *Heading toward Omega*, pp. 186–87.

⁴³² Moody and Perry, *Light*, p. 22.

ние сме щели сега да живеем в свят на мир и хармония, белязан с „отсъствието на религиозни войни и една Христова фигура“⁴³³. Такива преживявания показват, че законите на време и пространство, които действат в една холографска вселена, може наистина да бъдат много странни.

Дори хора, които не преживяват пряко ролята, която ще играят в своя собствен житейски път, често се връщат с неотклонно разбиране за холографската взаимосвързаност на всички обекти и явления. Както казва един 62-годишен бизнесмен, имал ППС при внезапен смъртоносен инцидент: „Едно от нещата, които научих, бе, че всички сме част от една голяма, жива вселена. Ако мислим, че можем да нараним друг човек или живо същество, без да нараним себе си, жестоко бъркаме. Сега гледам една гора или цвете, или птичка, и казвам: „Това съм аз, част от мен.“ Ние сме свързани с всички неща и само когато изпращаме любов по тези връзки, ще бъдем щастливи.“⁴³⁴

МОЖЕ ДА ЯДЕШ, НО НЕ Е НЕОБХОДИМО

Холографските и умотворни аспекти в измерението на прага на смъртта са видни по хиляди други начини. При описание на отвъдното едно дете казва, че храна се появява винаги, когато я пожелае, но няма нужда да яде: наблюдение, което още веднъж подчертава илюзорната и холограмоподобна природа на задгробната реалност⁴³⁵. Дори на символичния език на душата е придадена „обективна форма“. Един от участниците в експериментите на Уитън например казва, че когато бил представен на жена, която щяла да играе важна роля в бъдещия му живот, вместо да

⁴³³ Ring, *Heading toward Omega*, pp. 217–18.

⁴³⁴ Moody and Perry, *Light*, p. 34.

⁴³⁵ Ian Stevenson, *Children Who Remember Previous Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987), p. 110.

се появи като човек, тя се появила под форма на полуро̀за, полу-кобра. След като получава указания как да тълкува смисъла на символизма, човекът разбира, че той и жената ще бъдат влюбени в два други живота. Обаче тя също така ще бъде два пъти отговорна за неговата смърт. Така, вместо да се прояви като човек, любящият и злокобният елементи на нейния характер я карат да се появи в холограмоподобна форма, която по-добре символизира двете диаметрално противоположни качества⁴³⁶.

И този участник в експеримента на Уитън не е сам в своите преживявания. Хазрат Инаят Хан казва, че когато навлиза в мистично състояние и пътешества към „божествени реалности“, съществата, които среща, също понякога се появяват в получовешка, полуживотинска форма. Подобно на споменатия участник в експериментите на Уитън, Хан разбира, че тези преобразявания са символични, а когато едно същество се появи като отчасти животинско, то е защото животното символизира някакво качество, което съществото притежава. Например едно същество, което има голяма сила, би могло да се появи с глава на лъв, а друго, което е необичайно хитро и лукаво, би могло да има някои от чертите на лисица. Хан стига до извода, че затова древните култури, като например египетската, изобразяват боговете, които управляват задгробната сфера, с животински глави⁴³⁷.

Склонността, която има реалността на прага на смъртта – да придава сама на себе си холограмоподобни форми, отразяващи мисли, желания и символи, които населяват нашите умове, – обяснява защо хората на Запада са склонни да възприемат съществата от светлина като християнски религиозни фигури, индийците – като индуски светци и божества, и т.н. Пластичността на областта на прага на смъртта показва, че такива външни явления може би са ни повече, ни по-малко реални от храната, появяваща се по желание на момиченцето, споменатото по-горе, от

⁴³⁶ Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 43.

⁴³⁷ Wil van Beek, *Hazrat Inayat Khan* (New York: Vantage Press, 1983), p. 29.

жената, която се трансформира в амалгама на кобра и роза, и спектралното облекло, появило се върху мъжа, засрамен от своята голота. Същата пластичност обяснява други културни различия, които човек открива в преживявания на прага на смъртта, като например защо някои достигат задгробния свят, пътувайки през тунел, други преминават по мост, трети прекосяват водна площ, а четвърти просто вървят по някакъв път. Отново изглежда, че в една реалност, съставлявана единствено от взаимодействащи си мисловни структури, дори самият пейзаж е оформен от представите и очакванията на преживяващия ги субект.

В този критичен момент трябва да отбележим важен момент. Колкото вълнуваща и свръхестествена да изглежда областта на отвъдното, данните, представени в настоящата книга, разкриват, че нашето собствено равнище на съществуване може би никак не се различава от нея. Както видяхме, също можем да имаме достъп до цялата информация, но това е просто малко по-трудно за нас. И ние можем от време на време да имаме персонални проспекции и да се изправяме лице в лице с призрачната природа на време и пространство. В състояние сме да скулптираме и преоформяме своите тела, а понякога дори нашата реалност, съобразно наши вярвания – но за това просто са нужни малко повече време и усилия. Действително, способностите на Сай Баба подсказват, че можем дори да материализираме храна просто като я пожелаем, а инедията на Тереза Нойман ни дава доказателства, че яденето може би в крайна сметка е толкова излишно за нас, колкото и за хората в задгробния свят. Всъщност изглежда, че тази и другата реалност са различни по степен, но не и по вид. И двете са подобни на холограми построения, реалности, установени – по думите на Джен и Дън, - само чрез взаимодействие на съзнанието с неговата среда. Иначе казано, нашата реалност изглежда представлява една по-статична, по-скована версия на задгробното измерение. На нашите вярвания им е потребно малко повече време, за да скулптират наново нашите тела в неща като подобни на пирони стигми, а за символичния

език на нашите души – да се прояви външно като синхроничности. Но проявяването им ни потапя в една бавна и неумолима река; река, чието постоянно присъствие ни учи, че живеем в една вселена, която едва-едва започваме да разбираме.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОБЛАСТТА НА ПРАГА НА СМЪРТТА ОТ ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ

Нужно ли е човек да изпада в застрашаваща живота му криза, за да посети отвъдното измерение? Има данни, че сферата на прага на смъртта може да бъде достигната и по време на извънтелесни пътешествия. В книгите си Монро описва няколко посещения на равнища на реалността, в които среща починали приятели⁴³⁸. Още по-изкусен извънтелесен посетител в Страната на Мъртвите е бил шведският мистик Сведенборг. Роденият през 1688 г. Сведенборг е бил Леонардо да Винчи на своята епоха. Като млад се посвещава на науката. Сведенборг е водещ математик в Швеция, говори девет езика, изявява се като гравьор, политик, астроном, бизнесмен, прави часовници и микроскопи като хоби, пише книги по металургия, теория на цвета, търговия, икономика, физика, химия, минно дело и анатомия, изготвя прототипи на самолет и подводница.

Докато прави всичко това, редовно медитира, а на попрището жизнено в средата, развива способност да навлиза в дълбок транс, по време на който напуска тялото си и посещава това, което му се струва да е небето и разговаря с „ангели“ и „духове“. Няма съмнение, че Сведенборг преживява нещо дълбоко по време на своите пътешествия. Става толкова известен с тази си способност, че кралицата на Швеция го моли да открие защо нейният починал брат не е отговорил на едно писмо, което му

⁴³⁸ Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 101–15.

изпратила, преди да умре. Сведенборг обещава да запита починалия и на следващия ден се връща с послание, за което кралицата признава, че съдържа информация, известна само не нея и нейния починал брат. Сведенборг прави тази услуга няколко пъти на различни хора, потърсили помощта му, а в друг случай казва на вдовица местонахождението на тайно отделение в бюрото на починалия ѝ съпруг, в което открива няколко документа, от които отчаяно се нуждае. Случаят става толкова известен, че подбужда немския философ Имануел Кант да напише цяла книга за Сведенборг, озаглавена „Фантазиите на един дух овидей“⁴³⁹.

Но най-удивително в разказите на Сведенборг за задгробната сфера е колко близко те отразяват описанията, давани от наши съвременници с преживявания на прага на смъртта. Например Сведенборг говори за преминаване през тъмен тунел, бива посрещан от доброжелателни духове, пейзажите са по-красиви, отколкото земните, време и пространство там не съществуват и ослепителна светлина излъчва чувство на любов, среща същества от светлина и е обгърнат от пълен мир и спокойствие⁴⁴⁰. Казва също, че му било позволено да наблюдава пряко пристигането на новопочинали на небето, да гледа как те биват подлагани на преглед на живота – процес, който той нарича „отваряне на Книгата на Животите“. Потвърждава, че по време на процеса човек наблюдава „всичко, което е бил или правил“, но прави и още нещо уникално. Според Сведенборг информацията, която се появява при отваряне Книгата на Животите, е записана в нервната система на човешкото духовно тяло. По такъв начин, за да извърши преглед на живота, един „ангел“ трябва да изучи цялото

⁴³⁹ Вж. Имануел Кант. Избрани произведения (1755–1770). УИ „Св. Климент Охридски“, София, 1998, с. 431–493. – Б. пр.

⁴⁴⁰ Вж. Leon S. Rhodes, „Swedenborg and Near-Death Experience“, in Emanuel Swedenborg: A Continuing Vision, ed. Robin Larsen et al. (New York: Swedenborg Foundation, 1988), pp. 237–40.

тяло на човека, „като се започне от пръстите на всяка ръка и се премине през всички останали части.“⁴⁴¹

Сведенборг споменава също холографски мисловни кълба, които ангелите използват, за да общуват, и казва, че те не са различни от портретите, които могъл да види във „вълнасубстанцията“, обкръжаваща даден човек. Подобно на повечето съвременни пътешественици в отвъдното, описва тези телепатични внезапни появи на информация като картинен език, толкова плътно набит с информация, че всеки образ съдържа хиляда идеи. Предаването на серия от тези портрети може да бъде също твърде продължително и „да трае до няколко часа, в такава последователна подредба, на която човек може само да се възхищава“.⁴⁴²

Но дори тук Сведенборг прави едно впечатляващо допълнение. Освен употреба на портрети, ангелите използват също реч, която съдържа понятия отвъд човешкото разбиране. Всъщност главна причина да използват портрети е, че те са единствен начин, по който ангелите могат да представят дори бледа версия на свои мисли и идеи във вид, разбираем за човешките същества⁴⁴³.

Преживяванията на Сведенборг потвърждават и някои недотам известни моменти на ППС. Отбелязва, че в духовния свят човек повече не се нуждае от храна и добавя, че информацията я замества като среда за подхранване⁴⁴⁴. Казва, че когато духове и ангели си говорят, техните мисли постоянно формират триизмерни символични образи, главно на животни. Сведенборг по-

⁴⁴¹ Wilson Van Dusen, *The Presence of Other Worlds* (New York: Swedenborg Foundation, 1974), p. 75.

⁴⁴² Emanuel Swedenborg, *The Universal Human and Soul-Body Interaction*, ed., and trans. George F. Dole (New York: Paulist Press, 1984), p. 43.

⁴⁴³ Ibid.

⁴⁴⁴ Ibid., p. 156.

сочва, че когато ангели говорят за любов и обич „биват представяни мили животни, например агънца... Когато обаче коментират пагубни страсти, това се портретира чрез грозни, неприятни, кръвожадни и зловредни животни, като тигри, мечки, вълци, скорпиони, змии и мишки“⁴⁴⁵. Макар че това не е детайл, съобщаван от съвременни посетители на отвъдното, Сведенборг заявява, че бил изумен да открие, че на небето има също духове от други планети – удивително твърдение за човек, роден преди триста години!⁴⁴⁶

Най-интригуващи бележки на Сведенборг са тези, които изглежда обозначават холографски качества на реалността. Например той казва, че макар хората да изглеждат отделени един от друг, всички сме свързани в космическо единство. Освен това всеки от нас е небе в мини измерение и всеки човек, всъщност цялата физическа вселена, е микроотражение на голямата божествена реалност. Както видяхме, той смята също, че основополагащата видима реалност е вълносубстанцията.

Редица изследователи намират множество паралели между понятията на Сведенборг и теорията на Бом и Прибрам. Един от тях е д-р Джордж Ф. Доул, професор по теология в религиозно училище „Сведенборг“ в Нютън, щата Масачузетс. Доул, който има учени степени от Йейл, Оксфорд и Харвард, отбелязва, че един от най-важните принципи в концепцията на Сведенборг е, че нашата вселена е постоянно създавана и поддържана от две вълноподобни течения – едно: небесно, а друго: с първоизточник нашата собствена душа или дух. „Ако съединим тези образи, сходството с холограма е впечатляващо – казва Доул. – Ние сме създадени от взаимопресичането на два прилива – един пряк, от божественото, и друг непряк, от божественото в нашата душа.

⁴⁴⁵ Ibid., p. 45.

⁴⁴⁶ Ibid., p. 161.

Може да гледаме на себе си като на интерферентни картини, защото приливът е вълнов феномен, а ние сме там, където вълните се засрещат.⁴⁴⁷

Сведенборг смята също, че въпреки неговите призрачни и ефирни качества, небето е всъщност едно по-фундаментално равнище на реалността от познатия ни физически свят. Това, казва той, е архетипният източник, от който всички земни форми водят начало и към който всички творения се завръщат – идея, която не се различава много от концепцията на Бом за неявния и проявления ред. Освен това той вярва също, че задгробната област и физическата реалност са различни по степен, но не по вид, и че материалният свят е просто една по-застинала версия на създадената от мисълта небесна същност. Материята, като пресечна точка на небе и земя, „изтича на етапи“ от Божественото, казва Сведенборг, и „във всеки нов стадий става по-обща и следователно по-груба и неясна; по-бавна, следователно по-гъста и студена“⁴⁴⁸.

Сведенборг изпълва почти двадесет тома със свои преживявания, а на смъртния си одър бил запитан дали има нещо, от което желае да се отрече. Той искрено отговорил: „Всичко, което съм написал, е пак така вярно, както това, че ти стоиш пред мен. Може би съм казал повече, отколкото ми е било отредено. След смъртта ще видиш всичко това и тогава ще имаме какво повече да си кажем един на друг по темата.“⁴⁴⁹

ЗЕМЯТА НА НИКЪДЕ

Сведенборг не е единствена фигура в човешката история, надарена със способност да предприема извънтелесни пътувания до по-фини равнища на реалността. Персийските суфии от XII в.

⁴⁴⁷ George F. Dole, „An Image of God in a Mirror“, in Emanuel Swedenborg: A Continuing Vision, ed. Robin Larsen et al. (New York: Swedenborg Foundation, 1988), pp. 374–81.

⁴⁴⁸ Ibid.

⁴⁴⁹ Theophilus Parsons, Essays (Boston: Otis Clapp, 1845), p. 225.

също използват дълбока, подобна на транс медитация, за да посетят „страната, където живеят духовете“. И отново паралелите между техни съобщения и натрупаните данни, представени в настоящата глава, са впечатляващи. Те твърдят, че в тази сфера човек притежава едно „фино тяло“ и разчита на сетива, които не винаги са свързвани с „конкретни органи“ в това тяло. Заявяват също, че това е измерение, населявано от много духовни учители, или имами, и понякога го наричат „страната на скрития имам“.

Твърдят, че това е свят, създаден единствено от фина материя *алам алмитхал*, или мисъл. Дори самото пространство, включително „близост“, „разстояния“ или „далечни“ места, е рожба на мисълта. Но това не означава, че страната на скрития имам е не-реална, *свят*, създаден от абсолютно нищо. Нито пък пейзаж, творение само на ума. По-скоро това е план на съществуване, *създаван от въображението на много хора*, и все пак имащ собствена осезаемост и измерения, свои гори, планини и дори градове. Суфиите насочват голяма част от своите съчинения към изясняване на този момент. Толкова чужда е тази идея за повечето западни мислители, че покойният Анри Корбен, професор по ислямска религия в Сорбоната, Париж и водещ авторитет по ирано-ислямска философия, изковава термина *имагинален*, за да представи свят, създаван от въображение, но онтологически не по-малко реален от физическа действителност. „Беше абсолютно необходимо да намеря друг термин, защото в течение на много години професията ми изискваше да тълкувам арабски и персийски текстове, чийто смисъл несъмнено бих изменил, ако бях решил просто да използвам термина *имагинерен*, въображаем“, казва Корбен⁴⁵⁰.

⁴⁵⁰ Henry Corbin, *Mundus Imaginalis* (Ipswich, England: Golgonooza Press, 1976), p. 4.

Поради имагиналната природа на отвъдното суфиите стигат до извода, че *самото въображение е способност на възприемането* - идея, която хвърля нова светлина върху това, защо участникът в експеримента на Уитън материализира ръка само след като започва да мисли и защо визуализирането на образи има толкова мощен ефект върху здравето и физическия строеж на нашите тела. То също подкрепя вярването на суфиите, че човек може да използва визуализация – процес, наричан от тях „творческа молитва“, - за да промени и преоформи самата тъкан на собствената си съдба.

В една представа, съответна на неявния и проявен ред на Бом, суфиите смятат, че въпреки нейните призрачни качества, задгробната сфера е пораждащата матрица, от която се ражда цялата материална вселена. Всички неща от физическо естество произтичат от духовната реалност, казват суфиите. Обаче дори най-вещият измежду тях намира за странно това, че чрез медитация и навлизане дълбоко в душата е могъл да достигне до един друг свят, който „оказва се обгръща, заобикаля или съдържа това, което отначало е било външно и видимо“⁴⁵¹.

Въпросното разбиране, не ще и дума, е само още едно название на нелокалните и холографски качества на реалността. Всеки от нас съдържа цялото на небето. Нещо повече, всеки от нас съдържа местоположението на небето. Или както суфиите казват: не търси духовната реалност „някъде“, защото „някъдето“ е в нас. Като разглежда нелокалните аспекти на задгробния свят, един персийски мистик от XII в. на име Сухраварди казва, че страната на скрития имам може би е по-добре да бъде наречена *Накоджаабад*, „Страната на никъде“⁴⁵².

Несъмнено идеята не е нова. Същото ни казва и изявлението „царството небесно е в нас“. Нова е идеята, че такива представи

⁴⁵¹ Ibid., p. 7.

⁴⁵² Ibid., p. 5.

са действително обозначения на нелокалните аспекти на по-фините равнища на реалността. Освен това то показва, че когато човек предприема извънтелесно пътешествие, той действително не може да пътува нанякъде. Може би просто изменя вечно илюзорната холограма на реалността, така че има усещане за пътуване някъде.

В една холографска вселена съзнанието не само вече е навсякъде, но така също е и никъде.

Представата, че задгробната сфера лежи дълбоко в нелокалното разширение на душата е била загатвана от някои пътешественици към отвъдното. Както едно седемгодишно момче казва: „Смъртта е като разходка в твоя ум.“⁴⁵³ Бом има подобен нелокален възглед за това, което се случва по време на нашия преход от този живот към следващ: „В настоящето целият наш мисловен процес ни казва, че трябва да задържим внимание тук. Не можеш да пресечеш улицата например, ако не го направиш. Но съзнанието е винаги в неограничена дълбочина отвъд пространство и време, във фини равнища на неявния ред. Затова, ако навлезете достатъчно в актуалното настояще, тогава може би няма разлика между този момент и сътворението. Идеята ми е, че при преживяването на смъртта, трябва да навлезете в него. Контактът с вечността е в настоящия момент, а той е опосредстван от мисълта. Всичко е въпрос на акцент.“⁴⁵⁴

РАЗУМНИ И СЪГЛАСУВАНИ ОБРАЗИ ОТ СВЕТЛИНА

Представата, че фините равнища на реалността могат да бъдат достигнати само чрез промяна в съзнанието е също и една от главните предпоставки на йогийската традиция. Много йогийски практики са предназначени точно и конкретно за обучение как

⁴⁵³ Kubler-Ross, Children, p. 222.

⁴⁵⁴ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

да бъдат правени подобни пътешествия. И още веднъж хора, които успяват да го сторят, описват нещо вече познато. Един от тях е Шри Юктешвар Гири – малко известен, но силно уважаван индуски свят човек, - умрял в град Пури, Индия през 1936 г. Еванс-Уенц, който среща Шри Юктешвар през 20-те години, го описва като човек „с приятна външност и силен характер“, напълно „достоеен за почитта, която неговите последователи му отдаваха“⁴⁵⁵.

Шри Юктешвар изглежда е бил особено надарен в умението да пътува назад-напред между този свят и следващия, и описва задгробното измерение като пространство, съставено от „различни фини вибрации от светлина и цвят“ и „стотици пъти по-голям от веществения космос“. Добавя също, че е безкрайно по-красив от нашата сфера на съществуване и изпълнен с „опалови езера, ярки морета и реки с цветовете на дъгата“. Тъй като е в по-голяма степен „вибриращ с творческата светлина на Бог“, времето там винаги е хубаво и единствените климатични промени се състоят в падането понякога на „блестящ бял сняг и дъжд от многоцветни светлини“.

Хората, които живеят в тази удивителна сфера, могат да материализират всяко тяло, което си поискат, и да „виждат“ с всяка част на тялото, с която пожелаят. Могат също да материализират всеки плод или друга храна, която желаят, въпреки че са „почти освободени от всякаква необходимост да ядат“ и „се хранят само с амброзията на вечно ново познание“. Общуват помежду си посредством телепатични серии от „светлинни картини“, наслаждават се на „безсмъртието на приятелството“, разбират „неразрушимостта на любовта“, изпитват остра болка, „ако допуснат грешка в поведението си или във възприятието на истината“ и когато се сблъскат с множество роднини, бащи, майки, съпруги, съпрузи и приятели, които са имали при техни „различни прераждания на земята“, се виждат в чудо кого по-точно да обичат

⁴⁵⁵ Paramahansa Yogananda, *Autobiography of a Yogi* (Los Angeles: Self-Realization Fellowship, 1973), p. VIII.

и така се научават да отдават „една божествена и равностойна любов на всички“.

Каква е същностната природа на нашата реалност, щом станем обитатели на тази страна от светлина? На този въпрос Шри Юктешвар дава отговор, толкова прост, колкото и холографски. В нея сфера, където ядене и дори дишане не са необходими, където една отделна мисъл може да материализира „цяла градина уханни цветя“ и всички телесни рани „заздравят отведнъж чрез просто пожелаване“, ние сме, съвсем просто, „разумни и съгласувани образи от светлина“⁴⁵⁶.

ОЩЕ ПОЗОВАВАНИЯ НА СВЕТЛИНА

Шри Юктешвар не е единствен йогийски учител, използващ такива холограмоподобни термини, описвайки по-фини равнища на реалността. Подобен нему е Шри Ауробиндо Гхош – мислител, политически деятел и мистик, - когото индийците почитат наравно с Ганди. Роден през 1872 г. в семейство от индийското висше общество, получава образование в Англия, където бързо си спечелва слава на някакво чудо. Владее свободно не само английски, хинди, руски, немски и френски, но също и древния език санскрит. Може да прочете цял сандък книги за ден (като младеж прочел всички многобройни обемисти свещени книги на Индия) и да повтори дословно всяка дума върху всяка прочетена от него страница. Силата на концентрацията му била легендарна: казват, че можел да учи седнал в една и съща поза цяла нощ, като оставал безчувствен дори за неприятните ужилвания от комари.

Подобно на Ганди, Шри Ауробиндо участва активно в националноосвободителното движение на Индия и лежи в затвора за противодържавна дейност. Обаче въпреки своята интелектуална и хуманитарна страст, остава атеист до деня, в който вижда как странстващ йогин мигновено излекува неговия брат от тежка и застрашаваща живота му болест. От този момент нататък Шри

⁴⁵⁶ Ibid., pp. 475–97.

Ауробиндо посвещава живота си на йогийски дисциплини и, както Шри Юктешвар, чрез медитация в крайна сметка се научава да бъде, по неговите думи, „изследовател на плановите на съзнанието“.

Тази задача не била лесна за Шри Ауробиндо и една от най-тежките пречки, които трябвало да преодолее, за да постигне целта си, била да се научи как да накара безкрайната глъч от думи и мисли, сипеци се непрестанно връз нормалния човешки ум, да замлъкне. Всеки, който някога се е опитвал да изпъди от ума си всички мисли дори за момент или два, знае колко обезсърчително занимание е това. Но йогийските текстове недвусмислено твърдят, че то е нещо неизменно належащо. За да проникнеш в по-фините и скрити области на душата, наистина се изисква една Бомовска промяна на вниманието. Или, по думите на Шри Ауробиндо, за да открием „новата страна вътре в нас“, трябва първо да научим как „да оставим старата зад нас“.

Години му били необходими, за да се научи как да усмири ума си и да пътува навътре, но веднъж успял, открива същата необятна територия, посещавана от всички други Марко Половци на духа, които споменахме – област отвъд пространство и време, изградена от „многоцветен безкрай от вибрации“ и населявана от нефизически същества, толкова по-напреднали в сравнение с човешкото съзнание, че ни карат да изглеждаме като деца. Тези същества могат да приемат всяка форма по своя воля, казва Шри Ауробиндо. Едно и също същество се появява за християнина като християнски светец, а за индиеца като индуски, макар че, както подчертава той, тяхната цел не е да ни заблудят, а просто да станат по-достъпни „за конкретното съзнание“.

Според Шри Ауробиндо, в най-истинска форма тези същества се явяват като „чиста вибрация“. В своя двутомник „За Йога“ дори оприличава способността да се появяват или като форма, или като вибрация, на вълново-корпускуларната двойственост, открита от „съвременната наука“. Шри Ауробиндо отбелязва също, че в тази бляскава област човек повече не е ограничен да

приема информация по един „точка по точка“ начин, а може да я усвои „на големи съвкупности“, с един-единствен поглед възприемайки „големи области от пространство и време“.

Всъщност, голяма част от твърденията на Шри Ауробиндо повторят много от изводите на Бом и Прибрам. Заявява, че повечето хора притежават един „мисловен екран“, който им пречи да погледнат отвъд „булото на материята“, но когато човек се научи да надзърта отвъд това було, открива, че всичко е съставено от „различни интензитети на излъчващи светлина вибрации“. Твърди, че съзнанието също е съставено от различни вибрации и смята, че цялата материя е в някаква степен съзнателна. Подобно на Бом дори твърди, че психокинезата е пряк резултат от факта, че цялата материя е в някаква степен съзнателна. Ако материята не е съзнателна, никой йогин няма да може да придвижи даден обект със своя ум, защото не би имало възможност за контакт между йогина и обекта, казва Шри Ауробиндо.

Най-сходни с идеите на Бом са коментарите на Шри Ауробиндо относно целостта и фрагментацията. Според Шри Ауробиндо, едно от най-важните неща, които човек научава в „голямото и бляскаво царство на Духа“, е, че всякакво разделение е илюзия, а всички неща са във висша степен взаимосвързани и цялостни. Отново и отново в своите трудове подчертава този факт и отстоява, че само когато човек слезе от по-висшите вибрационни равнища на реалността на по-ниски, този „постъпателен закон на фрагментацията“ взема връх. Фрагментираме нещата, защото съществуваме в една по-ниска вибрация на съзнанието и реалността – казва Шри Ауробиндо, - и именно нашата склонност към фрагментиране е това, която ни пречи да преживеем интензивността на съзнание, радост, любов и наслада от съществуването, които са норма в тези по-висши и фини сфери.

Също както Бом е на мнение, че не е възможно да съществува безпорядък в една вселена, във висша степен неделима и цяла, Шри Ауробиндо смята, че това важи и за съзнанието. Ако една-единствена точка във вселената е напълно несъзнателна, цялата

вселена би били напълно несъзнателна, казва той, и ако ние възприемаме едно камъче край пътя или песчинка под нокъта си като безжизнена и мъртва, нашето възприятие е също илюзорно и следствие единствено на нашата лунатична склонност да фрагментираме всичко.

Както и при Бом, интуитивното разбиране на Шри Ауробиндо за целостта също го кара да осъзнае върховната относителност на всички истини и безсмислие на опита да се раздели безшевното холодвижение на „неща“. Толкова убеден е, че всеки опит да се сведе вселената до абсолютни факти и неизменни доктрини води само до изкривяване, че е бил дори против религията и през целия си живот е подчертавал, че истинската духовност не идва от каквато и да била организация или свещеничество, а от нематериалната вселена вътре в нас:

Трябва не само да срежем на две примката на ума и сетивата, но да разкъсваме тази на мислителя, на теолога и строителя на църква, мрежите на Словото и оковите на Идеята. Всички те дебнат вътре в нас да оковат духа във форми; но ние трябва винаги да преминаваме отвъд, винаги да се отричаме от по-малкото за сметка на по-голямото, от крайното в име на Безкрайното; трябва да бъдем подготвени да вървим от просветление към просветление, от преживяване към преживяване, от състояние на душата към състояние на душата... Не трябва да се привързваме дори към истините, в които сме най-сигурни, защото и те са само форми и израз на Неизразимо великото, което отказва да се самоограничи в каквато и да било форма или израз⁴⁵⁷.

Но ако космосът е във висша степен неизразим, смесица от многоцветни вибрации, какви са всички тези форми, които възприемаме? Какво представлява физическата реалност? Тя е, казва Шри Ауробиндо, само „маса от стабилна светлина“⁴⁵⁸.

⁴⁵⁷ Satprem, Sri Aurobindo or the Adventure of Consciousness (New York: Institute for Evolutionary Research, 1984), p. 195.

⁴⁵⁸ Ibid., p. 219.

ОЦЕЛЯВАНЕ ВЪВ ВЕЧНОСТТА И БЕЗКРАЙНОСТТА

Картината на реалността, съобщавана от пътешественици в отвъдното, е забележително съгласувана и подкрепяна от свидетелства на мнозина от най-талантливите световни мистици. Още по-удивително е, че колкото и смайващи и чужди да са тези пофени равнища на реалността за тези от нас, които живеят в по-„напреднали“ световни култури, те са обичайни и познати територии за т. нар. примитивни племена.

Например д-р Е. Нандишвара Наяке Тхеро – антрополог, живял при аборигените в Австралия и изследвал тяхната общност, - отбелязва, че аборигенското понятие за „митическо време“ – сфера, която австралийските шамани посещават, за да навлязат в дълбок транс, - е почти идентично със задгробните планове на съществуване, описани в западни източници. Това е сфера, в която човешките духове отиват след смъртта, а щом стигне там, един шаман може да говори с мъртвите и мигновено да получи достъп до цялото познание. Това е също така измерение, в което време, пространство и други ограничения на земния живот престават да съществуват и човек трябва да научи да се справя в безкрайността. Поради това австралийските шамани често тълкуват задгробния живот като „оцеляване във вечността и безкрая“.⁴⁵⁹

Холгер Калвайт, немски етнопсихолог с докторски степени по психология и културна антропология, го изказва още по-добре от Тхеро. Експерт по шаманизъм, активен също и в изследване състояния на прага на смъртта, Калвайт отбелязва, че на практика всички световни шамански традиции съдържат описания на тази необятна и откъд познати нам измерения сфера, цитират позовавания на прегледа на живота, споменават висши духовни съ-

⁴⁵⁹ E. Nandisvara Nayake Thero, „The Dreamtime, Mysticism, and Liberation: Shamanism in Australia“, in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), pp. 223-32.

щества, които учат и говорят, храна, създавана с мисъл и неопи-сваемо красиви ливади, гори и планини. Всъщност не само спо-собността да се пътува в отвъдното е най-универсално изиск-ване, за да бъдеш шаман, но често пъти ППС са катализатор, при-съждащ на даден човек такава роля. Например при оглала сиук-сите, сенека, сибирските якути, южноамериканските гуахино, зу-лусите, кенийските кикую, корейските мудан, индонезийските островитяни от Ментавай и ескимосите от Карибу традицията по-велява шамани да стават хора, преминали тежко и опасно за жи-вота заболяване, което ги вкарва стремително в задгробната сфера.

За разлика от западните пътешественици в отвъдното, за ко-ито такива преживявания са дезориентиращо нови обаче, тези шамански култури изглежда засягат далеч по-обширни познания по топология на фините сфери и често пъти са в състояние да се връщат отново и отново в тях. Защо? Калвайт смята, че е така, защото подобни преживявания са всекидневна реалност за кул-тури от този тип. Докато нашето общество потиска всяко споме-наване на смърт или мисъл за умиране и обезценява мистичното чрез строго регламентиране на реалността от гледна точка на ма-териалното, хора от племената все още имат ежедневен контакт с екстрасензорната природа на реалността. Така те притежават по-добро разбиране на правилата, които управляват тези вът-решни сфери, казва Калвайт, и много по-умело се ориентират из техните територии⁴⁶⁰.

Че тези вътрешни области са добре познати на шаманските племена е видно от едно преживяване на антрополога Майкъл Харнър сред индианците конибо в Перуанска Амазония. През 1960 г. Американският музей по естествена история изпраща Харнър на едногодишна експедиция да изучава конибо и докато е там, той разпитва амазонски туземци за техни религиозни вяр-вания. Те му казват, че ако реално иска да ги изучи, трябва да

⁴⁶⁰ Holger Kalweit, *Dreamtime and Inner Space* (Boston: Shambhala Publi-cations, 1984), pp. 12-13.

опита едно шаманско свещено питие, направено от халюциногенно растение, известно като *аяуаска*, „вино на душата“. Той се съгласява и, след като изпива горчивата отвара, има извънтелесно преживяване, при което пътешества из равнище на реалността, населявано от същества, които изглеждат са богове и дяволи от митологията на конибо. Харнър вижда демони с озъбени крокодилски глави. Наблюдава как една роза от „енергия-есенция“ израства от неговия гръден кош и плава към кораб с глава на дракон отпред, чийто екипаж е от фигури в египетски стил с глави на американски сойки - и чувства нещо, което мисли, че е бавната, напредваща вцепененост на неговата собствена смърт.

Но най-драматично преживяване по време на неговото духовно пътешествие е среща с група крилати, драконоподобни същества, които изникват от неговия гръбнак. След като изпълзят от тялото му, те „прожектират“ една зрима сцена пред него, в която му показват т. нар. от тях „истинска“ история на земята. Чрез някакъв вид „мисловен език“ му обясняват, че са отговорни и за началото, и за еволюцията на целия живот на планетата. И че всъщност обитават не само в човешките същества, но и във всичко живо, и са създали многообразието от живи форми, населяващи земята, за да си осигурят скривалище от някакъв премълчан враг във външното пространство (Харнър отбелязва, че макар съществата да са били почти като ДНК, по него време, 1961 г., не знаел нищо за ДНК).

След като серията видения завършва, Харнър потърсил един съпътстващ шаман, известен със своите паранормални таланти, за да поговори с него за преживяването. Шаманът, който многократно бил пътешествал в духовния свят, кимал от време на време, когато Харнър описвал сполетелите го събития, но когато разказал на стареца за драконоподобните същества и тяхното твърдение, че те са истински владетели на земята, шаманът се усмихнал развеселен. „О, те винаги така казват. Но те са само Владетели на Външния Мрак“, поправил го той.

„Бях слисан - казва Харнър. - Преживяното от мен беше вече познато на този бос, сляп шаман. Известно му бе от негови собствени изследвания на този скрит свят, в който пътешествах и аз." Обаче това не бил единствен шок, преживян от Харнър. Споделил преживяното с двама християнски мисионери, които живеели наблизко, и бил заинтригуван, когато подразбрал, че те изглежда също знаели какво коментира. След като свършил му казали, че някои от неговите описания били действително идентични с определени пасажи от Откровението, пасажи, които Харнър, като атеист, никога не бил чел⁴⁶¹. Така изглежда, че старият конибо шаман може би не е единствен човек, пътешествал из същите земи, които Харнър по-късно, колебливо и с препъване, обходил. Някои от виденията и „пътешествията до небето", описани от пророци в Стария и Новия завет, може би също са били шамански пътешествия в духовната сфера.

Възможно ли е това, което разглеждаме като чудат, отживял фолклор и очарователна, но наивна митология, да са действително лишени от наивитет разкази за разходки из фини равнища на реалността? За Калвайт отговорът е твърдо да. „В светлината на революционните открития при последни изследвания за същността на умирането и смъртта, ние не можем повече да третираме племенни религии и техни вярвания за Света на Мъртвите като ограничени представи - казва той. - [По-скоро] шаманът трябва да бъде разглеждан като най-модерен и широко осведомен психолог."⁴⁶²

НЕОСПОРИМО ДУХОВНО ИЗЛЪЧВАНЕ

Едно последно свидетелство за реалността на ППС е преобразяващият ефект, който то има върху изпиталите го. Изследователи са заключили, че пътешествие в отвъдното почти винаги дълбоко

⁴⁶¹ Michael Harner, *The Way of the Shaman* (New York: Harper & Row, 1980), pp. 1-8.

⁴⁶² Kalweit, *Dreamtime*, pp. 13,57.

променя тези хора. Те стават по-щастливи, по-оптимистично настроени, по-безгрижни и по-малко заинтересовани от материални придобивки. Най-впечатляващото от всичко е, че тяхната способност да обичат се увеличава неимоверно. Сдържани съпрузи внезапно стават чувствени и страстни, работохолици започват да се отпускат и да посвещават времето на семействата си, а интровертите стават екстроверти. Промените често са толкова драматични, щото техни познати отбелязват, че са станали съвсем други хора. Има дори регистрирани случаи на престъпници, цялостно променили поведението си, а сипещи огън и жупел проповедници заменят гръмки проклетия с послания за безусловна любов и състрадание.

Достигналите прага на смъртта стават също много по-духовно извисени. Завръщат се не само твърдо убедени в безсмъртието на човешката душа, но също с дълбока и трайна вяра, че вселената е състрадателна и разумна и това любящо присъствие е винаги с тях. Което обаче не ги прави непременно по-религиозни. Подобно на Шри Ауробиндо, мнозина от тях подчертават съществената разлика между религия и духовност и отстояват, че разцъфва именно вярата, а не притворното благочестие. Действително изследвания показват, че след такива събития хора показват повече откритост за идеи извън тяхната собствена религиозна традиция от типа на прераждане, източни религии и пр.⁴⁶³

Разширяването на интересите им често се разпростира и към съседни области. Например често развиват подчертан интерес към типа теми, обсъждани в тази книга, в частност екстрасензорни феномени и нова физика. Например един от изследваните от Ринг бил шофьор на тежък камион, който не проявявал никакъв интерес към книги или академични изследвания преди преживяното събитие. По време на своя ППС обаче бил споходен от цялостно познание и макар да не бил в състояние да си припомни цялото откровение след своето оздравяване, различни термини от физиката започват да изплуват неочаквано в главата

⁴⁶³ Ring, *Heading toward Omega*, pp. 143–64.

му. Една сутрин наскоро след преживяването си той изтърсва думата *квант*. По-късно обявява загадъчно: „Макс Планк – ще чуete за него в близко бъдеще“ и с течение на времето фрагменти от уравнения и математически символи се проявяват в мислите му.

Нито той, нито съпругата му знаели какво означава думата *квант* или кой е Макс Планк (смятан от мнозина за основоположника на квантовата физика), докато мъжът не отишъл в библиотеката и не проверил какво означават тия думи. Но след като открил, че не е говорил безсмислици, започнал ненаситно да чете, не само книги по физика, но и по парапсихология, метафизика и развитие на съзнанието. Дори завършил колеж като първенец по физика. Съпругата му написала писмо до Ринг, в което се опитала да разкрие преобразяването на мъжа си:

Много пъти изрича някоя дума, която никога не е чувал преди в нашата реалност – която може да бъде чужда дума на друг език, - но я научава [...] във връзка със „светлинната“ теория... Коментира неща, които се преместват по-бързо от скоростта на светлината и за мен е трудно да го разбера... Когато [той] вземе някоя книга по физика, вече знае отговора и изглежда да разбира повече...⁴⁶⁴

Мъжът започва също да развива различни екстрасензорни способности след своето преживяване, което не е нещо необичайно при достигнали прага на смъртта. През 1982 г. Брус Грейсън, психиатър от Мичиганския университет и директор изследвания на Международна асоциация за изследване преживяванията на прага на смъртта, раздава на 69 върнали се от отвъдното въпросник, предназначен да изследва този феномен и открива, че има увеличение при действително всички екстрасензорни и пси-феномени, които той оценява. Филип Атуотър, домакиня от Айдахо, която става изследовател на тези състояния след нейно преобразяващо ППС, интервюира десетки подобни на нея хора и

⁴⁶⁴ Ibid., pp. 114–20.

достига до подобни открития. „Телепатия и лечителски дарби са обичайни – казва тя. – Също „припомняне“ на бъдещето. Времето и пространството спират и вие преживявате една бъдеща сцена в подробности. След това, когато събитието се случи, просто го разпознавате.“⁴⁶⁵

Муди смята, че дълбоките и положителни личностни изменения, които такива хора претърпяват, са най-убедителното доказателство, че ППС действително са пътешествия в някакво духовно равнище на реалността. Ринг е на същото мнение. „[В сърцевината на ППС] откриваме едно абсолютно и неоспоримо духовно излъчване – казва той. – Това духовно ядро е толкова внушително и изумително, че човекът веднъж завинаги навлиза в изцяло нов начин на живот.“⁴⁶⁶

Изследователите на ППС не са единствени, които започват да приемат съществуването на това измерение и духовния компонент на човешката същност. Нобелистът Брайън Джоузефсън, сам той отдавна медитираш, също е убеден, че има по-фини равнища на реалността: измерения, в които може да се влезе чрез медитация и където, напълно възможно, човек отпътува след смъртта⁴⁶⁷.

През 1985 г. на симпозиум, разискващ възможностите за живот след биологическа смърт, проведен в университет Джорджтаун и свикан от сенатор Клейборн Пел, физикът Пол Дейвис изразява сходно становище. „Ние всички сме съгласни, че, най-малкото що се отнася до човешки същества, умът е продукт на материя, или казано по-точно, умът намира израз чрез материя (конкретно нашите мозъци). Урокът на кванта е, че материята може да получи конкретно, добре оформено съществуване само

⁴⁶⁵ Jeff Zaleski, „Life after Death: Not Always Happily-Ever After“, Omni Whole Mind Newsletter 1, no. 10 (September 1988), p. 5.

⁴⁶⁶ Ring, Heading toward Omega, p. 50.

⁴⁶⁷ John Gliedman, „Interview with Brian Josephson“, Omni 4, no.10 (July 1982), pp. 114–16.

в съединение с ума. Очевидно, ако умът е *модел*, а не *субстанция*, тогава той е способен на множество различни представления.⁴⁶⁸

Дори психоневроимунологът Кендейси Пърт, друг участник в симпозиума, е склонна да възприеме идеята. „Мисля, че е важно да разберем, че информацията е складирана в мозъка и за мен е приемливо тази информация да е възможно да се трансформира в някаква друга сфера. Къде отива информацията след разрушаване на молекулите (масата), които я съставят? Материята не може никога да бъде създадена, нито унищожена и може би потокът биологична информация не може просто да изчезне по време на смъртта и трябва да бъде трансформиран в друга сфера“, казва тя⁴⁶⁹.

Възможно ли е това, което Бом нарича неявно равнище на реалността, действително да е сфера на духа, източникът на духовно излъчване, преобразявал мистиците във всички епохи? Самият Бом не отхвърля подобна идея. „Сферата на неявното може еднакво добре да бъде наречена Идеализъм, Дух, Съзнание – заявява той с типична сухота. – Наличието на две субстанции – материя и дух – е условно. Основата е винаги една.“⁴⁷⁰

КОИ СА СЪЩЕСТВАТА ОТ СВЕТЛИНА?

Тъй като повечето от горните бележки са направени от физици, а не богослови, човек не може да не се запита дали интересът към новата физика, проявил се в изследвания от Ринг шофьор с ППС

⁴⁶⁸ P. C. W. Davies, „The Mind-Body Problem and Quantum Theory“, in Proceedings of the Symposium on Consciousness and Survival, ed. John S. Spong (Sausalito, Calif.: Institute of Noetic Sciences, 1987), pp. 113–14.

⁴⁶⁹ Candace Pert, Neuropeptides, the Emotions and Body mind in Proceedings of the Symposium on Consciousness and Survival, ed. John S. Spong (Sausalito, Calif.: Institute of Noetic Sciences, 1987), pp. 113–14.

⁴⁷⁰ David Bohm and Renee Weber, „Nature as Creativity“, ReVision 5, no. 2 (Fall 1982), p. 40.

не е вероятен показател за нещо по-дълбоко. Ако, както предполага Бом, физиката започва да прониква в области, досега изключително в сфера мистика, възможно ли е подобни инциденти да са били вече предугадени от същества, насвляващи измерението на прага на смъртта? Дали не затова пътешественици в отвъдното придобиват неутолим глад за познание в нея сфера? Дали те, а по делегация и остатъкът от човешката раса, не се подготвят за предстоящо сливане на наука и духовност?

Ще изследваме тази възможност малко по-нататък. Първо трябва да бъде зададен друг въпрос. Ако съществуването на такова по-висше измерение вече не се поставя под съмнение, какви са неговите особености? По-конкретно, кои са съществата, които го обитават и какво е тяхното общество, или ако си позволим да го изкажем така, тяхната цивилизация?

Това, разбира се, са трудни въпроси. Когато Уитън опитва да разкрие самоличността на съществата, които съветват хора в междинно състояние между два живота, среща уклончиви отговори. „Впечатлението, което изследваните от мен създаваха – онези, които можеха да дадат отговор на въпроса, - бе, че става дума за същества, преминали своя цикъл прераждания тук“, казва той⁴⁷¹.

След стотици пътешествия в съкровения свят на десетки и десетки интервюирани надарени извънтелесни пътешественици, Монро също остава с празни ръце. „Каквито и да могат да бъдат, [тези същества] имат способност да излъчват една топлина на дружелюбие, която поражда пълно доверие – отбелязва той. – Да възприемат нашите мисли е абсурдно лесно за [тях].“ И „цялата история на човечеството и земята е на тяхно разположение в най-малки подробности“. Но и Монро признава своето неведение, когато стане дума за необяснимата самоличност на тези

⁴⁷¹ Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

ефирни създания, освен това, че тяхно първостепенно занимание изглежда е да бъдат „изцяло загрижени за добруване на човешките същества, с които те са свързани“⁴⁷².

Нищо повече не може да бъде казано за цивилизацията на тези фини сфери, освен че хора, имали привилегията да ги посетят, повсеместно съобщават, че са видели множество огромни и небесно красиви градове там. Хората с ППС, йоги и използващи *аяуаска* шамани – всички описват тези мистериозни метрополии със забележителна съгласуваност. Суфиите от XII в. са толкова добре запознати, че дори дават имена на някои от тях.

Най-забележителен признак на тези големи градове е, че излъчват ослепителна светлина. Често пъти са описвани също като непривични по архитектура и така изтънчено красиви, че, като всички други признаци на тези неизразими измерения, думи не могат да предадат тяхното величие. При описание на един такъв град Сведенборг казва, че той е място „на смайващи архитектурни форми, толкова красив, че бихте казали, че това е домът-источник на самото изкуство“⁴⁷³.

Хора, посещавали тези градове, често твърдят също, че в тях има необичайно голям брой училища и други сгради, свързвани с образование. Повечето участници в експериментите на Уитън си припомнят как са прекарвали поне известно време на усилена работа в огромни учебни зали, оборудвани с библиотеки и семинарни ниши, докато са били в междинно състояние⁴⁷⁴. Мнозина съобщават също как при техни преживявания им били показани „училища“ „библиотеки“ и „институции за висше образование“⁴⁷⁵. В тибетски текстове от XI в. могат да се срещнат споменати големи градове, посветени на науката и достъпни само чрез пътешествие в „скритите дълбини на съзнанието“. Едуин

⁴⁷² Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 51 and 70.

⁴⁷³ Dole, in Emanuel Swedenborg, p. 44.

⁴⁷⁴ Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 45.

⁴⁷⁵ Bac Moody, *Reflections on the Life after Life*, pp. 13-14; and Ring, *Heading toward Omega*, pp. 71-72.

Бърнбаум, санскритолог от Калифорнийски университет в Бъркли, смята, че романът на Джеймс Хилтън „Изгубеният хоризонт“, в който той създава фикционалната общност на Шангри-Ла, в действителност е вдъхновен от една от тези тибетски легенди^{476 477}.

Единствен проблем е, че в една имагинална сфера такива описания не значат особено много. Не можеш да бъдеш сигурен дали величествените архитектурни структури, на които се натъкват хора с ППС, са реалност, или просто алегорически фантазии. Например както Муди, така и Ринг докладват за случаи, в които интервюирани заявяват, че сградите за висше образование, посетени от тях, са не просто посветени на познанието, а буквално

⁴⁷⁶ През всички години, докато учех в гимназията и колежа, имах често ярки сънища, че посещавам часове по духовни предмети в някакъв странно красив университет в поразително величествено и от друг свят място. Това не бяха сънища, изпълнение с тревогата при отиване на училище, а невероятно приятни летежни сънища, в които се носех в безтегловност във въздуха до лекции за човешкото енергийно поле и прераждането. По време на тези сънища понякога се натъквах на хора, които познавах в този живот, но вече умрели, и дори хора, които се идентифицираха като души, на които предстои да се преродят. Интересно е, че съм срещал още няколко човека, обикновено хора с добре изразени екstrasензорни способности, които също са имали такива сънища (един от тях, надарен тексаски ясновидец на име Джим Гордън, бил така объркан от преживяването, че често питал своята смутена и озадачена майка защо трябва да ходи на училище *два пъти*, веднъж през деня като всички деца, и нощем, докато спи). Заслужава да споменем, че Монро и много други извънтелесни пътешественици смятат, че летежните сънища са в действителност просто лошо припомнени извънтелесни пътешествия, което ме кара да се запитам дали може би поне някои от нас не посещават тези нематериални училища, дори докато са живи. Ако някой от читателите на тази книга също е имал подобни преживявания, би ми било много интересно да чуя за тях.

⁴⁷⁷ Edwin Bernbaum, *The Way to Shambhala* (New York: Anchor Books, 1980), pp. XIV, 3–5.

*изградени от знание*⁴⁷⁸. Този любопитен избор на думи подсказва, че може би посещенията на тези сгради са всъщност срещи с нещо толкова отвъд човешките представи – може би динамичен жив облак от чисто познание, или това, в което се превръща информацията, както казва Пърт, след като *премине в друга сфера*, - че трансформирането ѝ в холограма на сграда или библиотека е единствен начин, по който човешкото съзнание може да я обработи. Същото се отнася и за съществата, които срещат в по-фини измерения. Ние няма как да заключим само по техния вид какво представляват те. Например Джордж Ръсел, известен ирландски провидец от края на века и извънредно талантив извънтелесен пътешественик, среща много „същества от светлина“ по време на наричаните от него пътешествия във „вътрешния свят“. Помолен веднъж в интервю да опише как изглеждат тези същества, той казва: Първото от тях, което видях, си го спомням много ясно, както и начина на неговото появяване: изпърво заслепяваща светлина, а сетне видях, че тя идва от сърцето на една висока фигура, очевидно оформена от полупрозрачен или опалесцентен въздух, а през цялото му тяло преминаваше някакъв лъчист, електрически огън, на който изглежда сърцето бе центърът. Около главата на това същество и през неговата къдрава бляскава коса, която се развяваше над тялото като живи нишки злато, имаше пламтящи крилоподобни аури. От самото същество изглежда струеше светлина във всички направления, а въздействието, който остави у мен това видение, беше на извънредна лекота, радост или екстаз⁴⁷⁹.

От друга страна, Монро твърди, че веднъж, когато бил в присъствието на едно от тези нефизически същества известно време, то отхвърлило своята външност и така вече не възприе-

⁴⁷⁸ Moody, *Reflections on the Life after Life*, p. 14; and Ring, *Heading toward Omega*, p. 71.

⁴⁷⁹ W. Y. Evans-Wentz, *The Fairy-Faith in Celtic Countries* (Oxford: Oxford University Press, 1911), p. 61.

мал нищо, макар че продължавал да усеща „излъчването на съществото“⁴⁸⁰. Отново може да бъде зададен въпрос: Когато един пътешественик към духовни измерения срещне същество от светлина, дали то е реалност, или просто алегорична фантазия? Отговорът е, разбира се, че то е по малко и от двете, защото в една холографска вселена всички явления са илюзии, холограмоподобни образи, конструирани от взаимодействие със съзнанието, но илюзии, основани, както казва Прибрам, на *нещо*, което е тук. Такива са дилемите пред човек, сблъскал се с една вселена, която изглежда че се проявява пред нас в явна форма, но винаги има за източник нещо неизразимо в невия ред.

Може да се окуражим от факта, че подобните на холограми образи, които нашето съзнание конструира в отвъдното, изглежда имат поне отчасти връзка с *нещо*, което е тук. Когато срещаме безплътен облак от чисто познание, ние го преобразуваме в училище или библиотека. Когато един мъж с ППС среща жена, към която е изпитвал любов/омраза, той я вижда като полуро̀за, полукобра – символ, който все пак предава същността на нейния характер; - и когато пътешественици в по-фините сфери срещат услужливи, нефизически съзнания, те ги разглеждат като бляскави ангелски същества.

Колкото до неразгадаемата самоличност на тези създания, по тяхното поведение можем заключим, че са по-стари, по-мъдри и обладават характерна дълбока и любяща връзка с човешките същества, но извън това въпросът дали те са богове, ангели, душите на хора, завършили преражданията си, или нещо отвъд нашето разбиране, остава без отговор. Да спекулираме повече на тази тема би било нередно и самонадеяно, имайки предвид, че този въпрос не е разрешен през хилядите години човешка история; не би трябвало да пренебрегваме също предупреждението на Шри Ауробиндо срещу обръщане на духовните разбирания в религиозни. Когато науката събере повече данни, отговорът ще стане

⁴⁸⁰ Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 50–51.

със сигурност по-ясен, но дотогава въпросът, кои и какви са тези същества, остава открит.

ОМНИКИВНАТА ВСЕЛЕНА

Задгробният свят не е единствена сфера, в която можем да срещнем холограмоподобни странни явления, изваяни от нашите вярвания. Изглежда, че понякога можем да имаме подобни преживявания дори на наше собствено екзистенциално равнище. Философът Майкъл Гроссо например смята, че е възможно и чудотворните появи на Дева Мария да са холограмоподобни проекции, създавани от колективни вярвания на човешката раса. Едно видение на Мадоната с особено холографски привкус е известното появяване на Девата в Нок, Ирландия през 1879 г. В този случай четиринадесет души виждат три бляскави и страховито неподвижни фигури на Дева Мария, Йосиф и св. Йоан Кръстител (разпознат, тъй като бил много сходен с една статуя на светеца в близко селище), застанали в една ливада, близо до местната църква. Тези бляскави, излъчващи светлина фигури били толкова реални, че когато очевидци се приближили, могли дори да прочетат надписа върху някаква книга, която св. Йоан държал. Но когато една от жените се опитала да прегърне Девата, ръцете ѝ обгърнали празно пространство, „фигурите изглеждаха така детайлни и живи, че не можах да разбера защо ръцете ми не можеха да усетят нещо толкова ясно и различимо за моя поглед“, пише по-късно жената⁴⁸¹. Друго впечатляващо видение е пак така прочутото появяване на Девата в Зейтоун, Египет. Посещенията започват през 1968 г., когато двама автомобилни механици мюсюлмани виждат светещо видение на Дева Мария, застанало върху перваза на централния купол на една коптска църква в бедняшко предградие на Кайро. През следващите три го-

⁴⁸¹ Jacques Vallee, *Passport to Magonia* (Chicago: Henry Regnery Co., 1969), p. 134.

дини светещи триизмерни образи на Дева Мария, Йосиф и младенца се появяват всяка седмица над църквата, понякога реещи се във въздуха в продължение на шест часа.

За разлика от фигурите в Нок, виденията в Зейтоун се движат и махат с ръка на тълпите, които редовно се събират да ги гледат. Обаче те също имат много холографски аспекти. Появата им винаги е предизвестявана от ослепителен изблик светлина. Подобно на холограми, излизайки от своя честотен аспект и бавно идващи на фокус, отначало са аморфни и бавно приемат човешка форма. Често са съпровождани от гълъби, „образувани от чиста светлина“, които се реят високо над тълпата, но никога не махат с криле. Най-красноречиво от всичко е, че след три години явявания и когато интересът към феномена избледнява, фигурите от Зейтоун стават все по-неясни, докато по време на последните няколко появи са просто облаци от светеща мъгла и накрая изчезват. Въпреки това, по време на своя апогей, фигурите са наблюдавани от буквално стотици хиляди свидетели и са снимани многократно. „Разпитах огромен брой от тези хора и когато ги чуете как говорят за това, което са виждали, няма да можете да преодолеете чувството, че описват някакъв вид холографска прожекция“, казва Гроссо⁴⁸².

В своята силно въздействаща книга „Окончателен избор“ Гроссо казва, че след като е проучил данните е убеден, че такива видения не са появи на историческата Дева Мария, а всъщност представляват екстрасензорни холографски прожекции, сътворени от колективното несъзнавано. Интересно е, че не всички видения на Девата са мълчаливи. Някои от тях, като появите във Фатима и Лурд, говорят, а когато отправят някакво послание, то неизменно е предупреждение за надвиснал апокалипсис, ако смъртните не поправят поведението си. Гроссо тълкува това като доказателство, че човешкото колективно несъзнавано е дълбоко смутено от насилническото въздействие, което модерната наука

⁴⁸² Личен разговор с автора, 3 ноември 1988 г.

има върху човешкия живот и екологията на земята. Нашите колективни сънища са всъщност предупреждение за възможността да се самоунищожим.

Други също са съгласни, че вярата в Дева Мария е мотивираща сила, която кара тези прожекции да се проявяват. Рого отбелязва например, че през 1925 г., докато коптската църква, която става място на проявите в Зейтоун, била в градеж, филантропът, отпуснал средства за нейното построяване, имал сън, в който Девата му казва, че ще се появи в църквата, щом сградата бъде завършена. Не се появява в уреченото време, но пророчеството става известно в общността. „Така, там е съществувало четиридесетгодишно вярване, че посещение на Девата рано или късно ще се случи в тази църква – казва Рого. – Тези мисли може би постепенно са създали свръхсетивен „подробен план“ на Девата вътре в самата църква, т.е. един все по-нарастващ общ фонд от пси-енергия, сътворен от мислите на жители на Зейтоун, който през 1968 г. достига толкова високо ниво, че във физическата реалност се проявява образ на Дева Мария.“⁴⁸³ В предишни мои книги аз също съм тълкувал по подобен начин видения на Девата⁴⁸⁴.

Налице са данни, че някои НЛО може би също са своеобразни холограмоподобни явления. Когато в края на 40-те години на XX в. хора започват за пръв път да съобщават, че са видели нещо, което изглежда е космически кораб от други планети, изследователи, ровещи достатъчно надълбоко в съобщенията, за да разберат, че поне някои от тях могат да бъдат взети на сериозно, допускат, че те са точно това, което изглежда представляват – мимолетни зървания на интелигентно построени кораби от по-напреднали, може би извънземни, цивилизации. Обаче, когато срещите с НЛО стават по-широко разпространени – особено тези, в които има срещи с извънземни, - и се натрупват данни, става

⁴⁸³ D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), pp. 256–57.

⁴⁸⁴ Michael Talbot, „UFOs: Beyond Real and Unreal“, in *Gods of Aquarius*, ed. Brad Steiger (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1976), pp. 28–33.

все по-явно за мнозина изследователи, че тези т.нар. космически кораби не са извънземни по произход.

Ето някои признаци на феномена, които показват, че те не са извънземни. Първо, твърде много хора са ги наблюдавали: буквално хиляди са срещали НЛО и техните обитатели: толкова много, че ни е трудно да повярваме, че това са реални посещения от други планети. Второ, обитателите на НЛО често не притежават черти, които би следвало да се очакват в една наистина извънземна жизнена форма – твърде много от тях са описани като човекоподобни същества, които дишат нашия въздух, не показват страх от земни вируси, добре адаптирани са към земната гравитация и слънчевите електромагнитни излъчвания, показват разпознаваеми емоции върху лицата си и говорят наши езици – все възможни, но невероятни черти на едни истински извънземни посетители.

Трето, не се държат като извънземни гости. Вместо да извършат пословичното кацане върху ливадата пред Белия дом, се явяват на фермери и безпомощно стоящи до авариралата си кола шофьори. Преследват самолети, но не ги атакуват. Пикират в небето, като позволяват на десетки и понякога стотици наблюдатели да ги видят, но не показват никакъв интерес да установят официален контакт. А често, когато контактуват с отделни хора, тяхното поведение все пак изглежда нелогично. Например едни от най-често съобщаваните типове контакт е този, засягащ някакъв вид медицински преглед. А все пак е спорно дали една цивилизация, която притежава технологически капацитет да изминава почти немислими разстояния в пространството, не би трябвало с най-голяма сигурност да притежава необходимите научни възможности и средства да придобива такава информация без какъвто и да било физически контакт въобще или, най-малкото, без да трябва да отвлеча множеството хора, представящи за жертви на мистериозния феномен.

Накрая, и най-любопитното от всичко, НЛО дори не се държат като физически обекти. Те са наблюдавани върху радарни екрани да извършват мигновени деветдесет градусови завои, докато пътуват с огромна скорост – лудория, която би разкъсала един физически обект. Могат да променят размера си, мигновено да изчезват в небитието, да се появяват изневиделица, да променят цвета и дори формата си (черти, каквито демонстрират и техните екипажи). Накратко, поведение им въобще не е такова, каквото би могло да се очаква от един физически обект, а на нещо твърде различно: нещо, с което вече се запознахме в тази книга. Както наскоро заяви астрофизикът д-р Жак Вале, един от най-уважаваните изследователи на НЛО и послужил като прототип за образа на Лакомб във филма „Близки срещи от третия вид“: „Това е поведение на образ или холографска проекция.“⁴⁸⁵

Когато нефизическите и холограмоподобни качества на НЛО стават все по-очевидни за изследователите, някои стигат до извода, че те не са същества от други звездни системи, а всъщност посетители от други измерения или равнища на реалността (важно е да отбележим, че не всички изследователи са съгласни с тази гледна точка; някои от тях си остават убедени, че НЛО са извънземни по произход). Обаче това обяснение все още не изяснява адекватно много от другите странни аспекти на феномена, такива като защо НЛО не установяват официален контакт, защо се държат така абсурдно и т.н.

Всъщност неадекватността на извънизмерното обяснение, поне в изразите, с които то първоначално е формулирано, само става още по-явна, когато още по-необичайни аспекти на НЛО феномена застанат във фокуса на вниманието. Един от най-объркващите от тях са все повечето трупаци се данни, че НЛО срещите са не толкова обективно преживяване, колкото субективно или психическо. Например известното „прекъснато пътуване“ на

⁴⁸⁵ Jacques Vallee, *Dimensions: A Casebook of Alien Contact* (Chicago: Contemporary Books, 1988), p. 259.

Бети и Барни Хил, едно от най-пълно документираните НЛО отвлечения, изглежда като действителен контакт с чуждоземни във всички отношения, с изключение на едно: командирът на НЛО е облечен в нацистка униформа: факт, който би бил безсмислен, ако похитителите на семейство Хил са били наистина посетители от някаква чужда цивилизация, но не и ако събитието е било психическо по природа и повече прилично на сън или халюцинация – преживявания, които често съдържат очевидни символи и смущаващи логически несъответствия.

Други НЛО срещи са още по-сюрреалистични и съноподобни по своя характер, а в литературата човек може да намери случаи, в които НЛО съществата пеят абсурдни песни или хвърлят странни предмети (като картофи например) по очевидци; случаи, които започват като типични отвлечения на борда на космически кораб, но завършват като халюциногенни пътешествия през серия от подобни на описаните от Данте реалности; и случаи, в които човекоподобни извънземни се превръщат в птици, гигантски насекоми и други фантазмагорични същества.

През 1959 г., още преди много от тези данни да са налице, психологическият и архетипов компонент на НЛО феномена подбужда Карл Юнг да предположи, че „лелящите чинии“ са всъщност продукт на колективното човешко несъзнавано и вид модерен мит в процес на формиране. През 1969 г. и когато митическите измерения на НЛО преживяванията стават все по-очевидни, Вале прави още една стъпка напред. В своята забележителна книга „Паспорт за Магония“ той отбелязва, че НЛО далеч не е нов, а всъщност много стар феномен под нов облик и твърде много наподобява различни фолклорни традиции, от описания на елфи и гноми в европейските страни през средновековни разкази за ангели до свръхестествени същества в на индиански легенди⁴⁸⁶.

⁴⁸⁶ John G. Fuller, *The Interrupted Journey* (New York: Dial Press, 1966), p. 91.

Абсурдното поведение на НЛО съществата е същото като зловредното поведение на елфи и феи в келтските легенди, скандинавски богове и трикстери сред индианците, казва Вале. Когато се оголят до техните основополагащи архетипи, всички такива феномени са част от същото необятно, пулсиращо нещо: феномен, който променя своята външност, за да се нагоди към културата и периода, в който той се проявява, но е бил с човешката раса от много, много отдавна. Какво е това явление? В „Паспорт за Магония“ Вале не дава задоволителен отговор и казва само, че изглежда то е разумно, безвременно и феномен, на който всички митове се основават⁴⁸⁷.

Какво тогава са НЛО и свързаните с него феномени? В „Паспорт за Магония“ Вале твърди, че не можем да изключим възможността те да са израз на някакъв извънредно развит нечовешки разум – съзнание толкова отвъд нас, че логиката му изглежда просто абсурдна. Но ако това е вярно, как ще обясним заключенията на експерти по митологията от Мирча Елиаде до Джоузеф Камбъл, че митовете са органичен и неотменим израз на човешката раса, толкова неизбежен страничен човешки продукт, колкото езикът и изкуството? Можем ли обосновано да приемем, че колективната човешка душа е толкова гола и оскъдна, че създава митове единствено като ответна реакция спрямо друг разум?

И все пак, ако НЛО и свързаните с него феномени са просто екстрасензорни проекции, как можем да обясним физическите следи, които те оставят, изгорелите кръгове и дълбоките отпечатъци, откривани по местата на приземяване, непогрешимите следи, които те оставят върху радарни екрани, драскотините и белези от разрези, които оставят върху хората, подложени от тях на медицински прегледи? В статия, публикувана през 1976 г. изказах предположение, че такива феномени са трудни за катего-

⁴⁸⁷ Jacques Vallee, *Passport to Magonia*, pp. 160–62.

ризиране, защото правим опит да ги поместим в картина на реалността, която е фундаментално некоректна⁴⁸⁸. Тъй като квантовата физика показва, че ум и материята са неразделно свързани, аз предполагам, че НЛО и съответни феномени са още едно доказателство за тази тотална липса на разделение между психически и физически свят. Те всъщност са продукт на колективната човешка душа, *но са също твърде реални*. Иначе казано, те са нещо, което човешката раса все още не е изучила, за да го разбере правилно, феномен нито субективен, нито обективен, а „омниктивен“ – термин, изкован от мен с цел да обозначава това необичайно състояние на съществуване (по него време не знаех, че Корбен вече е лансирал термина *имагинален*, за да опише същото мъгляво състояние на реалност само в контекста на мистическите преживявания на суфиите).

Тази гледна точка става все по-доминантна сред изследователите. В една наскоро публикувана статия Ринг твърди, че срещите с НЛО са имажинални преживявания и са подобни не само на сблъсъци с реални, но създадени от ума светове, които хората преживяват по време на ППС, но също и на митически реалности, на каквито се натъкват шамани по време на техни пътешествия през по-фини измерения. Те са, накратко казано, още едно свидетелство, че реалността е една многослойна и породена от съзнанието холограма⁴⁸⁹.

„Откривам, че съм все повече привличан от гледни точки, които ми дават възможност не само да признавам и уважавам реалността на тези различни преживявания, но също да виждам връзки между области, които в по-голямата си част са били изучавани от разни категории учени – заявява Ринг. – Тяманизмът е оставен на антрополозите. НЛО са подхвърлени на т.нар. уфология. ППС се изучават от парапсихолози и медици. А Стан Гроф

⁴⁸⁸ Talbot, in *Gods of Aquarius*, pp. 28–33.

⁴⁸⁹ Kenneth Ring, „Toward an Imaginal Interpretation of UFO Abductions“, Revision 11, no. 4 (Spring 1989), pp. 17–24.

изучава психеделични преживявания от позиция на трансперсоналната психология. Аз мисля, че имаме нелоши основания да се надяваме, че имагиналното, както и холографското могат да се окажат перспективи, които ще ни позволят да виждаме не индивидуалните белези, а връзките и общите черти между тези различни типове преживявания.⁴⁹⁰ Ринг е така убеден е в дълбоката връзка между тези на пръв поглед привидно разделени феномени, че наскоро спечели субсидия, за да направи сравнително изследване сред хора, преживели срещи с НЛО, и субекти, преминали ППС.

Д-р Питър М. Ройсевич, фолклорист в Джулиърд Скул в град Ню Йорк, също заключава, че НЛО са омниктивни. Всъщност той смята, че е дошло време фолклористите да разберат, че вероятно всички феномени, обсъждани от Вале в „Паспорт за Магония“, са колкото реални, толкова и символизиращи процеси дълбоко в човешката душа. „Има един континуум от преживявания, където реално и въображаемо незабележимо се преливат“, казва той. Ройсевич признава, че този континуум е още едно доказателство за Бомовското единство на всичко и смята, че в рамките на данни, сочещи такива феномени като имагинални/омниктивни, фолклористите вече нямат основание да ги разглеждат просто като вярвания⁴⁹¹.

Многобройни други изследователи, включително Вале, Гроссо и Уитли Стрийбър – автор на бестселъра „Общение“ и една от най-известните и ясно изразяващи се жертви на НЛО отвлечение, – също признават явната омниктивна природа на феномена. По думите на Стрийбър, срещите с НЛО съществата „могат да бъдат първото наше истинско квантово откритие в света на големите обекти. Самият акт на наблюдаване може би ги създава

⁴⁹⁰ Личен разговор с автора, 19 септември 1987 г.

⁴⁹¹ Peter M. Roicewicz, „The Folklore of the Men in Black“: „A Challenge to the Prevailing Paradigm“, *Re Vision* 11, no. 4 (Spring 1989), pp. 5–15.

като конкретно творение, със свой смисъл, определеност и собствено съзнание⁴⁹².

Накратко, налице е все повече съгласие между изследователи на този мистериозен феномен, че имагиналното не се ограничава с отвъдния свят, а се разпростира върху привидния плътен строеж на нашата реалност. Тъй като вече не са свързани с видения на шаманите, старите богове са отплавали с техните небесни барки досами прага на компютърното поколение, само че вместо кораби с драконови глави на носа, сега те плават на космически кораби и са изтъргували техните глави на сойки за космически шлемове. Може би е следвало да предугадим това разпростиране доста отдавна, това сливане между Страната на Мъртвите и нашата собствена сфера, защото както поетът музикант от гръцката митология Орфей веднъж предупреждава: „Вратите на Плутон не трябва да бъдат отключвани, вътре има един народ от сънища“.

Колкото и значимо да е това разбиране – че вселената не е обективна, а омниктивна, че току отвъд оградената територия на нашето собствена безопасна близост лежи необятна чужда земя, един будещ респект пейзаж (по-точно *умзаж*), толкова част от нашата душа, колкото и тера инкогнита, - то все още не хвърля светлина върху най-дълбоката мистерия. Както Карл Рашке от катедра по религиознание в Денвърски университет отбелязва: „В омниктивния космос, където НЛО има свое място сред квазари и саламандри, проблемът за неилюзорния, съответстващ на действителността или халюцинаторен статус на ярките, кръгообразни

⁴⁹² Whitley Strieber, *Communion* (New York: Beech Tree Books, 1987), p. 295.

привидения, става спорен, съмнителен, контроверсен. Проблемът е *не* дали те присъстват или в какъв смисъл съществуват, а каква е крайната цел, на която те служат.“⁴⁹³

С други думи, каква е окончателната самоличност на тези същества? Отново, както при феномени, срещани в сферата на ППС, няма ясни, точни отговори. От едната страна на спектъра изследователи като Ринг и Гроссо клонят към идея, че въпреки тяхното въздействие в света на материята, те са повече екстрасензорни проекции, отколкото нечовешки разум. Гроссо например мисли, че като видения на Дева Мария, те са още едно свидетелство, че душата на човешката раса е в състояние на вечно движение. По неговите думи: „НЛО и други свръхестествени явления са прояви на смущения в колективното несъзнавано на човешкия вид.“⁴⁹⁴

На другия край на спектъра от мнения са тези изследователи, които поддържат, че въпреки техните архетипови характеристики, НЛО са повече чужд разум, отколкото екстрасензорна проекция. Например Рашке смята, че НЛО са „една холографска материализация от едно паралелно измерение на вселената“ и че тази интерпретация „определено трябва да има предимство пред хипотезата за екстрасензорна проекция, която пропада, когато се изследват внимателно изумителните, ярки, сложни и съгласувани признаци на „чуждоземните“ и техните „космически кораби“, описани от отвлечените“⁴⁹⁵.

Вале е също в този лагер: „Аз смятам, че НЛО феноменът е един от начините, чрез които чужда форма на разум по невероятно сложен начин общува с нас *символично*. Няма признаци, че

⁴⁹³ Carl Raschke, „UFOs: Ultraterrestrial Agents of Cultural Deconstruction“, in *Cyberological Studies of the Imaginal Component in the UFO Contact Experience*, ed. Dennis Stillings (St. Paul, Minn.: Archaea us Project, 1989), p. 24.

⁴⁹⁴ Michael Grosso, „UFOS and the Myth of the New Age“, in *Cyberological Studies of the Imaginal Component in the UFO Contact Experience*, ed. Dennis Stillings (St. Paul, Minn.: Archaea us Project, 1989), p. 81.

⁴⁹⁵ Raschke, *Cyberological Studies*, p. 24.

този разум е извънземен. Напротив, налице са купища доказателства, че той [...] [идва от] *други измерения отвъд времепространството*; от една *мултивселена*, която е изцяло около нас и която ние упорито отказваме да възприемем въпреки наличните от векове такива данни.⁴⁹⁶

Колкото до моето собствено мнение, аз смятам, че вероятно нито едно отделно обяснение не може да обясни всички разнообразни аспекти на феномена НЛО. Предвид очевидната необятност на по-фините равнища на реалността, за мен е лесно да повярвам, че без съмнение има безброй нефизически видове в повисшите вибрационни сфери. Макар че вероятно изобилието от наблюдения на НЛО говори против техния извънземен произход – предвид пречките, поставяни от огромните междузвездни разстояния, отделящи Земята от други звезди в галактиката, - в една холографска вселена: вселена, в която има може би безкрай много реалности, заемащи същото пространство като нашия собствен свят, това престава да бъде не само пречка, а може би всъщност е свидетелство за това колко изумително богата с разумен живот е суперхолограмата.

Истината е, че ние просто не разполагаме с необходимата информация, за да оценим колко нефизически видове споделят нашето собствено пространство. Макар че физическият космос може би ще се окаже една екологическа Сахара, безпространствените и безвремеви разширения на вътрешния космос вероятно са така богати на живот, както дъждовните гори и кораловите рифове. В крайна сметка изследванията на ППС и шаманските видения досега са разглеждани само в рамките на тази забулена в облаци сфера. Все още не знаем колко големи са нейните континенти и колко океани и планински вериги има в нея.

⁴⁹⁶ Jacques Vallee, *Dimensions: A Casebook of Alien Contact* (Chicago: Contemporary Books, 1988), p. 284–89.

И ако сме били посещавани от същества, нематериални и пластични по форма като телата, в които извънтелесните пътешественици се озовават, след като напуснат своите, далеч не е изненада тяхната склонност да демонстрират хамелеоноподобно многообразие от форми. Всъщност тяхното действително появяване вероятно до такава степен надхвърля нашето разбиране, че може би холографски организирани ни умове са тези, които им придават тези форми. Точно както ние преобразуваме съществата от светлина по време на ППС в религиозни исторически персонажи и облаците от чисто познание в библитеки и образователни институции, нашите умове може би също извайват видимия облик на НЛО феномена.

Интересно е да се отбележи, че ако нещата стоят по този начин, това означава, че същинската реалност на тези същества е дотолкова странна и отвъд пределите на материалния свят, че трябва да фокуса на взора към най-дълбоките зони на нашата фолклорна памет и митическо несъзнавано, за да открием нужните символи, които да им придадат форма. Това също означава, че трябва да бъдем извънредно внимателни при тълкуване на техните действия. Например медицинските прегледи, които са в центъра на толкова много НЛО отвлечения, могат да бъдат просто едно символично представяне на случващото се. Вместо да сондират и изучават нашите физически тела, тези невеществени разуми в действителност могат да изучават някаква част от нас, за която понастоящем нямаме етикети – нещо като фина анатомия на нашия енергиен аз или дори самите ни души. Такива са проблемите, на които човек се натъква, ако феноменът е действително омниктивна проява на извънземен разум.

От друга страна, ако е възможно вярата на жители на Нок и Зейтоун да създава светлинни образи на Девата, за умовете на физици, които си блъскат безплодно главите над същността на неутриното или за йоги като Сай Баба да материализират физически обекти изневиделица, резонно би било да се окажем пак

така залети с холографски прожекции на наши вярвания и митологии. Поне някои аномални преживявания закономерно може да попаднат в тази категория.

Например историята ни казва, че Константин и негови войници виждат един огромен пламтящ кръст в небето, феномен, който изглежда е просто екстрасензорна изява на емоции, които армията, отговорна едва ли не за християнизация на езическия свят, е изпитвала в навечерието на своето историческо начинание. Известната поява на Ангелите от Монс, при която стотици британски войници по време на Първата световна война виждат огромно видение на Сейнт Джордж и ескадрила от ангели в небето по време на една битка при Монс в Белгия, която отначало губят, също изглежда попада в категория „екстрасензорната прожекция“.

За мен е ясно, че това, което наричаме НЛО и други фолклорни преживявания, са на практика широк кръг феномени и може би включват всичко гореизброено. Аз също съм отдавна на мнение, че тези две обяснения не са взаимно изключващи се. Константиновият пламтящ кръст може да е бил също манифестация на извънизмерен разум. С други думи, когато нашите колективни вярвания и емоции станат достатъчно въздигнати, за да създадат екстрасензорна прожекция, вероятно всъщност отместваме преградата между този свят и следващия. Може би единственото време, в което тези разуми могат да се проявят и взаимодействат с нас е когато наши непоколебими вярвания създават своего рода екстрасензорна ниша за тях.

Може би тук е редно да споменем, че друго понятие от новата физика също е меродавно. След като прецениме, че съзнанието е агент, предопределящ съществуването на елементарни частици като електрона, не би било редно да вадим заключение, че сме единствен участник в този творчески процес, предупреждава физикът от Тексаски университет Джон Уилър. Ние създаваме елементарни частици и следователно цялата вселена, казва Уилър, но те също създават нас. Всеки създава другия в

това, което той нарича „самореференциална, съотнасяща се космология“⁴⁹⁷. Възприети в тази светлина, НЛО съществата може да бъдат също толкова архетипи от колективното несъзнавано на човешката раса, колкото и ние: да бъдем архетипи в тяхното колективно несъзнавано. Може би ние сме толкова част от техни дълбоки психични процеси, колкото и те – от нашите. Стрийбър също подчертава този момент и казва, че вселената на съществата, които са го отвлекли и нашата собствена се „въртят заедно една около друга“ в единен акт на космическо общение⁴⁹⁸.

Диапазонът от събитията, наблъскани в широката категория „срещи с НЛО“, може също така да включва засега незнани феномени. Например изследователи, които смятат, че феноменът е своеобразна психическа проекция, неизменно допускат, че това е отражение на колективния човешки ум. Обаче, както видяхме в тази книга, в една холографска вселена не можем да третираме съзнанието като ограничено единствено до мозъка. Фактът, че Каръл Драйър беше в състояние да разговаря с моя далек и да ми каже, че е объркан и разстроен, защото съм го мямрил, показва, че други органи в нашето тяло също притежават свои уникални форми на мисловност. Психоневроимунолози казват същото за клетките на нашата имунна система, а според Бом и други физици, дори елементарните частици притежават тази черта. Колкото необичайно и странно да звучи, някои аспекти на НЛО и свързаните с тях феномени могат да бъдат проекции на тези колективни мисловни форми. Някои признаци при срещите на Майкъл Харнър с драконоподобни същества определено показват, че той се е сблъскал с някакъв вид зрима изява на разум от ДНК молекулата. В същия дух Стрийбър подсказва възможност НЛО съществата да са това, на което „силата на еволюцията прилича, когато се приложи към един съзнателен ум“⁴⁹⁹. Трябва да

⁴⁹⁷ John A. Wheeler, with Charles Misner and Kip S. Thorne, *Gravitation* (San Francisco: Freeman, 1973).

⁴⁹⁸ Strieber, *Communion*, p. 295.

⁴⁹⁹ Личен разговор с автора, 8 юни 1988 г.

останем открити за всички тези възможности. В една вселена, която е съзнателна до най-големи дълбини, животни, растения, дори самата материя могат също да вземат участие при създаване на тези феномени.

Наясно сме, че в една холографска вселена – вселена, в която разделение престава да съществува и най-съкровеният процес на душата могат да се разпростират и съставляват също толкова част от обективния пейзаж, колкото цветята и дърветата, - самата реалност става един масово споделян сън. В по-висшите измерения на съществуване тези съноподобни аспекти стават още по-очевидни и действително многобройни традиции са коментирали този факт. Тибетската книга на мъртвите постоянно подчертава съноподобната природа на задгробната сфера, а австралийските аборигени я наричат страна на сънищата. Приемем ли веднъж, че реалността на всички равнища е омниктивна и има същия онтологически статус, като един сън, възниква въпрос: „Чий сън?“

Повечето религиозни и митологически традиции, поставящи този въпрос, дават неизменен отговор. Това е сънят на единния божествен разум, на Бог. Индийските Веди и йогийските текстове твърдят отново и отново, че вселената е сънят на Бог. В християнството това гледище е резюмирано в често повтаряната фраза, че ние всички сме мисли в ума на Бог, или както поетът Кийтс го е казал, ние всички сме част от Божия „дълъг безсмъртен сън“.

Но дали сме сънувани от единствен божествен разум, от Бог, или сме творение на колективното несъзнавано на всички неща – съставено от всички електрони, двойки частици, пеперуди, неутронни звезди, морски краставици, човешки и нечовешки разуми във вселената? Тук отново се блъскаме стремително в преградите на наши собствени понятийни ограничения; затова в една холографска вселена подобен въпрос е безсмислен. Ние не можем да питаме дали частта създава цялото или то създава нея, защото *частта е цялото*. Затова независимо дали наричаме ко-

лективното съзнание на всички неща „Бог“, или просто „съзнанието на всички неща“, това не променя съзнанието. Вселената е поддържана в равновесие от акт на дотолкова слисващо и неизразимо творчество, че то просто не може да бъде сведено до такива термини. И отново: коментираме една самореференциална космология. Или както бушмените от Калахари го изказват изключително красноречиво: „Самият сън сънува себе си.“

ГЛАВА ДЕВЕТА.

ЗАВРЪЩАНЕ

В МИТИЧЕСКОТО ВРЕМЕ

„Само човешките същества са стигнали до точка, в която вече не знаят защо съществуват. Не използват своя мозък и са забравили тайното знание на своето тяло, своите сетива или своите сънища. Не използват познанието, което духът е вложил във всеки един от тях; дори не го съзнават, а се препъват слепешката по пътя наникъде – павирана магистрала, която те самите са прокарали със сила и са направили гладка, така че да могат да се придвижват по-бързо към голямата празна дупка, която намират в края ѝ, очакваща да ги погълне. Това е бърза удобна супермагистрала, но аз знам накъде води тя. Виждал съм я. Бил съм там в моите видения и затова тръпки ме побиват, като си помисля за нея.“

Шаманът от племето
лакота Куция елен,
„Куция елен –
Търсачът на видения“

Накъде ще се развива холографският модел? Преди да проучим възможните отговори, бихме могли да поискаме да видим в какъв контекст е бил разглеждан въпросът преди. В тази книга аз обозначах холографската концепция като нова теория и това е вярно в смисъл, че тя за първи път бива представена в научен контекст. Но както видяхме, някои аспекти на тази теория вече са били загатнати в различни древни традиции. Те не са единствените такива предположения, което е интригуващо, защото подсказва, че други също са намерили основание да видят вселената холографски план, или поне интуитивно да прозрат нейни холографски качества.

Например идеята на Бом, че вселената може да бъде разглеждана като съставена от два основни реда, неявен и проявен, може да бъде открита в други традиции. Тибетските будисти наричат тези два аспекта пустота и непустота. Непустотата е реалността на видимите обекти. Пустотата, подобно на неявния ред, е месторождение на всички неща във вселената, които се изливат от нея в един „безкраен прилив“. Обаче само пустотата е реална, а всички формирования в обективния свят са илюзорни и съществуват само поради непрестанното взаимно преливане между двата реда⁵⁰⁰.

На свой ред, пустотата е характеризирана като „тънка, фина“, „неделима“ и „лишена от отличителни характеристики“. Тъй като е безшевна цялост, тя не може да бъде описвана с думи⁵⁰¹. По-точно дори непустотата не може да бъде описвана с думи, защото тя също е цялост, в която съзнание и материя, и всички други неща, са неразтворими и цели. Тук е заложен парадокс, защото въпреки своята илюзорна природа, непустотата все пак съдържа „един безкрайно огромен комплекс от вселени“. А все пак

⁵⁰⁰ John Blofeld, *The Tantric Mysticism of Tibet* (New York: E. P. Dutton, 1970), p. 61–62.

⁵⁰¹ Garma C. C. Chuang, *Teachings of Tibetan Yoga* (Secaucus, N. J.: Citadel Press, 1974), p. 26.

нейните неделими свойства са винаги налични. Както тибетологът Джон Блофелд казва: „В една изградена по такъв начин вселена всичко прониква *в* и е проникнато *от* всичко друго; както пустотата, така и непустотата – частта е цялото.“⁵⁰²

Тибетците са загатнали и някои от идеите на Прибрам. Според Миларепа, тибетски йогин от XI в. и най-почитан от тибетските будистки светци, причината, поради която сме неспособни да възприемем пустотата пряко, е, че нашето подсъзнание (или както го нарича Миларепа „нашето „духовно съзнание“) е твърде „обусловено“ в своите възприятия. Тази обусловеност не само ни пречи да видим това, което той нарича „граница между съзнание и материя“, или това, което ние бихме нарекли царство на честотите, но също ни кара да формираме тяло за себе си, когато сме в междинно състояние между два живота и нямаме собствено тяло. „В невидимата област на небесата [...] илюзорният ум е големият виновник“, пише Миларепа, който съветва своите ученици да практикуват „съвършено виждане и съзерцание“, за да осъзнаят тази „Върховна Реалност“.“⁵⁰³ Дзенбудистите също признават върховната неделимост на реалността, а главната цел на дзен всъщност е да ни научи как да възприемем тази цялост. В своята книга „Игрите, които дзен учителите играят“ и с думи, които биха могли да бъдат взети направо от съчиненията на Бом, Робърт Сол и Одри Кар казват: „Да бъркаме неделимата природа на реалността с понятийните категории на езика е основното невежество, от което дзен се стреми да ни освободи. Крайните отговори на битието не могат да бъдат открити в интелектуалните понятия и философии, колкото и изтънчени и усложнени да са те, а по-скоро на едно равнище на пряко непонятно възприятие [на реалността].“⁵⁰⁴

⁵⁰² Blofeld, *The Tantric Mysticism*, pp. 61–62.

⁵⁰³ Lobsang P. Lhalungpa, trans. *The Life of Milarepa* (Boulder, Colo.: Shambhala Publications, 1977), pp. 181–82.

⁵⁰⁴ Reginald Horace Blyth, *Games Zen Masters Play*, ed. Robert Sohland Audrey Carr (New York: New American Library, 1976), p. 15.

Индусите наричат това равнище на реалността Брахман⁵⁰⁵. Брахман е безформен, но е източник на всички форми във видимата реалност, които се появяват от него и след това се забулват обратно в един безкраен поток⁵⁰⁶. Подобно на Бом, който казва, че неявният ред може също толкова лесно да бъде наречен дух, индусите понякога персонифицират това равнище на реалността и казват, че то е съставено от чисто съзнание. Така съзнанието е не само една по-фина форма на материята, но то е по-фундаментално от материята – в индуската космогония материята възниква от съзнанието, а не обратното. Или както е казано във Ведите, физическият свят добива съществуването си чрез „забулване“ и „проектиране“ силите на съзнанието⁵⁰⁷.

Тъй като материалната вселена е само една вторично породена реалност, едно творение на забуленото съзнание, индусите казват, че тя е преходна и нереална, или *мая*. Както пише в „Шветашватара упанишад“: „Човек трябва да знае, че Природата е илюзия (*мая*), а Брахман е творецът на илюзията. Целият този свят е изпълнен със същества, които са части от него.“⁵⁰⁸ По същия начин „Кена упанишад“ казва, че Брахман е тайнствено нещо, „което променя формата си във всеки момент от човек до стръкче трева“⁵⁰⁹.

Тъй като всичко се разбулва от неподлежащата на редуциране цялост на Брахман, светът е също безшевно цяло, казват индусите, и отново *мая* е тази, която ни пречи да разберем, че в крайна сметка няма такова нещо като отделеност. „*Мая* разделя единното съзнание, така че обектът се вижда като различен от

⁵⁰⁵ Margaret Sturley, *Hinduism* (Wellingborough, England: Aquarian Press, 1985), pp. 9,163.

⁵⁰⁶ Swami Prabhavananda and Frederick Manchester, trans., *The Upanishads* (Hollywood, Calif.: Vedanta Press, 1975), p. 197.

⁵⁰⁷ Sir John Woodroffe, *The Serpent Power* (New York: Dover, 1974), p.33.

⁵⁰⁸ Sturley, *Hinduism*, p. 27.

⁵⁰⁹ *Ibid.*, pp. 27–28.

Аза и след това се разцепва на многобройни обекти във вселената“, казва изследователят на Ведите сър Джон Уудроф. „А такава обектност има, докато съзнанието [на човечеството] е забулено или свито. Но в най-крайната основа на възприятието разклоняването изчезва, защото в него са, в недиференцираната маса, съзерцател, съзерцавано и съзерцание.“⁵¹⁰

Същата концепция може да се срещне и в иудейската мисъл. Според кабалистичната традиция „цялото сътворение е една илюзорна проекция на трансценденталните аспекти на Бог“, казва Лео Шая, шведски експерт по Кабала. Обаче въпреки своята илюзорна природа, то не е пълно нищо, „защото всяко отражение на реалността, дори отдалечено, откъслечно и преходно, неизбежно притежава нещо от своята първопричина.“⁵¹¹ Идеята, че сътворението е задвижено от Бог на Битието е една илюзия, отразена в еврейския език, защото както Зохар, кабалистичен коментар на Тора от XIII в. и най-известният от езотеричните иудейски текстове, отбелязва, глаголът *баро*, „сътворявам“, съдържа в себе си представата за „сътворяване на илюзия“.⁵¹²

Има много холографски понятия и в шаманското мислене. Хавайските кахуни казват, че всичко във вселената е безкрайно взаимосвързано и че тази взаимосвързаност може винаги да бъде възприемана като една паяжина. Шаманът, признавайки взаимосвързаността на всички неща, вижда себе си като центърът на тази паяжина и по такъв начин в състояние да повлияе на всяка друга част на вселената (интересно е да отбележим, че понятието *мая* също често се оприличава на паяжина в индуското мислене).⁵¹³

⁵¹⁰ Woodroffe, *The Serpent Power*, pp. 29, 33.

⁵¹¹ Leo Schaya, *The Universal Meaning of the Kabbalah* (Baltimore, Md.: Penguin, 1973), p. 67.

⁵¹² Ibid.

⁵¹³ Serge King, „The Way of the Adventurer“, in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111., Theosophical Publishing House, 197), p. 193.

Подобно на Бом, който казва, че съзнанието винаги има за свой източник невяното, аборигените вярват, че истинският източник на ума е в трансцендентната реалност на митическото време. Нормалните хора не разбират това и смятат, че тяхното съзнание е в телата им. Обаче шаманите знаят, че това не е вярно; ето защо те са в състояние да осъществяват контакти с фините равнища на реалността⁵¹⁴.

Хората от племето догони в Судан също вярват, че физическият свят е продукт на по-дълбоко и фундаментално равнище на реалността, и че той непрестанно изтича и после отново се влива в този по-първичен аспект на битието. Както един възрастен догон го описва: „Да изтеглиш и след това да върнеш изтегленото – това е животът на света.“⁵¹⁵

Всъщност идеята за невяното и явното може да бъде открита на практика във всички шамански традиции. Както казва Дъглас Шарън в книгата „Магьосникът на четирите вятъра: една шаманска история“: „Вероятно централно понятие на шаманизма навсякъде по света е представата, че в основата на всички видими форми, одушевени и неодушевени, стои една жизнена същност, от която те възникват и чрез която биват подхранвани. В края на краищата всичко се връща в това неизразимо, мистериозно, безлично неизвестно.“⁵¹⁶

СВЕЩТА И ЛАЗЕРЪТ

Определено едно от най-очарователните свойства на холографската фотоплака е нелокалният начин, по който образът е разпределен по нейната повърхност. Както видяхме, Бом смята, че

⁵¹⁴ E. Nandiswara Nayake Thero, „The Dream time, Mysticism, and Liberation: Shamanism in Australia“, in Shamanism, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111., Theosophical Publishing House, 197), p. 226.

⁵¹⁵ Marcel Griaule, Conversation with Ogotemmeli (London: Oxford University Press, 1965), p. 108.

⁵¹⁶ Douglas Sharon, Wizard of the Four Winds: A Shaman Story (New York: Free Press, 1978), p. 49.

самата вселена е също организирана по този начин и използва мисловен експеримент с една риба и два телевизионни монитора, за да обясни защо смята, че вселената е нелокална по същия начин. Многобройни древни мислители също изглежда са разпознавали, или поне интуитивно долавяли, този аспект на реалността. Суфиите от XII в. обобщават това просто с изречение, че „макрокосмосът е микрокосмосът“, своего рода по-ранна версия на представата на Блейк, който вижда света в зрънце пясък⁵¹⁷. Гръцките философи Анаксимен от Милет, Хераклит и Платон; древните гностици, предхристиянският иудейски философ Фило Иудеус и средновековният еврейски философ Маймонидес – всички те възприемат и използват идеята за макрокосмос-микрокосмоса.

След едно шаманско видение с по-фини равнища на реалността полумитичният древноегипетски пророк Хермес Трисмегист използва една леко по-различна фраза и казва, че един от главните ключове към познание е разбирането, че „отвън е както вътре; малкото е като голямото“⁵¹⁸. Средновековните алхимици, на които Хермес Трисмегист става един вид светец-покровител, дестилират това гледище в мотото „както горе, така долу“. Като говори за същата идея макрокосмосът – равен на микрокосмоса индуската „Вишвасара-тантра“ използва донякъде по-груби различни средства и казва просто: „Каквото е тук, то е навсякъде.“⁵¹⁹

Лечителят от племето на оглала сиуксите Черния лос придава един дори още по-нелокален оттенък на същото понятие. Докато е на връх Харни в Черните хълмове, той има едно „велико видение“, по време на което „видях повече от онова, което мога да разкажа, и разбрах повече, отколкото видях; защото аз видях по един свещен начин формите на всички неща в духа и формата на

⁵¹⁷ Henry Corbin, *Creative Imagination in the Sufism Arabi*, trans. Ralph Manheim (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1969), p. 259.

⁵¹⁸ Brian Brown, *The Wisdom of the Egyptians* (New York: Brentano's, 1923), p. 156.

⁵¹⁹ Woodroffe, *Serpent Power*, p. 22.

всички форми, както те трябва да живеят заедно като едно същество“. Едно от най-задълбочените разбирания, до които той достига след тази среща с неизразимото е, че връх Харни е центърът на света. Обаче това не се отнася само за връх Харни, защото както казва Черният лос: „Навсякъде е център на света.“⁵²⁰ Повече от двадесет и пет века преди него гръцкият философ Емпедокъл се докосва леко до същата свещена другост и пише, че „Бог е кръг, чийто център е навсякъде, а периферията му – никъде“⁵²¹.

Неудовлетворени от простите думи, някои древни мислители прибегват до още по-екзотични аналогии в опит да представят холографските свойства на реалността. За тази цел авторът на индуската „Аватамсака-сутра“ оприличава вселената на легендарна мрежа от перли, за които се казва, че са окачени над двореца на бог Индра и са „така подредени, че ако разглеждате една [перла], вие виждате всички други, отразени в нея“. Както обяснява авторът на сутрата: „По същия начин всеки обект в света е не просто сам себе си, но включва всеки друг обект и, всъщност, е всичко останало.“⁵²²

Фадзан, основател на будистка школа Хуайен през VII в., използва впечатляващо сходна аналогия в опит да предаде върховната взаимосвързаност и взаимно проникване на всички неща. Фадзан, който твърди, че целият космос е неявен във всяка от своите части (и който също смята всяка точка на космоса за негов център), оприличава вселената на многоизмерна мрежа от скъпоценни камъни, всеки от които отразява другите до безкрай⁵²³.

⁵²⁰ John G. Neihardt, *Black Elk Speaks* (New York: Pocket Books, 1972), p. 36.

⁵²¹ Tryon Edwards, *A Dictionary of Thought* (Detroit: F. B. Dickerson Co., 1901), p. 196.

⁵²² Sir Charles Eliot, *Japanese Buddhism* (New York: Barnes & Noble, 1969), pp. 109–10.

⁵²³ Alan Watts, *Too: The Watercourse Way* (New York: Pantheon Books, 1975), p. 35.

Когато императрица У заявява, че не разбира какво има предвид Фадзан с този образ и го моли за повече обяснения, той окачва една свещ в средата на стая, пълна с огледала. Това, казва Фадзан на императрица У, представя отношението на Едното към Многото. След това той взема един полиран кристал и го поставя в центъра на стаята, така че да отразява всичко край него. Това, казва той, показва отношението на многото към Едното. Обаче, подобно на Бом, който подчертава, че вселената не е проста холограма, а холодвижение, Фадзан подчертава, че този модел е статичен и не отразява динамиката и постоянното движение на космическата взаимозависимост и взаимообусловеност между всички неща във вселената⁵²⁴.

Накратко, дълго преди откриване на холограмата, многобройни мислители вече са надзъртали в нелокалната организация на вселената и са достигнали по свой собствен уникален начин до изказ на това прозрение. Заслужава да отбележим, че тези опити, груби, както може би изглеждат на тези от нас, които са по-технологично изтънчени, може да бъдат далеч по-важни, отколкото осъзнаваме това. Например изглежда, че немският математик и философ от XVII в. Лайбниц е бил запознат с будистката школа Хуайен. Някои твърдят, че именно затова вижда вселената като съставена от фундаментални единици, наречени от него „монади“, всяка от които съдържа отражение на цялата вселена. Важното в случая е, че Лайбниц също дарява на света интегралното смятане, а именно интегрално смятане дава възможност на Денис Габор да изобрети холограмата.

БЪДЕЩЕ НА ХОЛОГРАФСКАТА ИДЕЯ

И така една древна идея – схващане, което изглежда намира някакъв израз в действително всички философски и метафизически традиции, - описва пълен кръг. Но ако тези древни разбирания

⁵²⁴ F. Franck, Book of Angelas Silesius (New York: Random House, 1976), цитат по Stanislaw Grof, Beyond the Brain (Albany, N. Y.: SUNY Press, 1985), p. 76.

могат да доведат до изобретяване на холограмата, а изобретяването ѝ да обуслови формулировката на Бом и Прибрам на холографския модел, до какви още изобретения и открития би могъл да доведе холографският модел? Тепърва се разкриват нови възможности и хоризонти.

Холофоничен звук

Като използва холографския модел на Прибрам, аржентинският физиолог Хуго Дзукарели напоследък разработи една нова записваща техника, която позволява да се запише нещо равнозначно на холограма, само че от звук, вместо от светлина. Дзукарели основава своята техника на любопитния факт, че човешките уши всъщност излъчват звук. Като разбира, че тези пораждани по естествен път звуци са аудио еквивалент на „референтния лазер“, използван за възсъздаване на даден холографски образ, той ги използва като основата за революционно нов вид записваща техника, която възпроизвежда звуци, още по-реалистични и триизмерни, отколкото тези при стерео стандарта. Нарича тази нова концепция „холофоничен звук“⁵²⁵.

След като изслушал един от холофоничните записи на Дзукарели, репортер от лондонския „Таймс“ писа наскоро: „Аз поглеждах крадешком към успокояващите цифри върху моя часовник, за да се уверя къде съм. Хора се приближаваха към мен изотзад, където знаех, че има само стена... Към края на седемте минути добих впечатление за фигури, възплътили звуковете върху лентата.

Това бе многоизмерна „картина“, породена от звук.“⁵²⁶

Поради факта, че техниката на Дзукарели се основава на холографския начин за обработка на звук от самия мозък, изглежда

⁵²⁵ „Holographic Sound Broadcasts Directly to Brain“, Brain/Mind Bulletin 8, no. 10 (May 30, 1983), p. 3.

⁵²⁶ „European Media See Homophony as Breakthrough“, Brain/Mind Bulletin 8, no. 10 (May 30, 1983), p. 3.

тя така успешно заблуждава слуха, както светлинните холограми зрението. В резултат слушатели често движат крака, когато чуят запис на някой ходещ пред тях, и помръдват глави, когато звукът наподобява драскане на клечка кибрит твърде близо до лицето им (някои твърдят, че дори долавят мирис сяра). Забележително, защото един холографски запис няма нищо общо с конвенционалния стереофоничен звук: поддържа страхотна триизмерност дори когато човек слуша само през единия накрайник на слушалките. Холографските принципи изглежда обясняват и защо хора, глухи с едното ухо, все пак локализируют източника на звук, без да движат глава.

Много от големите записващи музиканти, включително Пол Маккартни, Питър Гейбриъл и Вангелис, са отправили запитвания до Дзукарели за неговия процес, но от патентни съображения той все още не е разкрил докрай нужната за пълно разбиране на неговата технология информация⁵²⁷.

Неразрешени загадки в химията

Химикът Иля Пригожин наскоро отбеляза, че идеята на Бом за имплицитно-експлицитния ред може да подпомогне обясняването на някои аномални феномени в химията. В науката от много време се смята, че един от най-абсолютните закони във вселената е, че нещата винаги се стремят към все по-голям безпорядък. Ако пуснете един стерео радиокасетофон от Емпайърстейт билдинг, когато падне на улицата, няма да стане по-подреден и да се превърне във видео. Преминава в безпорядък и образува купчина натрошени парчета.

Пригожин открива, че това не се отнася за всички неща във вселената. Отбелязва, че когато се смесят заедно, някои химикали формират по-голяма подреденост, а не повече безпорядък.

⁵²⁷ Демо касета на холофонично записан звук може да се купи за 15 долара от Interface Press, Box 42211, Los Angeles, California 9002. – Б.а.

Нарича тези спонтанно появяващи се подредени системи „дисипативни структури“ и печели Нобелова награда за разкриване на техните загадки. Но как е възможно една нова и по-сложна система да се пръкне ей така изневиделица? Иначе казано, откъде произтичат дисипативните структури? Пригожин и други предполагат, че те съвсем не се материализират от нищото, а са показател за едно по-дълбоко равнище на ред във вселената, доказателство за това, че неявните аспекти на реалността са станали явни⁵²⁸.

Ако това е вярно, то може да има далеч простиращи се последиствия и, между другото, води до по-дълбоко разбиране на идея, как нови равнища на сложност – примерно нагласи и нови схеми на поведение – се появяват в човешкото съзнание и дори как най-интригуващата сложност и заплетеност – самият живот, – се е появила на земята преди няколко милиарда години.

Нови видове компютри

Холографският модел на мозъка напоследък бе разширен към света на компютрите. В миналото компютърните специалисти мислеха, че най-добрият начин да се изгради по-добър компютър е просто да се направи по-голяма електронно-изчислителна машина. Но през последните пет-шест години се оформи нова стратегия и вместо да изграждат единични монолитни машини, някои започнаха да свързват множество малки компютри заедно в „невронни мрежи“, които повече наподобяват биологичната структура на човешкия мозък. Напоследък Маркър С. Кoen, компютърен специалист в щатски университет на Ню Мексико, посочи, че процесори, базирани на интерферентни светлинни вълни, преминаващи през „сложни многослойни

⁵²⁸ Ilya Prigogine and Ives Elskens, „Irreversibility, Stochasticity and Non locality in Classical Dynamics“, in Quantum Implications, ed, Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 214; bx. ctmo „A Holographic Fit?“ Brain/Mind Bulletin 4, no. 13(May 21,1979), p. 3.

холографски решетки“, могат да предоставят още по-добър аналог на мозъчна невронна структура⁵²⁹. По същия начин физикът Дана З. Андерсън от Колорадски университет в последно време показва как холографски решетки могат да бъдат използвани за изграждане на „оптична памет“, която позволява асоциативно припомняне⁵³⁰. Колкото и вълнуващи да са тези развития, те са все още по-изтънчени варианти на механистичния подход към разбиране на вселената, съставляващи принос единствено към материалистичната рамка на реалността. Но както вече видяхме, най-важен предикат в холографската идея е, че материалното изразяване на вселената е може би една илюзия, а физическата реалност е само малка част от едни необятен и одушевен нематериален космос. Ако това е вярно, какво можем да кажем за бъдещето? Как да проникнем истински в енигмата на тези по-фини измерения?

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ОСНОВНО ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА НАУКАТА

В наше време един от най-добрите инструменти, които използваме за изследване на непознатите аспекти на реалността, е науката. И все пак, когато търсим обяснения на психични и духовни измерения на човешкия опит, науката в общи линии вечно се проваля. Очевидно, ако науката се стреми към някакъв напредък в тези области, ще трябва да претърпи цялостно реструктуриране, но какво по-конкретно?

Очевидно първата и най-важна стъпка е да се осъзнае съществуването на психични и духовни феномени. Уилис Харман, пре-

⁵²⁹ Marcus S. Cohen, „Design of a New Medium for Volume Holographic Information Processing“, Applied Optics 25, no. 14 (July 15, 1986), pp. 2288–94.

⁵³⁰ Dana Z. Anderson, „Coherent Optical Eigenstate Memory“, Optics Letters 11, no. 1 (January 1986), pp. 56–58.

зидент на Институт за духовни науки и бивш старши научен сътрудник в Станфордски международен изследователски институт, смята подобно схващане за решително важно не само в науката, но за оцеляване на човешката цивилизация въобще. Освен това Харман, който е писал много за необходимостта от основно реформиране на науката, е изумен, че споменатото осъзнаване все още не е настъпило. „Защо не приемем, че всеки клас преживявания или феномени, регистрирани и съобщавани в течение на вековете и в различни култури, имат валидност, която не подлежи на съмнение?“, казва той⁵³¹.

Както споменахме, причината поне отчасти е в откоleshно предубеждение, което западната наука храни към такива феномени, но проблемът не е толкова прост. Да вземем например спомените за минали животи на хора, поставени под хипноза. Дали това са действителни спомени за минали животи, или не, все още предстои да бъде проучено, но е факт, че човешкото несъзнавано има естествена склонност към пораждане най-малкото на привидни спомени от предишни прераждания. В общи линии, придържащата се към общоприетото психиатрична общност пренебрегва този факт. Защо?

На пръв поглед отговорът е в това, че повечето психиатри не вярват на врели-некипели, но нещата не стоят непременно по този начин. Психиатърът от Флорида Брайън Л. Уейс, завършил Йейлски факултет по медицина и понастоящем водещ психиатър в медицински център „Маунт Синай“ в Маями, казва, че от момента на публикуване на неговия бестселър „Много животи, много учители“ през 1988 г. – в който разказва как се е превърнал от скептик в привърженик на прераждането, след като негов пациент под хипноза започва да говори спонтанно за свои отминали животи, - бил засипан с писма и телефонни обаждания от психиатри с думите, че те също са тайни привърженици. „Мисля, че това е само върхът на айсберга – казва Уейс. – Има психиатри,

⁵³¹ Willis W. Harman, „The Persistent Puzzle: The Need for a Basic Restructuring of Science“, Noetic Sciences Review, no. 8 (Autumn 1988) p. 23.

които ми пишат, че практикуват регресивна терапия от десет-двадесет години насам в частните си кабинети, и „моля те не казвай на никого, но...“. Мнозина са благоразположени към нея, но не смеят да го заявят открито.“⁵³²

По същия начин, когато в един скорошен разговор с Уитън го запитах дали смята, че прераждането ще става все по-приеман научен факт, той отговори: „Мисля, че то вече е. Моят опит показва, че ако учените са прочели литературата по въпроса, те вярват в прераждането. Данните са всъщност толкова убедителни, че най-естествено е да се прояви интелектуално одобрение и съгласие.“⁵³³

Мненията на Уейс и Уитън изглежда са следствие от скорошен обзор на психичните феномени. След като биват уверени, че техните отговори ще останат анонимни, 58% от 228 психиатри, които отговарят (мнозина – ръководители на катедри и декани на медицински факултети), казват, че според тях „едно разбиране на екстрасензорните феномени“ е важно за бъдещите дипломанти по психиатрия! 44% изказват увереност, че екстрасензорните фактори играят важна роля в лечебния процес⁵³⁴.

Изглежда, че страхът да не станат обект на подигравки е може би също толкова, ако не и по-голям препъникамък от неверието за подтикване научните среди да отдават на екстрасензорни изследвания дължимото внимание. Неужни са ни повече разкриващи нови хоризонти хора като Уейс и Уитън (и десетки хиляди други смели изследователи, чиято работа бе обсъждана в тази

⁵³² „Interview: Brian L. Weiss, M. D.“, Venture Inward 6, no. 4 (July/August 1990), pp. 17–18.

⁵³³ Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

⁵³⁴ Stanley R. Dean, C. O. Plyler, Jr., and Michael L. Dean, „Should Psychic Studies Be Included in Psychiatric Education? An Opinion Survey“, American Journal of Psychiatry 137, no. 10 (October 1980), pp. 1247-1249.

книга), за да станат публично достояние техните лични убеждения и открития. Накратко, необходим ни е парапсихологичен еквивалент на една Роза Паркс⁵³⁵.

Друг признак, който трябва да залегне в реструктурирането на науката, е разширяване на дефиницията за това, какво съставлява едно научно доказателство. Екстрасензорни и духовни феномени са играли значима роля в човешката история и са спомогнали за формиране на някои от най-фундаменталните аспекти на нашата култура. Но тъй като не е лесно да бъдат уловени и изследвани в лабораторна среда, науката е склонна да ги пренебрегва.

Още по-лошо е, че когато феномените са изследвани, често пъти се изолират и каталогизират най-маловажни техни аспекти. Например едно от няколкото открития във връзка с извънтелесните пътешествия, смятани за валидни в научен смисъл, е, че мозъчните вълни се променят, когато извънтелесният пътешественик напусне тялото. И все пак, когато човек чете отчети като тези на Монро, той разбира, че ако тези преживявания са реални, те касаят открития, които биха могли да имат толкова огромно въздействие върху човешката история, колкото откриването на Новия свят от Колумб или изобретяването на атомната бомба. Действително хора, наблюдавали работата на наистина талантиливи ясновидци, незабавно осъзнават, че са станали свидетели на нещо далеч по-дълбоко от нещата, отразени в сухата статистика на Р. Х. и Луиз Райн.

С това не искам да кажа, че работата на Райн не е важна. Но когато огромен брой хора започват да съобщават за едни и същи преживявания, разказите за инциденти с тях също следва да бъдат третираны с висок приоритет. Те не трябва да бъдат отхвърляни просто защото не могат да бъдат документирани така

⁵³⁵ Американски лидер на движението за граждански права. Нейният отказ да стане от седалката в автобус за бели в Монтгомъри, щата Алабама, води до бойкот на компанията от целия град и надигане на движението за граждански права в цялата страна. – Б. пр.

строго, както други и често пъти по-малко значими признаци на сходен феномен. Както казва Стивънсън: „Смятам, че е по-добре да се изучи вероятното за важните неща, отколкото сигурното за маловажните.“⁵³⁶

Заслужава да се отбележи, че това правило вече е приложено към други по-приемливи природни явления. Идеята, че вселената започва от единична, първична експлозия, или Големия взрив, се приема без резерви от болшинството учени. А това е странно, защото въпреки наличието на убедителни доказателства, които ни карат да вярваме, че наистина е било така, никой никога не е доказал, че това е вярно. От друга страна, ако един изучаващ преживяванията на прага на смъртта психолог трябва да заяви категорично, че сферата, в която пътешествениците от светлина достигат при тези преживявания на прага на смъртта, е действително друго измерение на реалността, психологът ще бъде атакуван, че прави недоказуеми твърдения. А това е странно, защото има също толкова убедителни причини да смятаме тезата му за основателна. С други думи, науката приема за даденост вероятни становища по най-важните въпроси, ако темата попада в категория „модерни схващания“, но не и ако се числят към категория „прозаични достоверни разкрития“. Този двоен стандарт трябва да бъде преодолян, за да бъде науката в състояние да пристъпи към съществени пробиви в изследване на екстрасензорните и духовни феномени.

Най-напред науката трябва да замени своята мания за обективността – представата, че най-добрият начин да се изследва природата е да бъдеш отчужден, аналитичен и безпристрастно обективен – с подход, включващ повече съучастие. Важността на подобна промяна в подхода е подчертавана от мнозина изследователи, в т.ч. Харман. Аргументи за тази необходимост многократно бяха привеждани в настоящата книга. Във вселена, в ко-

⁵³⁶ Ian Stevenson, *Children Who Remember Previous Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987), p. 9.

ято съзнанието на физика влияе върху реалността на една елементарна частица, нагласата на лекаря влияе върху това дали някое плацебо работи или не, умът на експериментатора влияе върху начина, по който работи дадена машина, имагиналното придобива материални измерения, а ние не можем повече да претендираме, че сме отделени от това, което изследваме. В една холографска и омниктивна вселена – в която всички неща са част от единен безшевев континуум, - строга обективност е безпредметна.

Това е особено вярно, когато изследваме психични и духовни феномени и изглежда затова някои лаборатории са в състояние да постигнат впечатляващи резултати в експерименти за непряко дистанционно виждане, а други се провалят безславно. Всъщност някои изследователи в паранормалното поле вече са сменили подхода от строго обективен към по-съучастнически. Например Валери Хънт открива, че нейните експериментални резултати се влияят от присъствие на хора, пили алкохол, и затова не допуска такива посетители в лабораторията, като прави измервания. В същия дух руските парапсихолози Дубров и Пушкин откриват, че по-успешно дублират резултатите на други парапсихолози, ако хипнотизират всички участници в експеримента. Изглежда, че хипнозата премахва интерференцията, причинявана от съзнателни мисли и вярвания на участниците и способства за постигане на „по-чисти“ резултати⁵³⁷. Макар че подобни практики може би изглеждат крайно странни за нас сега, те може би ще станат стандартни действащи процедури, когато науката разкрие още тайни на холографската вселена.

Изместване от обективност към съучастничество (партиципативност) неминуемо ще повлияе ролята на учения. Тъй като става все по-очевидно, че е важно наблюдаването да бъде *преживяно* на, а не самият акт на наблюдение, логично е да се допусне, че учените на свой ред ще разглеждат себе си все по-малко като

⁵³⁷ Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science* (New York: Consultants Bureau, 1982), p. 13.

наблюдатели и все повече като участници. Както казва Хартман: „Готовността да бъде преобразен е същностна характеристика на един съучастващ учен.“⁵³⁸

Освен това има данни, че някаква подобна трансформация в малък мащаб вече е настъпила. Например вместо просто да наблюдава какво се случва на хората от племето конибо, след като консумират вино на душата *аяуаска*, Харнър сам приема халюциногена. Очевидно е, че не всички антрополози биха били готови да поемат подобен риск, но е ясно също, че ставайки съучастник, вместо просто наблюдател, той е вече в състояние да научи много повече, отколкото би могъл, ако седи отстрани и просто си води бележки.

Успехът на Харнър показва, че вместо просто да интервюират извънтелесни пътешественици, хора с преживявания на прага на смъртта и други обитавали фините сфери, съучастващите учени на бъдещето ще трябва да изнамерят начини да отидат там сами. Изследователите на осъзнати сънища вече са проучили и докладвали своите преживявания по време на свои собствени осъзнати сънища. Други могат да развият различни и все по-нови техники за изследване на духовните измерения. Например, макар да не е учен в най-строгия смисъл на думата, Монро е изготвил записи на специални ритмични звуци, които според него улесняват извънтелесни преживявания. Открива също изследователски център Институт Монро за приложни науки в планините Блу Ридж и твърди, че е обучил стотици хора да правят същите извънтелесни пътешествия, като самия него. Дали подобни развръзки са знамения за на бъдещето, предвестници на етап, в който не само астронавти, но и „психонавти“ ще бъдат герои във вечерните новини?

⁵³⁸ Harman, Noetic Sciences Review, p. 25.

ЕВОЛЮЦИОНЕН ТЛАСЪК КЪМ РАЗВИТИЕ НА ПО-ВИСШЕ СЪЗНАНИЕ

Науката може би не трябва да бъде единствена сила, която ни разкрива път към света на неосезаемото. В своята книга *Курс към Омега* Ринг отбелязва, че са налице убедителни данни за нарастване броя случаи на ППС. Както видяхме, в племенните култури хора с ППС често се преобразяват дотолкова, че стават шамани. Модерни пътешественици в отвъдното също претърпяват духовно преобразяване, трансформирайки своите пред-ППС личности в по-любящи, състрадателни и дори по-надарени със свръхсетивни способности хора. От това Ринг заключава, че може би ставаме свидетели на *шаманизиране на съвременното човечество*⁵³⁹. Но ако това е така, защо ППС стават все по-чести? Ринг смята, че отговорът е колкото прост, толкова и проникновен – ставаме свидетели на *еволюционен тласък към развитие на по-висше съзнание у цялото човечество*.

И ППС може би не е единствен преобразяващ феномен, избликващ от колективната човешка душа. Гроссо смята, че по-чесните видения на Дева Мария през последния век също имат еволюционни последици. По подобен начин много изследователи, включително Рашке и Вале, са на мнение, че масовите наблюдения на НЛО през последните няколко десетилетия имат еволюционно естество. Няколко изследователи, включително Ринг, отбелязват, че срещи с НЛО на практика наподобяват шамански посвещения и са може би още едно доказателство за шаманизирането на съвременното човечество. Стрийбър е съгласен с тази теза. „По мое мнение е съвсем очевидно, че без значение дали [НЛО феноменът] е предизвикван от някого или [възниква] по естествен начин, ние си имаме работа с експоненциален скок от

⁵³⁹ Kenneth Ring, „Near-Death and UFO Encounters as Shamanic Initiations: Some Conceptual and Evolutionary Implications“, Revision II, no. 3 (Winter 1989), p. 16.

един биологичен вид към друг. Подозирам, че това, което наблюдаваме, е процес на еволюция в действие.“⁵⁴⁰

Ако подобни размишления са верни, каква е целта на тази еволюционна трансформация? Два отговора изглежда са възможни. В множество древни традиции се споменава време, когато холограмата на физическата реалност е била много по-пластична, отколкото днес, далеч по-подобна на аморфната и флуидна реалност на задгробното измерение. Например австралийските аборигени казват, че е имало време, когато целият свят е бил арена на сънища. Едгар Кейси повтаря това твърдение и заявява, че земята е имала „отначало просто природа на мислоформи или визуализация, създавани чрез самоизтласкването им по всякакъв начин [...]“. След това материалното измерение като такова населява земята, а Духът обладава материята.“⁵⁴¹

Аборигените твърдят, че ще дойде ден, когато земята ще се завърне в митическото време, епоха на сънищата. В духа на чиста спекулация можем да се запитаме дали, ако все повече се научаваме да управляваме холограмата на реалността, ще видим сбъдването на това пророчество. Когато станем по-вещи при боравене с това, което Джен и Дън наричат интерфейс между съзнанието и неговата среда, дали ще можем да преживеем една реалност, отново мека, ковка, податлива на обработка? Ако това е вярно, ще трябва да научим повече от това, което вече знаем за безопасно боравене с такава пластична среда, а може би това е една от целите на еволюционните процеси, които изглежда се разбулват – разгръщат, - в нашата среда.

Множество древни традиции гласят също, че човечеството не води началото си от Земята и че наш истински дом е в Бог, или най-малкото в една нефизическа и по-райска сфера на чистия

⁵⁴⁰ Richard Daab and Michael Peter Langevin, „An Interview with Whitley Strieber“, *Magical Blend* 25 (January 1990), p. 41.

⁵⁴¹ Lytle Robinson, *Edgar Cayce's Story of the Origin and Destiny of Man* (New York: Berkeley Medallion, 1972), pp. 34, 42.

дух. Има например един индуски мит, че човешкото съзнание започва като вълна, която решава да напусне океана на „съзнанието като такова: безвременно, безпространствено, безкрайно и вечно“⁵⁴². Когато се пробужда, то забравя, че е било част от този безкраен океан и смята себе си за отделено и изолирано. Лойи твърди, че изгонването на Адам и Ева от Едемската градина може би също е версия на този мит, древен спомен за това как човешкото съзнание, някъде в своето безкрайно и неразгадаемо минало, оставя своя дом в неявния ред и забравя, че е било част от космическата цялост на всички неща⁵⁴³. Според него възглед земята е вид място за забавление, „в което човек е свободен да се наслаждава на всички земни удоволствия, при условие да не забравя, че сам той е холографска проекция на едно... по-организирано пространствено измерение“⁵⁴⁴.

Ако това е вярно, еволюционните огньове, които тепърва започват да проблясват и танцуват из колективната ни психика, може да са наш зов, тръбен сигналът за събуждане, информиращи ни, че истинският наш дом е някъде другаде и ние можем да се завърнем там, ако желаем. Според Стрийбър, именно затова НЛО са тук: „Считам, че те вероятно акушират нашето раждане в нефизическия свят – място, откъдето те произлизат. Впечатлението ми е, че физическият свят е само дребен пример в далеч по-голям контекст и че реалността първоначално се е разгърнала по нематериален начин. Не мисля, че физическата реалност е първичен източник на битието. По мое мнение битието, под форма на съзнание, вероятно предшества физическото измерение.“⁵⁴⁵

⁵⁴² Ken Wilbur, „Physics, Mysticism, and the New Holographic Paradigm“ in Ken Wilbur, The Holographic Paradigm (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), p. 161.

⁵⁴³ David Loye, The Sphinx and the Rainbow (Boulder, Colo.; Shambhala Publications, 1983), p. 156.

⁵⁴⁴ Terence McKenna, „New Maps of Hyperspace“, Magical Blend 22(April 1989), pp. 58, 60.

⁵⁴⁵ Daab and Langevin, Magical Blend, p. 41.

Писателят Терънс Маккена, друг дългогодишен поддръжник на холографския модел, е на същото мнение: „Както изглежда, от времето на осъзнаване съществуването на душата до вземането на решения за апокалиптичния потенциал има приблизително петдесет хиляди години. Сега ние, без никакво съмнение, сме в последните исторически секунди на тази криза – криза, която включва края на историята, наше отпътуване от планетата, [и] триумф над смъртта. Ние сме всъщност на финалната права към най-дълбокото събитие, което може да се случи на една планетарна екология — освобождаване на живота от мрачния пашкул на материята.“⁵⁴⁶

Това, разбира се, са само спекулации. Но без значение дали сме на прага на един преход, както твърдят Стрийбър и Маккена, или този повратен момент е все още по някакъв начин напред в бъдещето, очевидно е, че следваме някаква писта на духовна еволюция. Предвид холографската природа на вселената, очевидно е също, че поне нещо като горните две възможности ни очаква някъде и някога.

И за да не бъдем изкушени да приемем, че свободата от физическото е краят на човешката еволюция, има данни, че попластичната и имагинална сфера на отвъдния свят също е просто трамплин. Например Сведенборг казва, че отвъд небето той е посетил друго небе: толкова бляскаво и безформено за неговите възприятия, че му изглеждало само като „поток от светлина“⁵⁴⁷. Хора с ППС също понякога описват тези още по-неразгадаеми и неуловими сфери. „Има множество висши планове и за да се върнете в Бога, за да достигнете плана, където обитава неговият дух, трябва да захвърляте вашата дреха всеки път, когато вашият дух е наистина свободен – казва един от участниците в експеримента на Уитън. – Учебният процес никога не спира [...]. Понякога

⁵⁴⁶ McKenna, *Magical Blend*, p. 60.

⁵⁴⁷ Emanuel Swedenborg, *The Universal Human and Soul-Body Interaction*, ed, and trans. George F. Dole (New York: Paulist Press, 1984), p. 54.

ни се позволява да надзорнем в по-висши планове – всеки следващ по-светъл и по-ярък от предишния.”⁵⁴⁸

За някои може би е стряскащо, че колкото по-дълбоко човек прониква в невяния ред, реалността изглежда все по-вече започва да наподобява честоти. И това е разбираемо. Очевидно, ние сме все още деца, на които е потребна сигурността на книжка за оцветяване; все още не сме готови да рисуваме без форми и линии, които направляват нашите непохватни щрихи. Да се гмурнем в Сведенборговата сфера на течаща светлина би било все едно да се отдадем на една напълно размита LSD халюцинация. А все още не сме достатъчно зрели, нито имаме нужния контрол над своите емоции, нагласи и вярвания, за да преодолеем чудовищата, с които психиката ни ще насели него пространство.

Но може би това е така, защото учим как да се справяме с умерени дози омниктивност тук, под формата на относително ограничени сблъсъци с имагиналното, до които НЛО и други подобни феномени ни предоставят достъп.

И може би затова съществата от светлина ни казват отново и отново, че целта на живота е да се учим.

Ние действително сме в едно шаманско пътешествие, просто деца, които дерзаят да станат техници на свещеното. Учим как да се справяме с пластичността – част и дял от една вселена, - в която ум и реалност са континуум, а в това пътешествие една поука изпъква над всички останали. Докато отсъствието на ограничения в конкретна форма и секващата дъха свобода на отвъдното остават плашещи за нас, ще продължаваме да сънуваме една холограма за нас, удобно твърда, солидна и добре подредена.

Но трябва винаги да взимаме под внимание предупреждението на Бом, че понятийните категории, използвани от нас, за да правим морфологичен разбор на вселената, са създадени от нас

⁵⁴⁸ Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), pp. 45–46.

самите. Те не съществуват „извън нас“, защото „извън нас“ е само неделимата цялост. Брахман. И когато преодолеем всеки набор понятийни категории, трябва сме винаги подготвени да се придвижваме, да напредваме от едно състояние на душата към друго, както казва Шри Ауробиндо, и от озарение към озарение. За това нашата цел изглежда толкова проста, колкото и безкрайна.

Както казват аборигените, просто се учим да оцеляваме във вечността и безкрайността.

Издание:

Майкъл Толбот. Холографската вселена

Американска. Първо издание

ISBN: 954-8945-28-2

**Изключително съдържателна и интересна книга,
каквито твърде рядко се срещат.**

Години след публикуването на „Холографската вселена“ нейните възторжени почитатели и яростни отрицатели продължават ожесточено да спорят – във всеки случай не е оставила никого равнодушен, защото предлага нови възможни решения на най-големите загадки на човешкия живот и хипотези, които са по-разтърсващи, отколкото дори най-граматичните сцени в романите на Достоевски. Те не биха имали тази значимост, ако зад тях не стоеше авторитетът на двамата изключително уважавани учени, създали холографската идея – физикът от Лондонския университет Дейвид Бом и неврофизиологът от Станфордския университет Карл Прибрам. Според тях Вселената е просто своего рода гигантска холограма, великолепно разработена до най-малките подробности илюзия, а ние самите сме също такива миниатюрни холограми, измъчвани от смехотворни страсти и амбиции призрачни образи, прожектирани от космическа киномашина. Въз основа на този модел авторът предлага действително смайващи обяснения на редица отдавна известни, но все още необяснени и затова причислявани към сферата на паранормалното феномени като осъзнатите сънища, стигмите, инедията, чудотворните изцеления, синхроничностите, извънтелесните пътешествия, преживяванията на прага на смъртта и др.

Книгата със сигурност ще промени из основи светогледа на онези, които осмислят написаното в нея, а авторът се е постарал да ги облекчи, като е напрегнал целия си несъмнен литературен талант и е успял да представи максимално достъпно и разбираемо иначе сложната материя.

ISBN 619-01-0533-5

9 786190 105336

25 лв.

онлайн книжарница
www.iztok-zapad.eu

